

Luonnos! 24.3.2015/ar

Ammatillisen perustutkinnon perusteet
koulutuskokeilua varten

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, lähihoitaja
Perustason ensihoidon osaamisala, perustason ensihoitaja

Määräys x/011/2015

SISÄLLYS

JOHDANTO	1
1 SOSIAALI- JA TERVEYSALAN PERUSTUTKINTO JA PERUSTASON ENSIHOIDON OSAAMISALA KOULUTUSKOKEILUSSA	1
1.1 Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto ja sen muodostuminen perustason ensihoidon osaamisalan koulutuskokeilussa	1
1.2 Sosiaali- ja terveysalan perustutkintoa koskevia erityismääräyksiä.....	4
1.2.1 Arvioinnista ammatillisessa erityisopetuksessa	4
1.2.2 Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon tutkintokohtaiset terveydentilavaatimukset.....	4
2.1 Pakolliset tutkinnon osat.....	5
2.1.1 Terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen	5
2.1.2 Toimintakyvyn ylläpitäminen ja edistäminen	10
2.2 Perustason ensihoidon osaamisala	20
2.2.1 Akuuttihoitotyössä toimiminen.....	20
2.2.2 Ensihoitopalvelussa toimiminen	27
2.3 Valinnaiset tutkinnon osat	39
2.3.1 Viranomaisyhteistyössä toimiminen.....	39
2.3.2 Päivystyspolikliininen hoitotyö.....	43
2.3.3 Perioperatiivinen hoitotyö	50
2.3.4 Immobilisaatiohoidon toteuttaminen.....	56
2.3.5 Lasten ja nuorten mielenterveyden edistäminen	65
2.3.6 Haavan hoito jalkojenhoidossa	72
2.3.7 Näytteenotto ja asiakaspalvelu	79
2.3.8 Vanhusten kotihoito ja huolenpito.....	83
2.3.9 Yritystoiminnan suunnittelu	91
2.3.10 Tutkinnon osa ammatillisesta perustutkinnosta	94
2.3.11 Tutkinnon osa ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta.....	94
2.3.12 Tutkinnon osa ammattikorkeakouluopinnoista (vain ammatillisessa peruskoulutuksessa)	94
2.3.13 Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen (vain ammatillisessa peruskoulutuksessa).....	94
2.3.14 Yrityksessä toimiminen (vain ammatillisessa peruskoulutuksessa)	98
2.3.15 Huippuosajana toimiminen (vain ammatillisessa peruskoulutuksessa)	102
2.3.16 Paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvia tutkinnon osia (vain ammatillisessa peruskoulutuksessa).....	105
2.3.17 Tutkinnon osa vapaasti valittavista tutkinnon osista (vain ammatillisessa peruskoulutuksessa)	106
3 YHTEISET TUTKINNON OSAT, OSAAMISTAVOITTEET JA OSAAMISEN ARVIOINTI AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA.....	106
3.1 Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen	106
3.1.1 Äidinkieli.....	106
3.1.1.1 Äidinkieli, suomi	106

3.1.1.2 Äidinkieli, saame	110
3.1.1.3 Äidinkieli, viittomakieli	113
3.1.1.4 Äidinkieli, opiskelijan oma äidinkieli.....	117
3.1.1.5 Äidinkieli, suomi toisena kielenä	119
3.1.1.6 Äidinkieli, ruotsi toisena kielenä.....	122
3.1.1.7 Äidinkieli, suomi viittomakielisille.....	122
3.1.1.8 Äidinkieli, romani	125
3.1.2 Toinen kotimainen kieli, ruotsi	127
3.1.3 Vieraat kielet	129
3.1.3.1 Vieras kieli, A-kieli.....	129
3.1.3.2 Vieras kieli, B-kieli	132
3.2 Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen.....	134
3.2.1 Matematiikka.....	134
3.2.2 Fysiikka ja kemia.....	136
3.2.3 Tieto- ja viestintätekniikka sekä sen hyödyntäminen	139
3.3 Yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen.....	141
3.3.1 Yhteiskuntataidot	141
3.3.2 Työelämätaidot	143
3.3.3 Yrittäjyys ja yritystoiminta.....	147
3.3.4 Työkyvyn ylläpitäminen, liikunta ja terveystieto	149
3.4 Sosiaalinen ja kulttuurinen osaaminen	154
3.4.1 Kulttuurien tuntemus	154
3.4.2 Taide ja kulttuuri	155
3.4.3 Etiikka.....	156
3.4.4 Psykologia.....	157
3.4.5 Ympäristöosaaminen	159
3.4.6 Osa-alueita kohdista 3.1.1–3.3.4	161
4 VAPAASTI VALITTAVAT TUTKINNON OSAT AMMATILLISESSA PERUSKOULUTUKSESSA	161
4.1 Ammatillisia tutkinnon osia.....	161
4.2 Paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvia tutkinnon osia	161
4.3 Yhteisiä tutkinnon osia tai lukio-opintoja	162
4.4 Jatko-opintovalmiuksia tai ammatillista kehittymistä tukevia opintoja	162
4.5 Työkokemuksen kautta hankittuun osaamiseen perustuvia yksilöllisiä tutkinnon osia	162
5 TUTKINTOA YKSILÖLLISESTI LAAJENTAVAT TUTKINNON OSAT AMMATILLISESSA PERUSKOULUTUKSESSA	162
LIITE 1 SOSIAALI- JA TERVEYSALAN AMMATTIALAN KUVAUS JA ARVOPERUSTA SEKÄ PERUSTUTKINNON TAVOITTEET PERUSTASON ENSIHOIDON OSAAMISALAN KOULUTUSKOKEILUSSA.....	163

JOHDANTO

Ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 630/1998 (muutos 787/2014) mukaan Opetushallitus määrää perustutkinnon perusteissa tutkintonimikkeet, tutkinnon muodostumisen, tutkintoon sisältyvät tutkinnon osat sekä tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet ja osaamisen arvioinnin.

Lain mukaan ammatillisen perustutkinnon suorittaneella on laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin sekä erikoistuneempi osaaminen ja työelämän edellyttämä ammattitaito vähintään yhdellä osa-alueella. Ammatillinen perustutkinto voidaan suorittaa ammatillisesta peruskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitettuna ammatillisena peruskoulutuksena tai ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa 631/1998 (muutos 788/2014) tarkoitettuna näyttötutkintona.

1 SOSIAALI- JA TERVEYSALAN PERUSTUTKINTO JA PERUSTASON ENSIHOIDON OSAAMISALA KOULUTUSKOKEILUSSA

1.1 Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto ja sen muodostuminen perustason ensihoidon osaamisalan koulutuskokeilussa

Ammatillisessa peruskoulutuksessa suoritettava perustutkinto muodostuu ammatillista tutkinnon osista (135 osaamispistettä), yhteisistä tutkinnon osista (35 osaamispistettä) ja vapaasti valittavista tutkinnon osista (10 osaamispistettä). Ammatillisen perustutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä.

Näyttötutkinnot muodostuvat ammatillisista tutkinnon osista.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelija voi yksilöllisesti sisällyttää perustutkintoonsa enemmän tutkinnon osia, jos se on tarpeellista työelämän alakohdistaisten tai paikallisten ammattitaitovaatimusten tai opiskelijan ammattitaidon syventämisen kannalta.

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto sisältää kymmenen osaamisalaa: asiakaspalvelun ja tietohallinnan osaamisalan, ensihoidon osaamisalan, jalkojenhoidon osaamisalan, kuntoutuksen osaamisalan, lasten ja nuorten hoidon ja kasvatuksen osaamisalan, mielenterveys- ja päihdetyön osaamisalan, sairaanhoidon ja huolenpidon osaamisalan, suun terveydenhoidon osaamisalan, vammaistyön osaamisalan ja vanhustyön osaamisalan. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon edellä mainittujen osaamisalojen tutkintonimike on **lähihoitaja**.

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon perustason ensihoidon koulutuskokeilussa tutkinnon peruste sisältää perustason ensihoidon osaamisalan, jonka tutkintonimike on **perustason ensihoitaja**.

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittaneen nimekesuojaus ja rekisteröinti tapahtuu Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvirassa **lähihoitaja** -tutkintonimikkeellä.

Muodostumistaulukossa numerointi viittaa luvuissa 2, 3, 4 ja 5 käytettyihin tutkinnon osien numerointeihin.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelija voi yksilöllisesti sisällyttää perustutkintoonsa enemmän tutkinnon osia, jos se on tarpeellista työelämän alakohdistaisten tai paikallisten ammattitaitovaatimusten tai opiskelijan ammattitaidon syventämisen kannalta.

Muodostumistaulukossa numerointi viittaa luvuissa 2, 3, 4 ja 5 käytettyihin tutkinnon osien numerointeihin.

SOSIAALI- JA TERVEYSALAN PERUSTUTKINTO	
Tutkinnon muodostuminen ammatillisessa peruskoulutuksessa, 180 osp	Tutkinnon muodostuminen näyttötutkinnossa
2. Amatilliset tutkinnon osat, 135 osp Amatillisissa tutkinnon osissa opiskelijan tulee ottaa huomioon opintojen ja tutkinnon osien suorittamisjärjestystä koskevat määräykset.	2. Amatilliset tutkinnon osat Amatillisissa tutkinnon osissa tutkinnon suorittajan tulee ottaa huomioon tutkinnon osien suorittamisjärjestystä koskevat määräykset.
2.1 Pakolliset tutkinnon osat, 50 osp 2.1.1 Terveiden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen, 20 osp 2.1.2 Toimintakyvyn ylläpitäminen ja edistäminen, 30 osp	2.1 Pakolliset tutkinnon osat 2.1.1 Terveiden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen 2.1.2 Toimintakyvyn ylläpitäminen ja edistäminen
2.2 Perustason ensihoidon osaamisalan, perustason ensihoitaja, pakolliset tutkinnon osat, 70 osp 2.2.1 Akuuttihoitotyössä toimiminen, 30 osp 2.2.2 Ensihoitopalvelussa toimiminen, 40 osp	2.2 Perustason ensihoidon osaamisalan, perustason ensihoitaja, pakolliset tutkinnon osat 2.2.1 Akuuttihoitotyössä toimiminen 2.2.2 Ensihoitopalvelussa toimiminen
2.3 Valinnaiset tutkinnon osat, 15 osp Opiskelijan on valittava valinnaisista tutkinnon osista 15 osaamispistettä kohdista 2.3.1 – 2.3.17.	2.3 Valinnaiset tutkinnon osat Tutkinnon suorittajan on valittava valinnaisista tutkinnon osista yksi tutkinnon osa kohdista 2.3.1 – 2.3.11.
2.3.1 Viranomaisyhteistyö, 15 osp 2.3.2 Päivystyspoliklininen hoitotyö, 15 osp 2.3.3 Perioperatiivinen hoitotyö, 15 osp 2.3.4 Immobilisaatiohoidon toteuttaminen, 15 osp 2.3.5 Lasten ja nuorten mielenterveyden edistäminen, 15 osp 2.3.6 Haavan hoito jalkojenhoidossa, 15 osp 2.3.7 Näytteenotto ja asiakaspalvelu, 15 osp 2.3.8 Vanhusten kotihoito ja huolenpito, 15 osp 2.3.9 Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp 2.3.10 Tutkinnon osa ammatillisesta perustutkinnosta, 10-15 osp 2.3.11 Tutkinnon osa ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta* 2.3.12 Tutkinnon osa ammattikorkeakouluopinnoista* 2.3.13 Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 5 osp 2.3.14 Yrityksessä toimiminen, 15 osp 2.3.15 Huippuosajana toimiminen, 15 osp 2.3.16 Paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvia tutkinnon osia, 5-15 osp 2.3.17 Tutkinnon osa vapaasti valittavista tutkinnon osista, 5-15 osp * Tämän valinnaisen tutkinnon osan laajuudeksi lasetaan 15 osaamispistettä.	2.3.1 Viranomaisyhteistyö 2.3.2 Päivystyspoliklininen hoitotyö 2.3.3 Perioperatiivinen hoitotyö 2.3.4 Immobilisaatiohoidon toteuttaminen 2.3.5 Lasten ja nuorten mielenterveyden edistäminen 2.3.6 Haavan hoito jalkojenhoidossa 2.3.7 Näytteenotto ja asiakaspalvelu 2.3.8 Vanhusten kotihoito- ja huolenpito 2.3.9 Yritystoiminnan suunnittelu 2.3.10 Tutkinnon osa ammatillisesta perustutkinnosta 2.3.11 Tutkinnon osa ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta

3 Yhteiset tutkinnon osat ammatillisessa peruskoulutuksessa, 35 osp		
	Pakolliset	Valinnaiset
3.1 Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp	8 osp	3 osp
3.1.1. Äidinkieli	5	0–3
3.1.2. Toinen kotimainen kieli, ruotsi	1	0–3
3.1.3. Vieraat kielet	2	0–3
3.2 Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 9 osp	6 osp	3 osp
3.2.1. Matematiikka	3	0–3
3.2.2. Fysiikka ja kemia	2	0–3
3.2.3. Tieto- ja viestintätekniikka sekä sen hyödyntäminen	1	0–3
3.3 Yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen, 8 osp	5 osp	3 osp
3.3.1. Yhteiskuntataidot	1	0–3
3.3.2. Työelämätaidot	1	0–3
3.3.3. Yrittäjyys ja yritystoiminta	1	0–3
3.3.4. Työkyvyn ylläpitäminen, liikunta ja terveystieto	2	0–3
3.4 Sosiaalinen ja kulttuurinen osaaminen, 7 osp		7 osp
3.4.1. Kulttuurien tuntemus		0–3
3.4.2. Taide ja kulttuuri		0–3
3.4.3. Etiikka		0–3
3.4.4. Psykologia		0–3
3.4.5. Ympäristöosaaminen		0–3
3.4.6. Osa-alueita kohdista 3.1.1–3.3.4		0–3
	19 osp	16 osp
Tutkinnon perusteissa määrättyjen osa-alueiden (3.1.1–3.4.6) valinnaisten osaamistavoitteiden lisäksi tai niiden sijaan koulutuksen järjestäjä voi päättää erillaisia muita valinnaisia osaamistavoitteita. Koulutuksen järjestäjän itse päättämille valinnaisille osaamistavoitteille määritellään osaamisen arviointi ja laajuus osaamispisteinä. Tutkinnon osien valinnaiset osaamistavoitteet voivat olla myös opiskelijan aikaisemmin hankkimaa osaamista, joka tukee kyseisen tutkinnon osan ja sen osa-alueiden osaamistavoitteita.		

4 Vapaasti valittavat tutkinnon osat, 10 osp
4.1 Ammatillisia tutkinnon osia
4.2 Paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvia tutkinnon osia
4.3 Yhteisiä tutkinnon osia tai lukio-opintoja
4.4 Jatko-opintovalmiuksia tai ammatillista kehittymistä tukevia opintoja
4.5 Työkokemuksen kautta hankittuun osaamiseen perustuvia yksilöllisiä tutkinnon osia
5 Tutkintoa yksilöllisesti laajentavat tutkinnon osat

1.2 Sosiaali- ja terveysalan perustutkintoa koskevia erityismääräyksiä

1.2.1 Arvioinnista ammatillisessa erityisopetuksessa

Erityisopetusta saavan opiskelijan arvioinnissa tulee noudattaa samoja periaatteita kuin muidenkin opiskelijoiden arvioinnissa. Mikäli sosiaali- ja terveysalan perustutkinnossa mukautetaan ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksia tai osaamisen arviointia merkittävästi, opiskelija ei voi saada sellaista tutkintotodistusta, joka antaisi oikeuden terveydenhuollon ammatin harjoittamiseen. Lääkehoitoa koskevaa mukauttamista ei voida tehdä lainkaan.

1.2.2 Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon tutkintokohtaiset terveydentilavaatimukset

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon tutkintokohtaisista terveydentilavaatimuksista määrätään Opetushallituksen määräyksessä ”Opiskelijan terveydentilaa koskevat vaatimukset ammatillisessa peruskoulutuksessa ja näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa ammatillisissa perustutkinnoissa” (91/011/2014).

2 SOSIAALI- JA TERVEYSALAN PERUSTUTKINNON JA PERUSTASON ENSIHOIDON OSAAMISALAN AMMATILLISET TUTKINNON OSAT, AMMATTITAITOVAATIMUKSET JA ARVIOINTI KOULUTUSKOKEILUSSA

2.1 Pakolliset tutkinnon osat

2.1.1 Terveiden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- asettaa asiakkaan terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia edistäviä tavoitteita toiminnalleen ja suunnitella työtään
- tunnistaa ja eri-ikäisten ja taustaltaan erilaisten asiakkaiden kasvuun ja kehitykseen liittyviä vahvuuksia ja tarpeita
- ohjata, tukea ja edistää eri-ikäisten asiakkaiden kasvua ja kehitystä, terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia
- arvioida eri-ikäisten ihmisten normaaleja elintoimintoja, kasvua, kehitystä ja muutoksia niissä eri menetelmiä käyttäen (haastattelu, havainnointi ja mittaaminen)
- hyödyntää työssään tietoa kansanterveydellisistä riskeistä ja ohjata asiakkaita terveyden edistämisessä
- työskennellä eri asiakasryhmiä koskevien toimintaperiaatteiden ja suositusten mukaan
- kunnioittaa asiakkaan arvoja ja kulttuuritaustaa sekä kohdata asiakkaan tai potilaan ammatillisesti
- työskennellä sosiaali- ja terveysalan toimintaperiaatteiden, säädösten ja määräysten mukaan
- ohjata asiakkaita tai potilaita käyttämään sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita
- toimia työryhmän jäsenenä moniammatillisissa työryhmissä
- tunnistaa omaan ammatti-identiteettiin liittyviä vahvuuksia ja kehittämistarpeita
- tunnistaa oman toiminnan vaikutuksen asiakastyön laatuun
- ottaa vastuun oppimisestaan ja kehittää itsearviointi-, ongelmanratkaisu- ja päätöksentekotaitojaan
- hakea tietoa ja käyttää tietotekniikkaa ja dokumentointivälineitä
- toimia ergonomisesti
- antaa hätäensiavun.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Työn suunnittelu ja suunnitelmallinen työskentely	tunnistaa joitakin eri-ikäisten ja taustaltaan erilaisten asiakkaiden terveyteen, turvallisuuteen ja hyvinvointiin liittyviä tarpeita ja toimii työryhmän jäsenenä	tunnistaa itsenäisesti eri-ikäisten ja taustaltaan erilaisten asiakkaiden terveyteen, turvallisuuteen ja hyvinvointiin liittyviä tarpeita	tunnistaa monipuolisesti ja itsenäisesti eri-ikäisten ja taustaltaan erilaisten asiakkaiden terveyteen, turvallisuuteen ja hyvinvointiin liittyviä tarpeita ja

			löytää niihin realistisia ratkaisuvaihtoehtoja
tunnistaa asiakkaiden kasvuun ja kehitykseen liittyviä vahvuuksia ja tarpeita ja hyödyntää niitä työryhmän jäsenenä	ottaa työssään huomioon asiakkaiden kasvuun ja kehitykseen liittyviä vahvuuksia ja tarpeita hyödyntäen erilaisia tiedonkeruumenetelmiä	ottaa työssään monipuolisesti huomioon asiakkaiden kasvuun ja kehitykseen liittyviä vahvuuksia ja tarpeita hyödyntäen monipuolisesti erilaisia tiedonkeruumenetelmiä	
suunnittelee toiminnalleen tavoitteita yhdessä asiakkaan ja työryhmän kanssa ja toimii työryhmässä suunnitelman mukaisesti	suunnittelee itsenäisesti toiminnalleen tavoitteita yhdessä asiakkaan ja työryhmän kanssa ja toimii työryhmässä suunnitelman mukaisesti	suunnittelee itsenäisesti ja monipuolisesti toiminnalleen tavoitteita yhdessä asiakkaan ja työryhmän kanssa sekä toimii työryhmässä aktiivisesti ja joustavasti suunnitelman mukaisesti	
tarkkailee ja arvioi työryhmän jäsenenä eri-ikäisten ihmisten normaaleja elintoimintoja, kasvua, kehitystä, turvallisuutta ja hyvinvointia sekä havaitsee joitakin muutoksia niissä	tarkkailee ja arvioi eri-ikäisten ihmisten normaaleja elintoimintoja, kasvua, kehitystä, turvallisuutta ja hyvinvointia. Havaitsee muutoksia niissä eri menetelmiä käyttäen (haastattelu, havainnointi ja mittaaminen) ja tiedottaa niistä asianmukaisesti	tarkkailee ja arvioi eri-ikäisten ihmisten normaaleja elintoimintoja, kasvua, kehitystä, turvallisuutta ja hyvinvointia. Havaitsee muutoksia niissä eri menetelmiä käyttäen (haastattelu, havainnointi ja mittaaminen), tulkitsee havaintojaan ja tiedottaa niistä asianmukaisesti	
arvioi asiakaslähtöisen suunnitelman toteutumista.	arvioi realistisesti asiakaslähtöisen suunnitelman toteutumista.	arvioi realistisesti ja monipuolisesti asiakaslähtöisen suunnitelman toteutumista.	

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2.	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Terveystiedon edistäminen	kuuntelee ja havainnoi asiakasta sekä keskustele asiakkaan kanssa hänen tarpeistaan.	kuuntelee ja havainnoi asiakasta sekä keskustele asiakkaan kanssa hänen tarpeistaan. Ottaa huomioon asiakkaan elämäntilanteen.	kuuntelee ja havainnoi sekä keskustele luontevasti asiakkaan kanssa hänen tarpeistaan. Ottaa huomioon monipuolisesti asiakkaan elämäntilanteen.
	arvioi asiakkaan tai potilaan tilaa, elintoimintoja ja toimintakykyä havainnoimalla, haastatteleamalla ja mittaamalla (esim., hengitystiheys, happisaturaatio, pulssi, verenpaine, tajunnantaso, verensokeri ja lämpö) ja tunnistaa muutoksia asiakkaan tai potilaan tilassa ja toimintakyvyssä.	arvioi asiakkaan tai potilaan tilaa, elintoimintoja ja toimintakykyä systemaattisesti havainnoimalla, haastatteleamalla ja mittaamalla (esim. hengitystiheys, happisaturaatio, pulssi, verenpaine, tajunnantaso, verensokeri ja lämpö), tulkitsee tulokset sekä tunnistaa muutokset asiakkaan tai potilaan tilassa ja toimintakyvyssä.	arvioi asiakkaan tai potilaan tilaa, elintoimintoja ja toimintakykyä systemaattisesti havainnoimalla, haastatteleamalla ja mittaamalla (esim. hengitystiheys, happisaturaatio, pulssi, verenpaine, tajunnantaso, verensokeri ja lämpö), tulkitsee tulokset sekä tunnistaa muutokset asiakkaan tai potilaan tilassa ja toimintakyvyssä ja toimii muuttuneessa tilanteessa asianmukaisesti.

	työskentelee työryhmän turvallisesti jäsenenä asiakasryhmää koskevien toimintaperiaatteiden ja suositusten mukaisesti (esim. kansanterveydelliset riskit ja niiden ennaltaehkäisy: terveyttä edistävä liikunta ja ravinto, osallisuuden edistäminen, tapaturmien ehkäisy, turvattomuuden ehkäisy, päihdehaittojen ja riippuvuuksien ehkäisy)	työskentelee turvallisesti asiakasryhmää koskevien toimintaperiaatteiden ja suositusten mukaan.	työskentelee turvallisesti asiakasryhmää koskevien toimintaperiaatteiden ja suositusten mukaan sekä perustelee niillä toimintaansa.
Terveiden, turvallisuuden ja toimintakyvyn huomioon ottaminen	ohjaa ja tukee asiakasta turvallisesti päivittäisessä toiminnassa.	ohjaa ja tukee asiakasta turvallisesti päivittäisessä toiminnassa sekä ottaa hänet huomioon aktiivisena osallistujana.	ohjaa ja tukee itsenäisesti ja vastuullisesti asiakasta päivittäisessä toiminnassa sekä ottaa hänet huomioon aktiivisena osallistujana.
	tukee työryhmän jäsenenä asiakkaiden terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia ohjaamalla heitä käyttämään tarvittavia palveluita.	tukee asiakkaiden terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia ohjaamalla heitä käyttämään tarvittavia palveluita.	edistää toiminnallaan asiakkaiden terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia sekä ohjaa heitä käyttämään monipuolisesti tarvittavia palveluita.

Ergonominen toiminta	toimii ergonomisesti ja ottaa huomioon apuvälineen tarpeen	toimii ergonomisesti ja ottaa huomioon asiakkaan tuen ja apuvälineiden tarpeen	toimii ergonomisesti ja perustelee toimintaansa asiakkaan tarvitsemalla tuen ja apuvälineiden tarpeella
Elintarvikehygienian noudattaminen	käsittelee ruokaa/elintarvikkeita elintarvikehygienian vaatimusten mukaisesti. Ottaa huomioon asiakkaan ravitsemukseen liittyvät tarpeet.	käsittelee ruokaa/elintarvikkeita elintarvikehygienian vaatimusten mukaisesti. Ottaa huomioon asiakkaan ravitsemukseen liittyvät tarpeet.	käsittelee ruokaa/elintarvikkeita elintarvikehygienian vaatimusten mukaisesti. Ottaa monipuolisesti huomioon asiakkaan ravitsemukseen liittyvät tarpeet.
Laadukas työskentely	tunnistaa työryhmän jäsenenä yksittäisten tekijöiden vaikutuksia asiakastyöhön	tunnistaa oman toiminnan vaikutuksen asiakastyön laatuun	arvioida oman toiminnan vaikutusta asiakastyön laatuun

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Käytettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Terveystta edistävän tiedon hallinta	hyödyntää työssään tietoa eri-ikäisen asiakkaan fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta kehityksestä.	perustelee toimintaansa tiedolla eri-ikäisen asiakkaan fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta kehityksestä ja niihin vaikuttavista tekijöistä.	perustelee monipuolisesti toimintaansa tiedolla eri-ikäisen asiakkaan fyysisestä, psyykkisestä, ja sosiaalisesta kehityksestä ja niihin vaikuttavista tekijöistä.
	hyödyntää työssään tietoa elimistön normaalista rakenteesta ja toiminnasta.	hyödyntää työssään tietoa elimistön normaalista rakenteesta ja toiminnasta.	hyödyntää työssään tietoa elimistön normaalista rakenteesta ja toiminnasta.
	tietää suunnitelmallisen ja tavoitteellisen toiminnan periaatteita ja ottaa ne huomioon työssään.	tietää ja perustelee toimintaansa suunnitelmallisen ja tavoitteellisen toiminnan periaatteilla.	tietää ja perustelee monipuolisesti toimintaansa suunnitelmallisen ja tavoitteellisen toiminnan periaatteilla.

	hyödyntää työssään tietoa terveyden edistämisessä käytettävistä tiedonkeruumenetelmistä.	hyödyntää työssään monipuolisesti tietoa terveyden edistämisen kannalta keskeisistä tiedonkeruumenetelmistä.	hyödyntää työssään monipuolisesti ja perustellen tietoa terveyden edistämisen kannalta keskeisistä tiedonkeruumenetelmistä.
	hyödyntää työssään tietoa kulttuurin merkityksestä ihmisen toiminnassa.	perustelee toimintaansa tiedolla kulttuurin merkityksestä ihmisen toiminnassa.	perustelee monipuolisesti toimintaansa tiedolla kulttuurin merkityksestä ihmisen toiminnassa.
Turvallisuutta ja hyvinvointia koskevan tiedon hallinta	ottaa huomioon työskentelyssään asiakkaiden hyvinvointia ja turvallisuutta edistäviä ja haittaavia tekijöitä.	ottaa huomioon työskentelyssään asiakkaiden hyvinvointia ja turvallisuutta edistäviä ja haittaavia tekijöitä ja perustelee toimintaansa niillä.	ottaa huomioon työskentelyssään asiakkaiden hyvinvointia ja turvallisuutta edistäviä ja haittaavia tekijöitä ja perustelee monipuolisesti toimintaansa niillä.
	hyödyntää työssään tietoa eri asiakasryhmiä koskevista toimintaperiaatteista ja suosituksista (esim. kansanterveydelliset riskit ja niiden ennaltaehkäisy: terveyttä edistävä liikunta ja ravinto, osallisuuden edistäminen, tapaturmien ehkäisy, turvattomuuden ehkäisy, päihdehaittojen ja riippuvuuksien ehkäisy) sekä ruoan käsittelyyn liittyvistä elintarvikehygienian vaatimuksista.	perustelee toimintaansa tiedolla eri asiakasryhmiä koskevista toimintaperiaatteista ja suosituksista (esim. kansanterveydelliset riskit ja niiden ennaltaehkäisy: terveyttä edistävä liikunta ja ravinto, osallisuuden edistäminen, tapaturmien ehkäisy, turvattomuuden ehkäisy, päihdehaittojen ja riippuvuuksien ehkäisy) sekä ruoan käsittelyyn liittyvistä elintarvikehygienian vaatimuksista.	perustelee monipuolisesti toimintaansa tiedolla eri asiakasryhmiä koskevista toimintaperiaatteista ja suosituksista (esim. kansanterveydelliset riskit ja niiden ennaltaehkäisy: terveyttä edistävä liikunta ja ravinto, osallisuuden edistäminen, tapaturmien ehkäisy, turvattomuuden ehkäisy, päihdehaittojen ja riippuvuuksien ehkäisy) sekä ruoan käsittelyyn liittyvistä elintarvikehygienian vaatimuksista.
	kertoo sosiaali- ja terveydenhuollon historiasta ja nykyisestä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintajärjestelmästä.	kertoo sosiaali- ja terveydenhuollon historiasta ja nykyhetkestä sekä hyödyntää työssään tietoa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintajärjestelmästä.	kertoo sosiaali- ja terveydenhuollon historiasta, nykyhetkestä ja keskeisistä lähitulevaisuuden muutoksista sekä hyödyntää toiminnassaan tietoa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintajärjestelmästä.
Säädöksiä, määräyksiä ja ohjeita koskevan tiedon hallinta	toimii työssään sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön, määräysten ja toimintaohjeiden mukaan.	toimii työssään sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön, määräysten ja toimintaohjeiden mukaan ja perustelee toimintaansa niillä.	toimii työssään sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön, määräysten ja toimintaohjeiden mukaan ja perustelee monipuolisesti toimintaansa niillä.
Oppimaan oppimista koskevan tiedon hallinta	hyödyntää toiminnassaan tietoa ammatillisen kasvun ja kehityksen vaiheista.	perustelee toimintaansa tiedolla ammatillisen kasvun ja kehityksen vaiheista.	perustelee monipuolisesti toimintaansa tiedolla ammatillisen kasvun ja kehityksen vaiheista.
	hakee vastauksia yksittäisiin työtehtäviin liittyviin asioihin sekä käyttää tietotekniikkaa ja dokumentointivälineitä.	hakee monipuolisesti tietoa ja hyödyntää sitä työskentelyssään sekä käyttää sujuvasti tietotekniikkaa ja dokumentointivälineitä.	hakee monipuolisesti tietoa ja kykenee arvioimaan tiedon hyödyllisyyttä ja käyttökelpoisuutta sekä käyttää sujuvasti työhönsä liittyvää tietotekniikkaa ja dokumentointivälineitä.
Itsearviointi, ongelmanratkaisu ja päätöksenteko	tunnistaa realistisesti omia vahvuuksiaan ja kehittämisalueitaan sekä arvioi omaa ammatillista kehittymistään. Ottaa rakentavasti palautetta vastaan ja muuttaa toimintaansa	tunnistaa oman ammatillisen kasvunsa ja kehityksensä vaiheen sekä asettaa tavoitteita ammatilliselle kehittymiselleen. Arvioi toimintaansa ja muuttaa toimintaansa palautteen perusteella.	tunnistaa oman ammatillisen kasvunsa ja kehityksensä vaiheen ja ottaa siitä vastuuta. Arvioi toimintaansa realistisesti sekä muuttaa toimintaansa palautteen perusteella.

	palautteen perusteella. aloittaa asiakastilanteissa tarkoituksenmukaiset toiminnot ja toimii turvallisesti muuttuvissa ja epäselvissä tilanteissa sekä pyytää ohjausta	toimii asiakastilanteissa tarkoituksenmukaisesti, toimii muuttuvissa ja epäselvissä tilanteissa turvallisesti sekä perustelee tekemänsä ratkaisut ammattillisesti.	toimii asiakastilanteissa tarkoituksenmukaisesti ja tekee turvallisesti työhönsä liittyviä ratkaisuja muuttuvissa ja epäselvissä tilanteissa sekä esittää vaihtoehtoisia ratkaisutapoja ja perustelee tekemänsä ratkaisut ammattillisesti
--	--	--	---

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1 Opiskelija tai tutkinnon suorittaja	Hyvä H2	Kiitettävä K3
Vuorovaikutus ja yhteistyö	ilmaisee itseään ymmärrettävästi sekä suullisesti että kirjallisesti. Ymmärtää asiakkaan viestejä ja vastaa niihin.	ilmaisee itseään ymmärrettävästi ja selkeästi sekä suullisesti että kirjallisesti. Ymmärtää asiakkaan ja hänen läheisten viestejä ja vastaa niihin asiakaslähtöisesti.	ilmaisee itseään ymmärrettävästi ja selkeästi sekä suullisesti että kirjallisesti, ymmärtää asiakkaan ja hänen läheisten viestejä ja vastaa niihin asiakaslähtöisesti ja ammatillisesti.
	toimii palveluhenkisesti ja asiakaslähtöisesti.	toimii luontevasti, palveluhenkisesti ja asiakaslähtöisesti.	toimii luontevasti, palveluhenkisesti ja asiakaslähtöisesti sekä tarkoituksenmukaisesti eri tilanteissa.
	työskentelee luotettavasti työryhmän jäsenenä ja noudattaa työryhmän sääntöjä ja toimintaperiaatteita.	työskentelee vastuullisesti työryhmän jäsenenä ja noudattaa työryhmän sääntöjä ja toimintaperiaatteita.	työskentelee oma-aloitteisesti ja joustavasti työryhmän jäsenenä yhteisiä toimintaperiaatteita noudattaen.
Ammattietäikka	kohtelee asiakkaitaan tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti, arvostaa asiakkaita, heidän arvojaan ja kulttuuritaustaansa sekä kohtaa asiakkaan ammatillisesti.	kohtelee asiakkaitaan tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti, arvostaa asiakkaita, ymmärtää heidän arvojaan ja kulttuuritaustaansa sekä kohtaa asiakkaan ammatillisesti.	kohtelee asiakkaitaan tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti, arvostaa asiakkaita yksilöllisesti, ymmärtää heidän arvojaan ja kulttuuritaustaansa sekä kohtaa asiakkaan ammatillisesti.
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	toimii työryhmän jäsenenä työhyvinvointia ja -turvallisuutta koskevien säädösten ja toimintaperiaatteiden mukaisesti työtilanteissa ja työympäristöissä.	toimii työhyvinvointia ja -turvallisuutta koskevien säädösten ja toimintaperiaatteiden mukaisesti.	noudattaa oma-aloitteisesti työhyvinvointi- ja -turvallisuusohjeita ja säädöksiä sekä selviytyy uusista ja muuttuvista tilanteista.
	huolehtii asiakkaiden ja toimintaympäristön turvallisuudesta annettujen ohjeiden mukaisesti ja tunnistaa oman toiminnan vaikutuksen turvalliseen asiakassuhteeseen.	huolehtii asiakkaiden ja toimintaympäristön turvallisuudesta ja tunnistaa omaan vastualueeseensa liittyviä, mahdollisia turvallisuusriskejä ja vaaratilanteita.	huolehtii asiakkaiden ja toimintaympäristön turvallisuudesta, ennakoi toiminnassaan omaan vastualueeseensa liittyviä, mahdollisia turvallisuusriskejä ja vaaratilanteita.
	suunnittelee itselleen tavoitteellisen kuntoa (kestävyys, voima ja notkeus) ylläpitävän ja kehittävän harjoitusohjelman ja toteuttaa sitä	suunnittelee itselleen tavoitteellisen kuntoa (kestävyys, voima ja notkeus) ylläpitävän ja kehittävän harjoitusohjelman ja toteuttaa sitä ja seuraa sen vaikutuksia	suunnittelee itselleen tavoitteellisen kuntoa (kestävyys, voima ja notkeus) ylläpitävän ja kehittävän harjoitusohjelman ja toteuttaa sitä, seuraa sen vaikutuksia ja muuttaa tarvittaessa suunnitelmaansa
	antaa hätäensiavun	antaa hätäensiavun	antaa hätäensiavun

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa osaamisensa Terveystyön, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisen ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa toimimalla eri asiakas- ja potilasryhmien erilaisissa toimintaympäristöissä, kuten vanhusten päivätoiminnassa, palvelutalossa, vanhainkodissa, kotihoidossa tai muissa vastaavissa toimintaympäristöissä.

Perustellusta syystä opiskelija tai tutkinnon suorittaja voi osoittaa osaamisensa myös simuloitusti työelämän edustajien kanssa suunnitellussa osaamisen arvioinnissa.

Työtä tehdään siinä laajuudessa, että osoitettava osaaminen vastaa kattavasti tutkinnon perusteissa määrättyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteereitä.

Ammattiosaamisen näyttöä tai tutkintotilaisuutta voidaan jatkaa toisessa työpaikassa/tökohteessa tai ammatillisessa peruskoulutuksessa koulutuksen järjestäjän osoittamassa muussa paikassa niin, että osaamisen osoittamisen kattavuus varmistuu.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa osaamista ei voida työtä tekemällä ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa kattavasti osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla.

2.1.2 Toimintakyvyn ylläpitäminen ja edistäminen

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- **suunnitella työtään ja asettaa tavoitteita toiminnalleen asiakkaan toimintakyvyn ylläpitämisessä ja edistämiseksi**
- tarkkailla ja arvioida asiakkaan tai potilaan elintoimintoja ja toimintakykyä sekä kirjata havaintojaan ja tiedottaa niistä
- laatia asiakkaan, potilaan tai kuntoutujan hyvinvointia ylläpitävän ja edistävän hoito- ja huolenpitosuunnitelman sekä toteuttaa ja arvioida sitä moniammatillisen työryhmän kanssa
- tehdä asiakas- ja potilaslähtöistä hoito- ja huolenpityötä hyödyntäen hoidon ja huolenpityön tietoperustaa
- tukea ja ohjata kuntouttavalla työotteella asiakkaita, potilaita tai kuntoutujia selviytymään päivittäisissä toiminnoissa
- ohjata asiakkaita, potilaita tai kuntoutujia sairauksien hoitoon, toimintakyvyn ylläpitämiseen ja edistämiseen sekä niihin liittyvien apuvälineiden ja teknologian käytössä
- toteuttaa muisti-, pitkäaikais- ja kansansairauksia sekä mielenterveys- ja päihdesairauksia sairastavien perushoitoa
- kohdata asiakkaat ammatillisesti ja edistää heidän terveyttään
- käyttää selkokieltä ja hyödyntää puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä
- toteuttaa lääkehoidon, annostella ja antaa lääkkeitä sekä tarkkailla niiden vaikutuksia
- hyödyntää työssään tietoa tavallisimmista kansansairauksien, pitkäaikaissairauksien, mielenterveys- ja päihdesairauksien hoidossa käytettävistä lääkeaineryhmistä
- toimia eettisesti erilaisten asiakkaiden kanssa ja esittää ratkaisuehdotuksia eettisesti haasteellisiin tilanteisiin

- käyttää itsearviointi-, ongelmanratkaisu- ja päätöksentekotaitojaan ja perustella toimintaansa sekä ylläpitää osaamisensa ajantasaisuutta
- kehittää omaa ammatti-identiteettiään ja toimia erilaisten asiakkaiden, potilaiden ja kuntoutujien hoitoprosessissa
- tunnistaa oman toiminnan vaikutuksen /merkityksen hoito- ja huolenpitotyön laatuun ja vastata oman vastuualueensa mukaisesti laadukkaan hoito- ja huolenpitotyön toteutumisesta ja tehdä siihen liittyviä kehittämis ehdotuksia
- **ottaa työssään huomioon laatutyön suositukset sekä omavalvonnasta annetut määräykset**
- noudattaa työhyvinvointi- ja työturvallisuusohjeita sekä huolehtia tapaturmien ehkäisystä, omasta turvallisuudesta ja toimintakyvystä
- **tiimityön periaatteet**, noudattaa työaikoja ja muita työelämää koskevia sopimuksia
- vastata omalla vastuualueellaan potilasturvallisuuden toteutumisesta
- noudattaa taloudellisuutta ja kestävä kehityksen periaatteita
- toimia hätätilanteissa sekä tavallisimmissa sairaus- ja onnettomuustilanteissa
- arvioida mahdollisuuksiaan toimia tulevaisuudessa yrittäjänä.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Työn suunnittelu ja suunnitelmallinen työskentely	asettaa tavoitteita työryhmän jäsenenä omalle toiminnalleen. Kertoo tavoitteistaan työryhmälle ja toteuttaa suunnitelmaansa.	asettaa tavoitteita omalle toiminnalleen ja perustelee suunnitelmaansa työryhmälle. Toteuttaa suunnitelmaansa.	asettaa tavoitteet omalle toiminnalleen ja esittää työryhmälle vaihtoehtoisia ratkaisuja suunnitelmaansa, toteuttaa sitä systemaattisesti ja arvioi omaa toimintaansa.
	tunnistaa eri-ikäisten ja taustaltaan erilaisten asiakkaiden, potilaiden tai kuntoutujien fyysisiä, psyykkisiä, sosiaalisia, henkisiä ja hengellisiä tarpeita sekä voimavaroja joitakin tiedonkeruumenetelmiä käyttäen.	tunnistaa eri-ikäisten ja taustaltaan erilaisten asiakkaiden, potilaiden tai kuntoutujien fyysisiä, psyykkisiä, sosiaalisia, henkisiä ja hengellisiä tarpeita, toimintakykyä sekä voimavaroja monipuolisesti erilaisia tiedonkeruumenetelmiä käyttäen.	tunnistaa itsenäisesti eri-ikäisten ja taustaltaan erilaisten asiakkaiden, potilaiden tai kuntoutujien fyysisiä, psyykkisiä, sosiaalisia, henkisiä ja hengellisiä tarpeita, toimintakykyä sekä voimavaroja monipuolisesti ja luovasti tiedonkeruumenetelmiä käyttäen.
	laatii työryhmän ohjeiden mukaan voimavaralähtöisen hoitoa ja huolenpitoa edistävän suunnitelman	laatii hoitoa, huolenpitoa ja toimintakykyä edistävän suunnitelman käyttäen suomalaista hoitotyön toimintoluokitusta tai kunkin toimintaympäristön käytössä olevaa asiakas- tai potilaskohtaista suunnitelmaa. Hyödyntää asiakkaan tai potilaan voimavaroja ja verkostoa.	laatii hoitoa, huolenpitoa ja toimintakykyä edistävän suunnitelman käyttäen suomalaista hoitotyön toimintoluokitusta tai kunkin toimintaympäristön käytössä olevaa asiakas- tai potilaskohtaista suunnitelmaa. Hyödyntää asiakkaan tai potilaan voimavaroja ja verkostoa. Perustelee suunnitelman merkityksen kokonaisvaltaisessa asiakastyössä.

	toimii työryhmän jäsenenä turvallisesti ja suunnitelman mukaisesti yhteistyössä asiakkaan, potilaan tai kuntoutujan sekä hänen verkostonsa kanssa. Arvioi omaa toimintaansa ja suunnitelman toteutumista.	toimii suunnitelman mukaisesti turvallisesti yhteistyössä asiakkaan, potilaan tai kuntoutujan sekä hänen verkostonsa kanssa. Hyödyntää työryhmän jäsenenä palvelujärjestelmää. Arvioi omaa toimintaansa ja suunnitelman toteutumista.	toimii joustavasti, suunnitelman mukaisesti ja turvallisesti yhteistyössä asiakkaan, potilaan tai kuntoutujan sekä hänen verkostonsa kanssa. Hyödyntää työssään palvelujärjestelmää. Arvioi realistisesti omaa toimintaansa ja suunnitelman toteutumista. Perustelee omaa toimintaansa.
Taloudellinen ja laadukas toimiminen ja omavalvonnan huomioon ottaminen	työskentelee työryhmän jäsenenä kustannustietoisesti ja kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti	työskentelee kustannustietoisesti ja kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti	työskentelee kustannustietoisesti, yrittäjähenkisesti ja kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti
	tunnistaa oman toiminnan vaikutuksia/merkitystä asiakkaan, potilaan tai kuntoutujan kokemaan hoito- ja huolenpitotyön laatuun	tunnistaa oman toiminnan vaikutuksen/merkityksen asiakkaan, potilaan tai kuntoutujan kokemaan hoito- ja huolenpitotyön laatuun	tunnistaa oman toiminnan vaikutuksen/merkityksen asiakkaan, potilaan tai kuntoutujan kokemaan hoito- ja huolenpitotyön laatuun
	työskentelee toimintaympäristön laatusuositusten mukaan ottaen huomioon omavalvonnasta annetut määräykset, toimii työryhmän jäsenenä	työskentelee toimintaympäristön laatusuositusten ja omavalvonnasta annettujen määräysten mukaan	työskentelee toimintaympäristön laatusuositusten ja omavalvonnasta annettujen määräysten mukaan ja tekee realistisia työhönsä liittyviä kehittämiskehdotuksia

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Hoito ja huolenpitotyössä toimiminen	tukee ja auttaa työryhmän jäsenenä turvallisesti kuntouttavalla työotteella asiakkaita, potilaita tai kuntoutujia selviytymään päivittäisissä toiminnoissa (esim. puhtaus ja pukeutuminen, syöminen ja juominen, erittäminen, liikkuminen, uni ja lepo sekä asioiden hoito)	tukee ja auttaa kuntouttavalla työotteella turvallisesti asiakkaita, potilaita tai kuntoutujia selviytymään päivittäisissä toiminnoissa.	tukee ja auttaa kuntouttavalla työotteella turvallisesti ja voimavaralähtöisesti asiakkaita, potilaita tai kuntoutujia selviytymään päivittäisissä toiminnoissa.
	arvioi työryhmän jäsenenä asiakkaan tai potilaan tilassa ja toimintakykyssä tapahtuneita muutoksia havainnoimalla, haastattelemalla, tunnustelemalla ja mittaamalla (esim. hengitysteiden avoimuus, hengityksen riittävyys, verenkierron riittävyys, tajunnan taso, sokeriaineenvaihdunta,	arvioi asiakkaan tai potilaan tilaa ja toimintakykyä havainnoimalla, haastattelemalla, tunnustelemalla ja mittaamalla (esim. hengitysteiden avoimuus, hengityksen riittävyys, verenkierron riittävyys, tajunnan taso, sokeriaineenvaihdunta, lämpötasapaino), tulkitsee löydökset sekä tunnistaa muutokset asiakkaan tai	arvioi asiakkaan tai potilaan tilaa ja toimintakykyä havainnoimalla, haastattelemalla, tunnustelemalla ja mittaamalla (esim. hengitysteiden avoimuus, hengityksen riittävyys, verenkierron riittävyys, tajunnan taso, sokeriaineenvaihdunta, lämpötasapaino), tulkitsee löydökset sekä tunnistaa muutokset asiakkaan tai potilaan tilassa ja toimintakykyssä ja

	lämpötasapaino) ja tunnistaa muutoksia asiakkaan tai potilaan tilassa ja toimintakyvyssä.	potilaan tilassa ja toimintakyvyssä.	toimii muuttuneessa tilanteessa asianmukaisesti.
Kivun tunnistaminen ja hoitaminen	tunnistaa työryhmän jäsenenä asiakkaan tai potilaan kivun, tarkkailee sekä lievittää sitä turvallisesti hoitotyön menetelmiä käyttäen	tunnistaa ja arvioi asiakkaan tai potilaan kipua ja käyttää turvallisesti erilaisia menetelmiä kivun lievittämiseksi ja seuraa niiden vaikutusta kipuun	tunnistaa ja arvioi potilaan kipua ja käyttää monipuolisesti ja turvallisesti erilaisia menetelmiä kivun lievittämiseksi ja seuraa niiden vaikutusta kipuun. Perustelee toimintaansa.
Vuorovaikutus	kohtaa asiakkaan, potilaan tai kuntoutujan ja hänen läheisensä ammatillisesti.	kohtaa asiakkaan, potilaan tai kuntoutujan ja hänen läheisensä ammatillisesti ja edistää hänen terveyttään vuorovaikutuksellisin keinoin.	kohtaa asiakkaan, potilaan tai kuntoutujan ja hänen läheisensä ammatillisesti ja edistää hänen terveyttään oma-aloitteisesti ja yksilöllisesti vuorovaikutuksellisin keinoin.
	edistää asiakkaan tai potilaan hyvinvointia olemalla läsnä hoitotilanteissa	asettaa tavoitteita asiakkaan tai potilaan hyvinvoinnin edistämiseksi läsnäolon keinoin	edistää suunnitelmallisesti asiakkaan tai potilaan hyvinvointia läsnäolon keinoin
	käyttää selkokieltä ja hyödyntää puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä asiakastilanteissa.	käyttää aktiivisesti selkokieltä ja hyödyntää puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä erilaisissa asiakastilanteissa.	käyttää selkokieltä ja hyödyntää yleisimpiä puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä tavallisissa asiakastilanteissa.
Tiedottaminen	kirjaa työryhmän jäsenenä havaintojaan asiakas- tai potilaskohtaiseen suunnitelmaan. Tiedottaa havainnoistaan suullisesti, kirjallisesti ja tietoteknisiä välineitä käyttäen. Ottaa huomioon tietosuojan.	kirjaa havainnot asiakas- tai potilaskohtaiseen suunnitelmaan. Tiedottaa havainnoistaan suullisesti, kirjallisesti ja tietoteknisiä välineitä käyttäen. Ottaa huomioon tietosuojan.	kirjaa havainnot itsenäisesti asiakas- tai potilaskohtaiseen suunnitelmaan. Tiedottaa havainnoistaan suullisesti, kirjallisesti ja tietoteknisiä välineitä käyttäen. Ottaa huomioon tietosuojan.
Päivittäinen terveydenhoito ja perushoito	toteuttaa työryhmän jäsenenä asiakas-, potilas- tai kuntoutujalähtöisesti asiakkaiden päivittäistä terveydenhoitoa, muisti-, pitkäaikais- ja kansansairauksia, mielenterveys- ja päihdesairauksia sairastavien perushoitoa ja edistää kuntoutumista.	toteuttaa oma-aloitteisesti ja asiakas-, potilas- tai kuntoutujalähtöisesti asiakkaiden päivittäistä terveydenhoitoa, muisti-, pitkäaikais- ja kansansairauksia, mielenterveys- ja päihdesairauksia sairastavien perushoitoa. Tukee asiakkaiden tai potilaiden omatoimisuutta, edistää toimintakykyä ja kuntoutumista voimassa olevien hoitokäytäntöjen mukaisesti.	toteuttaa oma-aloitteisesti ja asiakas-, potilas- tai kuntoutujalähtöisesti asiakkaiden päivittäistä terveydenhoitoa, muisti-, pitkäaikais- ja kansansairauksia, mielenterveys- ja päihdesairauksia sairastavien perushoitoa. Tukee asiakkaiden tai potilaiden omatoimisuutta, edistää toimintakykyä ja kuntoutumista sekä arvioi perushoidon menetelmiä voimassa olevien hoitokäytäntöjen mukaisesti.
Terveyden, turvallisuuden ja toimintakyvyn huomioon ottaminen	havaitsee asiakkaan tai potilaan turvallisuuden tai sosiaaliseen toimintakykyyn liittyvän tuen tarpeen (esim. turvattomuus, osallisuus, päihdehaitat ja riippuvuudet, väkivallan uhka)	tunnistaa asiakkaan tai potilaan turvallisuutta tai sosiaalista toimintakykyä heikentäviä tekijöitä ja ottaa ne työryhmän ohjeiden mukaan huomioon hoito- ja huolenpitotyössä.	tunnistaa asiakkaan tai potilaan turvallisuutta tai sosiaalista toimintakykyä heikentäviä tekijöitä ja ottaa ne työryhmän ohjeiden mukaan huomioon hoito- ja huolenpitotyössä. Keskustelee asiakkaan tai potilaan kanssa hänen tilanteestaan ja ohjaa häntä hakemaan apua.

	tunnistaa asiakkaan tai potilaan kansanterveydellisiä riskejä.	tunnistaa asiakkaan tai potilaan kansanterveydellisiä riskejä ja ottaa ne huomioon hoito- ja huolenpitotyössä.	tunnistaa asiakkaan tai potilaan kansanterveydellisiä riskejä ja ottaa ne huomioon hoito- ja huolenpitotyössä sekä keskustelee asiakkaan tai potilaan kanssa hänen tilanteestaan.
	ohjaa asiakasta tai potilasta valitsemaan tai valitsee ravitsemussuositusten mukaisen ateriakokonaisuuden ottaen huomioon erityisruokavaliot.	motivoi ja ohjaa asiakasta tai potilasta valitsemaan tai valitsee ravitsemussuositusten mukaisen ateriakokonaisuuden ottaen huomioon erityisruokavaliot.	motivoi ja ohjaa perustellen asiakasta tai potilasta valitsemaan tai valitsee ravitsemussuositusten mukaisen ateriakokonaisuuden ottaen huomioon erityisruokavaliot.
	huolehtii asiakkaan tai potilaan ympäristön turvallisuudesta	ohjaa huolehtimaan tai huolehtii itsenäisesti asiakkaan tai potilaan ympäristön turvallisuudesta	ohjaa ja motivoi huolehtimaan tai huolehtii asiakkaan tai potilaan ympäristön turvallisuudesta
	tunnistaa koti- ja vapaa-ajan tapaturmien (ml. iäkkäiden kaatumistapaturmat) riskitekijöitä ja puuttuu niihin	tunnistaa monipuolisesti koti- ja vapaa-ajan tapaturmien riskitekijöitä ja puuttuu niihin	tunnistaa monipuolisesti koti- ja vapaa-ajan tapaturmien riskitekijöitä, puuttuu niihin sekä ottaa toiminnassaan huomioon ennaltaehkäisevän näkökulman
	tunnistaa asiakkaan tai potilaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen sekä toimeentuloturvan tarpeita.	tunnistaa asiakkaan tai potilaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen sekä toimeentuloturvan tarpeita ja kertoo palveluista asiakkaalle tai potilaalle.	tunnistaa monipuolisesti asiakkaan tai potilaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen sekä toimeentuloturvan tarpeita. Ohjaa asiakasta tai potilasta käyttämään sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita sekä toimeentuloturvan etuuksia.
Apuvälineiden ja teknologian hyödyntäminen hoito- ja huolenpitotyössä	hyödyntää työryhmän jäsenenä turvallisesti apuvälineiden ja teknologian (esim. ortoosit, siirtymiseen tai liikkumiseen, hygieniaan, pukeutumiseen, kommunikointiin, kodinhoitoon, asumiseen, ruokailuun ja vapaa-aikaan liittyvät apuvälineet) mahdollisuuksia hoito- ja huolenpitotyössä.	hyödyntää oma-aloitteisesti ja turvallisesti apuvälineiden ja teknologian mahdollisuuksia hoito- ja huolenpitotyössä.	hyödyntää monipuolisesti, luovasti ja turvallisesti apuvälineiden ja teknologian mahdollisuuksia hoito- ja huolenpitotyössä.
Kestävä kehityksen huomioon ottaminen	valitsee työryhmän jäsenenä luontoa säästäviä materiaaleja, välineitä ja menetelmiä sekä käyttää energiaa säästäviä työtapoja.	valitsee luontoa säästävät materiaalit, välineet ja menetelmät sekä käyttää energiaa säästäviä työtapoja.	kannustaa ja opastaa asiakkaita tai potilaita valitsemaan luontoa säästävät materiaalit, välineet ja menetelmät kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti sekä käyttää energiaa säästäviä työtapoja.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin	Tyydyttävä T1 Opiskelija tai tutkinnon suorittaja	Hyvä H2	Kiitettävä K3

hallinta			
Lääkehoidon toteuttaminen	annostelee lääkkeet virheettömästi asiakas- tai potilaskohtaisiin annoksiin tai tarkistaa annosjakelupussissa olevat lääkkeet ja antaa lääkkeet luonnollista tietä (suun kautta, peräsuoleen, iholle, silmään, nenään, korvaan, emättimeen), injektiona ihon alle ja lihakseen (s.c. , i.m.) - ja hengityksen kautta (inh.) ohjeiden mukaan. Työskentelee aseptiikkaa ja työ- ja ympäristönsuojeluohjeita noudattaen.	annostelee lääkkeet virheettömästi asiakas- tai potilaskohtaisiin annoksiin tai tarkistaa annosjakelupussissa olevat lääkkeet ja antaa lääkkeet luonnollista tietä (suun kautta, peräsuoleen, iholle, silmään, nenään, korvaan, emättimeen), injektiona ihon alle ja lihakseen (s.c. , i.m.) ja hengitettynä (inh.) ohjeiden mukaan. Työskentelee aseptiikkaa ja työ- ja ympäristönsuojeluohjeita noudattaen.	annostelee lääkkeet virheettömästi asiakas- tai potilaskohtaisiin annoksiin tai tarkistaa annosjakelupussissa olevat lääkkeet ja antaa lääkkeet luonnollista tietä (suun kautta, peräsuoleen, iholle, silmään, nenään, korvaan, emättimeen), injektiona ihon alle ja lihakseen (s.c. , i.m.) ja hengitettynä (inh.) ohjeiden ja tilanteen mukaisesti. Työskentelee aseptiikkaa ja työ- ja ympäristönsuojeluohjeita noudattaen.
	tekee virheettömästi lääkelaskennassa yksikkömuunnokset ja annoslaskut.	tekee virheettömästi lääkelaskennassa yksikkömuunnokset ja annoslaskut.	tekee virheettömästi lääkelaskennassa yksikkömuunnokset ja annoslaskut.
	etsii tietoja lääkkeiden vaikutuksista ja sivuvaikutuksista luotettavista tietolähteistä. Tarkkailee työryhmän jäsenenä asiakkaan tai potilaan käyttämien lääkkeiden (esim. tavallisimmat kansansairauksien ja pitkäaikaissairauksien, mielenterveys- ja päihdesairauksien hoidossa käytettävät lääkkeet) vaikutuksia ja haittavaikutuksia ja mahdollista lääkkeiden väärinkäyttöä sekä tiedottaa suullisesti ja kirjallisesti havainnoistaan.	käyttää luotettavia tietolähteitä, asiakkaan tai potilaan käyttämien lääkkeiden (esim. tavallisimmat kansansairauksien ja pitkäaikaissairauksien, mielenterveys- ja päihdesairauksien hoidossa käytettävät lääkkeet) vaikutusten ja haittavaikutusten ja mahdollisen lääkkeiden väärinkäytön tarkkailussa. Tiedottaa suullisesti ja kirjallisesti havainnoistaan.	käyttää luotettavia tietolähteitä ja tarkkailee lääkkeiden (esim. tavallisimmat kansansairauksien ja pitkäaikaissairauksien, mielenterveys- ja päihdesairauksien hoidossa käytettävät lääkkeet) vaikutuksia ja haittavaikutuksia ja mahdollista lääkkeiden väärinkäyttöä osana asiakkaan tai potilaan kokonaishoitoa. Tiedottaa oma-aloitteisesti suullisesti ja kirjallisesti havainnoistaan.
	ohjaa asiakasta tai potilasta sähköisen reseptin (eResepti) tulkinassa ja voimassaoloajassa. Tunnistaa asiakkaan tai potilaan lääkehoitoon liittyviä riskejä.	ohjaa asiakasta tai potilasta sähköisen reseptin (eResepti) tulkinassa ja voimassaoloajassa sekä ohjaa asiakasta lääkkeiden käytössä, säilyttämisessä ja hävittämisessä vastualueensa asettamissa rajoissa. Tunnistaa asiakkaan tai potilaan lääkehoitoon liittyviä riskejä tiedottaa niistä työryhmässä.	ohjaa ja neuvoo asiakasta tai potilasta sähköisen reseptin (eResepti) tulkinassa ja voimassaoloajassa, ohjaa asiakasta tai potilasta eri tilanteissa lääkkeiden käytössä, säilyttämisessä ja hävittämisessä säädösten ja vastualueensa rajoissa. Tunnistaa asiakkaan tai potilaan lääkehoitoon liittyviä riskejä ja toimii tilanteen vaatimalla tavalla.

Yrittäjänä toimimisen mahdollisuuksien arviointi	arvioi työryhmän jäsenenä oman toiminnan ja työn tekemisen vahvuuksien ja kehittämisen tarpeita.	arvioi oman toiminnan ja työn tekemisen vahvuuksia ja mahdollisuuksia toimia tulevaisuudessa yrittäjänä ammattialallaan.	arvioi oman toiminnan ja työn tekemisen vahvuuksia ja mahdollisuuksia toimia yrittäjänä ammattialallaan ja asettaa kehittymistavoitteita yrittäjyysosaamiselleen.
Työtä ja työelämää koskevien sopimusten noudattaminen	noudattaa työaikoja, sopimuksia ja muita työelämän toimintatapoja sekä sopii näihin liittyvistä poikkeamista.	noudattaa työaikoja, sopimuksia ja muita työelämän toimintatapoja sekä sopii näihin liittyvistä poikkeamista. Toimii oma-aloitteisesti.	noudattaa työaikoja, sopimuksia ja muita työelämän toimintatapoja sekä sopii näihin liittyvistä poikkeamista. Tekee omalla vastuualueellaan muitakin kuin annettuja työtehtäviä ja toimii joustavasti.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Perushoitoa ja huolenpitotyötä koskevien käsitteiden ja tiedon hallinta	hyödyntää työssään tietoa:	perustelee työhönsä liittyvät ratkaisujaan ja toimintatapojaan tiedoilla:	perustelee monipuolisesti työhönsä liittyvät ratkaisut ja toimintatapansa tiedoilla:
	ihmisen tarpeista ja voimavaroista.	ihmisen tarpeista ja voimavaroista.	ihmisen tarpeista ja voimavaroista.
	terveyden ja hyvinvoinnin edellytyksistä, toimintakyvystä, päivittäisistä toiminnoista, kuntouttavasta työotteesta ja perushoidosta sekä kuntoutuksesta	terveyden ja hyvinvoinnin edellytyksistä, toimintakyvystä, päivittäisistä toiminnoista, kuntouttavasta työotteesta ja perushoidosta sekä kuntoutuksesta	terveyden ja hyvinvoinnin edellytyksistä, toimintakyvystä, päivittäisistä toiminnoista, kuntouttavasta työotteesta ja perushoidosta sekä kuntoutuksesta
	sairauksien ja vammojen vaikutuksista elimistön normaaliin rakenteeseen ja toimintaan.	sairauksien ja vammojen vaikutuksista elimistön normaaliin rakenteeseen ja toimintaan.	sairauksien ja vammojen vaikutuksista elimistön normaaliin rakenteeseen ja toimintaan.
	kansanterveydellisistä riskeistä, muisti-, kansan- ja pitkäaikaissairauksista, mielenterveys- ja päihdesairauksista (mm. sydän- ja verisuonisairaudet, diabetes, epilepsia, Parkinsonin tauti, Alzheimerin tauti, reuma, dementia, aivoverenkiertohäiriöt, tuki- ja liikuntaelinsairaudet, aistisairaudet ja -vammat).	kansanterveydellisistä riskeistä, muisti-, pitkäaikaissairauksista, mielenterveys- ja päihdesairauksista.	kansanterveydellisistä riskeistä, muisti-, pitkäaikaissairauksista, mielenterveys- ja päihdesairauksista.
	yleisimmistä lääkinnällisen, sosiaalisen, kasvatuksellisen ja ammatillisen kuntoutuksen palveluista.	lääkinnällisen, sosiaalisen, kasvatuksellisen ja ammatillisen kuntoutuksen palveluista.	kuntoutujan tarpeiden mukaisesti lääkinnällisen, sosiaalisen, kasvatuksellisen ja ammatillisen kuntoutuksen palveluista.

	kehitys-, liikunta- ja aistivammaisuudesta, kehityshäiriöistä ja oppimisvaikeuksista, mielenterveyden häiriöistä ja päihteiden käytön haitoista sekä päihderiippuvuuksista, seksuaali- ja lisääntymisterveydestä sekä seksuaalisuuden moninaisuudesta	kehitys-, liikunta- ja aistivammaisuudesta, kehityshäiriöistä ja oppimisvaikeuksista, mielenterveyden häiriöistä ja päihteiden käytön haitoista sekä päihderiippuvuuksista, seksuaali- ja lisääntymisterveydestä sekä seksuaalisuuden moninaisuudesta	kehitys-, liikunta- ja aistivammaisuudesta, kehityshäiriöistä ja oppimisvaikeuksista, mielenterveyden häiriöistä ja päihteiden käytön haitoista sekä päihderiippuvuuksista, seksuaali- ja lisääntymisterveydestä sekä seksuaalisuuden moninaisuudesta
	fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta ikääntymisestä sekä ikääntyneiden kuntoutumisen tukemisesta	fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta ikääntymisestä sekä ikääntyneiden kuntoutumisen tukemisesta	fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta ikääntymisestä sekä ikääntyneiden kuntoutumisen tukemisesta
	sosiaalisesta toimintakyvystä ja siihen liittyvistä tuen tarpeista (esim. turvattomuus, osallisuus, päihdehaitat ja riippuvuudet, väkivallan uhka)	sosiaalisesta toimintakyvystä ja siihen liittyvistä tuen tarpeista	sosiaalisesta toimintakyvystä ja siihen liittyvistä tuen tarpeista
	kuolevan potilaan hoidosta ja saattohoidon periaatteista.	kuolevan potilaan hoidosta ja saattohoidon periaatteista.	kuolevan potilaan hoidosta ja saattohoidon periaatteista.
	sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännöstä, palveluista ja palvelujen tuottajatahoista sekä toimeentuloturvan etuuksista.	sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännöstä, palveluista ja palvelujen tuottajatahoista sekä toimeentuloturvan etuuksista.	sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännöstä, palveluista ja palvelujen tuottajatahoista sekä toimeentuloturvan etuuksista asiakkaan tai potilaan tarpeiden mukaisesti.
Eettisen tiedon hallinta	sosiaali- ja terveydenhuollon eettisistä periaatteista ja hoidon ja huolenpidon keskeisistä käsitteistä.	sosiaali- ja terveydenhuollon eettisistä periaatteista ja hoidon ja huolenpidon keskeisistä käsitteistä.	sosiaali- ja terveydenhuollon eettisistä periaatteista ja hoidon ja huolenpidon keskeisistä käsitteistä.
Kestävää kehitystä koskevan tiedon hallinta	kestävän kehityksen käsitteestä ja periaatteista.	kestävän kehityksen käsitteestä ja periaatteista.	kestävän kehityksen käsitteestä ja periaatteista.
Lääkehoitoa koskevan tiedon hallinta	yleisimmistä lääkeaineryhmistä (esim. kansansairauksien, pitkäaikaissairauksien, mielenterveys- ja päihdesairauksien hoidossa käytettävät lääkkeet) -lääkemuodoista ja lääkkeiden antotavoista sekä lääkehoitoon liittyvästä työ- ja ympäristönsuojelusta - lääkkeiden väärinkäytöstä ilmiöistä - omista oikeuksista ja velvollisuuksista lääkehoidon	yleisimmistä lääkeaineryhmistä (esim. kansansairauksien, pitkäaikaissairauksien, mielenterveys- ja päihdesairauksien hoidossa käytettävät lääkkeet) -lääkemuodoista ja lääkkeiden antotavoista sekä lääkehoitoon liittyvästä työ- ja ympäristönsuojelusta. - lääkkeiden väärinkäytöstä ilmiöistä - omista oikeuksista ja velvollisuuksista lääkehoidon	yleisimmistä lääkeaineryhmistä (esim. kansansairauksien, pitkäaikaissairauksien, mielenterveys- ja päihdesairauksien hoidossa käytettävät lääkkeet) -lääkemuodoista ja lääkkeiden antotavoista sekä lääkehoitoon liittyvästä työ- ja ympäristönsuojelusta - lääkkeiden väärinkäytöstä ilmiöistä - omista oikeuksista ja velvollisuuksista lääkehoidon toteutuksessa.

	toteutuksessa.	toteutuksessa.	
Terveyttä, turvallisuutta ja toimintakykyä koskevan tiedon hallinta	ergonomisen työskentelyn periaatteista ja niiden huomioon ottamisesta hoito- ja huolenpitotyössä.	ergonomisen työskentelyn periaatteista ja niiden huomioon ottamisesta hoito- ja huolenpitotyössä.	ergonomisen työskentelyn periaatteista ja niiden huomioon ottamisesta hoito- ja huolenpitotyössä.
	aseptisen työskentelyn periaatteista ja tartuntatautien torjuntatyön säädöksistä sekä niiden noudattamisesta hoito- ja huolenpitotyössä.	aseptisen työskentelyn periaatteista ja tartuntatautien torjuntatyön säädöksistä sekä niiden noudattamisesta hoito- ja huolenpitotyössä.	aseptisen työskentelyn periaatteista ja tartuntatautien torjuntatyön säädöksistä sekä niiden noudattamisesta hoito- ja huolenpitotyössä.
Yrittäjyyttä koskevan tiedon hallinta	yleisistä yrittäjänä toimimisen edellytyksistä.	yleisistä yrittäjänä toimimisen edellytyksistä.	sosiaali- ja terveysalan yrittäjänä toimimisen edellytyksistä.
Työtä ja työelämää koskevan tiedon hallinta	hyödyntää työssään tietoa tiimityön periaatteista, työtä koskevista sopimuksista ja toimintatavoista ja hakee lisätietoa työryhmän jäsenenä	hyödyntää työssään tietoa työn organisointitavoista, työtä koskevista säädöksistä ja sopimuksista ja hakee lisätietoa.	hyödyntää työssään monipuolisesti tietoa työn organisointitavoista, työtä koskevista säädöksistä ja sopimuksista ja perustelee niillä toimintaansa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	tunnistaa realistisesti omia vahvuuksiaan ja kehittämisalueitaan sekä arvioi omaa ammatillista kehittymistään. Ottaa rakentavasti palautetta vastaan ja muuttaa toimintaansa palautteen perusteella.	tunnistaa oman ammatillisen kasvunsa ja kehityksensä vaiheen sekä asettaa tavoitteita ammatilliselle kehittymiselleen. Arvioi toimintaansa ja muuttaa toimintaansa palautteen perusteella.	tunnistaa oman ammatillisen kasvunsa ja kehityksensä vaiheen ja ottaa siitä vastuuta. Arvioi toimintaansa realistisesti sekä muuttaa toimintaansa palautteen perusteella.
	aloittaa hoitotilanteissa tarkoituksenmukaiset toiminnot ja toimii muuttuvissa ja epäselvissä tilanteissa sekä pyytää ohjausta	toimii hoitotilanteissa tarkoituksenmukaisesti ja toimii muuttuvissa ja epäselvissä tilanteissa sekä perustelee tekemänsä ratkaisut ammatillisesti.	toimii hoitotilanteissa tarkoituksenmukaisesti ja tekee työhönsä liittyviä ratkaisuja muuttuvissa ja epäselvissä tilanteissa sekä esittää vaihtoehtoisia ratkaisutapoja ja perustelee tekemänsä ratkaisut ammatillisesti
	käyttää ongelmaratkaisu- ja päätöksentekotaitojaan hoito- ja huolenpitotyössä ja hakee ohjausta sekä muuttaa toimintaansa palautteen perusteella.	käyttää ongelmaratkaisu- ja päätöksentekotaitojaan hoito- ja huolenpitotyössä. Perustelee tekemänsä ratkaisut ja toimintansa ammatillisilla tiedoilla sekä hyödyntää saamaansa palautetta	käyttää ongelmaratkaisu- ja päätöksentekotaitojaan hoito- ja huolenpitotyössä. Perustelee monipuolisesti tekemänsä ratkaisut ja toimintansa ammatillisilla tiedoilla ja esittää realistisia ja rakentavia ratkaisuvaihtoehtoja.
Vuorovaikutus ja yhteistyö	toimii oman vastualueensa mukaisesti ja vastuullisesti	on aktiivinen ja vastuullinen toimija moniammatillisessa	on aktiivinen ja vastuullinen toimija moniammatillisessa työryhmässä ja toimii yhteistyötä edistävästi

	moniammatillisessa työryhmässä	työryhmässä	
Ammattietiikka	noudattaa ammattieettisiä periaatteita (esim. elämän ja ihmisarvon kunnioittaminen, salassapitovelvollisuus, itsemääräämisoikeus, osallisuuden tukeminen, turvallisuus, oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo) ja säädöksiä sekä toimii eettisesti erilaisten asiakkaiden tai potilaiden kanssa	noudattaa ammattieettisiä periaatteita ja säädöksiä sekä toimii eettisesti erilaisten asiakkaiden tai potilaiden kanssa ja perustelee toimintaansa	noudattaa ammattieettisiä periaatteita ja säädöksiä, toimii eettisesti erilaisten asiakkaiden kanssa sekä perustelee monipuolisesti toimintaansa, toimii eettisesti haasteellisissa tilanteissa hoito- ja huolenpitotyössä
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	noudattaa työpaikan työhyvinvointi- ja työsuojeluohjeita sekä työpaikan sähkö-, säteily- ja paloturvallisuusmääräyksiä Käyttää asianmukaista työasua ja tarvittavia suojaimia. Tunnistaa, miten oma toiminta vaikuttaa työyhteisön hyvinvointiin.	noudattaa työpaikan työhyvinvointi- ja työsuojeluohjeita sekä työpaikan sähkö-, säteily- ja paloturvallisuusmääräyksiä. Torjuu työn aiheuttamia terveysvaaroja ja -haittoja ja ylläpitää omalta osaltaan hyvää ilmapiiriä työpaikalla.	noudattaa työpaikan työhyvinvointi- ja työsuojeluohjeita ja työpaikan sähkö-, säteily- ja paloturvallisuusmääräyksiä. Torjuu työn aiheuttamia terveysvaaroja ja -haittoja. Ehkäisee ennalta työn aiheuttamia riskitekijöitä sekä ylläpitää omalta osaltaan hyvää ilmapiiriä työpaikalla.
	toimii voimassa olevien hygieniakäytäntöjen ja aseptisen työjärjestyksen mukaisesti ja huolehtii henkilökohtaisesta hygieniastaan (mm. käsien pesu ja desinfektointi) niin, ettei aiheuta tartuntoja.	toimii voimassa olevien hygieniakäytäntöjen ja aseptisen työjärjestyksen mukaisesti ja tuntee voimassa olevat säännökset.	toimii voimassa olevien säännösten, hygieniakäytäntöjen ja aseptisen työjärjestyksen mukaisesti ja perustelee niillä työssään tekemänsä ratkaisut.
	käyttää ergonomisesti oikeita työskentelytapoja hoito- ja huolenpitotyössä	käyttää ergonomisesti oikeita työskentelytapoja ja apuvälineitä hoito- ja huolenpitotyössä	työskentelee hoito- ja huolenpitotyössä ergonomisesti oikein hyödyntäen asiakkaan tai potilaan voimavaroja ja apuvälineitä sekä ennaltaehkäisee työn aiheuttamia tapaturmia ja vammoja.
	tunnistaa väkivallan uhkan ja suojelee tarvittaessa itseään.	kohtaa työryhmän jäsenenä haastavasti käyttäytyvän asiakkaan tai potilaan ja toimii työyhteisön toimintaohjeiden mukaan	ennaltaehkäisee ja tunnistaa väkivallan uhkaa ja kohtaa haastavasti käyttäytyvän asiakkaan tai potilaan työryhmän jäsenenä. Soveltaa työyhteisön toimintaohjeita ja tarvittaessa suojelee itseään.
	toimii hätätilanteissa sekä tavallisimmissa sairaus- ja onnettomuustilanteissa vastuualueensa mukaisesti	toimii vastuualueensa mukaisesti hätätilanteissa sekä tavallisimmissa sairaus- ja onnettomuustilanteissa	toimii aktiivisesti ja vastuualueensa mukaisesti hätätilanteissa sekä tavallisimmissa sairaus- ja onnettomuustilanteissa
	huolehtii työryhmän jäsenenä asiakkaiden, potilaiden tai kuntoutujien sekä heidän ympäristönsä turvallisuudesta ja toimintakyvystä.	huolehtii asiakkaiden, potilaiden tai kuntoutujien sekä heidän ympäristönsä turvallisuudesta ja toimintakyvystä.	huolehtii itsenäisesti asiakkaiden, potilaiden tai kuntoutujien sekä heidän ympäristönsä turvallisuudesta ja toimintakyvystä.
Potilas- ja asiakasturvallisuuden huomioon ottaminen	tunnistaa erilaisten asiakkaiden hoito- ja	tunnistaa ja arvioi oman toiminnan vaikutuksia	tunnistaa ja arvioi oman toiminnan vaikutuksia potilasturvallisuuteen

	huolenpitotyössä oman toiminnan vaikutuksen potilasturvallisuuden toteutumiseen	potilasturvallisuuden erilaisten asiakkaiden hoito- ja huolenpitotyössä	erilaisten asiakkaiden hoito- ja huolenpitotyössä ja ennaltaehkäisee osaltaan haittatapahtumia
Työhyvinvoinnin edistäminen	tunnistaa psyykkisesti kuormittavaan työhön liittyviä tekijöitä	tunnistaa psyykkisesti kuormittavaan työhön liittyviä tekijöitä sekä tunnistaa niiden merkityksen omaan työhyvinvointiin	huolehtii omasta työssä jaksamisestaan, pyytää tarvittaessa esim. työnohjausta

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa osaamisensa Toimintakyvyn ylläpitämisessä ja edistämisessä ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa toimimalla erilaisten asiakkaiden tai potilaiden kanssa erilaisissa toimintaympäristöissä, kuten vuode- ja hoivaosastolla tai vanhainkodissa sekä mielenterveys- tai päihdekuntoutujien ja vammaistyön toimintaympäristöissä.

Perustellusta syystä opiskelija tai tutkinnon suorittaja voi osoittaa osaamisensa myös simuloitusti työelämän edustajien kanssa suunnitellussa osaamisen arvioinnissa.

Työtä tehdään siinä laajuudessa, että osoitettava osaaminen vastaa kattavasti tutkinnon perusteissa määrättyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteereitä.

Ammattiosaamisen näyttöä tai tutkintotilaisuutta voidaan jatkaa toisessa työpaikassa/työkohteessa tai ammatillisessa peruskoulutuksessa koulutuksen järjestäjän osoittamassa muussa paikassa niin, että osaamisen osoittamisen kattavuus varmistuu.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa osaamista ei voida työtä tekemällä ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa kattavasti osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla.

2.2 Perustason ensihoidon osaamisala

2.2.1 Akuuttihoitotyössä toimiminen

Opiskelijan tulee suorittaa tutkinnon osat (Terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä Toimintakyvyn ylläpitäminen ja edistäminen) hyväksytysti ennen Akuuttihoitotyössä toimimisen tutkinnon osan ammattiosaamisen näyttöä.

Tutkinnon suorittajan tulee suorittaa tutkinnon osat (Terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen ja Toimintakyvyn ylläpitäminen ja edistäminen) hyväksytysti ennen Akuuttihoitotyössä toimimisen tutkinnon osan tutkintotilaisuutta.

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- arvioida äkillisesti sairastuneen tai vammautuneen potilaan hoidon tarpeen ja kiireellisyyden
- aloittaa henkeä pelastavat toiminnot
- tehdä havaintoja äkillisesti sairastuneen potilaan tilasta, tarkkailla ja arvioida muutoksia potilaan eri elintoiminnoissa ja ryhtyä niiden edellyttämiin toimiin

- suunnitella, toteuttaa ja arvioida potilaan perushoidon akuuttihoitotyön hoitoympäristöissä sekä tiedottaa suullisesti ja kirjallisesti potilaan hoidosta
- ohjata potilasta hoitoprosessin eri vaiheissa
- hyödyntää vuorovaikutustaitojaan hoitotilanteissa ja toimia moniammatillisen tiimin ja työryhmän jäsenenä
- tunnistaa oman toiminnan vaikutuksen /merkityksen akuuttihoitotyön laatuun ja vastata omalla vastuualueellaan laadukkaan akuuttihoitotyön toteutumisesta ja tehdä siihen liittyviä kehittämiskehittämisehdotuksia
- käyttää akuuttihoitotyön tutkimusmenetelmiä ja -välineitä sekä terveydenhuollon laitteita ja huoltaa ne
- avustaa erilaisissa tutkimuksissa ja hoitotoimenpiteissä
- toteuttaa vieritutkimukset ja tulkita niiden tulokset sekä ottaa peruslaboratoriotutkimusten ja mikrobiologisten tutkimusten näytteitä
- toteuttaa immobilisaatiohoidon
- käyttää työssään akuuttihoitotyön edellyttämää tietoperustaa
- käsitellä, annostella ja antaa lääkkeitä akuuttihoitotyön toimintaympäristöissä omalla vastuualueellaan
- suojata asiakkaan ja itsensä tartunnoilta ja ennaltaehkäistä tartuntojen leviämistä.
- arvioida omasta työstä potilaalle ja itselle aiheutuvia riskejä ja ennaltaehkäistä niitä
- ottaa työssään huomioon potilasturvallisuuden sekä työturvallisuuden ja työhyvinvoinnin

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Potilaan hoito- ja akuuttihoitotyön suunnittelu ja toimintaympäristöissä toimiminen	tietää vastuualueensa moniammatillisessa hoitoryhmässä ja osallistuu turvallisesti työryhmän jäsenenä potilaan hoitoprosessiin.	toimii vastuualueensa mukaisissa tehtävissä turvallisesti moniammatillisessa hoitoryhmässä. Tietää ryhmän jäsenten vastuualueet sekä potilaan hoitoprosessin kokonaisuuden.	toimii moniammatillisessa hoitoryhmässä tarkoituksenmukaisesti, turvallisesti ja vastuualueensa mukaisesti myös muuttuvissa tilanteissa ja tehtävissä. Tietää ryhmän jäsenten tehtävät ja työnjaon hoitotyössä sekä potilaan hoitoprosessin kokonaisuuden.
	suunnittelee ja toteuttaa akuuttihoitotyön ympäristössä työryhmän jäsenenä potilaan tarvitseman perushoidon vastuualueensa mukaisesti.	suunnittelee ja toteuttaa potilaan tarvitseman perushoidon akuuttihoitotyön ympäristössä vastuualueensa mukaisesti ja toimintayksikön ohjeistuksen mukaan.	suunnittelee ja toteuttaa vastuualueensa mukaisesti potilaan tarpeiden edellyttämän perushoidon akuuttihoitotyön ympäristössä.
	arvioi työryhmän jäsenenä äkillisesti sairastuneen tai vammautuneen potilaan tilan ja hoidon kiireellisyyden sekä aloittaa henkeä pelastavat toiminnot.	arvioi äkillisesti sairastuneen tai vammautuneen potilaan tilan ja hoidon kiireellisyyden sekä aloittaa henkeä pelastavat toiminnot.	arvioi äkillisesti sairastuneen tai vammautuneen potilaan tilan ja hoidon sekä kiireellisyyden ja toimii tilanteen vaatimalla tavalla.
	tekee työryhmän jäsenenä havaintoja potilaan tilasta,	tekee havaintoja potilaan tilasta, tarkkailee ja arvioi	tekee itsenäisesti havaintoja potilaan tilasta, tarkkailee ja arvioi

	tarkkailee ja arvioi muutoksia (esim. hengitysvaikeus, rintakipu, tajuttomuus, aivoverenkierron häiriöt, vammautuminen, kipu, sokeritasapainon häiriöt, myrkytykset, elottomuus) potilaan eri elintoiminnoissa ja aloittaa niiden edellyttämät toiminnot. Huolehtii työryhmän jäsenenä potilaasta hoitoprosessin ajan.	muutoksia potilaan eri elintoiminnoissa ja aloittaa niiden edellyttämät toiminnot. Huolehtii oman vastuualueensa mukaisesti potilaasta hoitoprosessin ajan.	muutoksia potilaan eri elintoiminnoissa ja aloittaa niiden edellyttämät toiminnot. Huolehtii oman vastuualueensa mukaisesti potilaasta kokonaisvaltaisesti hoitoprosessin ajan.
	arvioi työryhmän jäsenenä potilaan perushoidon ja oman toimintansa toteutumista akuuttihoiton ympäristössä	arvioi vastuualueensa mukaisesti potilaan perushoidon toteutumista akuuttihoiton ympäristössä	arvioi vastuualueensa mukaisesti potilaan perushoidon ja akuuttihoiton toteutumista ja toimii tilanteen vaatimalla tavalla tarkoituksenmukaisesti. Perustelee toimintaansa.
	tiedottaa potilaasta työryhmälle suullisesti ja kirjallisesti. Kirjaa potilaan hoidon omalta vastuualueeltaan.	tiedottaa suullisesti ja kirjallisesti potilaan tilanteesta keskeiset asiat muulle hoitohenkilöstölle.	tiedottaa itsenäisesti ja kattavasti potilaan tilanteen muulle hoitohenkilöstölle. Kirjaa selkeästi vastuualueensa mukaisesti potilaan hoidon.
	ohjaa työryhmän jäsenenä potilasta ja hänen läheisiään hoitoprosessin eri vaiheissa ja antaa potilaalle jatkohoito/kotihoidon ohjeet.	ohjaa potilasta ja hänen läheisiään hoitoprosessin eri vaiheissa ja antaa potilaalle jatkohoito/kotihoidon ohjeet	ohjaa itsenäisesti potilasta ja hänen läheisiään hoitoprosessin eri vaiheissa ja jatkohoidon/kotihoidon toteuttamisessa ja kotona selviytymisessä
	huoltaa työryhmän jäsenenä välineistön ja hoitoympäristön sekä huolehtii osaltaan työympäristön siisteydestä sekä tarvittavien materiaalien täydennyksestä.	tarkastaa, täydentää, puhdistaa ja huoltaa välineistön ja hoitoympäristön itsenäisesti.	huolehtii vastuullisesti hoitoympäristön toimintavalmiudesta, välineiden puhdistuksesta ja huollosta. Arvioi siivoustarpeen erikoistilanteiden jälkeen.
Akuuttihoitotyön laatutyöhön osallistuminen	tunnistaa työryhmän jäsenenä oman toiminnan vaikutuksia tai merkitystä asiakkaan kokemaan akuuttihoitotyön laatuun	tunnistaa oman toiminnan vaikutuksen tai merkityksen asiakkaan kokemaan akuuttihoitotyön laatuun ja työskentelee sen mukaisesti	arvioi oman toimintansa laatua erilaisten asiakkaiden akuuttihoitotyössä ja asettaa tavoitteita oman toiminnan kehittämiseksi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Ammatillinen vuorovaikutus	kohtaa potilaat ja heidän läheisensä vuorovaikutustilanteessa ystävällisesti ja asiallisesti. Kunnioittaa eri-ikäisiä, eri tavoilla kommunikoivia ja kulttuuritaustaltaan ja vakaumukseltaan erilaisia ihmisiä.	kohtaa potilaat ja heidän läheisensä vuorovaikutustilanteessa yksilöllisesti, aidosti, ymmärtävästi ja turvallisuudentunnetta luoden. Kunnioittaa eri-ikäisiä, eri tavoilla kommunikoivia ja	kohtaa eri-ikäiset, eri tavoilla kommunikoivat ja kulttuuritaustaltaan ja vakaumukseltaan erilaiset potilaat ja heidän läheisensä vuorovaikutustilanteessa yksilöllisesti, empaattisesti ja kunnioittavasti sekä turvallisuudentunnetta luoden.

		kulttuuritaustaltaan ja vakaumukseltaan erilaisia ihmisiä.	
	käyttää vuorovaikutusta hoitotilanteessa potilaan tilaa edistävästi.	käyttää vuorovaikutusta tavoitteellisesti ja potilaan tilaa edistävästi hoitotilanteessa.	käyttää vuorovaikutusta tavoitteellisesti ja potilaan tilaa edistävästi hoitotilanteessa sekä käyttää vuorovaikutustaitojaan joustavasti erilaisissa hoitotilanteissa.
Akuuttihoitotyössä käytettävien hoitomenetelmien ja -välineiden sekä terveydenhuollon laitteiden käyttäminen	käyttää vastuualueensa mukaisesti ja turvallisesti, työryhmän jäsenenä akuuttihoitotyössä käytettäviä tutkimusmenetelmiä ja -välineitä sekä terveydenhuollon laitteita (esim. potilasvalvontamonitori, hengitystien varmistamisen välineet (supraglottinen), hengityksen tukilaitteet, hengitystieimulaite, verenpaineen mittaus (kajoamaton, kajoava), EKG-rekisteröintilaitte, defibrillaattori, infuusioautomaatit, ruiskupumput, lämpö- ja viilennyspeitteet).	käyttää potilastilanteissa turvallisesti akuuttihoitotyön tutkimusmenetelmiä, -välineitä ja terveydenhuollon laitteita.	käyttää potilastilanteissa turvallisesti ja tarkoituksenmukaisesti akuuttihoitotyön tutkimusmenetelmiä, -välineitä ja terveydenhuollon laitteita ja tietää niiden käytön periaatteita. Osaa arvioida mahdollisia häiriötekijöitä mittauksissa.
Asiakkaan tai potilaan valmistaminen toimenpiteisiin, tutkimuksiin ja toimenpiteissä avustaminen	avustaa muuta henkilöstöä tutkimuksissa ja erilaisissa toimenpiteissä sekä asiakkaan tai potilaan valmistamisessa niihin. Toimii aseptisesti tutkimuksissa ja toimenpiteissä.	valmistaa asiakkaan tai potilaan vastuualueensa mukaisesti tutkimuksiin ja erilaisiin toimenpiteisiin, tekee niitä ohjattuna tai avustaa niissä. Toimii aseptisesti tutkimuksissa ja toimenpiteissä.	valmistaa asiakkaan tai potilaan vastuualueensa mukaisesti tutkimuksiin ja erilaisiin toimenpiteisiin, tekee niitä itsenäisesti tai avustaa niissä. Toimii aseptisesti tutkimuksissa ja toimenpiteissä.
	toteuttaa työryhmän jäsenenä vieritutkimukset ja tulkitsee niiden tulokset. Tilaa työryhmän jäsenenä määrätyt tutkimukset, ohjaa asiakasta tai potilasta, ottaa häneltä peruslaboratoriotutkimukset ja mikrobiologiset näytteet sekä käsittelee näytteitä tarkoituksenmukaisesti näytteenoton yhteydessä	toteuttaa vieritutkimukset ja tulkitsee niiden tulokset. Tilaa määrätyt tutkimukset, ohjaa asiakasta tai potilasta, ottaa häneltä peruslaboratoriotutkimukset ja mikrobiologiset näytteet sekä käsittelee näytteitä tarkoituksenmukaisesti näytteenoton yhteydessä	toteuttaa vieritutkimukset ja tulkitsee niiden tulokset. Arvioi mahdollisia virhelähteitä. Tilaa määrätyt tutkimukset, ohjaa asiakasta tai potilasta, ottaa häneltä peruslaboratoriotutkimukset ja mikrobiologiset näytteet sekä käsittelee näytteitä tarkoituksenmukaisesti näytteenoton yhteydessä
	tarkkailee ja ohjaa asiakasta tai potilasta tutkimuksen tai toimenpiteen aikana ja sen jälkeen.	tarkkailee ja ohjaa asiakasta tai potilasta tutkimuksen tai toimenpiteen aikana ja sen jälkeen, tunnistaa hänen yksilöllisiä tarpeita sekä huomioi tehtyyn toimenpiteeseen liittyvät	tarkkailee ja ohjaa asiakasta tai potilasta ja ottaa huomioon hänen hoidon tarpeet tutkimuksen tai toimenpiteen aikana ja sen jälkeen ottaen huomioon tehtyyn toimenpiteeseen liittyvät

		erityisvaatimukset	erityisvaatimukset
Lääkehoito	käsittelee, annostelee ja antaa lääkkeet oikein ja turvallisesti. Ohjaa asiakasta tai potilasta ja hänen läheisiään työyksikön ohjeiden mukaisesti lääkkeiden käytössä, säilyttämisessä, hävittämisessä sekä tietää tavallisimpien akuuttitilanteiden lääkehoidon.	käsittelee, annostelee ja antaa lääkkeet oikein ja turvallisesti. Ohjaa asiakasta tai potilasta ja hänen läheisiään lääkehoidossa.	käsittelee, annostelee ja antaa lääkkeet oikein ja turvallisesti. Ohjaa itsenäisesti asiakasta tai potilasta ja hänen läheisiään lääkehoidossa.
	tietää tavallisimpien akuuttitilanteissa käytettävien lääkkeiden vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista sekä tunnistaa yleisimpiä haitta- ja sivuvaikutuksia ja hallitsee eri lääkkeenantotavat (p.o., rect., inh., s.c. ja i.m.). Ottaa työssään huomioon ja raportoi lääkkeiden väärinkäytön ilmiöistä.	hyödyntää tietojään tavallisimpien akuuttitilanteissa käytettävien lääkkeiden vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista sekä tunnistaa yleisimpiä haitta- ja sivuvaikutuksia ja hallitsee eri lääkkeen-antotavat (p.o., rect., inh., s.c. ja i.m.). Toimii asianmukaisesti havaitessaan lääkkeiden väärinkäytön ilmiöitä.	hyödyntää tietojään tavallisimpien akuuttitilanteissa käytettävien lääkkeiden vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista sekä tarkkailee ja tunnistaa yleisimmät haitta- ja sivuvaikutukset ja toimii tämän tiedon pohjalta eri lääkkeenantotavat halliten (p.o., rect., inh., s.c. ja i.m.). Toimii asianmukaisesti havaitessaan lääkkeiden väärinkäytön ilmiöitä.
	toimii turvallisesti lääkehoidossa omalla vastuualueellaan (voimassa olevan STM:n turvallista lääkehoitoa koskevan oppaan mukaisesti.)	toimii turvallisesti lääkehoidossa omalla vastuualueellaan (voimassa olevan STM:n turvallista lääkehoitoa koskevan oppaan mukaisesti.)	toimii turvallisesti lääkehoidossa omalla vastuualueellaan (voimassa olevan STM:n turvallista lääkehoitoa koskevan oppaan mukaisesti.)
Immobilisaatiohoito	käyttää immobilisaatiohoidon välineitä ja tekniikoita.	käyttää immobilisaatiohoidon välineitä ja tekniikoita ja perustelee toimintaansa.	käyttää joustavasti ja tarkoituksenmukaisesti immobilisaatiohoidon välineitä ja tekniikoita sekä perustelee toimintansa.
	toteuttaa työryhmän jäsenenä ylä- ja alaraajojen yleisimpien vammojen immobilisaatiohoidon eri materiaaleilla sekä terveyskeskuksessa että sairaalassa.	valmistaa potilaan repositiota varten, toteuttaa ylä- ja alaraajojen yleisimpien vammojen immobilisaatiohoidon eri materiaaleilla sekä terveyskeskuksessa että sairaalassa.	valmistaa potilaan repositiota varten ja toteuttaa itsenäisesti ylä- ja alaraajojen yleisimpien vammojen immobilisaatiohoidon eri materiaaleilla sekä terveyskeskuksessa että sairaalassa.
	käyttää C-kaartaa säteilyturvallisuusmääräysten ja työpaikan ohjeiden mukaan.	käyttää C-kaartaa säteilyturvallisuusmääräysten ja työpaikan ohjeiden mukaan.	käyttää C-kaartaa säteilyturvallisuusmääräysten ja työpaikan ohjeiden mukaan.
	ottaa huomioon immobilisaatiohoitoon liittyviä riskejä ja komplikaatioita sekä ohjaa potilaan kotihoidon (esimerkiksi liikkumisen apuvälineiden käytön ohjaus).	ottaa huomioon immobilisaatiohoitoon liittyvät riskit ja komplikaatiot. Ohjaa potilasta immobilisaation kotihoidossa ja huolehtii hoidon jatkuvuudesta työryhmän jäsenenä.	ottaa huomioon immobilisaatiohoitoon liittyvät riskit ja komplikaatiot työskentelyssään ja potilaan ohjauksessa sekä huolehtii hoidon jatkuvuudesta itsenäisesti.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Akuuttihoitotyötä koskevan tiedon hallinta	käyttää hoitotyön keskeistä tietoperustaa akuuttihoitotyössä päivittäisissä hoitotilanteissa (hoitotyötä ohjaava keskeinen lainsäädäntö, määräykset ja ohjeet)	toimii akuuttihoitotyössä hoitoprosessin eri vaiheissa ammattiryhmänsä vastuualueella toimintayksikön ohjeita noudattaen. Perustelee toimintaansa johdonmukaisesti hoitotyötä ohjaavilla tiedoilla.	toimii akuuttihoitotyössä hoitoprosessin eri vaiheissa ja muuttuvissa tilanteissa ammattiryhmänsä vastuualueella itsenäisesti sekä hyödyntää monipuolisesti työn perustana olevaa tietoa. Ohjaa asiakkaita eri tieteenalojen tietoperustaa hyödyntäen.
	hyödyntää työssään tietoa ihmisen elimistön rakenteesta ja toiminnasta, elintoiminnoista ja niiden muutoksista, sairauksista ja niiden lääkehoidosta sekä erilaisista vammoista ja aseptiikasta siten, että pystyy toimimaan työryhmän jäsenenä äkillisesti sairastuneen potilaan hoitotyössä	perustelee hoitotyön toimintaansa tiedoilla ihmisen elimistön rakenteesta ja toiminnasta, elintoiminnoista ja niiden muutoksista, sairauksista ja niiden lääkehoidosta sekä erilaisista vammoista ja aseptiikasta siten, että pystyy toimimaan äkillisesti sairastuneen potilaan hoitotyössä	perustelee monipuolisesti hoitotyön toimintaansa tiedoilla, ihmisen elimistön rakenteesta ja toiminnasta, elintoiminnoista ja niiden muutoksista, sairauksista ja niiden lääkehoidosta sekä erilaisista vammoista ja aseptiikasta siten, että pystyy toimimaan äkillisesti sairastuneen potilaan hoitotyössä
	noudattaa työssään keskeisiä hoitotyötä ohjaavia arvoja ja eettisiä toimintaohjeita	perustelee toimintaansa hoitotyön eri tilanteissa hoitotyötä ohjaavilla arvoilla ja eettisillä toimintaohjeilla.	perustelee monipuolisesti toimintaansa ja analysoi erilaisia hoitotyön tilanteita eettisen arvoperustan pohjalta.
	hyödyntää työssään tietoa säteilyn vaikutuksista ja haittavaikutuksista ihmiselle sekä suojaa potilaan ja itsensä	perustelee toimintaansa tiedolla säteilyn haittavaikutuksista ja varmistaa hoitotilanteessa mukana olevien henkilöiden säteilysuojauksen.	perustelee monipuolisesti toimintaansa tiedolla säteilyn haittavaikutuksista ja varmistaa hoitotilanteessa mukana olevien henkilöiden säteilysuojauksen.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelman-ratkaisu	toimii työryhmän jäsenenä annettujen hoitomääräysten ja vastualueensa mukaisesti	hahmottaa työnsä kokonaisuutena ja toimii joustavasti päivittäin toistuvissa tilanteissa. Tunnistaa oman osaamisensa mahdollisuudet ja rajat.	hahmottaa työnsä kokonaisuutena ja toimii tarkoituksenmukaisesti ja joustavasti muuttuvissa tilanteissa. Tunnistaa oman osaamisensa mahdollisuudet ja rajat.
	ottaa vastaan ja antaa asiallisesti palautetta sekä kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella.	ottaa vastaan ja antaa asiallisesti palautetta sekä kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella.	hankkii, jäsentää ja arvioi tietoa sekä soveltaa aiemmin opittua muuttuvissa työtilanteissa, tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittämistarpeitaan.
Vuorovaikutus ja yhteistyö	toimii moniammatillisen työryhmän tai tiimin jäsenenä työyhteisössä hyväksytyjen	toimii aktiivisesti ja vastuullisesti moniammatillisen työryhmän tai tiimin	toimii aktiivisesti ja vastuullisesti moniammatillisen työryhmän tai tiimin jäsenenä sekä sidosryhmien kanssa. Toimii asiallisesti

	toimintaperiaatteiden mukaisesti.	jäsenenä sekä tuntee työryhmän jäsenten tehtäviä ja vastuualueita.	ristiriitatilanteissa ja tuntee työryhmän jäsenten tehtävät ja vastuualueet.
	käyttää työryhmän jäsenenä työyksikön tieto- ja viestintävälineistöä ammattiryhmänsä vastuualueella työyksikön ohjeistuksen mukaisesti ja noudattaa tietosuojaa viestinnässä.	käyttää työyksikön tieto- ja viestintävälineistöä asiallisesti ammattiryhmänsä vastuualueella työyksikön ohjeistuksen mukaisesti sekä noudattaa tietosuojaa viestinnässä.	ymmärtää tieto- ja viestintävälineistön merkityksen potilaan hoidossa. Käyttää työyksikön tieto- ja viestintävälineistöä tarkoituksenmukaisesti ja ohjeita noudattaen ammattiryhmänsä vastuualueella sekä noudattaa tietosuojaa viestinnässä.
Ammattietiikka	tuntee vastuualueensa ja työskentelee työryhmän jäsenenä annettujen ohjeiden mukaisesti.	ottaa huomioon toiminnassaan työyhteisön arvomaailman, tavoitteet ja ammattieettiset toimintaohjeet sekä toimii vastuullisesti riskejä ottamatta.	ottaa toiminnassaan huomioon työyhteisön arvomaailman, tavoitteet ja ammattieettiset toimintaohjeet. Vastaa omalta osaltaan potilaiden hyvästä hoidosta ja toimii riskejä ottamatta.
Potilasturvallisuuden huomioon ottaminen	tunnistaa akuuttihoitotyössä oman toiminnan vaikutuksen potilasturvallisuuden toteutumiseen	tunnistaa ja arvioi oman toiminnan vaikutuksia potilasturvallisuuteen akuuttihoitotyössä	tunnistaa ja arvioi oman toiminnan vaikutuksia potilasturvallisuuteen akuuttihoitotyössä ja ennaltaehkäisee oman vastuualueensa mukaisesti haittatapahtumia
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	toimii akuuttihoitotyötä koskevien säädösten ja määräysten mukaisesti. Käyttää asianmukaista työasua ja tarvittavia työturvasuojaimia sekä tiedostaa työyksikön toimintaan liittyviä riskejä. Noudattaa työpaikan työturvallisuusohjeita (esim. kaasu-, sähkö-, säteily- ja paloturvallisuusmääräyksiä) ja muita riskitilanteisiin liittyviä ohjeita.	toimii työturvallisuusohjeiden mukaisesti (esim. kaasu-, sähkö-, säteily- ja paloturvallisuusmääräykset). Käyttää asianmukaista työasua ja tarvittavia työturvasuojaimia sekä torjuu työn aiheuttamia terveysvaaroja ja -haittoja (fysikaaliset, kemialliset ja biologiset).	toimii työturvallisuusohjeiden mukaisesti (esim. kaasu-, sähkö-, säteily- ja paloturvallisuusmääräykset) ja perustelee toimintansa. Käyttää asianmukaista työasua ja tarvittavia työturvasuojaimia, torjuu työn aiheuttamia terveysvaaroja ja -haittoja (fysikaaliset, kemialliset ja biologiset).
	noudattaa yksikön turvallisuus- ja pelastussuunnitelmaa.	perustelee toimintaansa yksikön turvallisuus- ja pelastussuunnitelmalla.	perustelee kattavasti toimintaansa yksikön turvallisuus- ja pelastussuunnitelmalla.
	toimii väkivaltaisen asiakkaan kohtaamistilanteissa työyksikön turvaohjeiden mukaan ja suojelee tarvittaessa itseään.	toimii väkivaltaisen asiakkaan kohtaamistilanteissa työpaikan turvaohjeiden ja työyksikön käytäntöjen mukaisesti ja suojelee tarvittaessa itseään.	ehkäisee työryhmän jäsenenä uhkaavien väkivaltatilanteiden syntymistä. Toimii ohjeiden mukaisesti ja suojelee tarvittaessa itseään ja muita sekä pyytää tarvittaessa lisäapua.
	antaa ensiavun ja peruselvytyksen sekä varhaisen defibrilloinnin.	antaa ensiavun ja peruselvytyksen sekä varhaisen defibrilloinnin.	antaa ensiavun ja peruselvytyksen sekä varhaisen defibrilloinnin.
Työhyvinvoinnin edistäminen	noudattaa työyksikön toimintaperiaatteita ja työhyvinvointiohjelmaa.	ylläpitää omalta osaltaan hyvää ilmapiiriä ja työhyvinvointia työpaikalla.	ylläpitää omalta osaltaan hyvää ilmapiiriä ja työhyvinvointia työpaikalla sekä tunnistaa siihen haitallisesti vaikuttavia tekijöitä.
	huolehtii omasta työkyvystään,	huolehtii omasta työkyvystään sekä edistää	huolehtii omasta työkyvystään sekä edistää työhyvinvointiaan ja

	työhyvinvoinnistaan ja terveydestään.	työhyvinvointiaan ja terveyttään.	terveyttään. Perustelee niiden merkityksen.
Ergonominen toiminta	käyttää tutkimus- ja hoitotasoja sekä liikkumisen ja siirtämisen apuvälineitä turvallisesti ja toimii ergonomisesti. Ottaa huomioon potilasturvallisuuden sekä ennaltaehkäisee työn aiheuttamia tapaturmia ja vammoja.	käyttää turvallisia potilaan siirtotekniikoita ja -välineitä, tutkimus- ja hoitotasoja sekä liikkumisen ja siirtämisen apuvälineitä. Soveltaa ergonomisia työskentelytapoja. Ottaa huomioon potilasturvallisuuden sekä ennaltaehkäisee työn aiheuttamia tapaturmia ja vammoja.	työskentelee ergonomisesti ja toteuttaa turvallisesti, suunnitelmallisesti ja tarkoituksenmukaisesti potilassiirrot. Käyttää hallitusti tutkimus- ja hoitotasoja sekä liikkumisen ja siirtämisen apuvälineitä. Ottaa huomioon potilasturvallisuuden sekä kehittää työympäristön ergonomista toimivuutta.
Aseptinen toiminta	ottaa huomioon tartuntariskit hoitotilanteissa, suojaa potilasta tartunnoilta ja suojautuu itse.	ottaa huomioon tartuntariskit hoitotilanteissa, suojaa potilasta ja suojautuu itse tartunnoilta tarkoituksenmukaisesti.	suojaa potilasta ja suojautuu itse tartunnoilta tarkoituksenmukaisesti. Ohjaa ja perustelee suojautumisen merkityksen.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa osaamisensa Akuuttihoitotyössä toimimisessa ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa yliopistollisen sairaalan, keskussairaalan tai muun sairaalan leikkausosastolla, anestesiavälvonnassa, heräämössä, teho-osastolla, vuodeosaston valvontahuoneessa, tehovalvonnassa, sydänvalvonnassa, aivoverenkiertohäiriöistä kärsivän potilaiden hoitoyksikössä (stroke-unit), tarkkailuosastolla, sairaalan päivystyspoliklinikalla tai terveyskeskuksen päivystysvastaanotolla.

Perustellusta syystä opiskelija tai tutkinnon suorittaja voi osoittaa osaamisensa myös simuloitusti työelämän edustajien kanssa suunnitellussa osaamisen arvioinnissa. Akuuttihoitotyössä toimimisessa simulaatiota voidaan käyttää osaamisen arvioinnissa esimerkiksi immobilisaatiohoidossa, akuuttihoito- ja välineiden käytössä, lääkähoidossa ja hätäensiavussa ensiaut-tajan tasolla.

Työtä tehdään siinä laajuudessa, että osoitettava osaaminen vastaa kattavasti tutkinnon perusteissa määrättyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteereitä.

Ammattiosaamisen näyttöä tai tutkintotilaisuutta voidaan jatkaa toisessa työpaikassa/työkohteessa tai ammatillisessa peruskoulutuksessa koulutuksen järjestäjän osoittamassa muussa paikassa niin, että osaamisen osoittamisen kattavuus varmistuu.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa osaamista ei voida työtä tekemällä ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa kattavasti osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla.

2.2.2 Ensihoitopalvelussa toimiminen

Pääsyedellytys Ensihoitopalvelussa toimimisen tutkinnon osaan kuuluvan ambulanssin kuljettamisen ja hälytysajossa toimimisen opintoihin tai edellä mainittujen osalta näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen on vähintään B-luokan ajokortin suorittaminen ennen opintojen tai näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen alkamista.

Opiskelijan tulee suorittaa tutkinnon osat (Terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä Toimintakyvyn ylläpitäminen ja edistäminen) hyväksytysti ennen Ensihoitopalvelussa toimimisen tutkinnon osan ammattiosaamisen näyttöä.

Tutkinnon suorittajan tulee suorittaa tutkinnon osat (Terveiden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen ja Toimintakyvyn ylläpitäminen ja edistäminen) hyväksytysti ennen Ensihoitopalvelussa toimimisen tutkinnon osan tutkintotilaisuutta.

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- arvioida potilaan tilan, suunnitella ja toteuttaa potilaan tarvitseman perustasoisen ensihoidon perustason ensihoidon yksiköissä ja laitosten välisissä potilassiirroissa
- käyttää työssään perustason ensihoidon tutkimusmenetelmiä ja -välineitä
- antaa lääkkeitä ja toteuttaa perustason ensihoidon lääkehoidon
- käyttää työssään ensihoitopalvelussa työskentelyn edellyttämää tietoperustaa
- ohjata asiakasta ensihoitopalveluun ja ensihoitoon liittyvissä tilanteissa
- **tehdä tiimityötä** ja toimia yhteistyössä eri ensihoitoyksiköiden ja potilaan jatkohoitoon osallistuvien yksiköiden kanssa ja avustaa erilaisissa ensihoidon toimenpiteissä
- toimia yhteistyössä hätäkeskuksen, viranomaisverkoston, sairaalan ensihoitoon osallistuvien, kotihoidon ja muiden ensihoitopotilaan hoitoon tai hoidon suunnitteluun osallistuvien kanssa
- arvioida kuljettamatta jätettäessä potilaan arjessa selviytymistä ja hänen sosiaalisten verkostojen ja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden hyödyntämistä
- noudattaa tilannejohtamisen periaatteita erilaisissa ensihoitotilanteissa
- arvioida omasta työstä potilaalle ja itselle aiheutuvia riskejä ja ennaltaehkäistä niitä
- suojata potilaan ja itsensä tartunnoilta ja ennaltaehkäistä tartuntojen leviämistä.
- kohdata kriisissä olevan potilaan, hänen läheisensä ja muut tapahtumaan osalliset ja ohjata tarvittaessa kriisitilanteen jälkiselvittelyyn
- hyödyntää kielitaitoaan asiakaspalvelussa
- kuljettaa ambulanssia ja toimia hälytysajossa
- toimia ensihoitotyötä ohjaavia arvoja sekä ammattieettisiä toimintaohjeita ja periaatteita noudattaen
- tehdä eettisesti kestäviä päätöksiä, arvioida oman toimintansa eettistä perustaa ja työyksikön hoitofilosofiaa
- toimia ensihoitoa koskevien työhyvinvointi- ja turvallisuussäädösten mukaan
- kohdata väkivaltaisen potilaan tai hänen läheisensä ja toimia tilanteessa turvallisesti
- ylläpitää fyysistä kuntoa ja ennaltaehkäistä fyysisesti kuormittavan työn terveyshaittoja
- arvioida työhyvinvointiaan ja ennaltaehkäistä henkisesti kuormittavan työn terveyshaittoja
- tehdä oman vastualueensa mukaisia päätöksiä ensihoitotyössä ja kehittää ensihoidon osaamistaan sekä perustella toimintaansa
- arvioida ensihoitotyötä ja kehittää sen laatua tekemällä ensihoitotyöhön liittyviä kehittämiskehdotuksia
- toimia työsuhdetta määrittävien säädösten mukaan
- suunnitella oman osaamisensa tuoteistamista.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Suunnitelmallinen työskentely	arvioi potilaan tilan ja päättää vastualueensa mukaisesti turvallisesta potilaan hoidosta, hoito-ohjeen pyytämisestä, kuljetuksesta ja tilanteen vaatimasta lisäavun kutsumisesta	arvioi potilaan tilan ja päättää vastualueensa mukaisesti turvallisesta potilaan hoidosta ja tilanteen vaatimasta lisäavun kutsumisesta ja perustelee toimintaansa.	suoriutuu itsenäisesti, järjestelmällisesti, tarkoituksenmukaisesti ja turvallisesti vastualueensa mukaisesti potilaan tilan arvioinnista oireiden ja löydösten sekä tapahtumatietojen perusteella. Tekee perustellut johtopäätökset potilaan hoidosta ja lisäavun kutsumisesta tilanteen edellyttämällä tavalla.
	suunnittelee ja toteuttaa potilaan tarvitseman ensihoidon ja perushoidon vastualueensa mukaisesti sekä toimintayksikön ohjeistuksen mukaan (mm. peruselintoimintojen häiriöt, erilaiset sairauskohtaukset, vammat, onnettomuudet, verenvuodot, elvytys, synnytys sairaalan ulkopuolella).	suunnittelee ja toteuttaa potilaan tarvitseman ensihoidon ja perushoidon itsenäisesti ja vastualueensa mukaisesti. Arvioi annetun hoidon ja tiedottaa potilaan voinnista.	suunnittelee ja toteuttaa potilaan tarpeiden edellyttämän ensihoidon ja perushoidon vastualueensa mukaisesti. Arvioi annetun hoidon ja toimii tarkoituksenmukaisesti tilanteen vaatimalla tavalla.
	toimii työryhmän jäsenenä eri ensihoitoyksiköiden ja potilaan jatkohoitoon osallistuvien yksiköiden kanssa erilaisissa ensihoidon potilastilanteissa	toimii yhteistyössä eri ensihoitoyksiköiden ja potilaan jatkohoitoon osallistuvien yksiköiden kanssa erilaisissa ensihoidon potilastilanteissa	toimii yhteistyössä eri ensihoitoyksiköiden ja potilaan jatkohoitoon osallistuvien yksiköiden kanssa erilaisissa ensihoidon potilastilanteissa. Ennakoi erilaisissa tilanteissa omaan vastualueeseensa liittyviä tehtäviä
	ohjaa työryhmän jäsenenä eri-ikäisiä potilaita ja hänen läheisiään erilaisissa ensihoidon tilanteissa (esim. potilaan hoitamiseen liittyen, kuljettamatta jättämistilanteissa, potilaan kieltäytyessä hoidosta, kuolemantapauksissa)	ohjaa eri-ikäisiä potilaita ja hänen läheisiään erilaisissa ensihoidon tilanteissa ja antaa kotihoidon ohjeet tilanteissa, joissa potilaskuljetusta ei tarvita.	ohjaa joustavasti eri-ikäisiä potilaita ja hänen läheisiään erilaisissa ensihoidon tilanteissa, antaa kotihoidon ohjeet tilanteissa, joissa potilaskuljetusta ei tarvita sekä ohjaa potilasta tapaturmien ja sairauksien ennaltaehkäisyssä.
Potilaan ensihoitoprosessin ja perushoidon toteuttaminen	työskentelee potilaiden ja hänen läheistensä kanssa ammatillisesti, ystävällisesti, asiallisesti ja kunnioittavasti (mm. asioiden tulkitseminen ja selittäminen potilaalle ja hänen ottamisensa mukaan päätöksentekoon)	työskentelee potilaiden ja hänen läheistensä kanssa ammatillisesti, yksilöllisesti ja turvallisuudentunnetta luoden.	työskentelee potilaiden ja hänen läheistensä kanssa ammatillisesti, yksilöllisesti, empaattisesti sekä turvallisuudentunnetta luoden.
	tunnistaa psyykkisesti	tunnistaa kriisin	kohdata kriisissä olevan

	kuormittavan tilanteen ja ohjaa asiakkaan, potilaan tai heidän läheisensä psykososiaalisen tuen piiriin	tunnusmerkkejä asiakkaan, potilaan tai hänen läheisensä käytöksestä ja ohjaa heitä psykososiaalisen tuen piiriin	asiakkaan, potilaan, hänen läheisensä ja muut tapahtumaan osalliset ja ohjata heitä tarvittaessa psykososiaalisen tuen piiriin
	kirjaa ja raportoi työryhmän jäsenenä potilaan tilan ja ensihoitoprosessin mukaisen ensihoidon ja potilaan mukana olevan omaisuuden.	kirjaa ja raportoi vastuullisesti tapahtumatiedot, potilaan tilan, potilaan taustatiedot, ensihoidon ja hoidon vasteen sekä potilaan mukana olevan omaisuuden.	kirjaa ja raportoi vastuullisesti ja asiakaslähtöisesti tapahtumatiedot, potilaan tilan, potilaan taustatiedot, ensihoidon ja hoidon vasteen sekä potilaan mukana olevan omaisuuden selkeästi, täsmällisesti ja jäsentyneesti.
	tarkastaa, täydentää, puhdistaa ja huoltaa työryhmän jäsenenä välineistön ja hoitoympäristön	huolehtii välineistön toimintakunnosta ja käyttövalmiudesta	huolehtii vastuullisesti ja tilanteen vaatimalla tavalla välineistön toimintakunnosta ja käyttövalmiudesta sekä hoitoympäristöstä. Arvioi siivoustarpeen erikoistilanteiden jälkeen.
Osaamisen tuotteistamisen suunnittelu	suunnittelee työryhmän jäsenenä osaamisen tuotteistamista.	suunnittelee ja selvittää työssään oman osaamisensa tuotteistamismahdollisuuksia.	suunnittelee ja kehittää aktiivisesti yrittäjyysvalmiuksiaan. Arvioi realistisesti oman osaamisensa tuotteistamismahdollisuuksia.
Ensihoitotyön laatutyöhön osallistuminen	tunnistaa työryhmän jäsenenä oman toiminnan vaikutuksia/merkitystä asiakkaan kokemaan ensihoitotyön laatuun	tunnistaa oman toiminnan vaikutuksen/merkityksen asiakkaan kokemaan ensihoitotyön laatuun ja työskentelee sen mukaisesti	arvioi oman toimintansa laatua erilaisten asiakkaiden ensihoitotyössä ja asettaa tavoitteita oman toiminnan kehittämiseksi
	tunnistaa työryhmän jäsenenä oman toiminnan vaikutuksia toiminnan kustannuksiin ja tuloksellisuuteen ja ottaa huomioon käytettävissä olevat resurssit.	toimii työssään tuloksellisesti ja kustannustehokkaasti sekä ottaa huomioon käytettävissä olevat resurssit.	toimii työssään ja työympäristössään tuloksellisesti ja kustannustehokkaasti sekä ottaa huomioon käytettävissä olevat resurssit. Perustelee toimintaansa.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Viran-omaisyhteistyö	ottaa vastaan ensihoidon tehtävän ja arvioi lisätiedon tarpeellisuutta, käyttää työryhmän jäsenenä ensihoidon potilastilanteissa ensihoidon kiireellisyysluokkia ja tehtäväkoodeja.	ottaa vastaan ensihoidon tehtävän ja arvioi lisätiedon tarpeellisuutta, käyttää ensihoidon potilastilanteissa ensihoidon kiireellisyysluokkia ja tehtäväkoodeja.	ottaa vastaan ensihoidon tehtävän ja arvioi lisätiedon tarpeellisuutta, käyttää sujuvasti ensihoidon potilastilanteissa ensihoidon kiireellisyysluokkia ja tehtäväkoodeja.
	viestii hätäkeskuksen kanssa VIRVE-viranomaisverkkoa	viestii hätäkeskuksen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa VIRVE-	viestii hätäkeskuksen, sosiaali- ja terveystoimen sekä muiden pelastusviranomaisien kanssa

	käyttäen Tietää hätäkeskuksen ilmoituksen käsittelyn vaiheet.	viranomaisverkkoa käyttäen Tietää hätäkeskuksen ilmoituksen käsittelyn vaiheet ja sen vaikutuksen omaan työhön.	VIRVE-viranomaisverkkoa käyttäen. Tietää hätäkeskuksen ilmoituksen käsittelyn vaiheet ja toimii sen mukaisesti.
Tilannejohtaminen	johtaa tilannetta omalla vastuualueellaan tavanomaisissa ensihoidon potilastilanteissa	johtaa tilannetta omalla vastuualueellaan ensihoidon potilastilanteissa	johtaa tilannetta omalla vastuualueellaan ensihoidon potilastilanteissa ja perustelee toimintaansa
Hälytysajossa toimiminen ja ambulanssin kuljettaminen ensihoitopalvelussa	asennoituu ammatillisesti hälytysajoon. Hyödyntää työssään tietoa hälytysajon merkityksestä ja ennakoi erilaisia ajoon vaikuttavia liikennetilanteita. Suhteuttaa ambulanssin kuljettamisen vallitseviin olosuhteisiin ja ottaa huomioon muiden tien käyttäjien vaikeuden havaita hälytysajossa oleva ambulanssi. Kuljettaa hälytysajossa olevaa ambulanssia vähintään harjoitusajoradalla.	asennoituu ammatillisesti hälytysajoon. Hyödyntää työssään tietoa hälytysajon merkityksestä ja ennakoi erilaisia ajoon vaikuttavia liikennetilanteita. Suhteuttaa ambulanssin kuljettamisen vallitseviin olosuhteisiin ja ottaa huomioon muiden tien käyttäjien vaikeuden havaita hälytysajossa oleva ambulanssi. Kuljettaa hälytysajossa olevaa ambulanssia vähintään harjoitusajoradalla.	asennoituu ammatillisesti hälytysajoon. Hyödyntää työssään tietoa hälytysajon merkityksestä ja ennakoi erilaisia ajoon vaikuttavia liikennetilanteita. Suhteuttaa ambulanssin kuljettamisen vallitseviin olosuhteisiin ja ottaa huomioon muiden tien käyttäjien vaikeuden havaita hälytysajossa oleva ambulanssi. Kuljettaa hälytysajossa olevaa ambulanssia vähintään harjoitusajoradalla.
	käyttää hallitusti ambulanssin teknisiä välineitä ja huolehtii vastuualueensa mukaisesti ajoneuvon käyttökunnosta	käyttää hallitusti ambulanssin teknisiä välineitä ja huolehtii vastuualueensa mukaisesti ajoneuvon käyttökunnosta	käyttää hallitusti ambulanssin teknisiä välineitä ja huolehtii vastuualueensa mukaisesti ajoneuvon käyttökunnosta
	huolehtii työryhmän jäsenenä vastuualueensa mukaisesti turvallisesta potilaan hoidosta kuljetuksen aikana	huolehtii työryhmän jäsenenä vastuualueensa mukaisesti turvallisesta potilaan hoidosta kuljetuksen aikana	huolehtii työryhmän jäsenenä vastuualueensa mukaisesti turvallisesta potilaan hoidosta kuljetuksen aikana
Tutkimusmenetelmien ja -välineiden, terveydenhuollon laitteiden sekä siirtovälineiden käyttäminen	tekee työryhmän jäsenenä havaintoja potilaan tilasta, täydentää havaintojaan haastatteleamalla ja muilla menetelmillä sekä tekee havainnoistaan johtopäätöksiä	tekee havaintoja potilaan tilasta, täydentää havaintojaan haastatteleamalla ja muilla menetelmillä perustelee havaintojaan sekä tekee havainnoistaan johtopäätöksiä	tekee järjestelmällisesti ja tilanteeseen soveltuvia havaintoja potilaan tilasta, perustelee havaintonsa ja täydentää havaintojaan haastatteleamalla ja muilla menetelmillä sekä tekee havainnoistaan tarkoituksenmukaiset johtopäätökset
	käyttää turvallisesti vastuualueensa mukaisia ensihoidon muita tutkimusmenetelmiä ja -välineitä sekä terveydenhuollon laitteita ja siirtovälineitä (esim.	käyttää tarkoituksenmukaisesti vastuualueensa mukaisia ensihoidon muita tutkimusmenetelmiä ja -välineitä potilastilanteissa ja ymmärtää löydösten	käyttää perustellen, tarkoituksenmukaisesti, turvallisesti, vastuullisesti ja vastuualueensa mukaisesti ensihoidon muita tutkimusmenetelmiä, -välineitä sekä terveydenhuollon laitteita ja siirtovälineitä. Tekee

	tunnustelu, auskultointi, laskimoverinäytteen ottaminen, pulssioksimetri, kapnometri, kuljetusmonitori, puoliautomaattinen defibrillaattori, EKG-rekisteröintilaitte, verensokerimittari, tärykalvolämpömittari, alkometri, verenpainemittari, hapenantovälineet, CPAP-hoitolaite, imulaite, tukikauluri, puolivartalotuki, tyhjiölastat ja -patja, kauhapaarit, rankalauta, potilaspäarit, kantotuoli).	merkityksen. Käyttää tarkoituksenmukaisesti ja turvallisesti terveydenhuollon laitteita ja siirtovälineitä	johtopäätöksiä löydöksistä ja hoidon vasteesta.
--	---	--	---

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Hengityksen tarkkailu, hengityksen riittävyyden arviointi ja siinä avustaminen	arvioi potilaan happeutumisen riittävyyttä ja potilaan lisähapen tarpeen	arvioi itsenäisesti potilaan happeutumisen riittävyyden ja potilaan lisähapen tarpeen	arvioi itsenäisesti potilaan happeutumisen riittävyyden ja perustelee potilaan lisähapen tarpeen ja ennakoi hengitysvajeesta mahdollisesti kehittyvät lisäseuraukset
	avustaa potilaan hengitystä ensihoitotyön menetelmin (mm. hengitysteiden avoimuuden varmistaminen, hengitysteiden imeminen, potilaan rauhoittaminen, asentohoito, lääkkeellisen hapen antaminen, hengityksen avustaminen palkeella, larynxmaskin ja -tuubin asettaminen elottomalle, intubaatiossa avustaminen ja CPAP-hoidon aloittaminen)	avustaa potilaan hengitystä ensihoitotyön menetelmin ja tiedottaa havainnoistaan	avustaa potilaan hengitystä ensihoitotyön menetelmin ja tiedottaa aktiivisesti havainnoistaan
	kirjaa ja raportoi työryhmän jäsenenä potilaan hengitykseen liittyvät löydökset ja oireet	kirjaa ja raportoi potilaan hengitykseen liittyvät löydökset ja oireet	kirjaa ja raportoi systemaattisesti hengitykseen liittyvät löydökset ja oireet

Verenkierron tarkkailu, verenkierron riittävyyden arviointi ja sen riittävyydestä huolehtiminen	arvioi työryhmän jäsenenä potilaan verenkierron riittävyyttä havaintojen, palpaation ja mittaustulosten perusteella ja toimii tilanteen vaatimalla tavalla	arvioi potilaan verenkierron riittävyyden havaintojen, palpaation ja mittaustulosten perusteella ja toimii tilanteen vaatimalla tavalla	arvioi verenkierron riittävyyden havaintojen, palpaation ja mittaustulosten perusteella ja toimii tilanteen vaatimalla tavalla sekä perustelee johtopäätöksensä sekä arvioi mahdollisia mittausten ja löydösten virhelähteitä
	tunnistaa monitori-EKG:n avulla, rytmin taajuuden, säännöllisyyden, normaalin sinusrytmin, ekstrasystoliat, eteisvärinän ja henkeä uhkaavat rytmihäiriöt sekä toimii tilanteen vaatimalla tavalla	tunnistaa monitori-EKG:n avulla, rytmin taajuuden, säännöllisyyden, normaalin sinusrytmin, ekstrasystoliat, eteisvärinän ja henkeä uhkaavat rytmihäiriöt sekä toimii tilanteen vaatimalla tavalla	tunnistaa monitori-EKG:n avulla, rytmin taajuuden, säännöllisyyden, normaalin sinusrytmin, ekstrasystoliat, eteisvärinän, johtumishäiriöt ja henkeä uhkaavat rytmihäiriöt sekä toimii tilanteen vaatimalla tavalla
	kirjaa ja raportoi työryhmän jäsenenä potilaan verenkiertoon liittyvät löydökset ja oireet	kirjaa ja raportoi potilaan verenkiertoon liittyvät löydökset ja oireet	kirjaa ja raportoi systemaattisesti potilaan verenkiertoon liittyvät löydökset ja oireet
Tajunnan tason arviointi	arvioi työryhmän jäsenenä potilaan tajunnan tason eri menetelmiä käyttäen ja toimii tilanteen vaatimalla tavalla	arvioi potilaan tajunnan tason eri menetelmiä käyttäen ja toimii tilanteen vaatimalla tavalla	arvioi systemaattisesti potilaan tajunnan tason eri menetelmiä käyttäen ja tekee perustellut johtopäätökset havainnoistaan ja toimii tilanteen vaatimalla tavalla
Ensihoitopotilaan kivun arviointi ja hoito	arvioi ja mittaa työryhmän jäsenenä potilaan kipua oireiden ja löydösten perusteella sekä toimii tilanteen vaatimalla tavalla	arvioi ja mittaa potilaan kipua oireiden ja löydösten perusteella sekä toimii tilanteen vaatimalla tavalla	arvioi systemaattisesti ja mittaa potilaan kipua oireiden sekä ja löydösten perusteella ja tekee perustellut johtopäätökset sekä toimii tilanteen vaatimalla tavalla
	kirjaa ja raportoi työryhmän jäsenenä kivun, kivunhoidon ja hoidon vaikutuksen	kirjaa ja raportoi kivun, kivunhoidon ja hoidon vaikutuksen	kirjaa ja raportoi systemaattisesti kivun, kivunhoidon ja hoidon vaikutuksen
Lääkehoito, hoidon seuranta ja arviointi	antaa luonnollista tietä annosteltavat vastuualueensa mukaiset ensihoidon lääkkeet (alueen sairaanhoitopiirin antaman ohjeistuksen mukainen luettelo perustason ensihoidon lääkkeistä) toimintayksikön ohjeistuksen mukaisesti. Hyödyntää työssään tietoa lääkkeiden indikaatioista ja kontraindikaatioista, lääkkeiden väärinkäytön ilmiöistä ja hankkii tarvittaessa lisätietoa lääkehoidosta luotettavista tietolähteistä. Tarkkailee lääkkeiden vaikutusta. Annostelee muut vastuualueensa mukaiset lääkkeet oikein (alueen sairaanhoitopiirin ohjeiden	toteuttaa luotettavasti vastuualueensa mukaisen lääkehoidon, tarkkailee potilasta ja tunnistaa mahdolliset sivuvaikutukset sekä toimii tilanteen vaatimalla tavalla. Ottaa huomioon vaikutuksia, joita potilaiden yleisesti käyttämät lääkkeet aiheuttavat. Tarkkailee vastuualueensa mukaisesti ensihoidon hoitotasolla käytettävien lääkkeiden vaikutuksia, tekee havaintoja lääkkeiden vaikutuksista ja tiedottaa niistä.	toteuttaa luotettavasti ja perusteellisesti vastuualueensa mukaisen lääkehoidon, tarkkailee potilasta, tekee oikeat päätelmät lääkkeiden sivuvaikutuksista ja toimii tilanteen vaatimalla tavalla. Ottaa huomioon vaikutukset, joita potilaiden yleisesti käyttämät lääkkeet aiheuttavat. Tarkkailee vastuualueensa mukaisesti ensihoidon hoitotasolla käytettävien lääkkeiden vaikutuksia, havainnoi lääkkeiden vaikutukset ja tiedottaa niistä.

	mukaisesti esim. elvytyslääkkeet, suonensisäinen nestehoito) Suorittaa perifeerisen laskimon kanyloinnin, nesteensiirron laskimoon vastuualueensa mukaisesti Tarkkailee työryhmän jäsenenä ja vastuualueensa mukaisesti ensihoidon hoitotasolla käytettävien lääkkeiden vaikutuksia.		
--	--	--	--

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Ensihoitojärjestelmää koskevan tiedon hallinta	hyödyntää työssään tietoa ensihoitotyötä ohjaavista säädöksistä ja määräyksistä (ensihoitoa ohjaava lainsäädäntö ja ohjeet, ensihoitojärjestelmä ja -palvelut, hälytysajon lainsäädäntö, työyksikön toimintamalli, hälytysajoneuvoille sattuneiden onnettomuuksien syiden selvitykset).	noudattaa toimintayksikön ohjeita ensihoitoprosessin eri vaiheissa ja perustelee johdonmukaisesti toimintaansa ensihoitotyötä ohjaavilla säädöksillä ja määräyksillä.	toimii ensihoitoprosessin eri vaiheissa ja muuttuvissa tilanteissa itsenäisesti ja perustelee monipuolisesti ja johdonmukaisesti toimintaansa ensihoitotyötä ohjaavilla säädöksillä ja määräyksillä. Ohjaa asiakkaita ensihoidon tietoperustaa hyödyntäen.
	tietää jonkin laitoksen pelastussuunnitelman tarkoituksen ja keskeisen sisällön sekä tunnistaa siinä oman vastuualueensa.	tietää jonkin laitoksen pelastussuunnitelman tarkoituksen ja keskeisen sisällön sekä kuvaa siihen liittyvän vastuualueensa mukaisen toiminnan.	tietää jonkin laitoksen pelastussuunnitelman tarkoituksen ja sisällön sekä kuvaa siihen liittyvän vastuualueensa mukaisen toiminnan monipuolisesti.
	hyödyntää työssään tietoa ensihoitojärjestelmästä ja -palvelujen tuottamisesta sekä alueen viranomaisyhteistyöstä	hyödyntää työssään tietoa ensihoitojärjestelmästä ja -palvelujen tuottamisesta sekä alueen viranomaisyhteistyöstä. Käyttää työssään palvelun laatuun liittyvää peruskäsitteistöä.	hyödyntää työssään tietoa ensihoitojärjestelmästä ja -palvelujen tuottamisesta sekä alueen viranomaisyhteistyöstä. Tuntee laadun mittareita ensihoidossa.
	hyödyntää toiminnassaan tietoa alueellisen ensihoidon palvelutasopäätöksestä	hyödyntää toiminnassaan aktiivisesti tietoa alueellisen ensihoidon palvelutasopäätöksestä	hyödyntää toiminnassaan tietoa alueellisen ensihoidon palvelutasopäätöksestä ja perustelee sillä toimintaansa
	hyödyntää työssään tietoa ensihoidon tilannejohtamisesta, alueen ensihoitopalvelun johtamisjärjestelmästä (esim. kenttäjohtajuus), yksiköistä ja henkilöstöstä	hyödyntää työssään tietoa ensihoidon tilannejohtamisessa alueen ensihoitopalvelun johtamisjärjestelmästä (esim. kenttäjohtajuus), yksiköistä ja henkilöstöstä	hyödyntää työssään tietoa ensihoidon tilannejohtamisessa alueen ensihoitopalvelun johtamisjärjestelmästä (esim. kenttäjohtajuus), yksiköistä ja henkilöstöstä
	hyödyntää työssään tietoa siitä, miten toiminta	hyödyntää työssään tietoa siitä, miten toiminta	hyödyntää työssään tietoa siitä, miten toiminta organisoidaan

	organisoidaan suuronnettomuustilanteissa	organisoidaan suuronnettomuustilanteissa ja tuntee eri viranomaisten tehtäväalueita suuronnettomuus-tilanteessa	suuronnettomuustilanteissa ja tuntee eri viranomaisten tehtävä-alueet suuronnettomuustilanteessa.
Ensihoitotyötä koskevan tiedon hallinta	hyödyntää ensihoidon auttamistilanteissa tietoa ihmisen elimistön normaalista rakenteesta ja toiminnasta ja niihin liittyvistä toimintahäiriöistä, erilaisista sairauksista ja niiden akuuttivaiheen hoidosta sekä erilaisista vammoista ja niiden hoidoista	perustelee ensihoitotoimintaansa tiedolla ihmisen elimistön normaalista rakenteesta ja toiminnasta ja niihin liittyvistä toimintahäiriöistä, erilaisista sairauksista ja niiden akuuttivaiheen hoidosta sekä erilaisista vammoista ja niiden hoidoista	perustelee toimintaansa monipuolisesti tiedolla ihmisen elimistön normaalista rakenteesta ja toiminnasta ja niihin liittyvistä toimintahäiriöistä, erilaisista sairauksista ja niiden akuuttivaiheen hoidosta sekä erilaisista vammoista ja niiden hoidoista.
	toimii työssään keskeisten ensihoitotyötä ohjaavien arvojen ja eettisten toimintaohjeiden mukaan (ensihoidon arvomaailma ja eettiset toimintaohjeet: ihmisarvo, tasa-arvo, yhdenvertaisuus, turvallisuus, itsemääräämisoikeus, oikeudenmukaisuus, integriteetti ja vastuullisuus).	perustelee toimintaansa ensihoidon eri tilanteissa ensihoitotyötä ohjaavilla arvoilla ja eettisillä toimintaohjeilla.	perustelee toimintaansa ja analysoi erilaisia ensihoidon tilanteita eettisen arvoperustan pohjalta.
Yrittäjyyttä ja osaamisen tuotteistamista koskevan tiedon hallinta	hyödyntää ohjattuna työssään tietoa ensihoidon yrittäjyydestä, osaamisen tuotteistamisesta ja sisäisen yrittäjyyden merkityksestä.	hyödyntää työssään tietoa ensihoidon yrittäjyydestä ja osaamisensa tuotteistamisesta ja toimii sisäisen yrittäjyyden periaatteiden mukaan.	hyödyntää monipuolisesti työssään tietoa ensihoidon yrittäjyydestä ja osaamisensa tuotteistamisesta sekä toimii sisäisen yrittäjyyden periaatteiden mukaan.
Työehtosopimusta, työnhakuasiakirjoja ja työ sopimusta koskevan tiedon hallinta	osoittaa työssään tietonsa perustason ensihoitotyöhön liittyvistä työehtosopimuksen mukaisista oikeuksista ja velvollisuuksista sekä työnhakuasiakirjojen ja työ sopimuksen laadinnasta.	perustelee toimintaansa perustason ensihoitotyötä määrittelevillä työehtosopimuksen oikeuksilla ja velvollisuuksilla. Osoittaa työssään tietonsa työnhakuasiakirjojen ja työ sopimuksen laadinnasta.	perustelee monipuolisesti toimintaansa perustason ensihoitotyötä määrittelevillä työehtosopimuksen oikeuksilla ja velvollisuuksilla. Osoittaa työssään tietonsa työnhakuasiakirjojen ja työ sopimuksen laadinnasta.
Kielitaidon hyödyntäminen asiakaspalvelussa Alakohtainen kielitaidon hallinta suomenkielisillä	palvelee ensihoidon asiakkaita suomen kielellä ja selviytyy auttavasti palvelutilanteesta ruotsin kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä.	palvelee ensihoidon asiakkaita suomen kielellä ja hoitaa palvelutilanteen ruotsin kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä.	palvelee ensihoidon asiakkaita suomen kielellä ja hoitaa palvelutilanteen joustavasti ruotsin kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä.
Kielitaidon hyödyntäminen asiakaspalvelussa Alakohtainen kielitaidon hallinta ruotsinkielisillä	palvelee ensihoidon asiakkaita ruotsin kielellä, hoitaa palvelutilanteen suomen kielellä ja selviytyy auttavasti palvelutilanteesta yhdellä vieraalla kielellä.	palvelee ensihoidon asiakkaita ruotsin kielellä, hoitaa palvelutilanteen joustavasti suomen kielellä ja hoitaa palvelutilanteen yhdellä vieraalla kielellä.	palvelee ensihoidon asiakkaita ruotsin ja suomen kielellä ja hoitaa palvelutilanteen joustavasti yhdellä vieraalla kielellä.
Kielitaidon hyödyntäminen	hoitaa ensihoitotilanteen suomen tai ruotsin kielellä	hoitaa ensihoitotilanteen suomen tai ruotsin kielellä	palvelee ensihoidon asiakkaita suomen tai ruotsin kielellä,

asiakaspalvelussa Alakohtainen kielitaidon hallinta muunkielisillä	sekä selviytyy auttavasti palvelutilanteessa yhdellä muulla kielellä.	sekä yhdellä vieraalla kielellä ja selviytyy auttavasti toisella kotimaisella kielellä.	hoitaa ensihoitotilanteen joustavasti toisella kotimaisella kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä.
Kielitaidon hyödyntäminen asiakaspalvelussa Alakohtainen kielitaidon hallinta vieraskielisessä koulutuksessa	hoitaa ensihoitotilanteen koulutuskielen lisäksi suomen tai ruotsin kielellä sekä auttaa palvelutilanteessa asiakkaan eteenpäin yhdellä muulla kielellä.	hoitaa ensihoitotilanteen koulutuskielen lisäksi suomen tai ruotsin kielellä sekä yhdellä muulla kielellä.	palvelee ensihoidon asiakkaita koulutuskielen lisäksi suomen tai ruotsin kielellä sekä hoitaa ensihoitotilanteen joustavasti yhdellä muulla kielellä.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	ottaa vastaan ja antaa asiallisesti palautetta sekä kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella. Arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan sekä pyytää tarvittaessa ohjausta.	ottaa vastaan ja antaa asiallisesti palautetta sekä kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella. Arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan ja asettaa itselleen kehittämistavoitteita	hankkii, jäsentää ja arvioi tietoa sekä soveltaa aiemmin opittua muuttuvissa työtilanteissa, tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittämistarpeita. Ottaa vastaan ja antaa palautetta rakentavasti. Kehittää ensihoitotyön osaamistaan ja perustelee toimintaansa
	tekee työhönsä liittyviä valintoja ja päätöksiä sekä ratkaisee ongelmia.	tekee itsenäisesti työhönsä liittyviä päätöksiä ja ratkaisee ongelmia sekä hankkii lisätietoa ratkaisuilleen.	tekee itsenäisesti työhönsä liittyviä päätöksiä ja ratkaisee ongelmia. Perustelee toimintaansa ammatillisilla tiedoilla ja hankkii tarvittaessa lisätietoa.
	toimii luotettavasti annettujen hoitomääräysten mukaisesti työryhmän jäsenenä ja tuntee oman vastuualueensa.	hahmottaa työnsä kokonaisuutena ja toimii joustavasti päivittäin toistuvissa tilanteissa. Tunnistaa oman osaamisensa mahdollisuudet ja rajat.	hahmottaa työnsä kokonaisuutena ja toimii tarkoituksenmukaisesti ja joustavasti muuttuvissa tilanteissa. Tunnistaa oman osaamisensa mahdollisuudet ja rajat.
Vuorovaikutus ja yhteistyö	toimii hyväksytyjen toimintaperiaatteiden mukaisesti työparina ja työryhmässä eri ammattiryhmien kanssa erilaisissa ensihoitotilanteissa	toimii aktiivisesti ja vastuullisesti työparina ja työryhmässä eri ammattiryhmien kanssa erilaisissa ensihoitotilanteissa.	toimii aktiivisesti ja vastuullisesti työparina ja työryhmässä eri ammattiryhmien sekä sidosryhmien kanssa erilaisissa ensihoitotilanteissa. Toimii asiallisesti ristiriitatilanteissa.
	käyttää työyksikön tieto- ja viestintävälineistöä vastuualueensa mukaisesti. Noudattaa tietosuojaa viestinnässä.	käyttää työyksikön tieto- ja viestintävälineistöä vastuualueensa mukaisesti. Noudattaa tietosuojaa viestinnässä.	käyttää työyksikön tieto- ja viestintävälineistöä vastuualueensa mukaisesti. Noudattaa tietosuojaa viestinnässä.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		

Ammattietiikka	toimii sosiaali- ja terveysalan eettisten periaatteiden, säädösten ja määräysten mukaisesti. Tunnistaa oman toimintansa vaikutuksen potilaan kokemukseen ensihoitotyössä	ottaa toiminnassaan huomioon työyhteisön arvomaailman, tavoitteet ja noudattaa sosiaali- ja terveysalan eettisiä periaatteita, säädöksiä ja määräyksiä sekä toimii vastuullisesti. Tunnistaa eettisesti haastavia tilanteita ensihoitotyössä	ottaa toiminnassaan huomioon työyhteisön arvomaailman, tavoitteet ja noudattaa sosiaali- ja terveysalan eettisiä periaatteita, säädöksiä ja määräyksiä. Kantaa omalta osaltaan vastuun potilaiden hyvästä hoidosta. Tekee eettisesti kestäviä päätöksiä, arvioi oman toimintansa eettistä perustaa ja työyksikön hoitofilosofiaa
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	toimii ensihoitoa koskevien työhyvinvointi- ja työturvallisuussäädösten mukaisesti. Käyttää asianmukaista työasua ja tarvittavia työturvasuojaimia ja noudattaa työpaikan työturvallisuusohjeita (esim. kaasu-, sähkö-, säteily- ja paloturvallisuusmääräyksiä)	toimii työhyvinvointi- ja työturvallisuussäädösten mukaisesti (kaasu-, sähkö-, säteily- ja paloturvallisuusmääräykset). Käyttää asianmukaista työasua ja tarvittavia työturvasuojaimia, torjuu työn aiheuttamia terveysvaaroja ja -haittoja (fysikaaliset, kemialliset ja biologiset). Ylläpitää omalta osaltaan hyvää ilmapiiriä työpaikalla.	toimii työhyvinvointi- ja työturvallisuussäädösten mukaisesti (kaasu-, sähkö-, säteily- ja paloturvallisuusmääräykset) ja perustelee toimintansa. Käyttää asianmukaista työasua ja tarvittavia työturvasuojaimia sekä torjuu työn aiheuttamia terveysvaaroja ja -haittoja (fysikaaliset, kemialliset ja biologiset). Ylläpitää omalta osaltaan hyvää ilmapiiriä työpaikalla sekä tunnistaa siihen haitallisesti vaikuttavia tekijöitä.
	käyttää alkusammutusvälineitä	käyttää alkusammutusvälineitä	käyttää alkusammutusvälineitä
	tietää työpaikan turvaohjeet väkivaltaisen asiakkaan kohtaamistilanteessa ja tarvittaessa suojelee itseään. Tunnistaa työssään väkivallan uhkan ja toimii tilanteessa työryhmän tukemana.	toimii perustason ensihoitokäytäntöjen mukaisesti väkivaltaisen asiakkaan kohtaamistilanteessa. Ottaa työssään huomioon väkivallan uhkan, toimii tilanteessa ja tiedottaa työryhmälle.	työryhmän jäsenenä toimii ennaltaehkäisevästi uhkaavissa väkivaltatilanteissa, suojelee tarvittaessa itseään ja muita, pyytää tarvittaessa lisäapua. Ottaa työssään vastuullisesti huomioon väkivallan uhkan, ja toimii tilanteessa ja vie asiaa eteenpäin työryhmässä.
Työhyvinvoinnin edistäminen	huolehtii omasta työkyvystään, työhyvinvoinnistaan, terveydestään ja ehkäisee terveysvaaroja ja -haittoja.	huolehtii omasta työkyvystään ja edistää työhyvinvointiaan, terveyttään ja ehkäisee terveysvaaroja- ja haittoja.	huolehtii omasta työkyvystään ja edistää työhyvinvointiaan ja terveyttään sekä perustelee niiden merkityksen, ehkäisee tapaturmia omassa toiminnassaan ja ohjaa muita tapaturmien ehkäisyssä.
	suunnittelee itselleen tavoitteellisen kuntoa (kestävyys, voima ja notkeus) ylläpitävän ja kehittävän harjoitusohjelman ja seuraa sen vaikutuksia. Osoittaa kuntotesteissä fyysisen kunnon kehittymisen.	suunnittelee itselleen monipuolisen ja tavoitteellisen kuntoa ylläpitävän ja kehittävän harjoitusohjelman ja seuraa sen vaikutuksia. Osoittaa kuntotesteissä fyysisen kunnon kehittymisen.	suunnittelee itselleen monipuolisen ja tavoitteellisen kuntoa ylläpitävän ja kehittävän harjoitusohjelman ja seuraa aktiivisesti sen vaikutuksia. Osoittaa kuntotesteissä fyysisen kunnon kehittymisen.
	tunnistaa psyykkisesti kuormittavia tekijöitä ensihoitotyössä	tunnistaa psyykkisesti kuormittavaan työhön liittyviä tekijöitä ensihoitotyössä sekä	huolehtii työssä jaksamisestaan ensihoitotyössä, pyytää tarvittaessa esim. työnohjausta

		tunnistaa niiden merkityksen työssä jaksamiseensa	
Potilasturvallisuuden huomioon ottaminen	tunnistaa ensihoitotyössä oman toiminnan vaikutuksen potilasturvallisuuden toteutumiseen	tunnistaa ja arvioi oman toiminnan vaikutuksia potilasturvallisuuteen ensihoitotyössä	tunnistaa ja arvioi oman toiminnan vaikutuksia potilasturvallisuuteen ensihoitotyössä ja ennaltaehkäisee osaltaan haittatapahtumia
	antaa ensiavun ja peruselvytyksen sekä varhaisen defibrilloinnin.	antaa ensiavun ja peruselvytyksen sekä varhaisen defibrilloinnin.	antaa ensiavun ja peruselvytyksen sekä varhaisen defibrilloinnin.
Ergonominen toiminta	käyttää ergonomisesti oikeita ja turvallisia potilassiirtotekniikoita sekä apuvälineitä.	käyttää turvallisia potilassiirtotekniikoita ja työskentelee ergonomisesti oikein.	työskentelee ergonomisesti oikein hyödyntäen potilaan voimavaroja ja toteuttaa turvallisesti, suunnitelmallisesti ja tarkoituksenmukaisesti potilassiirrot.
Aseptinen toiminta	tietää erilaiset tartuntatavat, suojaa potilasta ja suojautuu itse tartunnoilta ensihoitotilanteissa (henkilökohtainen hygienia, käsihygienia ja suojakäsineiden käyttö, aseptinen työskentely ja käytetyn hoitovälineistön käsittely).	ottaa huomioon tartuntariskit ensihoitotilanteissa, suojaa potilasta suojautuu itse tartunnoilta tarkoituksenmukaisesti.	suojaa potilasta ja suojautuu itse tartunnoilta tarkoituksenmukaisesti ensihoitotilanteissa, ohjaa ja perustelee suojautumisen merkityksen.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija ja tutkinnon suorittaja osoittaa osaamisensa Ensihoitopalvelussa toimimisessa ensihoitopalvelua tuottavissa yrityksissä, pelastuslaitoksen ensihoitopalvelussa, sairaanhoitopiirin järjestämässä ensihoitopalvelussa tai muissa vastaavissa perustason ensihoidon toimintaympäristöissä. **Perustellusta syystä osa Ensihoitopalvelussa toimimisen tutkinnon osasta voidaan osoittaa myös sairaalan päivystyspoliklinikalla tai terveyskeskuksen päivystysvastaanotossa tai simuloidusti työelämän edustajien kanssa suunnitellussa osaamisen arvioinnissa.**

Työtä tehdään siinä laajuudessa, että osoitettava osaaminen vastaa kattavasti tutkinnon perusteissa määrättyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteereitä.

Ammattiosaamisen näyttöä tai tutkintotilaisuutta voidaan jatkaa toisessa työpaikassa/työkohteessa tai ammatillisessa peruskoulutuksessa koulutuksen järjestäjän osoittamassa muussa paikassa niin, että osaamisen osoittamisen kattavuus varmistuu.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa osaamista ei voida työtä tekemällä ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa kattavasti osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla.

2.3 Valinnaiset tutkinnon osat

2.3.1 Viranomaisyhteistyössä toimiminen

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- toimia yhteistyössä hätäkeskuksen kanssa sekä suunnitella ja muuttaa toimintaansa tilanteen vaatimalla tavalla
- käyttää viranomaisyhteistyötilanteessa ensihoidon tiedonsiirto- ja viestintävälineistöä
- toimia ensihoidon tehtävissä tilanteissa, joihin osallistuu useita eri viranomaisia
- tehdä monipotilas- ja suuronnettomuustilanteeseen liittyvän potilasluokittelun ja toimia ensihoidon luokitus-, hoito- tai kuljetussektorin tehtävissä sekä toimia tarvittaessa tehtävän alkuvaiheessa tilannejohtajana
- toimia ensihoitotilanteessa yhteistyössä eri ensihoitoyksiköiden kanssa kenttäjohtajan alaisuudessa
- hyödyntää työssään tietoa pelastustoimen organisaatiosta, käsitteistöstä ja toimintatavoista ja toimia yhteistyössä pelastustoimen kanssa ensihoidon tehtävissä
- hyödyntää ensihoidossa tietoa sosiaalisista palveluista, sosiaalipäivystyksestä ja toimia yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa ensihoidon tehtävissä
- toimia poliisijohtoisissa ensihoidon tehtävissä
- hyödyntää työssään tietoa sisäministeriön poliisiosaston alaisesta taktisesta ensihoidosta
- hyödyntää työssään tietoa rajavartiolaitoksen toimintaperiaatteista viranomaisavussa rajaseudun ja rannikon harvaanasutuilla alueilla ja toimia yhteistyössä rajavartiolaitoksen kanssa ensihoidon tehtävissä
- hyödyntää työssään tietoa vapaaehtoisesta pelastuspalvelutoiminnasta ja toimia yhteistyössä vapaaehtoisen pelastuspalvelun toimijoiden kanssa ensihoidon tehtävissä
- ohjata potilaat, heidän läheisensä ja muut tapahtumaan osalliset kriisitilanteen jälkiselvittelyyn
- ylläpitää työkykyään ja hakeutua tarvittaessa kriisitilanteen jälkiselvittelyyn
- toimia viranomaisyhteistyössä normaaliolojen erityistilanteissa ja poikkeusoloissa sosiaali- ja terveysministeriön valmiusyksikön ja alueen suunnitelmien mukaisesti

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Suunnitelmallinen työskentely	tietää vastuualueensa ja toimii suunnitelmallisesti ensihoidon tehtävissä tilanteissa, joihin osallistuu useita ensihoitoyksiköitä ja eri viranomaisia.	toimii vastuualueensa mukaisesti ja suunnitelmallisesti ensihoidon tehtävissä tilanteissa, joihin osallistuu useita ensihoitoyksiköitä ja eri viranomaisia. Ottaa toiminnassaan huomioon eri toimijoiden vastuualueet.	toimii tarkoituksenmukaisesti, suunnitelmallisesti ja vastuualueensa mukaisesti ensihoidon tehtävissä tilanteissa, joihin osallistuu useita ensihoitoyksiköitä ja eri viranomaisia. Ottaa toiminnassaan huomioon eri toimijoiden vastuu-alueet sekä toimintaprosessin kokonaisuuden.

	toimii vastuunsa mukaisesti ja käskynalaisena ensihoidon tilanteissa, joihin osallistuu useita ensihoitoyksiköitä ja eri viranomaisia.	toimii vastuunsa mukaisesti ja käskynalaisena ensihoidon tilanteissa, joihin osallistuu useita ensihoitoyksiköitä ja eri viranomaisia.	toimii vastuunsa mukaisesti ja käskynalaisena ensihoidon tilanteissa, joihin osallistuu useita ensihoitoyksiköitä ja eri viranomaisia.
	tunnistaa oman tehtäväalueensa viranomaisyhteistyössä normaaliolojen erityistilanteissa ja poikkeusoloissa alueen suunnitelmien mukaisesti.	toimii omalla tehtäväalueella viranomaisyhteistyössä normaaliolojen erityistilanteissa ja poikkeusoloissa alueen suunnitelmien mukaisesti.	toimii vastuualueellaan viranomaisyhteistyössä normaaliolojen erityistilanteissa ja poikkeusoloissa sosiaali- ja terveysministeriön valmiusyksikön ja alueen suunnitelmien mukaisesti.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Yhteistyö hätäkeskuksen kanssa	toimii yhteistyössä hätäkeskuksen kanssa ja käyttää työyksikön ohjeistuksen mukaisesti viranomaisyhteistyötilanteissa ensihoidon tiedonsiirto- ja viestintävälineistöä (VIRVE-viranomaisverkko) sekä noudattaa tietosuojaa viestinnässä.	toimii yhteistyössä hätäkeskuksen kanssa ja käyttää asiallisesti viranomaisyhteistyötilanteissa ensihoidon tiedonsiirto- ja viestintävälineistöä (VIRVE-viranomaisverkko) sekä noudattaa tietosuojaa viestinnässä.	toimii yhteistyössä hätäkeskuksen kanssa ja käyttää ammatillisesti ja tarkoituksenmukaisesti viranomaisyhteistyötilanteissa ensihoidon tiedonsiirto- ja viestintävälineistöä (VIRVE-viranomaisverkko) sekä noudattaa tietosuojaa viestinnässä.
Tilannejohtaminen	toimii monipotilastilanteessa tehtävän alkuvaiheessa tarvittaessa ensihoitopalvelun tilannejohtajana tai ensihoidon luokitus-, hoito- tai kuljetussektorin johtajana.	toimii monipotilastilanteessa tehtävän alkuvaiheessa tarvittaessa ensihoitopalvelun tilannejohtajana tai ensihoidon luokitus-, hoito- tai kuljetussektorin johtajana.	toimii monipotilastilanteessa tehtävän alkuvaiheessa tarvittaessa ensihoitopalvelun tilannejohtajana tai ensihoidon luokitus-, hoito- tai kuljetussektorin johtajana.
Potilasluokittelu (triage)	tekee monipotilas- ja suuronnettomuustilanteeseen liittyvän primaaritriagen ja toimii tilanteen vaatimalla tavalla.	tekee monipotilas- ja suuronnettomuustilanteeseen liittyvän primaaritriagen ja toimii aktiivisesti tilanteen vaatimalla tavalla	tekee monipotilas- ja suuronnettomuustilanteeseen liittyvän primaaritriagen ja toimii tilanteen vaatimalla tavalla perustellen oman toimintansa.
Ensihoito monipotilastilanteessa	toimii monipotilastilanteessa ensihoitopalvelun kenttäjohtajan alaisuudessa triage-, hoito- tai kuljetusryhmässä.	toimii monipotilastilanteessa ensihoitopalvelun kenttäjohtajan alaisuudessa triage-, hoito- tai kuljetusryhmässä.	toimii monipotilastilanteessa ensihoitopalvelun kenttäjohtajan alaisuudessa triage-, hoito- tai kuljetusryhmässä.

Viranomaisyhteistyö	toimii työryhmän jäsenenä ensihoidon tehtävissä yhteistyössä pelastustoimen kanssa (esim. liikenneonnettomuus, vaarallisen aineen onnettomuus, rakennuspallo)	toimii ensihoidon tehtävissä yhteistyössä pelastustoimen kanssa (esim. liikenneonnettomuus, vaarallisen aineen onnettomuus, rakennuspallo)	toimii vastuualueensa mukaisesti ensihoidon tehtävissä yhteistyössä pelastustoimen kanssa (esim. liikenneonnettomuus, vaarallisen aineen onnettomuus, rakennuspallo)
	toimii työryhmän jäsenenä ensihoidon tehtävissä yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa (esim. lastensuojelu, evakuointi)	toimii ensihoidon tehtävissä yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa (esim. lastensuojelu, evakuointi).	toimii vastuualueensa mukaisesti ensihoidon tehtävissä yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa (esim. lastensuojelu, evakuointi).
	toimii työryhmän jäsenenä poliisijohtoisissa (esim. ampumavälikohtaukset, puukotukset, vaarallisten henkilöiden kiinniotot, piiritys- ja panttivankitilanteet) ensihoitotilanteissa.	toimii poliisijohtoisissa (esim. ampumavälikohtaukset, puukotukset, vaarallisten henkilöiden kiinniotot, piiritys- ja panttivankitilanteet) ensihoitotilanteissa.	toimii vastuualueensa mukaisesti poliisijohtoisissa (esim. ampumavälikohtaukset, puukotukset, vaarallisten henkilöiden kiinniotot, piiritys- ja panttivankitilanteet) ensihoitotilanteissa.
	toimii työryhmän jäsenenä ensihoidon tehtävissä yhteistyössä rajavartiolaitoksen kanssa (esim. meripelastustehtävät, kadonneitten etsintä).	toimii ensihoidon tehtävissä yhteistyössä rajavartiolaitoksen kanssa esim. meripelastustehtävät, kadonneitten etsintä).	toimii vastuualueensa mukaisesti ensihoidon tehtävissä yhteistyössä rajavartiolaitoksen kanssa (esim. meripelastustehtävät, kadonneitten etsintä).
	toimii työryhmän jäsenenä ensihoidon tehtävissä yhteistyössä vapaaehtoisen pelastuspalvelun (Vapepa) kanssa	toimii ensihoidon tehtävissä yhteistyössä vapaaehtoisen pelastuspalvelun (Vapepa) kanssa	toimii vastuualueensa mukaisesti ensihoidon tehtävissä yhteistyössä vapaaehtoisen pelastuspalvelun (Vapepa) kanssa
Kriisityö	ohjaa työryhmän jäsenenä potilaat, heidän läheisensä ja muut tapahtumaan osalliset kriisitilanteen jälkiselvittelyyn	ohjaa potilaat, heidän läheisensä ja muut tapahtumaan osalliset kriisitilanteen jälkiselvittelyyn	ohjaa tarkoituksenmukaisesti potilaat, heidän läheisensä ja muut tapahtumaan osalliset kriisitilanteen jälkiselvittelyyn

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
	hyödyntää työssään tietoa:	perustelee työhönsä liittyvät ratkaisuja ja toimintatapojaan tiedoilla:	perustelee monipuolisesti työhönsä liittyvät ratkaisut ja toimintatapansa tiedoilla:
	- alueen ensihoitojärjestelmästä ja -palvelujen tuottamisesta sekä johtamisjärjestelmästä	- alueen ensihoitojärjestelmästä ja -palvelujen tuottamisesta sekä johtamisjärjestelmästä	- alueen ensihoitojärjestelmästä ja -palvelujen tuottamisesta sekä johtamisjärjestelmästä
	- hätäkeskuksen toimintaperiaatteista, sen toimintaa ohjaavasta lainsäädännöstä ja tehtävistä tilanteissa, joihin osallistuu useita eri viranomaisia	- hätäkeskuksen toimintaperiaatteista, sen toimintaa ohjaavasta lainsäädännöstä ja tehtävistä tilanteissa, joihin osallistuu useita eri viranomaisia	- hätäkeskuksen toimintaperiaatteista, sen toimintaa ohjaavasta lainsäädännöstä ja tehtävistä tilanteissa, joihin osallistuu useita eri viranomaisia

	- pelastustoiminnan organisaatiosta, käsitteistöstä ja toimintatavoista	- pelastustoiminnan organisaatiosta, käsitteistöstä ja toimintatavoista	- pelastustoiminnan organisaatiosta, käsitteistöstä ja toimintatavoista
	- sosiaalihuollon tai -päävystyksen palveluista ensihoidon erityistilanteissa	- sosiaalihuollon tai -päävystyksen palveluista ensihoidon erityistilanteissa	- sosiaalihuollon tai -päävystyksen palveluista ensihoidon erityistilanteissa
	- poliisijohtoisista ensihoitotehtävistä ja sisäministeriön poliisiosaston alaisesta taktisesta ensihoidosta	- poliisijohtoisista ensihoitotehtävistä ja sisäministeriön poliisiosaston alaisesta taktisesta ensihoidosta	- poliisijohtoisista ensihoitotehtävistä ja sisäministeriön poliisiosaston alaisesta taktisesta ensihoidosta
	- rajavartiolaitoksen toimintaperiaatteista viranomaisavussa rajaseudun ja rannikon harvaanasutuilla alueilla	- rajavartiolaitoksen toimintaperiaatteista viranomaisavussa rajaseudun ja rannikon harvaanasutuilla alueilla	- rajavartiolaitoksen toimintaperiaatteista viranomaisavussa rajaseudun ja rannikon harvaanasutuilla alueilla
	- vapaaehtoisen pelastuspalvelun toimintaperiaatteista ja yhteistoiminnasta ensihoitotehtävissä	- vapaaehtoisen pelastuspalvelun toimintaperiaatteista ja yhteistoiminnasta ensihoitotehtävissä	- vapaaehtoisen pelastuspalvelun toimintaperiaatteista ja yhteistoiminnasta ensihoitotehtävissä

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	ottaa vastaan ja antaa asiallisesti palautetta sekä kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella. Arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan sekä pyytää tarvittaessa ohjausta.	ottaa vastaan ja antaa asiallisesti palautetta sekä kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella. Arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan ja asettaa itselleen kehittämistavoitteita	hankkii, jäsentää ja arvioi tietoa sekä soveltaa aiemmin opittua muuttuvissa työtilanteissa, tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittämistarpeitaan. Ottaa vastaan ja antaa palautetta rakentavasti. Kehittää ensihoitotyön osaamistaan ja perustelee toimintaansa
Potilasturvallisuuden huomioon ottaminen	tunnistaa oman toiminnan vaikutuksen potilasturvallisuuden toteutumiseen	tunnistaa ja arvioi oman toiminnan vaikutuksia potilasturvallisuuteen.	tunnistaa ja arvioi oman toiminnan vaikutuksia potilasturvallisuuteen ja ennaltaehkäisee oman vastuualueensa mukaisesti haittatapahtumia
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	toimii työturvallisuutta koskevien säädösten ja määräysten mukaisesti. Käyttää asianmukaista työasua ja tarvittavia työturvasuojaimia sekä tiedostaa työyksikön toimintaan liittyviä riskejä. Noudattaa työpaikan työturvallisuusohjeita (esim. kaasu-, sähkö-, säteily- ja paloturvallisuusmääräyksiä) ja muita riskitilanteisiin	toimii työturvallisuussäädösten ja määräysten mukaisesti (esim. kaasu-, sähkö-, säteily- ja paloturvallisuusmääräykset). Käyttää asianmukaista työasua ja tarvittavia työturvasuojaimia sekä torjuu työn aiheuttamia terveysvaaroja ja -haittoja (fysikaaliset, kemialliset ja biologiset).	toimii työturvallisuussäädösten ja määräysten mukaisesti (esim. kaasu-, sähkö-, säteily- ja paloturvallisuusmääräykset) ja perustelee toimintansa. Käyttää asianmukaista työasua ja tarvittavia työturvasuojaimia, torjuu työn aiheuttamia terveysvaaroja ja -haittoja (fysikaaliset, kemialliset ja biologiset).

	liittyviä ohjeita (esim. tavallisimmat vaaralliset aineet, niiden uhat ja torjunnan perusteet).		
Työhyvinvoinnin edistäminen	huolehtii omasta työkyvystään, työhyvinvoinnistaan ja terveydestään. Hakee itselleen tukea kriisitilanteiden jälkiselvittelyssä, mutta tarvitsee siinä ajoittain ohjausta.	huolehtii omasta työkyvystään sekä edistää työhyvinvointiaan ja terveyttään. Hakee oma-aloitteisesti itselleen tukea kriisitilanteiden jälkiselvittelyssä.	huolehtii omasta työkyvystään sekä edistää työhyvinvointiaan ja terveyttään. Hakee aktiivisesti itselleen tukea kriisitilanteiden jälkiselvittelyyn ja perustelee tuen merkitystä ammatillisessa toiminnassaan.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija ja tutkinnon suorittaja osoittaa osaamisensa Viranomaisyhteistyössä toimimisessa ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa ensihoitopalvelua tuottavissa yrityksissä, pelastuslaitoksen ensihoitopalvelussa, sairaanhoitopiirin järjestämässä ensihoitopalvelussa tai muissa vastaavissa perustason ensihoidon toimintaympäristöissä **tai simuloitusti työelämän edustajien kanssa suunnitellussa osaamisen arvioinnissa.**

Työtä tehdään siinä laajuudessa, että osoitettava osaaminen vastaa kattavasti tutkinnon perusteissa määrättyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteereitä.

Ammattiosaamisen näyttöä tai tutkintotilaisuutta voidaan jatkaa toisessa työpaikassa/työkohteessa tai ammatillisessa peruskoulutuksessa koulutuksen järjestäjän osoittamassa muussa paikassa niin, että osaamisen osoittamisen kattavuus varmistuu.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa osaamista ei voida työtä tekemällä ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa kattavasti osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla.

2.3.2 Päivystyspoliklininen hoitotyö

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- arvioida päivystyspotilaan tilan ja osallistua äkillisesti sairastuneen tai vammautuneen potilaan hoitoprosessiin päivystyspoliklinikoilla työryhmän jäsenenä
- hyödyntää vuorovaikutustaitojaan hoitotilanteissa ja toimia moniammatillisen tiimin ja työryhmän jäsenenä sekä tehdä yhteistyötä eri viranomaistahojen kanssa
- käyttää poliklinisen hoidon tutkimusmenetelmiä ja -välineitä sekä terveydenhuollon laitteita
- toteuttaa immobilisaatiohoidon
- käyttää työssään päivystyspotilaan hoitotyön edellyttämää tietoperustaa
- käsitellä, annostella ja antaa lääkkeitä **omalla vastuualueellaan**
- suojata itsensä ja asiakkaan tartunnoilta ja ennaltaehkäistä tartuntojen leviämistä.

Osaamisen arviointi

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Polikliinisessa hoito- prosessissa ja hoitoym- päristössä toimiminen	tietää vastualueensa moniammatillisessa polikliinisessa hoitoryhmässä ja osallistuu työryhmän jäsenenä päivystyspoliklinikalla potilaan hoitoprosessiin.	toimii polikliinisessa hoitoryhmässä. Tietää ryhmän jäsenten vastualueet sekä ymmärtää potilaan hoitoprosessin kokonaisuuden.	toimii tarkoituksenmukaisesti muuttuvissa tilanteissa ja tehtävissä polikliinisessa hoitoryhmässä. Tietää ryhmän jäsenten tehtävät ja työnjaon polikliinisessa hoitotyössä sekä ymmärtää potilaan hoitoprosessin kokonaisuuden.
	huoltaa välineistön ja hoitoympäristön työryhmän jäsenenä sekä huolehtii osaltaan työympäristön siisteydestä sekä tarvittavien materiaalien täydennyksestä.	tarkastaa, täydentää, puhdistaa ja huoltaa välineistön ja hoitoympäristön itsenäisesti.	huolehtii vastuullisesti hoitoympäristön toimintavalmiudesta, välineiden puhdistuksesta ja huollosta. Arvioi siivoustarpeen erikoistilanteiden jälkeen.
	vastaanottaa työryhmän jäsenenä poliklinikalle saapuvan äkillisesti sairastuneen tai vammautuneen potilaan ja tekee potilaan tulotilanteen arvion ja ryhtyy sen edellyttämiin toimiin. Huolehtii turvallisesti työryhmän jäsenenä potilaasta hoitoprosessin ajan.	vastaanottaa poliklinikalle saapuvan potilaan (tavallisimmat sairaus- ja tapaturmatilanteet) tekee hänen tilanteestaan tulovaiheen välittömän arvion ja ryhtyy sen edellyttämiin toimiin. Huolehtii turvallisesti potilaasta hoitoprosessin ajan.	vastaanottaa itsenäisesti poliklinikalle saapuvan potilaan, tekee hänen tilanteestaan tulovaiheen välittömän arvion ja ryhtyy sen edellyttämiin toimiin. Huolehtii potilaasta turvallisesti ja kokonaisvaltaisesti hoitoprosessin ajan.
	tiedottaa tutuissa tilanteissa potilaasta työryhmälle.	tiedottaa potilaan tilanteesta keskeiset asiat muulle hoitohenkilöstölle.	tiedottaa itsenäisesti ja kattavasti potilaan tilanteen muulle hoitohenkilöstölle.
	varaa tutuissa tilanteissa potilaalle ajan jatkohoittoon sekä antaa potilaalle kotihoidon ohjeet.	varaa potilaalle ajan jatkohoittoon ja ohjaa potilasta kotihoidon toteuttamisessa.	varaa potilaalle ajan jatkohoittoon ja ohjaa potilasta ja omaisia kotihoidon toteuttamisessa ja kotona selviytymisessä.
	kirjaa ja raportoi potilaan hoitoprosessin mukaisen hoidon ja potilaan mukana olevan omaisuuden työryhmän jäsenenä.	kirjaa ja raportoi vastuullisesti potilaan taustatiedot, tapahtumatiedot, potilaan tilan, hoidon ja hoidon vasteen sekä potilaan mukana	kirjaa ja raportoi vastuullisesti ja asiakaslähtöisesti potilaan taustatiedot, tapahtumatiedot, potilaan tilan, hoidon ja hoidon vas-

		olevan omaisuuden.	teen sekä potilaan mukana olevan omaisuuden selkeästi, täsmällisesti ja jäsentyneesti.
	kirjaa potilaan hoitotiedot sähköiseen potilastietojärjestelmään työryhmän jäsenenä.	kirjaa potilaan hoitoon liittyvät tiedot sähköiseen potilastietojärjestelmään.	kirjaa itsenäisesti potilaan hoitoon liittyvät tiedot sähköiseen potilastietojärjestelmään.

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Ammatillinen vuorovaikutus	kohtaa potilaat ja omaiset vuorovaikutustilanteissa ystävällisesti ja asiallisesti. Kunnioittaa eri-ikäisiä, eri tavoilla kommunikoivia ja kulttuuritaustaltaan ja vakaumukseltaan erilaisia ihmisiä. Tekee yhteistyötä eri viranomaistahojen kanssa vastuualueensa mukaisesti.	kohtaa potilaat ja omaiset vuorovaikutustilanteissa yksilöllisesti, aidosti, ymmärtävästi ja turvallisuudentunnetta luoden. Kunnioittaa eri-ikäisiä, eri tavoilla kommunikoivia ja kulttuuritaustaltaan ja vakaumukseltaan erilaisia ihmisiä. Toimii yhteistyössä eri viranomaistahojen kanssa vastuualueensa mukaisesti.	kohtaa eri-ikäiset, eri tavoilla kommunikoivat ja kulttuuritaustaltaan ja vakaumukseltaan erilaiset potilaat ja omaiset vuorovaikutustilanteissa yksilöllisesti, empaattisesti ja kunnioittavasti sekä turvallisuudentunnetta luoden. Toimii yhteistyössä eri viranomaistahojen kanssa vastuualueensa mukaisesti.
	hyödyntää vuorovaikutusta hoitotilanteessa.	hyödyntää vuorovaikutusta hoitotilanteessa potilaan tilaa edistävästi.	hyödyntää luontevasti vuorovaikutusta hoitotilanteessa potilaan tilaa edistävästi.
Polikliinisten hoito- menetelmien ja - välineiden, terveydenhuollon laitteiden sekä potilaan siirrossa tarvittavien välineiden käyttäminen	käyttää työryhmän jäsenenä turvallisesti tavallisia polikliinisen hoidon tutkimusmenetelmiä ja -välineitä sekä terveydenhuollon laitteita ja potilaan siirrossa tarvittavia välineitä. (esim. haastattelu ja havainnointi, tunnustelu, pulssioksimetri, 3-kytkentäinen EKG-valvontamonitori, 12-(13) kytkentäinen EKG-laitte, verensokerimittari, laskimoverinäytteen ottaminen, kuumemittari, alkometri, verenpainemittari, hapenanto-laitteet, imulaite, defib-	käyttää turvallisesti polikliinisen hoidon tutkimusmenetelmiä, -välineitä ja terveydenhuollon laitteita potilastilanteissa ja ymmärtää löydösten merkityksen. Käyttää turvallisesti potilaan siirrossa tarvittavia välineitä.	käyttää turvallisesti, tarkoituksenmukaisesti ja vastuullisesti polikliinisen hoidon tutkimusmenetelmiä, -välineitä ja terveydenhuollon laitteita potilastilanteissa ja perustelee löydösten merkityksen. Käyttää suunnitelmallisesti, turvallisesti ja perustellen potilaan siirrossa tarvittavia välineitä.

	rillaattori tukikauluri, tyhjiölastat ja -patja, potilaspaarit ja pyörä-tuoli). Tuntee vas-tuualueensa.		
Asiakkaan valmista-minen tutkimuksiin ja toimenpiteessä avus-taminen	avustaa muuta henkilös-töä tutkimuksissa ja toimenpiteissä sekä po-tilaan valmistamisessa niihin. Avustaa tavallisimmissa polikliinisissa laborato-riotutkimuksissa ja näyt-teenotossa.	valmistaa potilaan vas-tuualueensa mukaisesti polikliinisiin tutkimuk-siin ja toimenpiteisiin, tekee niitä ohjattuna tai avustaa niissä. Valmistele potilaan tavallisimpia polikliinisia laboratoriotutkimuksia varten ja ottaa näytteet.	valmistaa potilaan vas-tuualueensa mukaisesti polikliinisiin tutkimuk-siin ja toimenpiteisiin, tekee niitä itsenäisesti tai avustaa niissä. Tekee tavallisimpia po-likliinisia laboratoriotut-kimuksia ja ottaa näyt-teitä ja hallitsee näyt-teenottoon liittyvän näytteiden käsittelyn, tutkimusten tilaamisen ja asiakkaan ohjauksen.
	toimii aseptisesti toi-menpiteissä.	toimii aseptisesti toi-menpiteissä ja peruste-lee toimintansa.	toimii aseptisesti toi-menpiteissä ja peruste-lee monipuolisesti toi-mintansa.
	tarkkailee asiakasta tut-kimuksen tai toimenpi-teen aikana ja sen jäl-keen.	tarkkailee asiakasta tut-kimuksen tai toimenpi-teen aikana ja sen jäl-keen, tunnistaa asiak-kaan yksilöllisiä tarpeita.	tarkkailee asiakasta ja ottaa huomioon asiak-kaan hoidon tarpeet tutkimuksen tai toimen-piteen aikana ja sen jälkeen.
Lääkehoito	käsittelee, annostelee ja antaa lääkkeet oikein ja turvallisesti. Ohjaa asia-kasta tai potilasta ja hänen läheisiään työyk-sikön ohjeiden mukai-sesti lääkkeiden käytös-sä, säilyttämisessä, hävit-tämisessä ja lääkemää-räysten uusimisessa sekä tietää tavallisimpien akuuttitilanteiden lääke-hoidon.	käsittelee, annostelee ja antaa lääkkeet oikein ja turvallisesti. Ohjaa asia-kasta tai potilasta ja hänen läheisiään lääke-hoidossa.	käsittelee, annostelee ja antaa lääkkeet oikein ja turvallisesti. Ohjaa itse-näisesti asiakasta tai potilasta ja hänen lähei-siään lääkehoidossa.
	tietää tavallisimpien lääkkeiden vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista sekä tunnistaa yleisimpiä haitta- ja sivuvaikutuksia ja hallitsee eri lääkkeen-antotavat (p.o., rect., inh., s.c. ja i.m.). Ottaa työssään huomioon ja raportoi lääkkeiden vää-	hyödyntää tietojaan tavallisimpien lääkkei-den vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista sekä tunnistaa yleisimpiä haitta- ja sivuvaikutuksia ja hallitsee eri lääkkeen-antotavat (p.o., rect., inh., s.c. ja i.m.). Toimii asianmukaisesti havai-	hyödyntää tietojaan tavallisimpien lääkkei-den vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista sekä tarkkailee ja tunnistaa yleisimmät haitta- ja sivuvaikutukset ja toimii tämän tiedon pohjalta eri lääkkeenantotavat halliten (p.o., rect., inh.,

	rinkäytön ilmiöistä.	nessaan lääkkeiden väärinkäytön ilmiöitä.	s.c. ja i.m. Toimii asianmukaisesti havaitessaan lääkkeiden väärinkäytön ilmiöitä.
	toimii turvallisesti lääkeshoidossa vastuualueellaan (voimassa olevan STM:n turvallista lääkeshoitoa koskevan oppaan mukaisesti).	toimii turvallisesti lääkeshoidossa vastuualueellaan (voimassa olevan STM:n turvallista lääkeshoitoa koskevan oppaan mukaisesti).	toimii turvallisesti lääkeshoidossa vastuualueellaan (voimassa olevan STM:n turvallista lääkeshoitoa koskevan oppaan mukaisesti).
Immobilisatiohoito	käyttää turvallisesti immobilisaatiohoidon välineitä ja tekniikoita.	käyttää turvallisesti immobilisaatiohoidon välineitä ja tekniikoita ja perustelee toimintaansa.	käyttää turvallisesti, joustavasti ja tarkoituksenmukaisesti immobilisaatiohoidon välineitä ja tekniikoita sekä perustelee toimintansa.
	toteuttaa työryhmän jäsenenä ylä- ja alaraajojen yleisimpien vammojen immobilisaatiohoidon eri materiaaleilla sekä terveyskeskuksessa että sairaalassa.	valmistaa potilaan repositiota varten, toteuttaa ylä- ja alaraajojen yleisimpien vammojen immobilisaatiohoidon eri materiaaleilla sekä terveyskeskuksessa että sairaalassa.	valmistaa potilaan repositiota varten ja toteuttaa itsenäisesti ylä- ja alaraajojen yleisimpien vammojen immobilisaatiohoidon eri materiaaleilla sekä terveyskeskuksessa että sairaalassa.
	ottaa huomioon tutuissa tilanteissa immobilisaatiohoitoon liittyviä riskejä ja komplikaatioita sekä ohjaa potilaan koti-hoidon (esimerkiksi liikkumisen apuvälineiden käytön ohjaus).	ottaa huomioon immobilisaatiohoitoon liittyvät riskit ja komplikaatiot. Ohjaa potilasta immobilisaation koti-hoidossa ja huolehtii hoidon jatkuvuudesta työryhmän jäsenenä.	ottaa huomioon immobilisaatiohoitoon liittyvät riskit ja komplikaatiot työskentelyssään ja potilaan ohjauksessa sekä huolehtii hoidon jatkuvuudesta itsenäisesti.

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Päivystyspotilaan hoitoa koskevan tiedon hallinta	käyttää hoitotyön keskeistä tietoperustaa päivystyspotilaan hoidossa päivittäisissä hoitotilanteissa (hoitotyötä ohjaavat säädökset, säännökset ja ohjeet organisaatiosta ja toimintamallista osana sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää).	toimii poliklinisen hoitoprosessin eri vaiheissa lähihoitajan vastuualueella toimintayksikön ohjeita noudattaen. Perustelee toimintaansa johdonmukaisesti hoitotyötä ohjaavilla tiedoilla.	toimii poliklinisen hoitoprosessin eri vaiheissa ja muuttuvissa tilanteissa lähihoitajan vastuualueella itsenäisesti sekä hyödyntää monipuolisesti työn perustana olevaa tietoa. Ohjaa asiakkaita eri tieteiden tietoperustaa hyödyntäen.
	tietää terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä, ihmisen elimistön raken-	perustelee hoitotyön toimintaansa tiedoilla terveyden ja hyvin-	perustelee monipuolisesti hoitotyön toimintaansa tiedoilla terveyden ja

	teesta ja toiminnasta, elintoiminnoista, sairauksista, vammoista ja aseptiikasta siten, että pystyy toiminaan tavallisimmissa hoitotyön auttamistilanteissa päivystyspoliklinikalla.	voinnin edistämisestä, ihmisen elimistön rakenteesta ja toiminnasta, elintoiminnoista, sairauksista, vammoista ja aseptiikasta.	hyvinvoinnin edistämisestä, ihmisen elimistön rakenteesta ja toiminnasta, elintoiminnoista, sairauksista, vammoista ja aseptiikasta.
	hyödyntää työssään tietoa tavallisimmista kansansairauksista (mm. mielenterveys- ja päihde-, sydän- ja verisuoni-, tapaturmat, ym.) ja niiden riskitekijöistä ja hoidosta.	hyödyntää työssään tietoa tavallisimmista kansansairauksista ja niiden riskitekijöistä ja näihin sairauksiin liittyvistä mahdollisista akuuttitilanteista.	perustelee toimintaansa tiedolla tavallisimmista kansansairauksista ja niiden riskitekijöistä ja näihin sairauksiin liittyvistä mahdollisista akuuttitilanteista.
	noudattaa työssään keskeisiä hoitotyötä ohjaavia arvoja ja eettisiä toimintaohjeita (tieto hoitotyön arvomaailmasta ja eettisistä toimintaohjeista: ihmisarvosta, turvallisuudesta, itsemääräämisoikeudesta, oikeudenmukaisuudesta, integriteetistä ja vastuullisuudesta).	perustelee toimintaansa hoitotyön eri tilanteissa hoitotyötä ohjaavilla arvoilla ja eettisillä toimintaohjeilla.	perustelee monipuolisesti toimintaansa ja analysoi erilaisia hoitotyön tilanteita eettisen arvo-perustan pohjalta.

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Käytettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	toimii annettujen hoitomääräysten mukaisesti työryhmän jäsenenä ja tuntee oman vastuualueensa.	hahmottaa työnsä kokonaisuutena ja toimii joustavasti päivittäin toistuvissa tilanteissa. Tunnistaa oman osaamisensa mahdollisuudet ja rajat.	hahmottaa työnsä kokonaisuutena ja toimii tarkoituksenmukaisesti ja joustavasti muuttuvissa tilanteissa. Tunnistaa oman osaamisensa mahdollisuudet ja rajat.
Vuorovaikutus ja yhteistyö	toimii moniammatillisen työryhmän tai tiimin jäsenenä työyhteisössä hyväksytyjen toimintaperiaatteiden mukaisesti.	toimii aktiivisesti ja vastuullisesti moniammatillisen työryhmän tai tiimin jäsenenä sekä tuntee työryhmän jäsenten tehtäviä ja vastuualueita.	toimii aktiivisesti ja vastuullisesti moniammatillisen työryhmän tai tiimin jäsenenä sekä sidosryhmien kanssa. Toimii asiallisesti ristiriitatilanteissa ja tuntee työryhmän jäsenten tehtävät ja vastuualueet.
	käyttää työryhmän jäsenenä työyksikön tieto- ja viestintävälineistöä lähihoitajan vastuualueella työyksikön ohjeistuksen	käyttää työyksikön tieto- ja viestintävälineistöä asiallisesti lähihoitajan työn vastuualueella työyksikön ohjeistuksen	ymmärtää tieto- ja viestintävälineistön merkityksen potilaan hoidossa. Käyttää työyksikön tieto- ja viestintäväli-

	mukaisesti ja noudattaa tietosuojaa viestinnässä.	mukaisesti sekä noudattaa tietosuojaa viestinnässä.	neistöä tarkoituksenmukaisesti ja ohjeita noudattaen lähihoitajan työn vastuualueella sekä noudattaa tietosuojaa viestinnässä.
Ammattietiikka	tuntee vastuualueensa ja työskentelee työryhmän jäsenenä annettujen ohjeiden (ml. tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevat säädökset) mukaisesti.	ottaa huomioon toiminnassaan työyhteisön arvomaailman, tavoitteet ja ammattieettiset toimintaohjeet sekä toimii vastuullisesti riskejä ottamatta.	ottaa toiminnassaan huomioon työyhteisön arvomaailman, tavoitteet ja ammattieettiset toimintaohjeet. Vastaa omalta osaltaan potilaiden hyvästä hoidosta ja toimii riskejä ottamatta.
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	toimii poliklinista hoitoa koskevien säädösten ja määräysten mukaisesti. Käyttää asianmukaista työasua ja tarvittavia työturvasuojaimia sekä tiedostaa työyksikön toimintaan liittyviä riskejä. Noudattaa työpaikan työturvallisuusohjeita (esim. kaasusäily- ja paloturvallisuusmääräyksiä) ja muita riskitilanteisiin liittyviä ohjeita.	toimii alan säädösten ja työturvallisuusohjeiden mukaisesti (esim. kaasusäily-, sähkö-, säteily- ja paloturvallisuusmääräykset). Käyttää asianmukaista työasua ja tarvittavia työturvasuojaimia sekä torjuu työn aiheuttamia terveysvaaroja ja -haittoja (fysikaaliset, kemialliset ja biologiset).	toimii alan säädösten ja työturvallisuusohjeiden mukaisesti (esim. kaasusäily-, sähkö-, säteily- ja paloturvallisuusmääräykset) ja perustelee toimintansa. Käyttää asianmukaista työasua ja tarvittavia työturvasuojaimia, torjuu työn aiheuttamia terveysvaaroja ja -haittoja (fysikaaliset, kemialliset ja biologiset).
	noudattaa yksikön turvallisuussuunnitelmaa.	perustelee toimintaansa yksikön turvallisuussuunnitelmalla.	perustelee kattavasti toimintaansa yksikön turvallisuussuunnitelmalla.
	noudattaa työyksikön toimintaperiaatteita ja työhyvinvointiohjelmaa.	ylläpitää omalta osaltaan hyvää ilmapiiiriä ja työhyvinvointia työpaikalla.	ylläpitää omalta osaltaan hyvää ilmapiiiriä ja työhyvinvointia työpaikalla sekä tunnistaa siihen haitallisesti vaikuttavia tekijöitä.
	antaa ensiavun ja peruselvytyksen sekä varhaisen defibrilloinnin.	antaa ensiavun ja peruselvytyksen sekä varhaisen defibrilloinnin.	antaa ensiavun ja peruselvytyksen sekä varhaisen defibrilloinnin.
	huolehtii omasta työkyvystään, turvallisuudestaan, työhyvinvoinnistaan ja terveydestään.	huolehtii omasta työkyvystään, turvallisuudestaan sekä edistää työhyvinvointiaan ja terveyttään.	huolehtii omasta työkyvystään, turvallisuudestaan sekä edistää työhyvinvointiaan ja terveyttään. Perustelee niiden merkityksen.
	käyttää tutkimus- ja hoitotasoja sekä liikkumisen apuvälineitä ja käyttää ergonomisesti oikeita	käyttää turvallisia potilaan siirtotekniikoita ja -välineitä, tutkimus- ja hoitotasoja sekä liikku-	työskentelee ergonomisesti ja toteuttaa turvallisesti, suunnitelmallisesti ja tarkoituksenmu-

	työskentelytapoja. Käyttää turvallisia potilaan siirtotekniikoita ja -välineitä, tutkimus- ja hoitotasoja sekä liikkumisen apuvälineitä. Ottaa huomioon potilasturvallisuuden sekä ennaltaehkäisee työn aiheuttamia tapaturmia ja vammoja.	misen apuvälineitä. Soveltaa ergonomisia työskentelytapoja. Ottaa huomioon potilasturvallisuuden sekä ennaltaehkäisee työn aiheuttamia tapaturmia ja vammoja.	kaisesti potilassiirrot. Käyttää hallitusti tutkimus- ja hoitotasoja sekä liikkumisen apuvälineitä. Ottaa huomioon potilasturvallisuuden sekä kehittää työympäristön ergonomista toimivuutta.
	ottaa huomioon tartuntariskit hoitotilanteissa, suojautuu itse ja suojaa potilasta tartunnoilta (henkilökohtainen hygieniä, käsihygieniä ja suojakäsineiden käyttö, aseptinen työskentely ja käytetyn hoitovälineistön käsittely).	ottaa huomioon tartuntariskit hoitotilanteissa, suojautuu ja suojaa potilasta tartunnoilta tarkoituksenmukaisesti.	suojautuu itse ja suojaa potilasta tartunnoilta tarkoituksenmukaisesti. Ohjaa ja perustelee suojautumisen merkityksen.
	toimii väkivaltaisen asiakkaan kohtaamistilanteessa työyksikön turvaohjeiden mukaan ja suojelee tarvittaessa itseään.	toimii väkivaltaisen asiakkaan kohtaamistilanteessa työpaikan turvaohjeiden ja työyksikön käytäntöjen mukaisesti ja suojelee tarvittaessa itseään.	ehkäisee työryhmän jäsenenä uhkaavien väkivaltilanteiden syntymistä. Toimii ohjeiden mukaisesti ja suojelee tarvittaessa itseään ja muita sekä pyytää tarvittaessa lisäapua.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa osaamisensa päivystyspoliklinisessa hoitotyössä ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa toimimalla alan työtehtävissä sairaalan päivystyspoliklinikalla tai terveyskeskuksen päivystysvastaanotolla. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että osoitettava osaaminen vastaa kattavasti tutkinnon perusteissa määrättyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteereitä.

Ammattiosaamisen näyttöä tai tutkintotilaisuutta voidaan jatkaa toisessa työpaikassa/työkohteessa tai ammatillisessa peruskoulutuksessa koulutuksen järjestäjän osoittamassa muussa paikassa niin, että osaamisen osoittamisen kattavuus varmistuu.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa osaamista ei voida työtä tekemällä ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa kattavasti osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla.

2.3.3 Perioperatiivinen hoitotyö

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- toimia perioperatiivisessa hoitoprosessissa, työryhmässä ja -ympäristössä
- suunnitella ja toteuttaa potilaan perushoidon

- käyttää perioperatiivisen hoidon välineitä ja laitteita ja huoltaa ne
- ottaa huomioon leikkausasennon merkityksen potilaan turvallisessa hoidossa
- ottaa huomioon aseptiikan
- suojautua itse ja suojata asiakkaan tartunnoilta ja ennaltaehkäistä tartuntojen leviämistä.

Osaamisen arviointi

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Perioperatiivisessa hoitoprosessissa, työryhmässä ja -ympäristössä toimiminen	tietää vastuualueensa moniammatillisessa perioperatiivisessa hoitoryhmässä ja toimii työryhmän ohjaamana työtehtävissään.	toimii perioperatiivisessa hoitoryhmässä ja tietää ryhmän jäsenten vastuualueet.	toimii tarkoituksenmukaisesti perioperatiivisessa hoitoryhmässä ja tietää ryhmän jäsenten tehtävät ja työnjaon perioperatiivisessa hoitotyössä.
	selvittää työryhmän ohjaamana leikkausdiagnooseja ja potilaalle tehtäviä toimenpiteitä.	hyödyntää kirjoitetun leikkausohjelman tietoja työssään sekä varautuu niiden mukaisesti potilaalle suoritettavaan toimenpiteeseen ja vastuualueelleen kuuluiin tehtäviin.	hyödyntää kirjoitetun leikkausohjelman tiedot työssään, ottaa työssään huomioon leikkauksen kulun ja ennakoii suoritettavasta toimenpiteestä vastuualueelleen tulevia tehtäviä.
	suunnittelee ja toteuttaa turvallisesti potilaan tarvitseman perushoidon vastuualueensa rajoissa sekä toimintayksikön ohjeistuksen mukaan.	suunnittelee, toteuttaa ja arvioi potilaan tarvitseman perushoidon itsenäisesti, turvallisesti ja vastuualueensa rajoissa. Tiedottaa potilaan voinnista.	suunnittelee ja toteuttaa turvallisesti vastuualueensa rajoissa potilaan tarpeiden edellyttämän perushoidon. Arvioi annetun hoidon ja toimii tilanteen vaatimalla tavalla tarkoituksenmukaisesti. Perustelee toimintaansa.
	huoltaa välineistön ja hoitoympäristön.	tarkastaa, täydentää, puhdistaa ja huoltaa välineistön ja hoitoympäristön itsenäisesti.	huolehtii työvuoronsa aikana välineistön täydennyksestä, puhdistuksesta ja huollosta ja hoitoympäristöstä vastuullisesti tilanteen vaatimalla tavalla sekä arvioi siivoustarpeen erikoistilanteiden jälkeen.
	tiedottaa tutuissa tilanteissa työryhmälle vastuualueensa mukaisesti potilaan hoidosta. Kirjaa potilaan perioperatiivisen hoidon omalta vastuualueeltaan.	tiedottaa suullisesti ja kirjallisesti työryhmälle vastuualueensa mukaisesti potilaan hoidosta ja siihen liittyvästä suunnitelmasta.	tiedottaa aktiivisesti ja tarkoituksenmukaisesti työryhmälle potilaan hoidosta ja siihen liittyvästä suunnitelmasta. Kirjaa selkeästi vastuualueensa mukaisesti potilaan hoidon.

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Ammatillinen vuorovaikutus	kohtaa perioperatiivisessa hoidossa olevan potilaan ystävällisesti ja asiallisesti.	kohtaa perioperatiivisessa hoidossa olevan potilaan yksilöllisesti, aidosti, ymmärtävästi ja turvallisuudentunnetta luoden.	kohtaa perioperatiivisessa hoidossa olevan potilaan yksilöllisesti, empaattisesti ja turvallisuudentunnetta luoden. Ohjaa ja rauhoittaa häntä.
	toimii vuorovaikutustilanteissa ammatillisesti.	toimii vuorovaikutustilanteissa ammatillisesti ja tunnistaa potilaan anestesiaa ja toimenpiteeseen kohdistamia erilaisia tunteita.	toimii luontevasti ja ammatillisesti vuorovaikutustilanteissa. Ottaa yksilöllisesti työssään huomioon potilaan anestesiaa ja toimenpiteeseen kohdistamia erilaisia tunteita sekä tukee potilaan selviytymistä.
Perioperatiivisten hoitomenetelmien ja -välineiden, terveydenhuollon laitteiden sekä siirtovälineiden käyttäminen	käyttää turvallisesti perioperatiivisen hoidon välineitä, terveydenhuollon laitteita ja siirtovälineitä ja tuntee vastuualueensa. Käyttää, puhdistaa ja huoltaa laitteita asianmukaisesti (leikkaustasot ja niihin liittyvät apuvälineet, pulssioksimetri, valvontamonitorit, 12-(13) -kytkentäinen EKG-laite, verenpaine mittari, hapenantolaitteet, CPAP-laite, imulaite, hengityskoneet, defibrillaattori, haihduttajat, lämpö- ja viilennyspeitteet, infuusioautomaatit, ruiskupumput, diatermialaitteet, vetolaitteet, kuvantamisvälineet ja digitaalinen valokuvaus).	tietää perioperatiivisessa hoidossa käytettävien tavallisimpien terveydenhuollon laitteiden toimintaperiaatteet ja laittaa ne käyttövalmiuteen. Käyttää yhteistyössä perioperatiivisen työryhmän kanssa erilaisia potilaan siirto- ja nostotekniikoita sekä niihin liittyviä tarkoituksenmukaisia apuvälineitä (potilaan siirtäminen potilasängyltä leikkaustasolle ja takaisin).	ymmärtää perioperatiivisessa hoidossa käytettävien terveydenhuollon laitteiden toimintaperiaatteet ja laittaa ne käyttövalmiuteen. Käyttää hallitusti yhteistyössä perioperatiivisen työryhmän kanssa erilaisia potilaan siirto- ja nostotekniikoita (esim. potilasängyltä leikkaustasolle ja takaisin sekä niissä käytettävät apuvälineet).
	avustaa steriiliin toimenpideasuun pukeutumisessa. Avaa steriilin pakkauksen ja ojentaa sen kontaminoimatta tuotetta. Avustaa steriilin ympäristön luomisessa ja työskentelee aseptisesti	avustaa steriiliin toimenpideasuun pukeutumisessa. Avaa steriilin pakkauksen ja ojentaa sen kontaminoimatta tuotetta. Avustaa steriilin ympäristön luomisessa ja työskentelee aseptisesti	avustaa steriiliin toimenpideasuun pukeutumisessa. Avaa steriilin pakkauksen ja ojentaa sen kontaminoimatta tuotetta. Avustaa steriilin ympäristön luomisessa ja työskentelee

	leikkauksen aikana.	leikkauksen aikana. Perustele toimintaansa.	aseptisesti leikkauksen aikana. Perustele monipuolisesti toimintaansa.
	käyttää C-kaarta säteily-suojelusta annettujen ohjeiden ja työpaikan ohjeiden mukaan.	käyttää C-kaarta säteily-suojelusta annettujen ohjeiden ja työpaikan ohjeiden mukaan.	käyttää C-kaarta säteily-suojelusta annettujen ohjeiden ja työpaikan ohjeiden mukaan.
Potilaan leikkausasennon suunnittelu, toteutus ja arviointi työryhmän jäsenenä	ottaa huomioon leikkauksen merkityksen potilaan turvallisuudessa.	asettaa potilaan suunnitellun puudutuksen ja toimenpiteen kannalta tarkoituksenmukaiseen ja turvalliseen puudutus- ja leikkausasettoon yhteistyössä perioperatiivisen työryhmän kanssa.	asettaa potilaan suunnitellun puudutuksen ja toimenpiteen kannalta tarkoituksenmukaiseen ja turvalliseen puudutus- ja leikkausasettoon yhteistyössä perioperatiivisen työryhmän kanssa. Perustele toimintansa.
	kuljettaa potilaan turvallisesti leikkaussaliin ja asettaa hänet turvalliseen selkäasentoon yhteistyössä perioperatiivisen hoitotiimin kanssa. Avustaa ohjattuna muihin leikkausasetoihin asettamisessa ja varaa potilaan hoidon tarpeen mukaisen leikkaustason apuvälineineen.	valmistele yhteistyössä perioperatiivisen työryhmän kanssa potilaan hoidon tarpeen mukaisen leikkaustason apuvälineineen. Asettaa potilaan suunniteltuun leikkausasettoon anatomian ja fysiologian tietoperustaa soveltaen.	käyttää leikkaustasoa sekä asennon laittamisessa tarvittavia tukia, pehmusteita ja apuvälineitä tarkoituksenmukaisesti. Soveltaa anatomian ja fysiologian tietoperustaa torjuakseen leikkauksen haitat hoidettavalle potilaalle.
	ottaa huomioon eri puhtaustuokkien merkityksen työskentelyssä.	ottaa huomioon eri puhtaustuokkien merkityksen työskentelyssä ja perustele niillä toimintaansa.	ottaa huomioon eri puhtaustuokkien merkityksen työskentelyssä ja perustele niillä monipuolisesti toimintaansa.

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Käytettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Hoitotyötä ohjaavan tiedon hallinta perioperatiivisessa hoitotyössä ja -ympäristössä	soveltaa tavallisimmissa hoitotilanteissa keskeisiä perioperatiivisen hoitotyön tietoja.	noudattaa perioperatiivisen hoitoprosessin eri vaiheissa toimintayksikön ohjeita ja perustele toimintansa johdonmukaisesti hoitotyötä ohjaavilla tiedoilla.	toimii perioperatiivisen hoitoprosessin eri vaiheissa ja muuttuvissa tilanteissa itsenäisesti omalla vastualueellaan ja työryhmän jäsenenä. Hyödyntää monipuolisesti hoitotyön perustana olevaa tietoa potilaita ohjatesaan.

	hyödyntää työssään tietoa säteilyn vaikutuksista ja haittavaikutuksista ihmiselle ja suojaa itsensä ja potilaan.	perustelee toimintaansa tiedolla säteilyn haittavaikutuksista ja suojaa itsensä ja potilaan.	perustelee monipuolisesti toimintaansa tiedolla säteilyn haittavaikutuksista ja varmistaa hoitotilanteessa mukana olevien henkilöiden säteilysuojauksen.
--	--	--	--

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmaratkaisu	ottaa vastaan ja antaa asiallisesti palautetta sekä kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella. Arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan.	ottaa vastaan ja antaa asiallisesti palautetta sekä kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella. Arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan sekä pyytää tarvittaessa ohjausta.	hankkii, jäsentää ja arvioi tietoa sekä soveltaa aiemmin opittua muuttuvissa työtilanteissa, tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehitysmahdollisuuksiaan. Antaa palautetta esittäen rakentavia ratkaisuvaihtoehtoja ja pyytää ohjausta tarvittaessa.
	toimii annettujen hoito- määräysten mukaisesti perioperatiivisen työryhmän jäsenenä ja tuntee oman vastualueen.	hahmottaa työnsä kokonaisuutena ja toimii joustavasti päivittäin toistuvissa perioperatiivisen hoitoprosessin tilanteissa. Tunnistaa oman osaamisensa mahdollisuudet ja rajat.	hahmottaa työnsä kokonaisuutena ja toimii tarkoituksenmukaisesti ja joustavasti muuttuvissa tilanteissa perioperatiivisen hoitoprosessin eri vaiheissa. Tunnistaa oman osaamisensa mahdollisuudet ja rajat.
Vuorovaikutus ja yhteistyö	käyttää työryhmän jäsenenä työyksikön tieto- ja viestintävälineistöä vastualueellaan työyksikön ohjeistuksen mukaisesti ja noudattaa tietosuojaa viestinnässä.	käyttää työyksikön tieto- ja viestintävälineistöä asiallisesti vastualueellaan työyksikön ohjeistuksen mukaisesti sekä noudattaa tietosuojaa viestinnässä.	ymmärtää tieto- ja viestintävälineistön merkityksen potilaan hoidossa, käyttää työyksikön tieto- ja viestintävälineistöä tarkoituksenmukaisesti vastualueellaan työyksikön ohjeistuksen mukaisesti sekä noudattaa tietosuojaa viestinnässä.
	toimii moniammatillisen työryhmän tai tiimin jäsenenä työyhteisössä hyväksytyjen toimintaperiaatteiden mukaisesti.	toimii aktiivisesti ja vastuullisesti moniammatillisen työryhmän tai tiimin jäsenenä työyhteisössä hyväksytyjen toimintaperiaatteiden mukaisesti.	toimii aktiivisesti ja vastuullisesti moniammatillisen työryhmän tai tiimin jäsenenä sekä sidosryhmien kanssa. Toimii työyhteisössä hyväksytyjen toimintaperiaatteiden mukaisesti ja asiallisesti ristiriitatilanteissa.
Ammattietiikka	noudattaa potilaan ihmisarvon kunnioittamisen ja turvallisuuden periaatteita perioperatiivisessa hoidossa.	ottaa huomioon toiminnassaan perioperatiivisen työyhteisön arvomaailman, tavoitteet ja noudattaa ammattieettisiä toimintaohjeita	ottaa toiminnassaan huomioon perioperatiivisen työyhteisön arvomaailman, tavoitteet ja noudattaa ammattieettisiä toimintaohjeita sekä toimii vastuullisesti ja

		ja toimii riskejä ottamatta.	riskejä ottamatta.
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	toimii hoitotyötä koskevien säädösten mukaisesti ja noudattaa työpaikan työhyvinvointi- ja työturvallisuusohjeita (kaasu-, sähkö-, säteily- ja paloturvallisuusmääräykset).	toimii hoitotyötä koskevien säädösten ja työhyvinvointi- ja työturvallisuusohjeiden mukaisesti (kaasu-, sähkö-, säteily- ja paloturvallisuusmääräykset) sekä perustelee toimintansa.	toimii hoitotyötä koskevien säädösten ja työhyvinvointi- ja työturvallisuusohjeiden mukaisesti (kaasu-, sähkö-, säteily- ja paloturvallisuusmääräykset) sekä perustelee kattavasti toimintansa.
	huolehtii työssään henkilökohtaisesta hygieniasta, käyttää asianmukaista työasua ja tarvittavia työturvasto- ja suojaimia.	käyttää asianmukaista työasua ja tarvittavia työturvasto- ja suojaimia. Torjuu työn aiheuttamia terveysvaaroja ja -haittoja (fysikaaliset, kemialliset ja biologiset) ja ylläpitää omalta osaltaan hyvää ilmapiiriä työpaikalla.	käyttää asianmukaista työasua ja tarvittavia työturvasto- ja suojaimia. Torjuu työn aiheuttamia terveysvaaroja ja -haittoja (fysikaaliset, kemialliset ja biologiset). Ylläpitää omalta osaltaan hyvää ilmapiiriä työpaikalla sekä tunnistaa siihen haitallisesti vaikuttavia tekijöitä.
	tietää laitteiden turva-merkinnät (CE-merkintä) ja käyttää laitteita käyttö- ja turvallisuusohjeiden mukaisesti. Toimii työryhmän jäsenenä vaaratilanteessa ja laatii ilmoituksen laiteviasta ja vaaratilanteesta.	tietää laitteiden turva-merkinnät (CE-merkintä) ja käyttää laitteita käyttö- ja turvallisuusohjeiden mukaisesti. Toimii asianmukaisesti vaaratilanteessa ja laatii ilmoituksen laiteviasta ja vaaratilanteesta.	tietää laitteiden turva-merkinnät (CE-merkintä) ja käyttää laitteita käyttö- ja turvallisuusohjeiden mukaisesti. Toimii asianmukaisesti vaaratilanteessa ja laatii ilmoituksen laiteviasta ja vaaratilanteesta. Perustelee toimintansa.
	ennaltaehkäisee laiteturvallisuuteen liittyviä vaaratilanteita.	ennaltaehkäisee laiteturvallisuuteen liittyviä vaaratilanteita ja perustelee toimintansa.	ennaltaehkäisee laiteturvallisuuteen liittyviä vaaratilanteita ja perustelee monipuolisesti toimintansa.
	tunnistaa kaasupullojen (O ₂ , typpioksiduuli ja muut erikoiskaasut) merkinnät ja käsittelee kaasupulloja turvallisesti (lääkkeellinen happi).	tunnistaa kaasupullojen (O ₂ , typpioksiduuli ja muut erikoiskaasut) merkinnät ja käsittelee kaasupulloja turvallisesti (lääkkeellinen happi).	tunnistaa kaasupullojen (O ₂ , typpioksiduuli ja muut erikoiskaasut) merkinnät ja käsittelee kaasupulloja turvallisesti (lääkkeellinen happi).
	toimii ergonomisesti oikein potilaan siirroissa ja nostoissa sekä potilaan puudutusasennon tukemisessa yhteistyössä työryhmän jäsenten kanssa. Ottaa huomioon potilasturvallisuuden.	toimii perioperatiivisessa hoitoympäristössä ergonomisesti oikein ja ottaa huomioon potilasturvallisuuden. Perustelee tekemänsä ratkaisut.	työskentelee perioperatiivisessa hoitoympäristössä ergonomisesti oikein hyödyntäen potilaan voimavaroja ja apuvälineitä. Ottaa huomioon muut työryhmän jäsenet ja potilasturvallisuuden sekä perustelee monipuolisesti tekemänsä ratkaisut.
	hyödyntää työssään tietoa erilaisista tartuntatavoista, suojautuu itse ja suojaa	ottaa huomioon tartuntariskit perioperatiivisessa hoitotyössä, suojau-	suojautuu itse ja suojaa potilasta tartunnoilta tarkoituksenmukaisesti

	potilasta tartunnoilta (henkilökohtainen hygienia, käsihygienia ja suojakäsineiden käyttö, aseptinen työskentely ja käytetyn hoitovälineistön käsittely).	tuu ja suojaa potilasta tartunnoilta tarkoituksemukaisesti.	perioperatiivisessa hoitoympäristössä. Perustele suojautumisen merkityksen.
	antaa ensiavun ja peruselvytyksen sekä varhaisen defibrilloinnin.	antaa ensiavun ja peruselvytyksen sekä varhaisen defibrilloinnin.	antaa ensiavun ja peruselvytyksen sekä varhaisen defibrilloinnin.
	huolehtii omasta työkyvystään, turvallisuudestaan, työhyvinvoinnistaan ja terveydestään.	huolehtii omasta työkyvystään, turvallisuudestaan sekä edistää työhyvinvointiaan ja terveyttään.	huolehtii omasta työkyvystään, turvallisuudestaan sekä edistää työhyvinvointiaan ja terveyttään sekä perustele niiden merkityksen.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa osaamisensa perioperatiivisessa hoitotyössä ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa toimimalla alan työtehtävissä yliopistollisen sairaalan, keskussairaalan tai yksityisen sairaalan leikkausosastolla. Perustellusta syystä kyseeseen voivat tulla myös teho-osasto ja heräämö. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että osaaminen vastaa kattavasti tutkinnon perusteissa määrättyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteista ja kriteereitä.

Ammattiosaamisen näyttöä tai tutkintotilaisuutta voidaan jatkaa toisessa työpaikassa/työkohteessa tai ammatillisessa peruskoulutuksessa koulutuksen järjestäjän osoittamassa muussa paikassa niin, että osaamisen osoittamisen kattavuus varmistuu.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa osaamista ei voida työtä tekemällä ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa kattavasti osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla.

2.3.4 Immobilisaatiohoidon toteuttaminen

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- toimia vastuualueellaan immobilisaatiohoitoa tarvitsevan potilaan hoitoketjussa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä
- suunnitella, toteuttaa ja arvioida immobilisaatiohoitoa tarvitsevan potilaan hoitoprosessia moniammatillisen tiimin jäsenenä
- turvata potilaalle ja vamma-alueelle optimaalisen anatomisesti ja fysiologisesti paranemis- ja kuntoutumisprosessia tukevan asennon
- tarkkailla ja ohjata potilasta toimenpiteen eri vaiheissa
- ohjata potilasta niin, että hän saa valmiuksia omahoitoisuutta edistävään toimintaan (komplikaatioiden ehkäisy, kuntoutus, toimintakyky)
- huolehtia hoitoympäristöstä ja hoitovälineistön varaamisesta ja toimintakunnosta
- aseptisen toiminnan murtuma-alueen ihon ja haavojen hoidossa
- käsitellä potilaan hoidossa tarvittavia erilaisia sidos- ja oheismateriaaleja
- avustaa potilaan kämmenluiden sekä sormien luksaatioiden ja murtumien repositiossa ja tehdä tarvittavat immobilisaatiosidokset
- tehdä potilaan varttinäluun tyypimurtuman immobilisaatiosidoksen ja avustaa Smith'n murtuman ja olkavarren murtuman repositioissa
- avustaa säärimurtumapotilaan hoidossa ja murtuman repositiossa

- toteuttaa potilaan seuraavien hyväasentoisten murtumien immobilisaatiohoidon:
 - veneluun ja ranteen alueen muut murtumat
 - kyynärvarren murtumat
 - kämmenluiden murtumat
 - sormien ja peukalon murtumat
 - nilkan ja kantapään alueen murtumat
 - säären ja polven alueen murtumat
 - jalkapöydän ja varpaiden murtumat
- halkaista perinteisen kalkkikipsin hoitotilanteessa ja tehdä umpikipsiin hoitoaukon eli kipsi-ikkunan
- käyttää sekä huoltaa erilaisten kipsien poistotekniikoihin liittyviä laitteita ja instrumentteja
- valmistaa alaraajan painehaavaumapotilaan (potilaalla diabetes mellitus tai iskeeminen sairaus) immobilisaatiohoitoon kuuluvan kevennysjalkineen ja ohjata potilasta sen käytössä
- varata ja säätää potilaan liikkumista mahdollistavat apuvälineet ja ohjata potilasta niiden käytössä
- käyttää immobilisaatiohoidon yhteydessä kuvauslaitteita ja tallentaa kuvat potilastietojärjestelmään
- hyödyntää työssään tietoa ihmisen anatomiasta ja fysiologiasta, tuki- ja liikuntaelimestön vammoista, diagnostiikasta, murtumatyypeistä ja niiden hoitoperiaatteista, paranemisesta, hoidosta ja hoitoihin liittyvistä komplikaatioriskeistä ja käyttää työssään alan käsitteistöä (tavallisimpien murtumien nimet myös latinaksi)
- hyödyntää työssään tietoa kipsaamisesta ja erilaisissa tuentatekniikoissa käytettävistä sidos-, pehmuste- ja tukimateriaaleista (ortooseista) ja lepolastoista sekä laitteista ja ohjata niiden käytössä
- toimia ammattietiikkaa noudattaen
- edistää työssään terveyttä, turvallisuutta, toimintakykyä ja työhyvinvointia
- ergonomisen toiminnan.

Osaamisen arviointi

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Immobilisaatiohoitoa tarvitsevan potilaan hoidossa ja palvelujärjestelmässä toimiminen	toimii vastuualueensa mukaisesti ja potilaslähteisesti potilaan hoidossa palvelujärjestelmässä, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta.	toimii vastuualueensa mukaisesti ja potilaslähteisesti potilaan hoidossa palvelujärjestelmässä.	toimii vastuualueellaan aktiivisesti ja potilaslähteisesti potilaan hoidossa moniammatillisen tiimin ja palvelujärjestelmän asiantunte- musta hyödyntäen.

Immobilisaatiohoitoon tulevan potilaan hoito-prosessin suunnittelu, toteuttaminen, arviointi ja ohjaaminen	tekee havaintoja potilaan voinnista vastaanottotilanteessa, toteaa hoidon tarpeen ja valmistelee toimenpidettä. Asettaa potilaan ja vamma-alueen optimaalisen asentoon. Kokoa toimenpiteessä tarvittavat välineet, mutta tarvitsee siinä ajoittain ohjausta. Huolehtii turvallisesti työryhmän jäsenenä potilaan tarkkailusta, hoidosta, ohjaamisesta ja hoidon kirjaamisesta.	tekee havaintoja potilaan voinnista vastaanottotilanteessa, toteaa hoidon tarpeen ja valmistelee toimenpidettä. Asettaa potilaan ja vamma-alueen optimaalisen asentoon. Kokoa toimenpiteessä käytettävät materiaalit ja välineet. Huolehtii turvallisesti potilaan tarkkailusta, hoidosta, ohjaamisesta ja hoidon kirjaamisesta omalla vastualueellaan.	tekee havaintoja potilaan voinnista vastaanottotilanteessa, toteaa hoidon tarpeen ja valmistelee toimenpidettä ottaen huomioon potilaan voinnin muutokset ja yksilölliset tarpeet. Asettaa potilaan ja vamma-alueen optimaalisen asentoon välttämien lisävaurioita. Kokoa toimenpiteessä käytettävät materiaalit ja välineet siten, että niiden käyttö on sujuvaa. Huolehtii turvallisesti potilaan tarkkailusta, hoidosta, ohjaamisesta ja hoidon kirjaamisesta omalla vastualueellaan.
Tuloksellinen ja laadukas toiminta ja kestävän kehityksen huomioon ottaminen	ottaa huomioon hoidon toteutuksessa tarvittavan hoitomateriaalin määrän ja laadun. Toimii kestävän kehityksen periaatteita noudattaen, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta.	ottaa huomioon hoidon toteutuksessa potilaskohtaisesti hoitomateriaalin käyttökohteen, kestävyuden, määrän ja laadun. Toimii kestävän kehityksen periaatteita noudattaen ja on tietoinen toimenpiteen kustannusvaikutuksista ja laatuksiteereista.	ottaa huomioon hoidon toteutuksessa potilaskohtaisesti hoitomateriaalin käyttökohteen, kestävyuden, määrän ja laadun. Edistää toiminnallaan kestävän kehityksen periaatteiden toteutumista ja perustelee toimintaansa. Toimii itsenäisesti laatuksiteerien mukaan ja ottaa huomioon taloudelliset tekijät työskentelyssään.

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		

Ammatillinen vuorovaikutus	toimii vuorovaikutuksessa potilaan kanssa asiallisesti ja ystävällisesti ja ohjaa häntä toimenpiteen eri vaiheissa ja koti- ja jatkohoidossa (komplikaatioiden ehkäisy, kuntoutus, toimintakyvyn ylläpitäminen).	toimii vuorovaikutuksessa potilaan kanssa ja ohjaa häntä toimenpiteen eri vaiheissa asiallisesti, yksilöllisesti ja rohkeasti. Ohjaa potilasta omahoitoisuutta edistävään toimintaan (komplikaatioiden ehkäisy, kuntoutus, toimintakyvyn ylläpito) ja koti- ja jatkohoidossa.	toimii vuorovaikutuksessa potilaan kanssa ja ohjaa häntä toimenpiteen eri vaiheissa, asiallisesti, yksilöllisesti, rohkeasti ja turvallisuuden tunnetta herättävästi. Ohjaa potilasta omahoitoisuutta edistävään toimintaan (komplikaatioiden ehkäisy, kuntoutus, toimintakyvyn ylläpito). Ohjaa kotihoidossa ja varmistaa hoidon jatkuvuuden.
Työympäristön toimintavalmiuden tarkistus ja ylläpito	huoltaa immobilisaatiohoidossa tarvittavan välineistön ja tarkistaa hoitoympäristön, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta.	tarkastaa, täydentää, puhdistaa ja huoltaa immobilisaatiohoidossa tarvittavan välineistön ja tarkistaa hoitoympäristön itsenäisesti.	huolehtii immobilisaatiohoidossa tarvittavan välineistön täydennyksestä, puhdistuksesta ja huollosta ja hoitoympäristöstä vastuullisesti ja tilanteen vaatimalla tavalla sekä arvioi siivoustarpeen erikoistilanteiden jälkeen.
Erilaisten immobilisaatiohoitojen toteuttaminen ja/tai niissä avustaminen	avustaa turvallisesti potilaan kämmenluiden sekä sormien luksaatioiden ja murtuminen repositioissa ja tekee tarvittavat immobilisaatiosidokset. Toimii työryhmän jäsenenä, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta.	avustaa turvallisesti potilaan kämmenluiden sekä sormien luksaatioiden ja murtuminen repositioissa ja tekee tarvittavat immobilisaatiosidokset, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta.	avustaa turvallisesti potilaan kämmenluiden sekä sormien luksaatioiden ja murtuminen repositioissa ja tekee tarvittavat immobilisaatiosidokset itsenäisesti.
	tekee turvallisesti potilaan varttinäluun (radiuksen) tyypimurtuman immobilisaatiosidokset ja avustaa Smith'n murtuman ja olkavarren (humeruksen) murtuman repositioissa. Toimii työryhmän jäsenenä, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta.	tekee turvallisesti potilaan varttinäluun (radiuksen) tyypimurtuman immobilisaatiosidoksen ja avustaa Smith'n murtuman ja olkavarren (humeruksen) murtuman repositiossa, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta.	tekee turvallisesti potilaan varttinäluun (radiuksen) tyypimurtuman immobilisaatiosidoksen ja avustaa Smith'n murtuman ja olkavarren (humeruksen) murtuman repositioissa itsenäisesti.

	avustaa turvallisesti säärimurtumapotilaan immobilisaatiohoidossa ja repositiossa, toimii työryhmän jäsenenä, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta.	avustaa turvallisesti säärimurtuma- potilaan immobilisaatiohoidossa ja repositiossa, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta.	avustaa turvallisesti säärimurtuma potilaan immobilisaatiohoidossa ja repositiossa itsenäisesti.
	toteuttaa turvallisesti seuraavien hyväasentoisten murtumien immobilisaatiohoidon: veneluun (scafoideumin) ja ranteen alueen muut murtumat, kyynärvarren (antebrachiumin) murtumat, olkavarren (humeruksen) murtumat, kämmenluiden (metacarpaali) murtumat, sormien ja peukalon murtumat, nilkan alueen murtumat, säären, polven ja kantapään alueen murtumat, jalkapöydän ja varpaiden murtumat. Toimii työryhmän jäsenenä, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta.	toteuttaa turvallisesti seuraavien hyväasentoisten murtumien immobilisaatiohoidon: veneluun (scafoideumin) ja ranteen alueen muut murtumat, kyynärvarren (antebrachiumin) murtumat, olkavarren (humeruksen) murtumat, kämmenluiden (metacarpaali) murtumat, sormien ja peukalon murtumat, nilkan alueen murtumat, säären, polven ja kantapään alueen murtumat, jalkapöydän ja varpaiden murtumat, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta.	toteuttaa turvallisesti seuraavien hyväasentoisten murtumien immobilisaatiohoidon: veneluun (scafoideumin) ja ranteen alueen muut murtumat, kyynärvarren (antebrachiumin) murtumat, olkavarren (humeruksen) murtumat, kämmenluiden (metacarpaali) murtumat, sormien ja peukalon murtumat, nilkan alueen murtumat, säären, polven ja kantapään alueen murtumat, jalkapöydän ja varpaiden murtumat itsenäisesti.
	halkaisee turvallisesti perinteisen kalkkikipsin hoitotilanteessa ja tekee umpikipsiin hoitoaukon eli kipsi-ikkunan ja toimii haavan hoidossa aseptisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta. Käyttää ja huoltaa kipsien poistossa käytettäviä välineitä, laitteita ja instrumentteja ohjeiden mukaan.	halkaisee turvallisesti perinteisen kalkkikipsin hoitotilanteessa ja tekee umpikipsiin hoitoaukon eli kipsi-ikkunan ja toimii haavan hoidossa aseptisesti. Käyttää ja huoltaa kipsien poistossa käytettäviä välineitä, laitteita ja instrumentteja oma-aloitteisesti ohjeiden mukaan.	halkaisee turvallisesti perinteisen kalkkikipsin hoitotilanteessa ja tekee umpikipsiin hoitoaukon eli kipsi-ikkunan aseptiikkaa noudattaen itsenäisesti. Käyttää ja huoltaa kipsien poistossa käytettäviä välineitä, laitteita ja instrumentteja oma-aloitteisesti, itsenäisesti ja ohjeiden mukaisesti.

	valmistaa ohjeen mukaan turvallisesti alaraajan painehaavaumapotilaan (potilaalla diabetes mellitus tai iskeeminen sairaus) immobilisaatiohoitoon kuuluvan yksilöllisen ja toiminnallisen kevennysjalkineen ja ohjaa potilasta sen käytössä, mutta tarvitsee tukea käytön ohjauksessa.	valmistaa turvallisesti alaraajan painehaavaumapotilaan (potilaalla diabetes mellitus tai iskeeminen sairaus) immobilisaatiohoitoon kuuluvan yksilöllisen ja toiminnallisen kevennysjalkineen ja ohjaa potilasta sen käytössä.	valmistaa turvallisesti ja itsenäisesti alaraajan painehaavaumapotilaan (potilaalla diabetes mellitus tai iskeeminen sairaus) immobilisaatiohoitoon kuuluvan yksilöllisen ja toiminnallisen kevennysjalkineen ja ohjaa potilasta itsenäisesti sen käytössä.
Potilaan tarkkailu immobilisaatiohoidon jälkeen	seuraa potilaan vointia toimenpiteen jälkeen (yleistila, raajan ääreisosan väri, lämpö, tunto, turvotus, kivun ilmeneminen, materiaalin muutokset), kirjaa havainnot potilasasiakirjoihin omalla vastuualueellaan ja tiedottaa työryhmälle, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta.	seuraa potilaan vointia toimenpiteen jälkeen (yleistila, raajan ääreisosan väri, lämpö, tunto, turvotus, kivun ilmeneminen, materiaalin muutokset) ja vastaa hoidon tarpeeseen. Kirjaa havainnot potilasasiakirjoihin omalla vastuualueellaan ja varmistaa hoidon jatkuvuuden.	seuraa potilaan vointia toimenpiteen jälkeen (yleistila, raajan ääreisosan väri, lämpö, tunto, turvotus, kivun ilmeneminen, materiaalin muutokset) ja vastaa hoidon tarpeeseen. Kirjaa havainnot potilasasiakirjoihin itsenäisesti omalla vastuualueellaan ja varmistaa hoidon jatkuvuuden.
	tarkkailee ja hoitaa omalla vastuualueellaan potilaan kipua. Kirjaa kivun hoidon ja seuraa hoidon vaikutusta.	tarkkailee ja hoitaa omalla vastuualueellaan potilaan kipua. Kirjaa kivun hoitotoimenpiteet ja seuraa hoidon vaikutusta.	tarkkailee ja hoitaa yksilöllisesti omalla vastuualueellaan potilaan kipua. Kirjaa kivun hoitotoimenpiteet ja seuraa hoidon vaikutusta.
Hoitomateriaalien ja työvälineiden valinta ja käyttö immobilisaatiohoidossa Välineiden ja laitteiden huoltaminen	valitsee tavallisimmat immobilisaatiohoidossa käytettävät materiaalit ja työvälineet ja osaa käyttää, käsitellä ja huoltaa niitä oikein ja turvallisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta. Käyttää turvallisesti kipsisahaa.	valitsee tavallisimmat immobilisaatiohoidossa käytettävät materiaalit ottaen huomioon niiden ominaisuudet. Käyttää, käsittelee ja huoltaa työvälineiden oikein ja turvallisesti. Käyttää turvallisesti kipsisahaa ja tiedostaa siihen käyttöön liittyvät riskit.	valitsee kipsi- ja tuentatekniikoissa käytettävät materiaalit ottaen huomioon niiden ominaisuudet ja vamman paranemisen kannalta soveltuvimman materiaalin. Käyttää materiaaleja oikein ja turvallisesti sekä huoltaa käyttämänsä työvälineet ja laitteet itsenäisesti. Käyttää turvallisesti kipsisahaa ja hallitsee kipsisahan määräaikaisen huoltamisen: puhdistus, terän ja pölypussin vaih-

			taminen.
Terveysten, turvallisuuden ja toimintakyvyn huomioon ottaminen Liikkumisen apuvälineiden varaaminen, säätäminen ja käytön ohjaus	käyttää työssään apuvälinepalveluita ja ohjaa potilasta niiden palveluiden pariin.	käyttää työssään apuvälinepalveluita ja ohjaa potilasta niiden palveluiden pariin.	käyttää työssään apuvälinepalveluita ja ohjaa potilasta työpaikkakunnalla tarjolla oleviin kunnan, keskussairaalaan ja yksityisten palvelujen tuottajien apuvälinepalveluihin.
	säätää potilaan kyynärsauvat oikean pituiseksi ja ohjaa potilasta niiden käytössä ottaen huomioon saapaskipsillä sallitun varaamisen.	säätää potilaan kyynärsauvat oikean pituiseksi ja ohjaa potilasta niiden käytössä ottaen huomioon saapaskipsillä sallitun varaamisen ja tunnistaa immobilisaatiohoitoon liittyvien muiden apuvälineiden tarpeen.	säätää kyynärsauvat oikean pituiseksi ja ohjaa potilasta niiden käytössä ottaen huomioon saapaskipsillä sallitun varaamisen. Tunnistaa immobilisaatiohoitoon liittyvien muiden apuvälineiden tarpeen. Ohjaa potilaan asiantuntijalle apuvälineen yksilöllistä määrittämisestä varten.
Ortoosien ja lepolastojen käyttö ja ohjaaminen	käyttää työssään ja ohjaa potilasta erilaisten ortoosien ja lepolastojen käytössä, mutta tarvitsee siinä ajoittain ohjausta.	käyttää työssään ja ohjaa potilasta erilaisten ortoosien ja lepolastojen käytössä ottaen huomioon niiden käyttökohteet.	käyttää työssään erilaisia ortooseja ja lepolastoja ottaen huomioon niiden käyttökohteet ja ominaisuudet. Motivoi ja ohjaa potilasta niiden käytössä.
Informaatioteknologian käyttäminen työssä ja kuvaaminen	hyödyntää työssään informaatioteknologiaa ja käyttää digitaalisia kameeroita, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta.	hyödyntää työssään informaatioteknologiaa ja käyttää digitaalisia kameeroita. Hallitsee kuvattavan kohteen valokuvaamisen.	hyödyntää työssään informaatioteknologiaa ja käyttää digitaalisia kameeroita. Hallitsee kuvattavan kohteen valokuvaamisen ja käyttää sujuvasti yhtä kuvankäsittelyohjelmaa.
Kirjaaminen	kirjaa oikeita käsitteitä (myös latinakieliset murtumien nimet) käyttäen tiedot potilasasiapapereihin, mutta tarvitsee siinä ajoittain ohjausta.	kirjaa oikeita käsitteitä (myös latinakieliset murtumien nimet) käyttäen ja potilaan hoidon jatkuvuutta ja turvallisuutta edistäen tiedot potilasasiapapereihin.	kirjaa itsenäisesti, oikeita käsitteitä (myös latinakieliset murtumien nimet) käyttäen ja potilaan hoidon jatkuvuutta ja turvallisuutta edistäen tiedot potilasasiapapereihin.

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Ihmisen tuki- ja liikunta-elimistön rakennetta, toimintaa, diagnostiikkaa, vammoja ja murtumatyyppejä ja niiden hoitoperiaatteita, paranemista ja hoitoihin liittyviä komplikaatioita ja niiden ehkäisyä koskevan tietoperustan hallinta	hyödyntää työssään tietoa erilaisten vammojen tai sairauden aiheuttamista muutoksista elimistön rakenteeseen, toimintaan, paranemisprosessiin ja hoitoon. Noudattaa sovit- tuja hoitoperiaatteita, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta.	hyödyntää työssään tietoa erilaisten vammojen tai sairauden aiheuttamista muutoksista elimistön rakenteeseen, toimintaan, paranemisprosessiin ja hoitoon. Noudattaa sovit- tuvia hoitoperiaatteita ja ottaa huomioon yksilölliset erityispiirteet.	hyödyntää työssään tietoa erilaisten vammojen tai sairauden aiheuttamista muutoksista elimistön rakenteeseen, toimintaan, paranemisprosessiin ja hoitoon. Noudattaa sovit- tuvia hoitoperiaatteita ja toimii tarkoituksenmukaisesti yksilölliset erityispiirteet huomioon ottaen. Hakee aktiivisesti lisätietoa.
Kipsaamisessa ja erilaisissa tuentatekniikoissa käytettäviä materiaaleja, laitteita ja niiden ominaisuuksia ja käyttöä koskevan tietoperustan hallinta	hyödyntää työssään tietoa kipsaamisessa ja erilaisissa tuentatekniikoissa käytettävistä materiaaleista, laitteista ja niiden ominaisuuksista.	hyödyntää työssään tietoa kipsaamisessa ja erilaisissa tuentatekniikoissa käytettävistä materiaaleista, laitteista ja niiden ominaisuuksista. Ottaa huomioon työskentelyssään potilaalle ja hoitajalle mahdollisesti aiheutuvat turvallisuusriskit.	hyödyntää työssään monipuolisesti tietoa kipsaamisessa ja erilaisissa tuentatekniikoissa käytettävistä materiaaleista, laitteista ja niiden ominaisuuksista. Työskentelee turvallisuusnäkökohdat huomioon ottaen vaarantamatta omaa ja potilaan turvallisuutta.

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	ottaa vastaan ja antaa asiallisesti palautetta sekä kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella. Arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan.	ottaa vastaan ja antaa asiallisesti palautetta sekä kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella. Arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan sekä pyytää tarvittaessa ohjausta.	hankkii, jäsentää ja arvioi tietoa sekä soveltaa aiemmin opittua muuttuvissa työtilanteissa, tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittymistarpeitaan. Antaa palautetta esittäen rakentavia ratkaisuvaihtoehtoja ja pyytää ohjausta tarvittaessa.
Vuorovaikutus ja yhteistyö	toimii moniammatillisen työryhmän tai ti-	toimii aktiivisesti ja vastuullisesti moniammatil-	toimii aktiivisesti ja vastuullisesti moniammatil-

	min jäsenenä työyhteisössä hyväksytyjen toimintaperiaatteiden mukaisesti.	lisen työryhmän tai tiimin jäsenenä sekä tuntee työryhmän jäsenten tehtäviä ja vastuualueita.	sen työryhmän tai tiimin jäsenenä sekä sidosryhmien kanssa. Toimii asiallisesti ristiriitatilanteissa ja tuntee työryhmän jäsenten tehtävät ja vastuualueet.
	käyttää työryhmän jäsenenä työyksikön tieto- ja viestintävälineistöä omalla vastuualueellaan työyksikön ohjeistuksen mukaisesti ja noudattaa tietosuojaa viestinnässä.	käyttää työyksikön tieto- ja viestintävälineistöä asiallisesti oman työnsä vastuualueella työyksikön ohjeistuksen mukaisesti sekä noudattaa tietosuojaa viestinnässä.	ymmärtää tieto- ja viestintävälineistön merkityksen potilaan hoidossa. Käyttää työyksikön tieto- ja viestintävälineistöä tarkoituksenmukaisesti oman työnsä vastuualueella ohjeistuksen mukaisesti sekä noudattaa tietosuojaa viestinnässä.
Ammattietiikka	tuntee vastuualueensa ja työskentelee työryhmän jäsenenä ammattieettisten ohjeiden mukaisesti.	ottaa huomioon toiminnassaan työyhteisön arvomaailman, tavoitteet ja ammattieettiset toimintaohjeet sekä toimii vastuullisesti riskejä ottamatta.	ottaa toiminnassaan huomioon työyhteisön arvomaailman, tavoitteet ja ammattieettiset toimintaohjeet. Vastaa omalta osaltaan potilaiden hyvästä hoidosta ja toimii riskejä ottamatta.
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	toimii hoitoa koskevien säädösten ja määräysten mukaisesti. Käyttää asianmukaista työasua ja tarvittavia työturvasturvajaimia sekä tiedostaa toimintaan liittyviä riskejä. Noudattaa työpaikan työturvallisuusohjeita (esim. kaasun-, sähkö-, säteily- ja paloturvallisuusmääräyksiä) ja muita riskitilanteisiin liittyviä ohjeita.	toimii työturvallisuusohjeiden mukaisesti (esim. kaasun-, sähkö-, säteily- ja paloturvallisuusmääräykset). Käyttää asianmukaista työasua ja tarvittavia työturvasturvajaimia sekä torjuu työn aiheuttamia terveysvaaroja ja -haittoja (fysikaaliset, kemialliset ja biologiset).	toimii työturvallisuusohjeiden mukaisesti (esim. kaasun-, sähkö-, säteily- ja paloturvallisuusmääräykset) ja perustelee toimintansa. Käyttää asianmukaista työasua ja tarvittavia työturvasturvajaimia, torjuu työn aiheuttamia terveysvaaroja ja -haittoja (fysikaaliset, kemialliset ja biologiset).

	huolehtii omasta toimintakyvystään, turvallisuudestaan, työhyvinvoinnistaan ja terveydestään.	huolehtii omasta toimintakyvystään, turvallisuudestaan sekä edistää työhyvinvointiaan ja terveyttään.	huolehtii omasta toimintakyvystään, turvallisuudestaan sekä edistää työhyvinvointiaan ja terveyttään. Perustelee niiden merkityksen.
	käyttää tutkimus- ja hoitotasoa sekä liikunnan apuvälineitä ergonomisesti oikein. Käyttää ergonomisesti oikeita ja turvallisia	käyttää turvallisesti ja ergonomisesti oikein potilaan siirtotekniikoita ja -välineitä, tutkimus- ja hoitotasoa sekä liikunnan apuvälineitä. So-	työskentelee ergonomisesti oikein ja toteuttaa turvallisesti, suunnitelmallisesti ja tarkoituksenmukaisesti potilassiirrot. Käyttää hallitusti tutkimus- ja hoi-

	työskentelytapoja, potilaan siirtotekniikoita ja -välineitä. Ottaa huomioon potilasturvallisuuden sekä ennaltaehkäisee työn aiheuttamia tapaturmia ja vammoja.	veltaa ergonomisia työskentelytapoja. Ottaa huomioon potilasturvallisuuden sekä ennaltaehkäisee työn aiheuttamia tapaturmia ja vammoja.	totasoa sekä liikkumisen apuvälineitä. Ottaa huomioon potilasturvallisuuden sekä kehittää työympäristön ergonomista toimivuutta.
	ottaa huomioon tartuntariskit hoitotilanteissa, suojautuu itse ja suojaa potilasta tartunnoilta (henkilökohtainen hygienia, käsihygienia ja suojakäsineiden käyttö, aseptinen työskentely ja käytetyn hoitovälineistön käsittely).	ottaa huomioon tartuntariskit hoitotilanteissa, suojautuu ja suojaa potilasta tartunnoilta tarkoituksenmukaisesti.	suojautuu itse ja suojaa potilasta tartunnoilta tarkoituksenmukaisesti. Ohjaa ja perustelee suojautumisen merkityksen.
	toimii väkivaltaisen asiakkaan kohtaamistilanteessa työyksikön turvaohjeiden mukaan ja suojelee tarvittaessa itseään.	toimii väkivaltaisen asiakkaan kohtaamistilanteessa työpaikan turvaohjeiden ja työyksikön käytäntöjen mukaisesti ja suojelee tarvittaessa itseään.	ehkäisee työryhmän jäsenenä uhkaavien väkivalta-tilanteiden syntymistä. Toimii ohjeiden mukaisesti ja suojelee tarvittaessa itseään ja muita sekä pyytää tarvittaessa lisäapua

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa osaamisensa immobilisaatiohoidon toteuttamisessa ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa toimimalla alan työtehtävissä terveyskeskuksen tai sairaalan päivystyspoliklinikalla tai erikoissairaanhoidon poliklinikalla tai leikkauksosastolla tai ortopedisellä osastolla tai simuloitusti työelämän edustajien kanssa suunnitellussa osaamisen arvioinnissa.

Työtä tehdään siinä laajuudessa, että osoitettava osaaminen vastaa kattavasti tutkinnon perusteissa määrättyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteereitä.

Ammattiosaamisen näyttöä tai tutkintotilaisuutta voidaan jatkaa toisessa työpaikassa/työkohteessa tai ammatillisessa peruskoulutuksessa koulutuksen järjestäjän osoittamassa muussa paikassa niin, että osaamisen osoittamisen kattavuus varmistuu.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa osaamista ei voida työtä tekemällä ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa kattavasti osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla.

2.3.5 Lasten ja nuorten mielenterveyden edistäminen

Opiskelijan tulee suorittaa hyväksytysti Terveiden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen ja Toimintakyvyn ylläpitäminen ja edistäminen -tutkinnon osat ennen tämän valinnaisen tutkinnon osan ammattiosaamisen näyttöä.

Tutkinnon suorittajan tulee suorittaa hyväksytysti Terveiden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen ja Toimintakyvyn ylläpitäminen ja edistäminen -tutkinnon osat ennen tämän valinnaisen tutkinnon osan tutkintotilaisuutta.

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- hyödyntää lasten ja nuorten kanssa työskennellessään oman alansa tietoperustaa ja hankkia uutta tietoa
- toimia lasten ja nuorten ja heidän läheistensä kanssa vuorovaikutuksessa, joka tukee lapsen ja nuoren kehitystä
- työskennellä sosiaali- ja terveysalan ammattieettisten periaatteiden mukaan
- tunnistaa ja edistää lapsen ja nuoren tervettä kasvua, kehitystä, kuntoutumista ja hyvinvointia suojaavia tekijöitä ja ehkäistä vaarantavia tekijöitä
- toimia yhteistyössä erilaisten perheiden kanssa kasvatuskumppanuuden hengessä
- suunnitella, toteuttaa ja arvioida tuen tarpeessa olevan lapsen tai nuoren hoitoa, kasvatusta ja kuntoutumista yhdessä työryhmän ja lapsen tai nuoren ja hänen perheensä kanssa
- käyttää työssään varhaisen tuen ja erityisen tuen työmenetelmiä
- toimia omalla vastuualueellaan työryhmän jäsenenä
- suunnitella ja toteuttaa moniammatillisen työryhmän jäsenenä lapselle tai nuorelle hyvinvointia ja toimintakykyä tukevaa toimintaa sekä noudattaa annettuja ohjeita.
- toimia yhteistyössä lasten ja nuorten verkostojen kanssa
- ohjata ja tukea lapsia ja nuoria ja heidän perheitään psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin ja toimintakyvyn ylläpitämisessä ja edistämisessä ja ohjata tarvittavien palvelujen piiriin
- toimia lastensuojelun periaatteiden mukaisesti ja ottaa työssään huomioon ilmoitusvelvollisuuden merkityksen
- ratkaista yllättäviä tilanteita ja toimia ammatillisesti haasteellisissa tilanteissa
- arvioida omaa toimintaansa ja kehittää sitä saamansa palautteen pohjalta
- huolehtia omasta työhyvinvoinnistaan, ergonomiastaan ja työturvallisuudestaan ja edistää niitä.

Osaamisen arviointi

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Suunnitelmallinen työskentely	havainnoi eri-ikäisten ja taustaltaan erilaisten lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen vaiheita, niihin liittyviä vahvuuksia sekä erityisen tuen tarvetta.	havainnoi oma-aloitteisesti eri-ikäisten ja taustaltaan erilaisten lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen vaiheita, niihin liittyviä vahvuuksia sekä erityisen tuen tarvetta hyödyntäen erilaisia tiedonkeruumenetelmiä.	havainnoi oma-aloitteisesti eri-ikäisten ja taustaltaan erilaisten lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen vaiheita, niihin liittyviä vahvuuksia sekä erityisen tuen tarvetta hyödyntäen erilaisia tiedonkeruumenetelmiä ja perustelee keräämänsä tiedon merkityksen.
	suunnittelee ohjatusti asiakaslähtöistä, tavoitteellista toimintaa oman vastuualueensa mukaisesti.	suunnittelee asiakaslähtöistä, tavoitteellista toimintaa oman vastuualueensa mukaisesti.	suunnittelee monipuolista, asiakaslähtöistä ja tavoitteellista toimintaa oman vastuualueensa mukaisesti.
	toimii työryhmän jäsenenä hoitoa ja kasvatusta tukevan suunnitelman (esim. varhaiskasvatussuunnitelma tai kuntoutumisen suunnitelma) mukaan.	toimii työryhmän jäsenenä hoitoa ja kasvatusta tukevan suunnitelman (esim. varhaiskasvatussuunnitelma tai kuntoutumisen suunnitelma) mukaan ja päivittää sitä tarvittaessa.	toimii johdonmukaisesti työryhmän jäsenenä hoitoa ja kasvatusta tukevan suunnitelman (esim. varhaiskasvatussuunnitelma tai kuntoutumisen suunnitelma) mukaan ja päivittää

			sitä tarvittaessa.
	arvioi lapsen ja nuoren hoidon, kasvatuksen ja kuntoutumisen toteutumista muuttamien keskeisten asetettujen tavoitteiden osalta.	arvioi lapsen ja nuoren hoidon, kasvatuksen ja kuntoutumisen toteutumista suhteessa asetettuihin tavoitteisiin.	arvioi perustellen lapsen ja nuoren hoidon, kasvatuksen ja kuntoutumisen toteutumista suhteessa asetettuihin tavoitteisiin.

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Lapsen ja nuoren tuen tarpeen tunnistaminen	tunnistaa lapsen ja nuoren tervettä kasvua, kehitystä ja hyvinvointia suojaavia ja vaarantavia tekijöitä ja tukee heitä.	tunnistaa lapsen ja nuoren tervettä kasvua, kehitystä ja hyvinvointia suojaavia ja vaarantavia tekijöitä ja tukee heitä tavoitteellisesti.	tunnistaa monipuolisesti lapsen ja nuoren tervettä kasvua, kehitystä ja hyvinvointia suojaavia ja vaarantavia tekijöitä, tukee heitä aktiivisesti ja tavoitteellisesti ja ohjaa avun hakemisessa.
	tunnistaa lapsen ja nuoren psyykkiseen kasvuun, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyviä yleisimpiä riskitekijöitä ja vastaa niihin työryhmän jäsenenä.	tunnistaa lapsen ja nuoren psyykkiseen kasvuun, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyviä riskitekijöitä ja vastaa niihin työryhmän jäsenenä.	tunnistaa, arvioi ja ennaltaehkäisee lapsen ja nuoren psyykkiseen kasvuun, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyviä riskitekijöitä ja vastaa niihin työryhmän jäsenenä.
	tunnistaa joitakin lasten ja nuorten erityisen tuen tarpeita ja vastaa niihin työryhmän jäsenenä.	tunnistaa lasten ja nuorten erityisen tuen tarpeita ja vastaa niihin työryhmän jäsenenä.	tunnistaa monipuolisesti lasten ja nuorten erityisen tuen tarpeita ja vastaa niihin työryhmän jäsenenä.
Lapsen ja nuoren kasvun, kehityksen ja kuntoutumisen tukeminen ja osallisuuden vahvistaminen	suunnittelee ohjatusti ja toteuttaa työryhmän jäsenenä tuen tai erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen ja nuoren hoitoa, kasvatusta ja kuntoutumista, mutta tarvitsee siinä ajoittain ohjausta.	suunnittelee ja toteuttaa työryhmän jäsenenä tuen tai erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen ja nuoren hoitoa, kasvatusta ja kuntoutumista ja tukee heidän osallisuuttaan.	suunnittelee ja toteuttaa vastualueellaan työryhmän jäsenenä tuen tai erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen ja nuoren hoitoa, kasvatusta ja kuntoutumista, tukee heidän osallisuuttaan sekä perustelee toimintaansa.
	hoitaa ja ohjaa lasta tai lapsiryhmää tai nuorta tai nuorten ryhmää päivittäisissä toiminnoissa käyttäen joitakin terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen keinoja.	hoitaa ja ohjaa lasta tai lapsiryhmää tai nuorta tai nuorten ryhmää päivittäisissä toiminnoissa käyttäen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen keinoja.	hoitaa ja ohjaa lasta tai lapsiryhmää tai nuorta tai nuorten ryhmää päivittäisissä toiminnoissa käyttäen monipuolisesti terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen keinoja.
	edistää omalla toiminnallaan lapselle ja nuorelle suotuisaa kehitysympäristöä, mutta tarvitsee ajoittain työryhmän tukea varhaisessa puuttumisessa.	edistää omalla toiminnallaan lapselle ja nuorelle suotuisaa kehitysympäristöä ja tuottaa omia havaintojaan varhaisessa puuttumisessa.	edistää omalla toiminnallaan lapselle ja nuorelle suotuisaa kehitysympäristöä ja esittää joitakin kehittämisideoita sekä toimii rakentavasti ja asiakaslähteisesti varhaisen puuttumisen tilanteissa.
	käyttää työssään ohjatusti varhaisen tuen (esim. pienryhmätoiminta ja tuettu leikki) ja erityisen tuen työmenetelmiä (esim. koritehtä-	käyttää työssään varhaisen tuen (esim. pienryhmätoiminta ja tuettu leikki) ja erityisen tuen työmenetelmiä (esim. koritehtävät, vuoro-	käyttää työssään monipuolisesti varhaisen tuen (esim. pienryhmätoiminta ja tuettu leikki) ja erityisen tuen työmenetelmiä (esim. kori-

	vät, vuorovaikutusleikki ja kuvin tuettu leikki), mutta tarvitsee siinä ajoittain ohjausta.	vaikutusleikki ja kuvin tuettu leikki).	tehtävät, vuorovaikutusleikki ja kuvin tuettu leikki).
	ohjaa ja tukee lasta ja nuorta itseilmaisussa, leikissä ja luovassa toiminnassa.	ohjaa ja tukee lasta ja nuorta itseilmaisussa, leikissä ja luovassa toiminnassa tavoitteellisesti.	ohjaa ja tukee lasta ja nuorta itseilmaisussa, leikissä ja luovassa toiminnassa yksilön ja ryhmän tarpeet ja tavoitteet huomioon ottaen.
	tunnistaa ristiriita- ja kiusaamistilanteet, puuttuu niihin ja tukee lasten ja nuorten keskinäistä sosiaalista vuorovaikutusta.	tunnistaa ristiriita- ja kiusaamistilanteet, puuttuu niihin ja edistää lasten ja nuorten keskinäistä sosiaalista vuorovaikutusta.	tunnistaa monipuolisesti ristiriita- ja kiusaamistilanteet, puuttuu niihin ja edistää aktiivisesti lasten ja nuorten keskinäistä sosiaalista vuorovaikutusta.
	toimii työssään ohjattuna ratkaisu- ja voimavarakeskeisesti, mutta tarvitsee siinä ajoittain ohjausta.	toimii työssään ratkaisu- ja voimavarakeskeisesti.	toimii työssään aktiivisesti ratkaisu- ja voimavarakeskeisesti.
Yhteistyö perheen kanssa ja perheen tukeminen	toimii yhteistyössä erilaisten perheiden kanssa työryhmän jäsenenä kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti, mutta tarvitsee ajoittain työryhmän tukea huolen puheeksi ottamiseen.	toimii oma-aloitteisesti yhteistyössä erilaisten perheiden kanssa työryhmän jäsenenä kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti.	toimii oma-aloitteisesti ja tavoitteellisesti yhteistyössä erilaisten perheiden kanssa työryhmän jäsenenä kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti.
		ottaa puheeksi havaitseman huolenaiheet.	toimii asiakaslähtöisesti haastavissakin tilanteissa ja ottaa huolen puheeksi perustellen valintojaan.
	tunnistaa joitakin perheiden palveluiden tarpeita ja ohjaa vanhempia palveluiden käyttöön työryhmän jäsenenä.	tunnistaa perheiden palveluiden tarpeita ja ohjaa vanhempia palveluiden käyttöön työryhmän jäsenenä.	tunnistaa monipuolisesti perheiden palveluiden tarpeita ja ohjaa vanhempia palveluiden käyttöön työryhmän jäsenenä.
	tunnistaa perheiden erityisen tuen tarpeita ja sosiaalisia ongelmia (esim. mielenterveys- ja päihdeongelmat, vanhemman vakava fyysinen sairaus, perheväkivalta ja taloudelliset ongelmat) ja tuo havaintojaan esille työryhmässä.	tunnistaa perheiden erityisen tuen tarpeita ja sosiaalisia ongelmia (esim. mielenterveys- ja päihdeongelmat, vanhemman vakava fyysinen sairaus, perheväkivalta ja taloudelliset ongelmat) ja havaitsee niiden mahdollisen vaikutuksen lapsen ja nuoren hyvinvointiin sekä tiedottaa havainnoistaan työryhmässä.	tunnistaa perheiden erityisen tuen tarpeita ja sosiaalisia ongelmia (esim. mielenterveys- ja päihdeongelmat, vanhemman vakava fyysinen sairaus, perheväkivalta ja taloudelliset ongelmat), tiedottaa havainnoistaan ja tukee lähihoitajan vastuualueella lasten ja nuorten hyvinvointia.

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Käytettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Lasten ja nuorten hoito- ja kasvatustyötä ja kuntoutumista koskevan tiedon hallinta	hyödyntää työssään tietoa lasten ja nuorten kehityksestä, hoidosta, kasvatuksesta ja kuntoutumisesta.	perustelee toimintaansa tiedolla lasten ja nuorten kehityksestä, hoidosta, kasvatuksesta ja kuntoutumisesta.	perustelee toimintaansa tiedolla lasten ja nuorten kehityksestä, hoidosta, kasvatuksesta ja kuntoutumisesta ja hakee aktiivisesti lisätietoa.

	hyödyntää työssään tietoa lapsen ja nuoren kasvua ja kehitystä tukevista yksilöllisistä suunnitelmista (esim. lapsen kasvatus-, opetus-, hoito-, kuntoutus- ja palvelusuunnitelma).	perustelee toimintaansa tiedolla lapsen ja nuoren kasvua ja kehitystä tukevista yksilöllisistä suunnitelmista (esim. lapsen kasvatus-, hoito-, opetus-, kuntoutus- ja palvelusuunnitelma).	perustelee toimintaansa monipuolisella tiedolla lapsen ja nuoren kasvua ja kehitystä tukevista yksilöllisistä suunnitelmista (esim. lapsen kasvatus-, opetus-, hoito-, kuntoutus- ja palvelusuunnitelma).
	hyödyntää työssään tietoa lapsen, nuoren ja perheen varhaisen tuen ja erityisen tuen menetelmistä.	hyödyntää työssään tietoa lapsen, nuoren ja perheen varhaisen tuen ja erityisen tuen menetelmistä ja perustelee toimintaansa niiden pohjalta.	hyödyntää työssään monipuolisesti tietoa lapsen, nuoren ja perheen varhaisen tuen ja erityisen tuen menetelmistä ja perustelee toimintaansa niiden pohjalta.
	hyödyntää työssään tietoa kehitysympäristön merkityksestä lapsen ja nuoren kasvulle ja kehitykselle.	perustelee toimintaansa tiedolla kehitysympäristön merkityksestä lapsen ja nuoren kasvulle ja kehitykselle.	perustelee monipuolisesti toimintaansa tiedolla kehitysympäristön merkityksestä lapsen ja nuoren kasvulle ja kehitykselle ja soveltaa ko. tietoa toiminnassaan.
	hyödyntää työssään tietoa kasvatuskumppanuudesta ja perheiden ammatillisesta kohtaamisesta.	perustelee toimintaansa tiedolla kasvatuskumppanuudesta ja perheiden ammatillisesta kohtaamisesta.	perustelee monipuolisesti toimintaansa tiedolla kasvatuskumppanuudesta ja perheiden ammatillisesta kohtaamisesta.
	hyödyntää työssään moniammatillisen tiimi- ja verkostotyön periaatteita.	perustelee toimintaansa tiedolla moniammatillisen tiimi- ja verkostotyön periaatteista.	perustelee monipuolisesti toimintaansa tiedolla moniammatillisen tiimi- ja verkostotyön periaatteista.
	hyödyntää työhön perehdytyksessä ja konsultaatiossa annettuja ohjeita, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta.	hyödyntää työhön perehdytyksessä ja konsultaatiossa annettuja ohjeita ja perustelee niillä toimintaansa sekä ymmärtää työnohjauksen merkityksen.	hyödyntää monipuolisesti työhön perehdytyksessä ja konsultaatiossa annettuja ohjeita ja perustelee niillä toimintaansa sekä ymmärtää työnohjauksen merkityksen.
Lapsen ja nuoren psyykkisen terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä koskevan tiedon hallinta	hyödyntää työssään tietoa lasten ja nuorten mielenterveystyön periaatteista ja lapsen ja nuoren psyykkistä kasvua ja kehitystä uhkaavista riskeistä ja suojaavista tekijöistä.	perustelee toimintaansa tiedolla lasten ja nuorten mielenterveystyön periaatteista ja lapsen ja nuoren psyykkistä kasvua ja kehitystä uhkaavista riskeistä ja suojaavista tekijöistä.	perustelee toimintaansa tiedolla lasten ja nuorten mielenterveystyön periaatteista. soveltaa työssään tietoa lapsen ja nuoren psyykkistä kasvua suojaavista tekijöistä ja pyrkii ennaltaehkäisemään kehitystä uhkaavia riskejä.
	hyödyntää työssään tietoa lapsen ja nuoren psyykkisistä ongelmista, häiriöistä ja niiden hoidosta.	hyödyntää työssään tietoa lapsen ja nuoren psyykkisistä ongelmista, häiriöistä ja hoidosta ja perustelee toimintaansa.	hyödyntää työssään tietoa lapsen ja nuoren psyykkisistä ongelmista, häiriöistä ja hoidosta ja perustelee ja arvioi toimintaansa.
	käyttää työssään tietoa lapsen, nuoren ja perheen sosiaalisista ongelmista (köyhyys, syrjäytyminen, päihdeongelmat, perheväkivalta) ja niissä selviytymisen tukemisesta.	perustelee toimintaansa tiedolla lapsen, nuoren ja perheen sosiaalisista ongelmista (köyhyys, syrjäytyminen, päihdeongelmat, perheväkivalta) ja niissä selviytymisen tukemisesta.	perustelee monipuolisesti toimintaansa tiedolla lapsen, nuoren ja perheen sosiaalisista ongelmista (köyhyys, syrjäytyminen, päihdeongelmat, perheväkivalta) ja niissä selviytymisen tukemisesta.

	hyödyntää työssään tietoa lastensuojelun toimintaperiaatteista ja ilmoitusvelvollisuuden merkityksestä.	perustelee toimintaansa tiedolla lastensuojelun toimintaperiaatteista, työkäytännöistä ja ilmoitusvelvollisuuden merkityksestä.	perustelee toimintaansa tiedolla lastensuojelun toimintaperiaatteista, työkäytännöistä ja ilmoitusvelvollisuuden merkityksestä ja soveltaa niitä käytännössä.
	hyödyntää työssään tietoa lasta, nuorta ja perhettä koskevista palveluista, (esim. sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalvelut, koulutoimi, työvoimapalvelut), mutta tarvitsee ajoittain ohjausta.	hyödyntää työssään tietoa lasta, nuorta ja perhettä koskevista palveluista (esim. sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalvelut, koulutoimi, työvoimapalvelut) ja eri hallinnon alojen välisen yhteistyön merkityksestä.	hyödyntää monipuolisesti työssään tietoa lasta, nuorta ja perhettä koskevista palveluista (esim. sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalvelut, koulutoimi, työvoimapalvelut) ja perustelee asiakaslähteisesti eri hallinnon alojen välisen yhteistyön merkityksen.

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	tunnistaa realistisesti omia vahvuuksiaan ja kehittämistarpeitaan.	tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämistarpeensa.	tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämistarpeensa sekä arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan ja pyytää tarvittaessa ohjausta.
	arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan sekä pyytää ohjausta.	arvioi realistisesti ja omaaloitteisesti oppimistaan ja osaamistaan sekä pyytää ohjausta.	hankkii, jäsentää ja arvioi tietoa sekä soveltaa aiemmin opittua muuttuvissa työtilanteissa.
	ottaa vastaan palautetta asiallisesti sekä kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella.	ottaa vastaan ja antaa asiallisesti palautetta sekä kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella.	ottaa vastaan ja antaa asiallisesti palautetta esittäen rakentavia ratkaisuvaihtoehtoja.
	tekee työryhmän jäsenenä työhönsä liittyviä valintoja ja päätöksiä sekä ratkaisee arjen ongelmia, mutta tarvitsee siinä ajoittain ohjausta.	tekee työryhmän jäsenenä työhönsä liittyviä valintoja ja päätöksiä ja ratkaisee arjen ongelmia sekä hankkii lisätietoa ratkaisuilleen.	tekee työryhmän jäsenenä työhönsä liittyviä valintoja ja päätöksiä ja ratkaisee ongelmia.
			perustelee toimintaansa ammatillisilla tiedoilla ja hankkii tarvittaessa lisätietoa.
Vuorovaikutus ja yhteistyö	toimii lapsen ja nuoren kanssa vuorovaikutuksessa heidän kehitystään tukevasti ja ammatillisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta.	toimii lapsen ja nuoren kanssa erilaisissa vuorovaikutustilanteissa empaattisesti ja heidän kehitystään tukevasti ja ammatillisesti.	toimii lapsen ja nuoren kanssa erilaisissa vuorovaikutustilanteissa empaattisesti ja ammatillisesti heidän kehitystään tukien.
			arvioi omia vuorovaikutustaitojaan.
	toimii työryhmän tukemana asiallisesti vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä lasten ja nuorten perheiden kanssa.	toimii työryhmän jäsenenä asiallisesti ja aktiivisesti vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä erilaisten perheiden kanssa.	toimii työryhmän jäsenenä asiallisesti ja aktiivisesti vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä erilaisten perheiden kanssa sekä arvioi omia vuorovaikutustaitojaan.
	toimii rakentavasti yhteistyössä oman työryhmän jäsenten kanssa, mutta tar-	toimii rakentavasti ja yhteistyössä oman työryhmän jäsenten kanssa ja moniam-	toimii rakentavasti ja aktiivisesti yhteistyössä oman työryhmän jäsenten ja mo-

	vitsee vielä työryhmän tukea moniammatillisessa yhteistyössä.	matillisessa yhteistyössä.	niammatillisen tiimin kanssa omalla vastualueellaan.
Ammattietikka	toimii sosiaali- ja terveysalan ammattieettisten periaatteiden, lakien ja säädösten mukaisesti.	perustelee toimintaansa sosiaali- ja terveysalan ammattieettisten periaatteiden, lakien ja säädösten pohjalta.	perustelee monipuolisesti toimintaansa sosiaali- ja terveysalan ammattieettisten periaatteiden, lakien ja säädösten pohjalta.
		tunnistaa eettisesti ongelmallisia tilanteita.	pohtii ratkaisuja eettisesti ongelmallisiin tilanteisiin.
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	tunnistaa lapsen ja nuoren yleisimpiä tapaturma- ja terveysriskejä ja ennaltaehkäisee niitä.	tunnistaa ja ennaltaehkäisee lapselle ja nuorelle turvallisuus- ja terveysriskejä aiheuttavia tilanteita.	tunnistaa ja ennaltaehkäisee lapselle ja nuorelle turvallisuus- ja terveysriskejä aiheuttavia tilanteita ja perustelee toimintaansa.
	toimii vaarallisissa ja uhkaavissa tilanteissa turvaohjeiden ja työyksikön käytäntöjen mukaisesti ja suojelee lasta tai nuorta, muita lapsia tai nuoria sekä itseään ja pyytää tarvittaessa lisäapua.	ennakoi vaarallisten ja uhkaavien tilanteiden syntymistä ja toimii niissä turvaohjeiden ja työyksikön käytäntöjen mukaisesti ja suojelee lasta tai nuorta, muita lapsia tai nuoria sekä itseään ja pyytää tarvittaessa lisäapua.	ehkäisee työryhmän jäsenenä vaarallisten ja uhkaavien tilanteiden syntymistä.
			toimii turvaohjeiden mukaisesti ja suojelee lasta tai nuorta, muita lapsia tai nuoria sekä itseään ja pyytää tarvittaessa lisäapua.
	huolehtii omasta toimintakyvystään, terveydestään ja työhyvinvoinnistaan.	huolehtii omasta toimintakyvystään ja terveydestään sekä edistää työhyvinvointiaan.	edistää aktiivisesti toimintakykyään, terveyttään ja työhyvinvointiaan.
	työskentelee ergonomisesti oikein.	työskentelee ergonomisesti oikein.	työskentelee ergonomisesti oikein.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa osaamisensa lasten ja nuorten mielenterveyden edistämisessä ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa toimimalla alan työtehtävissä koulussa tai oppilaitoksessa, lapsiperheiden varhaisessa tuessa, kotihoidossa, lastensuojelun yksikössä, sairaalan lasten osastolla, perhe- ja asukaspuistossa tai muussa soveltuvassa lasten ja nuorten toimintayksiköissä.

Työtä tehdään siinä laajuudessa, että osoitettava osaaminen vastaa kattavasti tutkinnon perusteissa määrättyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteereitä.

Ammattiosaamisen näyttöä tai tutkintotilaisuutta voidaan jatkaa toisessa työpaikassa/työkohteessa tai ammatillisessa peruskoulutuksessa koulutuksen järjestäjän osittamassa muussa paikassa niin, että osaamisen osoittamisen kattavuus varmistuu.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa osaamista ei voida työtä tekemällä ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa kattavasti osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla.

2.3.6 Haavan hoito jalkojenhoidossa

Opiskelijan tulee suorittaa hyväksytysti ammattiosaamisen näytössä vähintään Toimintakyvyn ylläpitäminen ja edistäminen -tutkinnon osa ennen tämän valinnaisen tutkinnon osan ammattiosaamisen näyttöä.

Tutkinnon suorittajan tulee suorittaa tutkintotilaisuudessa hyväksytysti Toimintakyvyn ylläpitäminen ja edistäminen -tutkinnon osa ennen tämän valinnaisen tutkinnon osan tutkintotilaisuutta.

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- toimia vastuualueellaan jalkahaavan hoidossa
- tehdä yhteistyötä haavan hoidon moniammatillisessa asiantuntijaverkostossa
- ohjata asiakasta tai potilasta sekä omaisia jalkahaavan omahoidon toteuttamisessa
- toimia aseptisesti ja ennaltaehkäistä tartuntojen syntymistä sekä leviämistä
- valita tarvittavat työvälineet, materiaalit ja tarvikkeet
- tutkia ja tunnistaa asiakkaan jalkahaavan
- laatia tutkimiseen perustuen kirjallisen jalkahaavan hoitosuunnitelman
- avustaa asiakasta tai potilasta hoitotilanteissa
- hoitaa jalkahaavaa annettuja hoito- ja kirjaamisohjeita noudattaen
- toteuttaa jalkahaavan ulkoista lääkehoitoa ja seurata sen vaikuttavuutta
- suunnitella ja valmistaa jalkahaavaa suojaavat kevennykset
- arvioida toteuttamansa jalkahaavan hoidon ja ohjata asiakkaan jatkohoitoon
- kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella ja arvioida omaa osaamistaan sekä kehittää ammattialaansa.
- digikuvata jalkahaavan hoitoprosessin eri vaiheissa
- toimia ammattietikkaa noudattaen.

Osaamisen arviointi

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oman työn suunnittelu ja toteuttaminen	suunnittelee työnsä asiakas- tai potilaslähtöisesti ja toimintaympäristöönsä sopivaksi.	suunnittelee työnsä itsenäisesti asiakas- tai potilaslähtöisesti ja toimintaympäristöönsä sopivaksi sekä hahmottaa työnsä kokonaisuutena.	suunnittelee työnsä itsenäisesti asiakas- tai potilaslähtöisesti ottaen huomioon toimintaympäristönsä erityispiirteitä ja muuttaa joustavasti toimintaansa.
	työskentelee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti sekä toimii annettujen ohjeiden mukaisesti.	työskentelee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti sekä toimii tarkoituksenmukaisesti.	työskentelee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti sekä toimii tarkoituksenmukaisesti ja joustavasti muuttuvissa tilanteissa.
Jalkahaavan hoitosuunnitelman laatiminen, toteuttaminen ja arviointi	tunnistaa asiakkaan tai potilaan jalkahaavan hoidontarpeet. Laatii asiakaslähtöisen asiakkaan tai potilaan jalkahaavan hoidon ja ohjauksen	tunnistaa asiakas- ja voimavaralähtöisesti asiakkaan tai potilaan jalkahaavan hoidontarpeet. Laatii asiakaslähtöisen asiakkaan tai	tunnistaa monipuolisesti, asiakas- ja voimavaralähtöisesti asiakkaan tai potilaan jalkahaavan hoidontarpeet. Laatii asiakas-

	kirjallisen suunnitelman, jota toteuttaa ja arvioi.	potilaan jalkahaavan hoidon ja ohjauksen kirjallisen suunnitelman hoitotyön toimintoluokituksen tai kunkin toimintaympäristön käytössä olevan suunnitelman mukaan. Toteuttaa ja arvioi sitä toimintaympäristön ohjeiden mukaan.	lähtöisen asiakkaan tai potilaan jalkahaavan hoidon ja ohjauksen kirjallisen suunnitelman hoitotyön toimintoluokituksen tai kunkin toimintaympäristön käytössä olevan suunnitelman mukaan. Toteuttaa ja arvioi sitä monipuolisesti ja kriittisesti.
Taloudellinen ja laadukas toiminta	vastaa työryhmän tai verkoston jäsenenä jalkahaavan hoitoprosessin digikuvaamisesta ja sähköisestä dokumentoinnista sekä asiakas- tai potilasasiakirjoista niin, että haavan hoidon laatu sekä asiakkaan tai potilaan ja työntekijän oikeusturva toteutuvat.	vastaa itsenäisesti jalkahaavan hoitoprosessin digikuvaamisesta ja sähköisestä dokumentoinnista sekä asiakas- tai potilasasiakirjoista niin, että haavan hoidon laatu sekä asiakkaan tai potilaan ja työntekijän oikeusturva toteutuvat.	vastaa itsenäisesti ja sujuvasti jalkahaavan hoitoprosessin digikuvaamisesta ja sähköisestä dokumentoinnista sekä asiakas- tai potilasasiakirjoista niin, että haavan hoidon laatu sekä asiakkaan tai potilaan ja työntekijän oikeusturva toteutuvat.
	tekee jalkahaavan hoitotyötä työryhmän tai verkoston jäsenenä kustannustietoisesti noudattaen toimintaympäristön vahvistamia hoito- ja toimintaohjeita sekä laatusuosituksia.	tekee jalkahaavan hoitotyötä itsenäisesti ja kustannustietoisesti noudattaen toimintaympäristön vahvistamia hoito- ja toimintaohjeita sekä laatusuosituksia. Arvioi jalkahaavan hoidon laatua.	tekee jalkahaavan hoitotyötä itsenäisesti ja kustannustietoisesti noudattaen toimintaympäristön vahvistamia hoito- ja toimintaohjeita sekä laatusuosituksia. Arvioi ja kehittää jalkahaavan hoidon laatua tekemällä kehittämis ehdotuksia.

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Terveiden, turvallisuuden ja toimintakyvyn huomioon ottaminen	arvioi asiakkaan tai potilaan, jolla on jalkahaava, toimintakykyä. Työryhmän tai verkoston jäsenenä tukee häntä edistämään terveyttään ja hyvinvointiaan.	arvioi asiakkaan tai potilaan, jolla on jalkahaava, toimintakykyä. Tukee häntä edistämään terveyttään ja hyvinvointiaan.	arvioi asiakkaan tai potilaan, jolla on jalkahaava, toimintakykyä. Tukee häntä monipuolisesti edistämään terveyttään ja hyvinvointiaan.
Asiakaspalvelu ja viestintä	palvelee asiakkaita tai potilaita vastuullisesti vastaanottotilanteissa ja puhelimesta. Käyttää selkokieltä sekä asiakasta kunnioittavaa puhetta.	palvelee asiakkaita tai potilaita yksilöllisesti ja vastuullisesti vastaanottotilanteissa ja puhelimesta. Käyttää kunnioittavaa puhetta ja selkokieltä luontevasti sekä hyödyntää puhetta korvaavia kommunikaatiomenetelmiä.	työskentelee itsenäisesti ja vastuullisesti yksilöllisessä asiakaspalvelussa. Käyttää kunnioittavaa puhetta ja selkokieltä sujuvasti sekä hyödyntää joustavasti puhetta korvaavia kommunikaatiomenetelmiä myös haasteellisissa asiakaspalvelutilanteissa.
Jalkahaavan hoito	valmistelee ohjeiden mukaisesti toimivan jalkahaavan hoitotilan.	valmistelee toimivan jalkahaavan hoitotilan. Ottaa valmistelussa huomioon asiakkaan tai potilaan toi-	valmistelee sujuvasti toimivan jalkahaavan hoitotilan. Ottaa valmistelussa huomioon asiakkaan tai

		mintakyvyn.	potilaan tarpeet sekä toimintakyvyn.
	tutkii tavallisimpia menetelmiä käyttäen asiakkaan tai potilaan jalkahaavan.	tutkii kattavasti erilaisia menetelmiä käyttäen asiakkaan tai potilaan jalkahaavan.	tutkii sujuvasti ja monipuolisesti erilaisia menetelmiä käyttäen asiakkaan tai potilaan jalkahaavan.
	tutkii tavallisimpia menetelmiä käyttäen ihon, alaraajojen verenkierron sekä asiakkaan kokeman kivun.	tutkii kattavasti erilaisia menetelmiä käyttäen ihon, alaraajojen verenkierron sekä asiakkaan kokeman kivun.	tutkii sujuvasti ja monipuolisesti erilaisia menetelmiä käyttäen ihon, alaraajojen verenkierron sekä asiakkaan kokeman kivun.
	digikuvaa jalkahaavan ja kirjaa asiakas- tai potilastiedot ja laatii hoitosuunnitelman sekä kirjaa toteutuneen hoidon ohjeita noudattaen. Käsittelee asiakirjoja säädösten mukaan.	digikuvaa jalkahaavan ja kirjaa asianmukaisesti tutkimisen, hoitosuunnitelman ja toteutuneen hoidon sekä jatkohoitosuunnitelman. Käsittelee asiakirjoja säädösten mukaan potilasturvallisuuden huomioiden.	digikuvaa jalkahaavan ja kirjaa monipuolisesti sekä kattavasti tutkimisen, hoitosuunnitelman ja toteutuneen hoidon, mahdollisteen paranemisen seurannan, arvioinnin ja jatkohoidon. Käsittelee asiakirjoja säädösten mukaan potilasturvallisuuden huomioiden.
	hoitaa vastuualueensa puitteissa turvallisesti ja asiakas- tai potilaslähtöisesti sekä määrättyjä hoito-ohjeita noudattaen jalkahaavan tavallisimmilla hoitomenetelmillä varmistuen kivun hoidon.	hoitaa vastuualueensa puitteissa itsenäisesti ja turvallisesti sekä asiakas- tai potilaslähtöisesti, määrättyjä hoito-ohjeita noudattaen jalkahaavan erilaisilla hoitomenetelmillä. Varmistaa kivun hoidon.	valitsee vastuualueensa puitteissa joustavasti asiakas- tai potilaslähtöiset hoitomenetelmät perustellen valintansa. Hoitaa vastuualueensa puitteissa sujuvasti ja itsenäisesti sekä asiakas- tai potilaslähtöisesti jalkahaavan määrättyjä hoito-ohjeita noudattaen erilaisilla hoitomenetelmillä varmistuen turvallisuuden ja kivun hoidon.
	hoitaa jalkahaavan turvallisesti ulkoisesti käytettävillä lääkkeillä. Ottaa huomioon lääkehoidon vaikutukset ja haittavaikutukset sekä työryhmän tai verkoston jäsenenä ohjaa asiakasta tai potilasta toteuttamaan ulkoista lääkehoitoa.	hoitaa jalkahaavan itsenäisesti ja turvallisesti ulkoisesti käytettävillä lääkkeillä. Ottaa huomioon lääkehoidon vaikutukset ja haittavaikutukset sekä ohjaa asiakasta tai potilasta toteuttamaan ulkoista lääkehoitoa.	hoitaa jalkahaavan itsenäisesti ja sujuvasti sekä turvallisuuden varmistuen ulkoisesti käytettävillä lääkkeillä. Ottaa huomioon monipuolisesti lääkehoidon vaikutukset ja haittavaikutukset sekä ohjaa sujuvasti asiakasta tai potilasta toteuttamaan ulkoista lääkehoitoa ja tarkkailemaan lääkkeen vaikutuksia.
	käyttää terveydenhuollon ammattihenkilön määräämiä haavanhoitotuotteita jalkahaavan hoidossa ohjeiden ja tarkoituksen mukaisesti.	käyttää terveydenhuollon ammattihenkilön määräämiä haavanhoitotuotteita jalkahaavan hoidossa itsenäisesti ja vastuualueensa puitteissa valitsee sekä käyttää jalkahaavan hoidossa tarkoituksenmukaisia	käyttää terveydenhuollon ammattihenkilön määräämiä haavanhoitotuotteita jalkahaavan hoidossa itsenäisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Valitsee vastuualueensa puitteissa jalkahaavan hoidossa käytettä-

		hoitotuotteita itsenäisesti ja asiakas- tai potilaslähtöisesti.	vät hoitotuotteet sujuvasti ja asiakas- tai potilaslähtöisesti sekä käyttää niitä monipuolisesti sekä tarkoituksenmukaisesti.
	valitsee yksilöllisesti sopivan valmiin kevennystuotteen. Käyttää jalkahaavan hoidossa valmiita kevennystuotteita ohjeiden mukaisesti.	valitsee jalkahaavan hoidossa käytettävät kevennysmateriaalit asiakas- tai potilaslähtöisesti. Hyödyntää valmistuotteita sekä suunnittelee ja valmistaa yksilöllisesti sopivan jalkahaavan kevennystuotteen huomioiden asiakkaan toimintakyvyn.	valitsee jalkahaavan hoidossa käytettävät kevennysmateriaalit asiakas- tai potilaslähtöisesti. Hyödyntää valmistuotteita sekä suunnittelee ja valmistaa yksilöllisesti sopivan jalkahaavan kevennystuotteen sujuvasti ottaen huomioon sen toimivuuden, esteettisyyden ja asiakkaan toimintakyvyn.
	tunnistaa asiakkaan tai potilaan, jolla on jalkahaava, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kuntoutuksen palvelujen tarpeita ja ohjaa häntä perustason palvelujen käyttöön.	tunnistaa asiakkaan tai potilaan, jolla on jalkahaava, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kuntoutuksen palvelujen tarpeita ja ohjaa häntä tarpeenmukaisten palvelujen käyttöön.	tunnistaa asiakkaan tai potilaan, jolla on jalkahaava, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kuntoutuksen palvelujen tarpeita ja neuvoo häntä asiakaslähtöisten, erilaisten vaihtoehtojen palvelujen käytössä.
	tunnistaa työryhmän jäsenenä asiakkaan tai potilaan jalkahaavan hoitoon liittyvien apuvälineiden tarpeen ja ohjaa niiden hankinnassa ja käytössä.	tunnistaa asiakkaan tai potilaan jalkahaavan hoitoon liittyvien apuvälineiden tarpeen ja ohjaa niiden hankinnassa ja käytössä.	tunnistaa asiakkaan tai potilaan jalkahaavan hoitoon liittyvien apuvälineiden tarpeen ja ohjaa niiden hankinnassa ja käytössä sekä ottaa huomioon niiden merkityksen toimintakyvyn edistämisessä.
Omahoito	ohjaa asiakkaalle tai potilaalle jalkahaavan omahoidon ja liikuntakykyä edistävän liikehoidon.	ohjaa ja motivoi asiakasta tai potilasta toteuttamaan jalkahaavan omahoitoa ja liikuntakykyä edistävää liikehoitoa.	ohjaa perustellen ja asiakaslähtöisesti sekä motivoi asiakasta tai potilasta toteuttamaan jalkahaavan omahoitoa ja liikuntakykyä edistävää liikehoitoa. Varmistaa omahoidon toteutumismahdollisuudet.
Ohjaaminen	kysyy asiantuntijalta neuvoa asiakkaan tai potilaan jalkahaavan jatkohoitotarpeen arvioimiseen.	ohjaa tarvittaessa asiakkaan tai potilaan jalkahaavan hoitoon muulle terveydenhuollon asiantuntijalle.	arvioi asiakkaan tai potilaan jalkahaavan jatkohoidon tarpeen ja tarvittaessa kirjoittaa lähetteen sekä ohjaa asiakkaan tai potilaan muulle terveydenhuollon asiantuntijalle.
	ohjaa terveydenhuollon henkilöstöä asiakkaan tai potilaan jalkahaavan hoidon toteutuksessa.	ohjaa aktiivisesti terveydenhuollon henkilöstöä asiakkaan tai potilaan jalkahaavan hoidon toteutuksessa.	ohjaa aktiivisesti ja monipuolisesti perustellen terveydenhuollon henkilöstöä asiakkaan tai potilaan jalkahaavan hoidon toteutuksessa.

Aseptinen työskentely	huolehtii itsenäisesti asiakkaan tai potilaan hoitoympäristön puhtaanapidosta niin, että mikrobit tai tartunnat eivät leviä.	huolehtii aktiivisesti ja itsenäisesti asiakkaan tai potilaan hoitoympäristön puhtaanapidosta niin, että mikrobit tai tartunnat eivät leviä.	huolehtii aktiivisesti ja sujuvasti asiakkaan tai potilaan hoitoympäristön puhtaanapidosta niin, että mikrobit tai tartunnat eivät leviä.
	huolehtii omasta hygienias- taan ja suojavaatteen puh- taudesta. Käyttää suoja- materiaalia.	huolehtii omasta hygienias- taan ja suojavaatteen puh- taudesta sekä ottaa huomi- oon tartuntojen leviämisen mahdollisuuden. Käyttää suoja- materiaalia tarpeenmukaises- ti.	huolehtii omasta hygienias- taan ja suojavaatteen puh- taudesta sekä ennaltaehkäi- see monipuolisesti tartun- tojen leviämisen käyttäen suoja- materiaalia tarpeen mukai- sesti.
	toteuttaa ohjeiden mukaisesti jalkahaavan hoitoa aseptista työjärjestystä noudattaen.	suunnittelee ja toteuttaa jalkahaavan hoitoa aseptis- ta työjärjestystä noudatta- en.	suunnittelee ja toteuttaa sujuvasti jalkahaavan hoi- toa aseptista työjärjestystä noudattaen.
Työvälineiden ja materi- aalinen käyttäminen	käyttää jalkahaavan hoidossa välineitä ja laitteita turvalli- sesti.	valitsee jalkahaavan hoi- dossa käytettävät välineet ja laitteet asiakas- tai potilas- lähtöisesti ja käyttää niitä turvallisesti.	valitsee jalkahaavan hoi- dossa käytettävät välineet ja laitteet asiakas- tai poti- laslähtöisesti, ottaen huo- mioon toiminnan taloudel- lisuuden. Käyttää niitä sujuvasti ja turvallisesti.
	käyttää kertakäyttötuotteita tarkoituksenmukaisesti.	käyttää kertakäyttötuotteita tarkoituksenmukaisesti, ottaen huomioon taloudel- lisuuden ja kertyvän jätteen määrän niiden käytössä.	valitsee ja käyttää kerta- käyttötuotteita tarkoituk- senmukaisesti ja taloudelli- sesti. Huolehtii jätteiden lajittelusta asianmukaisesti.
Työn kehittäminen	tekee yhteistyötä asiakkaan tai potilaan hoidon moni- ammattillisessa verkostossa. Toimii omalla vastuualueel- laan.	tekee oma-aloitteisesti yhteistyötä asiakkaan tai potilaan hoidon moniam- matillisessa verkostossa. Toimii omalla vastuualue- ellaan.	tekee oma-aloitteisesti ja sujuvasti yhteistyötä asiak- kaan tai potilaan hoidon moniammatillisessa ver- kostossa. Konsultoi muita asiantuntijoita, tiedottaa toiminnastaan ja toimii omalla vastuualueellaan.
	kehittää ammattitaitoaan saamansa palautteen mukai- sesti.	pyytää palautetta ja kehittää ammattitaitoaan palautteen mukaisesti. On kiinnostu- nut alasta ja hakee siihen liittyvää tietoa kehittääk- seen itseään.	arvioi toimintaansa, pyytää palautetta ja kehittää mo- nipuolisesti ammattitaito- aan saamansa palautteen pohjalta. On kiinnostunut alasta ja hakee monipuoli- sesti siihen liittyvää tietoa kehittääkseen itseään.

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Jalkahaavan hoitoa kos- kevan tiedon hallinta	hyödyntää jalkahaavan hoi- dossa tietoa eri haavatyypeis- tä ja niiden hoitoperiaatteis- ta.	perustelee toimintaansa jalkahaavan hoidossa tie- doilla eri haavatyypeistä ja niiden hoitoperiaatteista.	perustelee monipuolisesti toimintaansa jalkahaavan hoidossa tiedoilla eri haa- vatyypeistä ja niiden hoi- toperiaatteista.
	hyödyntää työssään tietoa digikuvaamisesta ja sähköi- sestä dokumentoinnista.	perustelee toimintaansa tiedoilla digikuvaamisesta ja sähköisestä dokumentoin- nista.	perustelee monipuolisesti toimintaansa tiedoilla digikuvaamisesta ja säh- köisestä dokumentoinnis- ta.

			ta.
	hyödyntää työssään ja ohjauksessaan tietoa jalkahaavan hoidosta, haavanhoitotuotteista ja niiden käyttöperiaatteista.	perustelee jalkahaavan hoitoa ja asiakkaan tai potilaan ohjausta tiedoilla haavanhoitotuotteista ja niiden käyttöperiaatteista.	perustelee monipuolisesti jalkahaavan hoitoa ja asiakkaan tai potilaan ohjausta tiedoilla haavanhoitotuotteista ja niiden käyttöperiaatteista.
	hyödyntää työssään tietoa eri sairauksien (esim. diabetes, iho- ja reumasairaudet sekä verenkiertoelintensairaudet) vaikutuksesta jalkahaavan hoitoon.	perustelee toimintaansa tiedoilla eri sairauksien (esim. diabetes, iho- ja reumasairaudet sekä verenkiertoelintensairaudet) vaikutuksesta jalkahaavan hoitoon.	perustelee monipuolisesti toimintaansa tiedoilla eri sairauksien (esim. diabetes, iho- ja reumasairaudet sekä verenkiertoelintensairaudet) vaikutuksesta jalkahaavan hoitoon.
	hyödyntää jalkahaavan hoidossa tietoa ikääntymisen vaikutuksista elimistöön sekä liikunta- ja toimintakykyyn sekä erityisesti alaraajoihin.	perustelee toimintaansa jalkahaavan hoidossa tiedoilla ikääntymisen vaikutuksista elimistöön sekä liikunta- ja toimintakykyyn sekä erityisesti alaraajoihin.	perustelee monipuolisesti toimintaansa jalkahaavan hoidossa tiedoilla ikääntymisen vaikutuksista elimistöön sekä liikunta- ja toimintakykyyn sekä erityisesti alaraajoihin.
	noudattaa kestävän kehityksen ja taloudellisuuden periaatteita valitessaan jalkahaavan hoidon työvälineitä ja materiaaleja.	perustelee asiakas- ja potilaslähtöisesti valitessaan jalkahaavan hoidon työvälineitä ja materiaaleja. Noudattaa kestävän kehityksen ja taloudellisuuden periaatteita.	perustelee monipuolisesti sekä asiakas- ja potilaslähtöisesti valitessaan jalkahaavan hoidon työvälineitä ja materiaaleja. Noudattaa kestävän kehityksen ja taloudellisuuden periaatteita.
Jalkahaavan kevennys-hoitoa koskevan tiedon hallinta	hyödyntää jalkahaavan kevennys-hoidossa tietoa jalkaterän toiminnasta.	perustelee jalkahaavan kevennys-hoitoa tiedoilla jalkaterän toiminnasta.	soveltaa ja perustelee jalkahaavan kevennys-hoidossa toimintaansa tiedoilla jalkaterän toiminnasta.
	hyödyntää työssään tietoa kevennystuotteiden materiaaleista ja niiden käsittelystä sekä soveltuvuudesta jalkahaavan kevennykseen.	perustelee toimintaansa tiedoilla kevennystuotteiden materiaaleista ja niiden käsittelystä sekä soveltuvuudesta jalkahaavan kevennykseen.	perustelee monipuolisesti toimintaansa tiedoilla kevennystuotteiden materiaaleista ja niiden käsittelystä sekä soveltuvuudesta jalkahaavan kevennykseen.
Lääkehoitoa koskevan tiedon hallinta	hyödyntää jalkahaavan hoidossa tietoa lääkehoidosta ja lääkkeiden sivu- ja haittavaikutuksista sekä vaikutuksista alaraajoihin.	perustelee toimintaansa jalkahaavan hoidossa tiedoilla lääkehoidosta ja lääkkeiden sivu- ja haittavaikutuksista sekä vaikutuksista alaraajoihin.	perustelee monipuolisesti toimintaansa jalkahaavan hoidossa tiedoilla lääkehoidosta ja lääkkeiden sivu- ja haittavaikutuksista sekä vaikutuksista alaraajoihin.
	hyödyntää jalkahaavan hoidossa tietoa haavan hoidossa ulkoisesti käytettävistä lääkeaineista.	perustelee toimintaansa jalkahaavan hoidossa tiedoilla haavan hoidossa ulkoisesti käytettävistä lääkeaineista.	perustelee monipuolisesti toimintaansa jalkahaavan hoidossa tiedoilla haavan hoidossa ulkoisesti käytettävistä lääkeaineista.
	hyödyntää työssään tietoa lääkehoitoa ohjaavista säädöksistä.	perustelee toimintaansa tiedoilla lääkehoitoa ohjaavista säädöksistä.	perustelee monipuolisesti toimintaansa tiedoilla lääkehoitoa ohjaavista säädöksistä.

Aseptiikkaa koskevan tiedon hallinta	hyödyntää jalkahaavan hoidossa tietoa mikrobiologiasta ja tartuntojen leviämisen ehkäisystä.	soveltaa jalkahaavan hoidossa tietoa mikrobiologiasta ja tartuntojen leviämisen ehkäisystä.	monipuolisesti soveltaa ja perustelee jalkahaavan hoidossa tietoa mikrobiologiasta ja tartuntojen leviämisen ehkäisystä.
--------------------------------------	--	---	--

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelman ratkaisu	ottaa vastaan ja antaa asiallisesti palautetta sekä kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella ja arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan	ottaa vastaan ja antaa asiallisesti palautetta sekä kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella ja arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan. Pyytää tarvittaessa ohjausta.	hankkii, jäsentää ja arvioi tietoa sekä soveltaa aiemmin opittua muuttuvissa työtilanteissa, tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittymistarpeitaan. Antaa palautetta esittäen raketavia ratkaisuvaihtoehtoja ja pyytää ohjausta tarvittaessa
	tekee työhönsä liittyviä valintoja ja päätöksiä sekä ratkaisee ongelmia.	tekee itsenäisesti työhönsä liittyviä päätöksiä ja ratkaisee ongelmia sekä hankkii lisätietoa ratkaisuilleen.	tekee itsenäisesti työhönsä liittyviä päätöksiä ja ratkaisee ongelmia. Perustelee toimintaansa ammatillisilla tiedoilla ja hankkii tarvittaessa lisätietoa.
Vuorovaikutus ja yhteistyö	kohtaa asiakkaan tai potilaan ammatillisesti ja toimii vastuullisesti moniammatillisessa työryhmässä	kohtaa asiakkaan tai potilaan ammatillisesti ja edistää asiakkaan tai potilaan hyvinvointia vuorovaikutuksellisin keinoin sekä toimii vastuullisesti ja yhteistyökykyisesti.	kohtaa asiakkaan tai potilaan ammatillisesti ja edistää asiakkaan tai potilaan hyvinvointia omaaloitteisesti ja yksilöllisesti vuorovaikutuksellisin keinoin. Hyödyntää asiakailta tai potilailta tai heidän läheisiltä työstään saamaansa hyvää palautetta ammatillisessa kehittämisessään.
	ilmaisee itseään ymmärrettävästi ja asianmukaisesti sekä suullisesti että kirjallisesti.	ilmaisee itseään ammatillisesti, asianmukaisesti ja selkeästi sekä suullisesti että kirjallisesti.	ilmaisee itseään ammatillisesti, omaaloitteisesti ja luontevasti sekä suullisesti että kirjallisesti.
Ammattietiikka	työskentelee jalkojenhoidossa sosiaali- ja terveysalan arvoperustan, toimintaperiaatteiden, säädösten ja säännösten mukaisesti.	työskentelee jalkojenhoidossa sosiaali- ja terveysalan arvoperustan, toimintaperiaatteiden, säädösten ja säännösten mukaisesti ja perustelee toimintaansa niillä.	työskentelee jalkojenhoidossa sosiaali- ja terveysalan arvoperustan, toimintaperiaatteiden, säädösten ja säännösten mukaisesti ja perustelee monipuolisesti niillä toimintaansa.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa osaamisensa jalkahaavan hoidossa ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa toimimalla alan työtehtävissä terveyskeskuksessa, sairaalassa, kuntoutuslaitoksessa, vanhustenhuollon yksiköissä tai yksityisten hoitolaitosten jalkojenhoidon yksiköissä tai kotihoidossa.

Työtä tehdään siinä laajuudessa, että osoitettava osaaminen vastaa kattavasti tutkinnon perusteissa määrättyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteereitä.

Ammattiosaamisen näyttöä tai tutkintotilaisuutta voidaan jatkaa toisessa työpaikassa/tökohteessa tai ammatillisessa peruskoulutuksessa koulutuksen järjestäjän osoittamassa muussa paikassa niin, että osaamisen osoittamisen kattavuus varmistuu.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa osaamista ei voida työtä tekemällä ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa kattavasti osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla.

2.3.7 Näytteenotto ja asiakaspalvelu

Opiskelijan tulee suorittaa hyväksytysti ammattiosaamisen näytössä vähintään Toimintakyvyn ylläpitäminen ja edistäminen -tutkinnon osa ennen tämän valinnaisen tutkinnon osan ammattiosaamisen näyttöä.

Tutkinnon suorittajan tulee suorittaa tutkintotilaisuudessa hyväksytysti vähintään Toimintakyvyn ylläpitäminen ja edistäminen -tutkinnon osa ennen tämän valinnaisen tutkinnon osan tutkintotilaisuutta.

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- työskennellä sosiaali- ja terveysalan säädösten, määräysten ja toimintaperiaatteiden mukaan
- **toimia vastuualueellaan laboratoriotutkimusprosessissa ja laatutyössä**
- toimia asiakaslähtöisesti näytteenotossa ja kliinisessä laboratoriotyössä
- hyödyntää työssään tietoa preanalyttisten tekijöiden merkityksestä laboratoriotutkimuksiin
- työskennellä näytteiden oton, käsittelyn, säilytyksen ja kuljetuksen perusperiaatteiden mukaisesti
- käyttää vastuualueellaan laboratoriotyössä tarvittavaa perusvälineistöä, -laitteistoa ja -menetelmiä
- toimia näytteenotossa kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti
- työskennellä aseptiikkaa, työturvallisuutta ja ergonomiaa noudattaen sekä edistää työhyvinvointia
- kehittää omaa työtään, ammatillista toimintaansa ja työprosesseja osana työyhteisöä
- seurata oman alansa kehitystä ja tunnistaa työnsä ajankohtaisia haasteita
- toimia ammattietiikkaa noudattaen.

Osaamisen arviointi

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oman työn suunnittelu	suunnittelee työtään asiakaslähtöisesti ja laboratorion laatu järjestelmää noudattaen, mutta tarvitsee uusissa tilanteissa ohjausta.	suunnittelee työtään asiakaslähtöisesti ja laboratorion laatu järjestelmää noudattaen.	suunnittelee itsenäisesti, asiakaslähtöisesti ja laboratorion laatu järjestelmän huomioon ottaen vastuullaan olevia töitä ja tehtäviä sekä toimii mo-

			niammatillisessa ryhmässä aktiivisesti.
Oman työn toteutus	työskentelee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti annettujen ohjeiden mukaisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta.	työskentelee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti annettujen ohjeiden mukaisesti ja muuttaa joustavasti toimintaansa päivittäisten tilanteiden mukaan.	työskentelee suunnitelmallisesti, tavoitteellisesti ja tarkoituksenmukaisesti annettujen ohjeiden mukaisesti ja sovittaa työnsä työympäristön muuhun toimintaan sujuvasti.
	noudattaa työohjeita, työaikoja ja sopimuksia sekä neuvottelee poikkeamista.	noudattaa työohjeita, työaikoja ja sopimuksia, tekee annetut tehtävät omatoimisesti ja vastaa työosuudestaan kokonaisuudessaan.	noudattaa työohjeita, työaikoja ja sopimuksia ja tekee omalla vastuualueellaan muitakin kuin annettuja tehtäviä.
	osallistuu yhteistyöhön tilaaja-asiakkaan kanssa, mutta tarvitsee ajoittain työyhteisön tukea.	osallistuu yhteistyöhön tilaaja-asiakkaan kanssa, mutta tarvitsee uusissa tilanteissa työyhteisön tukea.	toimii yhteistyössä tilaaja-asiakkaan kanssa joustavasti ja aktiivisesti.
Oman työn arviointi ja kehittäminen	arvioi työnsä onnistumista.	arvioi työnsä onnistumista työn kuluessa ja selviytyy uusista ja muuttuvista tilanteista oma-aloitteisesti.	arvioi työnsä onnistumista, perustelee arviotaan sekä kehittää sen pohjalta työskentelytapojaan ja työympäristöään.

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Käytettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Ammatillinen vuorovaikutus	toimii vuorovaikutuksessa asiakkaan tai potilaan kanssa asiallisesti ja ystävällisesti ja ohjaa häntä toimenpiteen eri vaiheissa.	toimii vuorovaikutuksessa asiakkaan tai potilaan kanssa ja ohjaa häntä toimenpiteen eri vaiheissa asiallisesti, yksilöllisesti ja rohkeasti	toimii vuorovaikutuksessa asiakkaan tai potilaan kanssa ja ohjaa häntä toimenpiteen eri vaiheissa asiallisesti, yksilöllisesti, rohkeasti ja turvallisuuden tunnetta herättävästi
	varmistaa hoidon jatkuvuuden, mutta tarvitsee siinä ajoittain ohjausta	varmistaa hoidon jatkuvuuden	varmistaa hoidon jatkuvuuden
	toimii yhteistyössä asiakasverkon kanssa, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	toimii yhteistyössä asiakasverkon kanssa	toimii yhteistyössä asiakasverkon kanssa joustavasti
Laboratorion näytteenottotyössä toimiminen	ottaa turvallisesti keskeisimmät laboratoriotutkimukset (esim. verinäytteet, eritenäytteet, EKG ja muut erikoisnäytteet), mutta tarvitsee ajoittain ohjausta näytteenoton aikana	ottaa keskeisimmät laboratoriotutkimukset (esim. verinäytteet, eritenäytteet, EKG ja muut erikoisnäytteet) itsenäisesti	ottaa taitavasti itsenäisesti ja asiakaslähtöisesti keskeisimmät laboratoriotutkimukset (esim. verinäytteet, eritenäytteet, EKG ja muut erikoisnäytteet)
	toimii näytteenotossa työpaikan hygieniakäytäntöjen ja aseptisen työjärjestyksen mukaisesti	toimii näytteenotossa säädösten, hygieniakäytäntöjen ja aseptisen työjärjestyksen mukaisesti ja ehkäisee toiminnallaan tartuntojen leviämistä	toimii näytteenotossa säädösten, hygieniakäytäntöjen ja aseptisen työjärjestyksen mukaisesti, ehkäisee tartuntojen leviämistä ja perustelee tekemänsä ratkaisut
Asiakkaan tai potilaan tarkkailu näytteenotossa	seuraa asiakkaan tai potilaan vointia ja turvallisuutta toimenpiteen yhteydessä ja varmistaa hoidon jatkuvuuden, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	seuraa asiakkaan tai potilaan vointia toimenpiteen yhteydessä ja varmistaa hoidon jatkuvuuden	seuraa asiakkaan tai potilaan vointia toimenpiteen yhteydessä ja toimii asiakaslähtöisesti ylläpitävissä tilanteissa sekä varmistaa hoidon jatkuvuuden itsenäisesti
Menetelmien ja	käyttää työhönsä liittyviä kes-	käyttää työhönsä liittyviä kes-	valitsee itsenäisesti työhönsä

välineiden valinta	keisimpiä työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja asiakaslähtöisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	keisimpiä työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja asiakaslähtöisesti ja omatoimisesti työtilanteissa	sopivimmat työmenetelmät, työvälineet ja materiaalit asiakaslähtöisesti ja käyttää niitä sujuvasti vaihtelevissa työtilanteissa
	toimii kestävän kehityksen periaatteita noudattaen ja on tietoinen kustannusvaikutuksista ja laatukriteereistä, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	toimii kestävän kehityksen periaatteita noudattaen ja on tietoinen toimenpiteen kustannusvaikutuksista ja laatukriteereistä	edistää toiminnallaan kestävän kehityksen periaatteiden toteutumista, perustelee toimintaansa sekä toimii kustannustietoisesti ja laatukriteerien mukaan
Välineiden huoltaminen	huoltaa näytteenotossa tarvittavan välineistön ja tarkistaa materiaalien saatavuuden, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	tarkastaa, täydentää, puhdistaa ja huoltaa näytteenotossa tarvittavan välineistön ja tarkistaa materiaalien saatavuuden itsenäisesti	huolehtii näytteenotossa tarvittavan välineistön täydennyksestä, puhdistuksesta ja huollosta ja hoitoympäristöstä vastuullisesti ja tilanteen vaatimalla tavalla sekä arvioi puhdistustarpeen erikoistilanteiden jälkeen
Tietojärjestelmien käyttö ja kirjaaminen	käyttää tietojärjestelmiä ja kirjaa näytteenottotapahtumat toimintaohjeiden mukaisesti, mutta tarvitsee siinä ajoittain ohjausta	käyttää tietojärjestelmiä ja kirjaa näytteenottotapahtumat toimintaohjeiden mukaisesti	käyttää sujuvasti tietojärjestelmiä ja kirjaa näytteenottotapahtumat toimintaohjeiden mukaisesti

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Näytteenottotyössä tarvittavan tiedon hallinta	hyödyntää työssään tietoa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä, elimistön rakenteesta ja toiminnasta, elintoinnoista, sairauksista ja niiden hoidoista ja työturvallisuudesta.	perustelee toimintaansa tiedoillaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä, elimistön rakenteesta ja toiminnasta, elintoinnoista, sairauksista ja niiden hoidoista ja työturvallisuudesta.	perustelee monipuolisesti toimintaansa tiedoillaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä, elimistön rakenteesta ja toiminnasta, elintoinnoista, sairauksista ja niiden hoidoista ja työturvallisuudesta.
	hyödyntää työssään tietoa laboratoriotutkimusprosessista, laboratoripalvelujärjestelmästä ja palvelujen tuottajista.	perustelee toimintaansa tiedoilla laboratoriotutkimusprosessista, laboratoripalvelujärjestelmästä ja palvelujen tuottajista.	perustelee monipuolisesti toimintaansa tiedoilla laboratoriotutkimusprosessista, laboratoripalvelujärjestelmästä ja palvelujen tuottajista.
	noudattaa kestävän kehityksen ja taloudellisuuden periaatteita työvälineiden ja materiaalien valinnassa.	perustelee asiakas- ja potilaslähtöisesti valitsemansa työvälineet ja materiaalit sekä noudattaa kestävän kehityksen ja taloudellisuuden periaatteita.	perustelee monipuolisesti asiakas- ja potilaslähtöisesti valitsemansa työvälineet ja materiaalit sekä noudattaa kestävän kehityksen ja taloudellisuuden periaatteita.

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	ottaa vastaan ja antaa asiallisesti palautetta sekä kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella	ottaa vastaan ja antaa asiallisesti palautetta sekä kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella	hankkii, jäsentää ja arvioi tietoa sekä soveltaa aiemmin opittua muuttuvissa työtilanteissa, tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittymistarpeita

	arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan	arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan sekä pyytää tarvittaessa ohjausta	antaa palautetta esittäen rakentavia ratkaisuvaihtoehtoja ja pyytää ohjausta tarvittaessa
Vuorovaikutus ja yhteistyö	kohtaa asiakkaan tai potilaan ammatillisesti ja toimii moniammatillisen työryhmän jäsenenä työyhteisössä hyväksyttyjen toimintaperiaatteiden mukaisesti	kohtaa asiakkaan tai potilaan ammatillisesti ja edistää hänen hyvinvointiaan vuorovaikutuksellisin keinoin	kohtaa asiakkaan tai potilaan ammatillisesti ja edistää hänen hyvinvointiaan omaloitteisesti ja yksilöllisesti vuorovaikutuksellisin keinoin
		toimii aktiivisesti ja vastuullisesti moniammatillisen työryhmän jäsenenä sekä ottaa huomioon muiden työryhmän jäsenten tehtäviä ja vastuualueita	toimii aktiivisesti ja vastuullisesti moniammatillisen työryhmän jäsenenä sekä sidosryhmien kanssa
			toimii asiallisesti ristiriitatilanteissa ja ottaa huomioon muiden työryhmän jäsenten tehtävät ja vastuualueet
	käyttää työryhmän jäsenenä työyksikön tieto- ja viestintävälineistöä vastuualueellaan työyksikön ohjeistuksen mukaisesti ja noudattaa tietosuoja- ja viestinnässä, mutta tarvitsee ajoittain tukea	käyttää työyksikön tieto- ja viestintävälineistöä asiallisesti oman työn vastuualueella työyksikön ohjeistuksen mukaisesti sekä noudattaa tietosuoja- ja viestinnässä	hyödyntää tieto- ja viestintävälineistöä potilaan hoidossa käyttää työyksikön tieto- ja viestintävälineistöä tarkoituksenmukaisesti oman työn vastuualueella ohjeistuksen mukaisesti sekä noudattaa tietosuoja- ja viestinnässä
Ammattietiikka	työskentelee sosiaali- ja terveydenhuollon arvoperustan, säädösten, määräysten ja toimintaperiaatteiden mukaisesti	työskentelee sosiaali- ja terveydenhuollon arvoperustan, säädösten, määräysten ja toimintaperiaatteiden mukaisesti ja perustelee toimintaansa niillä	työskentelee sosiaali- ja terveydenhuollon arvoperustan, säädösten, määräysten ja toimintaperiaatteiden mukaisesti ja perustelee monipuolisesti niillä toimintaansa
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	noudattaa työpaikan työhyvinvointi- ja työturvallisuusohjeita, palo- ja sähköturvallisuusmääräyksiä sekä torjuu työn aiheuttamia terveysvaaroja ja tiedottaa niistä asiakkaalle ja työryhmälle	noudattaa työpaikan työhyvinvointi- ja työturvallisuusohjeita, palo- ja sähköturvallisuusmääräyksiä sekä torjuu työn aiheuttamia terveysvaaroja ja tiedottaa niistä omaloitteisesti asiakkaalle ja työryhmälle	noudattaa työpaikan työhyvinvointi- ja työturvallisuusohjeita, palo- ja sähköturvallisuusmääräyksiä sekä ehkäisee työn aiheuttamia terveysvaaroja ja tiedottaa niistä aktiivisesti asiakkaalle ja työryhmälle
	käyttää asianmukaista työasua ja toimii työpaikan hygieniakäytäntöjen ja aseptisen työjärjestyksen mukaisesti	käyttää asianmukaista työasua ja toimii työpaikan hygieniakäytäntöjen ja aseptisen työjärjestyksen mukaisesti sekä torjuu terveysvaaroja ja -haittoja	käyttää asianmukaista työasua ja toimii työpaikan hygieniakäytäntöjen ja aseptisen työjärjestyksen mukaisesti sekä kehittää sitä omalla vastuualueellaan
	työskentelee pääasiallisesti ergonomisesti oikein ja ennaltaehkäisee työn aiheuttamia tapaturmia ja vammoja	työskentelee ergonomisesti oikein ja ennaltaehkäisee työn aiheuttamia tapaturmia ja vammoja	työskentelee ergonomisesti oikein hyödyntäen asiakkaan voimavaroja ja apuvälineitä sekä kehittää työympäristön ergonomian toimivuutta
	kohtaa työryhmän jäsenenä haasteellisesti käyttäytyviä asiakkaita tai potilaita ja toimii työyksikön turvaohjeiden mukaan ja suojelee tarvittaessa itseään	kohtaa haasteellisesti käyttäytyviä asiakkaita tai potilaita ja toimii työyksikön turvaohjeiden mukaan ja suojelee tarvittaessa itseään	ehkäisee haasteellisia tilanteita, kohtaa haasteellisesti käyttäytyviä asiakkaita tai potilaita ja toimii työyksikön turvaohjeiden mukaan ja suojelee tarvittaessa itseään

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa osaamisensa näytteenotossa ja asiakaspalvelussa toimimalla alan työtehtävissä terveyskeskuksen, yksityisen terveysaseman tai sairaalan laboratoriossa. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että osoitettava osaaminen vastaa kattavasti tutkinnon perusteissa määrättyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteereitä.

Ammattiosaamisen näyttöä tai tutkintotilaisuutta voidaan jatkaa toisessa työpaikassa/tökohteessa tai ammatillisessa peruskoulutuksessa koulutuksen järjestäjän osoittamassa muussa paikassa niin, että osaamisen osoittamisen kattavuus varmistuu.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa osaamista ei voida työtä tekemällä ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa kattavasti osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla.

2.3.8 Vanhusten kotihoito ja huolenpito

Opiskelijan tulee suorittaa hyväksytysti ammattiosaamisen näytössä vähintään Toimintakyvyn ylläpitämien ja edistäminen -tutkinnon osa ennen tämän valinnaisen tutkinnon osan ammattiosaamisen näyttöä.

Tutkinnon suorittajan tulee suorittaa hyväksytysti tutkintotilaisuudessa vähintään Toimintakyvyn ylläpitäminen ja edistäminen -tutkinnon osa ennen tämän valinnaisen tutkinnon osan tutkintotilaisuutta.

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- kunnioittaa kotona asuvan asiakkaan yksityisyyttä, tapoja, tottumuksia ja omaisuutta
- suunnitella, toteuttaa ja arvioida kotona asuvan asiakkaan hoitoa ja palvelua ottaen huomioon asiakkaan voimavarat ja osallisuuden
- toimia kotona asuvan asiakkaan omaishoitajan, läheisten ja verkoston kanssa yhteistyössä
- käyttää kotona asuvan asiakkaan ja hänen läheistensä kanssa työskennellessään ammatillisia vuorovaikutustaitoja
- tukea ja ohjata kotona asuvaa asiakasta päivittäisissä toiminnoissa hänen voimavarojensa huomioiden
- havainnoida kotona asuvan asiakkaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin ja toimintakyvyn muutoksia ja ehkäistä niitä heikentäviä tekijöitä
- ohjata ja tukea kotona asuvaa asiakasta ja hänen läheisiään fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin ja toimintakyvyn ylläpitämisessä ja edistämisessä
- ohjata ja tukea kotona asuvaa asiakasta ja hänen läheisiään erilaisten etuuksien ja palvelujen hakemisessa ja käytössä
- ohjata ja tukea kotona asuvaa asiakasta hoitopolun (esim. laitos- ja kotihoidon nivelvaihe, muisti- ja päihdeongelmat) eri vaiheissa
- toteuttaa kotona asuvan asiakkaan lääkahoitoa
- käyttää asiakkaan kotona oman työnsä työvälineitä sekä turvallisuuteen, sosiaaliseen kanssakäymiseen, tiedonkulkuun ja tilastointiin liittyvää teknologiaa sekä ohjata asiakkaita ja omaisia niiden käytössä
- auttaa asiakasta huolehtimaan ja/tai huolehtia asiakkaan ruokahuollosta ja ravitsemuksesta
- auttaa asiakasta huolehtimaan ja/tai huolehtia asiakkaan kodin päivittäisestä siisteydestä ja/tai ylläpitosiivouksesta ja vaatehuollosta
- hoitaa asiakkaan puolesta asioita kodin ulkopuolella ja/tai avustaa asiakasta asioimisessa
- toimia vastuualueellaan kotihoidon työryhmän jäsenenä
- hyödyntää kotihoidossa työskennellessään oman alansa tietoperustaa
- kehittää toimintaansa saamansa palautteen pohjalta sekä arvioida omaa osaamistaan

- ratkaista kotona asuvan asiakkaan arjen ongelmia ja toimia yllättävissä tilanteissa asiakkaan kotona
- työskennellä sosiaali- ja terveysalan eettisten periaatteiden mukaan asiakkaan kodissa
- edistää omaa työhyvinvointiaan ja työturvallisuuttaan työskennellessään kotihoidossa
- työskennellä kestävän kehityksen periaatteen mukaan asiakkaan kodissa.

Osaamisen arviointi

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Suunnitelmallinen työskentely	päivittää työryhmän tukemana yhdessä asiakkaan ja hänen läheisensä kanssa hoito- ja palvelusuunnitelman, jota toteuttaa ja arvioi työryhmän tukemana.	päivittää työryhmän jäsenenä yhdessä asiakkaan ja hänen läheisensä kanssa hoito- ja palvelusuunnitelman, jota toteuttaa ja arvioi.	laatii tai päivittää työryhmän jäsenenä yhdessä asiakkaan ja hänen läheisensä kanssa hoito- ja palvelusuunnitelman, jota toteuttaa ja arvioi monipuolisesti.
	suunnittelee asiakaskäyntinsä työryhmän tukemana asiakkaan hoito- ja palvelusuunnitelman mukaisesti huomioiden asiakkaan toiveita.	suunnittelee asiakaskäyntinsä asiakkaan hoito- ja palvelusuunnitelman mukaisesti huomioiden asiakkaan tavat, tottumukset ja yksityisyyden. Toimii joustavasti ja arvioi omaa toimintaansa.	suunnittelee asiakaskäyntinsä asiakkaan hoito- ja palvelusuunnitelman mukaisesti huomioiden kattavasti asiakkaan tavat, tottumukset ja yksityisyyden tarpeen. Toimii joustavasti ja asiakaslähtöisesti poikkeustilanteissa ja arvioi ja perustelee omaa toimintaansa.

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Ammatillinen vuorovaikutus kotihoidossa	toimii ammatillisesti vuorovaikutustilanteissa asiakkaiden kanssa.	käyttää luontevasti ammatillisia vuorovaikutustaitojaan toimiessaan asiakkaan kanssa.	käyttää luontevasti ammatillisia vuorovaikutustaitojaan toimiessaan asiakkaan kanssa myös haastavissa tilanteissa.
	ottaa työssään huomioon asiakkaan ja hänen läheiset sekä toimii yhteistyössä heidän kanssaan.	toimii aktiivisesti yhteistyössä asiakkaan ja hänen läheisten kanssa ymmärtäen heidän merkityksensä asiakkaan ja oman työskentelynsä voimavarana.	toimii aktiivisesti ja voimavaralähtöisesti yhteistyössä asiakkaan ja hänen läheisten kanssa. Löytää myönteisiä ratkaisuja myös haastavissa tilanteissa.

	tukee työryhmän ohjauksessa omaishoitajaa hänen työssään.	tukee itsenäisesti ja omatoimisesti omaishoitajaa hänen työssään.	tukee aktiivisesti ja monipuolisesti omaishoitajaa hänen työssään.
	tiedottaa ja dokumentoi havaintojaan sekä omaa toimintaansa.	tiedottaa ja dokumentoi aktiivisesti havaintojaan ja omaa toimintaansa.	tiedottaa monipuolisesti ja aktiivisesti havaintojaan ja omaa toimintaansa.
Kotihoito ja huolenpitotyössä toimiminen	huolehtii asiakkaan päivittäisestä ruokahuollosta tai auttaa asiakasta huolehtimaan riittävästä ja iän mukaisesta ravinnon saannista. Ohjaa ja tukee asiakasta ravitsemukseen liittyvissä asioissa hoito- ja palvelusuunnitelman mukaisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta kotihoidon työryhmän jäseniltä.	huolehtii asiakkaan päivittäisestä ruokahuollosta tai auttaa asiakasta huolehtimaan tasapainoisesta ja iän huomioon ottavasta ravinnon saannista hoito- ja palvelusuunnitelman mukaisesti. Tekee havaintoja sekä ohjaa ja tukee asiakasta yksilöllisesti ravitsemukseen liittyvissä asioissa.	huolehtii asiakkaan päivittäisestä ruokahuollosta tai auttaa asiakasta huolehtimaan tasapainoisesta ja iän huomioon ottavasta ravinnon saannista hoito- ja palvelusuunnitelman mukaisesti. Tekee havaintoja sekä ohjaa ja tukee asiakasta yksilöllisesti ravitsemukseen liittyvissä asioissa. Toimii yhteistyössä asiakkaan, hänen läheisten ja kotihoidon työryhmän kanssa ongelmatilanteissa.
	ohjaa ja auttaa asiakasta henkilökohtaisen hygienian hoidossa ja pukeutumisessa sekä huomioi asiakkaan erityisongelmia.	ohjaa ja auttaa asiakasta voimavaralähtöisesti henkilökohtaisen hygienian hoidossa ja pukeutumisessa sekä tunnistaa asiakkaan erityisongelmia.	ohjaa ja auttaa asiakasta yksilöllisesti ja monipuolisesti ottaen huomioon asiakkaan voimavarat henkilökohtaisen hygienian hoidossa ja pukeutumisessa sekä tunnistaa erityisongelmat.
	havainnoi asiakkaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin muutoksia ja tuen tarpeita ja hakee niihin ratkaisuja työryhmän jäsenenä.	havainnoi ja tunnistaa asiakkaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin muutoksia ja tuen tarpeita ja hakee niihin ratkaisuja yhdessä asiakkaan ja hänen läheisten kanssa. Poistaa osaltaan asiakkaan hyvinvointia vähentäviä tekijöitä.	havainnoi ja tunnistaa monipuolisesti ja ennakoiden asiakkaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin muutoksia ja tuen tarpeita ja hakee niihin ratkaisuja moniammatillisessa kotihoidon työryhmässä yhdessä asiakkaan ja hänen läheisten kanssa. Ehkäisee toiminnallaan asiakkaan hyvinvointia vähentäviä tekijöitä.
	ohjaa asiakasta itsehoitoon ja toimintakyvyn	ohjaa ja motivoi oma-aloitteisesti asiakasta	motivoi ja ohjaa aktiivisesti asiakasta itsehoi-

	edistämiseen (esim. lepo, uni, liikunta, virike-toiminta, ravitsemus, sairaudenhoito, erilaisen apuvälineiden käyttö) huomioiden asiakkaan mahdollisuudet, voimavarat ja toimintakyvyn. Käyttää työssään kuntouttavaa työotetta.	itsehoitoon ja toimintakyvyn edistämiseen huomioiden asiakkaan mahdollisuudet, voimavarat ja toimintakyvyn. Käyttää työssään kuntouttavaa työotetta.	toon ja toimintakyvyn edistämiseen löytäen vaihtoehtoja asiakkaan yksilöllisten tarpeiden ja toimintakyvyn mukaan. Toteuttaa työssään kuntouttavaa työotetta.
	tunnistaa joitain asiakkaan palvelujen tarpeita ja ohjaa asiakasta palveluiden käyttöön työryhmän jäsenenä.	kartoittaa asiakkaan sosiaali- ja palveluiden, apuvälineiden ja asunnon muutostyötarpeita. Ohjaa asiakasta ja hänen läheisiään etuuksien hakemisessa sekä palveluiden ja apuvälineiden käytössä. Käyttää tarvittaessa työryhmän apua.	kartoittaa monipuolisesti asiakkaan sosiaali- ja palveluiden, apuvälineiden ja asunnon muutostyötarpeita. Ohjaa asiakasta ja hänen läheisiään etuuksien hakemisessa sekä palveluiden ja apuvälineiden käytössä tehden yhteistyötä alan asiantuntijoiden kanssa.
	ohjaa työryhmän tukemana kotona asuvaa asiakasta hoitopolun (esim. laitospääty- ja kotihoito) eri vaiheissa.	ohjaa ja tukee kotona asuvaa asiakasta hoitopolun eri vaiheissa.	ohjaa ja tukee kotona asuvaa asiakasta yksilölliset tarpeet huomioiden hoitopolun eri vaiheissa.
	tunnistaa asiakkaan voimavaroja ja mielenkiinnon kohteita.	ohjaa asiakasta löytämään omat voimavaransa ja mielenkiinnon kohteensa sekä tukee asiakasta yhteisöllisyyteen.	ohjaa yksilöllisesti asiakasta löytämään omat voimavaransa ja mielenkiinnon kohteensa ja kannustaa aktiiviseen toimijuuteen ja osallisuuteen.
Lääkehoito kotihoitossa	käsittelee, annostelee ja antaa lääkkeet oikein ja turvallisesti asiakkaalle. Ohjaa työryhmän tukemana asiakasta ja hänen läheisiään lääkkeiden käytössä, säilyttämisessä, hävittämisessä ja lääkemääräysten uusimisessa (voimassa olevan STM:n turvallista lääkehoitoa koskevan oppaan mukaisesti).	käsittelee, annostelee ja antaa lääkkeet oikein ja turvallisesti asiakkaalle. Ohjaa asiakasta ja hänen läheisiään lääkkeiden käytössä, säilyttämisessä, hävittämisessä ja lääkemääräysten uusimisessa.	käsittelee, annostelee ja antaa lääkkeet oikein ja turvallisesti asiakkaalle. Ohjaa aktiivisesti asiakasta ja hänen läheisiään lääkkeiden käytössä, säilyttämisessä, hävittämisessä ja lääkemääräysten uusimisessa.
	tarkkailee työryhmän tukemana lääkkeiden	tarkkailee lääkkeiden vaikutuksia ja yhteisvai-	tarkkailee aktiivisesti lääkkeiden vaikutuksia

	vaikutuksia ja yhteisvaikutuksia sekä tunnistaa yleisimpiä haitta- ja sivuvaikutuksia sekä lääkkeiden väärinkäytön ilmiöitä (voimassa olevan STM:n turvallista lääkehoitoa koskevan oppaan mukaisesti).	kutuksia sekä tunnistaa yleisimpiä haitta- ja sivuvaikutuksia sekä lääkkeiden väärinkäytön ilmiöitä.	ja yhteisvaikutuksia sekä tunnistaa yleisimpiä haitta- ja sivuvaikutuksia sekä lääkkeiden väärinkäytön ilmiöitä.
Kodinhoito ja asioiminen	huolehtii asiakkaan kodin päivittäisestä siisteydestä ja/tai ylläpitosiivouksesta toimien kestävän kehityksen periaatteiden mukaan.	auttaa asiakasta huolehtimaan tai huolehtii asiakkaan kodin päivittäisestä siisteydestä ja/tai ylläpitosiivouksesta toimien kestävän kehityksen periaatteiden mukaan	auttaa asiakasta huolehtimaan tai huolehtii asiakkaan kodin päivittäisestä siisteydestä ja/tai ylläpitosiivouksesta yksilöllisten tarpeiden mukaan asiakkaan toiveita kunnioittaen. Toimii kestävän kehityksen periaatteiden mukaan
	huolehtii asiakkaan vaatehuollosta toimien kestävän kehityksen periaatteiden mukaan.	auttaa asiakasta huolehtimaan tai huolehtii asiakkaan vaatehuollosta toimien kestävän kehityksen periaatteiden mukaan.	auttaa asiakasta huolehtimaan tai huolehtii asiakkaan vaatehuollosta yksilöllisten tarpeiden mukaan asiakkaan toiveita kunnioittaen. Toimii kestävän kehityksen periaatteiden mukaan.
	avustaa asiakasta asioimisessa ja/tai hoitaa asiakkaan puolesta joi-takin asioita kodin ulkopuolella.	avustaa asiakasta asioimisessa ja/tai hoitaa asiakkaan puolesta asioita kodin ulkopuolella ottaen huomioon asioiden hoitamisen edellyttämät vaatimukset.	avustaa ja motivoi asiakasta asioimisessa ja/tai hoitaa asiakkaan puolesta asioita kodin ulkopuolella ottaen huomioon asioiden hoitamisen edellyttämät vaatimukset.
Oman työn työvälineiden ja -menetelmien sekä teknologian hyödyntäminen kotihoidossa	käyttää asiakkaan kotona oman työnsä työvälineitä ja -menetelmiä sekä turvallisuuteen, sosiaaliseen kanssakäymiseen, tiedonkulkuun ja tilastointiin liittyvää teknologiaa työryhmän tukemana.	hyödyntää asiakkaan kotona oman työnsä työvälineitä ja -menetelmiä sekä turvallisuuteen, sosiaaliseen kanssakäymiseen, tiedonkulkuun ja tilastointiin liittyvää teknologiaa.	hyödyntää aktiivisesti asiakkaan kotona oman työnsä työvälineitä ja -menetelmiä sekä turvallisuuteen, sosiaaliseen kanssakäymiseen, tiedonkulkuun ja tilastointiin liittyvää teknologiaa.
	ohjaa asiakkaita ja omaisia turvallisuuteen, sosiaaliseen kanssakäymiseen ja tiedonkulkuun liittyvässä teknologiassa työryhmän tukemana.	ohjaa asiakkaita ja omaisia turvallisuuteen, sosiaaliseen kanssakäymiseen ja tiedonkulkuun liittyvässä teknologiassa.	ohjaa aktiivisesti asiakkaita ja omaisia turvallisuuteen, sosiaaliseen kanssakäymiseen ja tiedonkulkuun liittyvässä teknologiassa.

--	--	--	--

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Hoito- ja huolenpito-työtä koskeva tiedon hallinta	hyödyntää työssään tietoa hoito- ja huolenpito-työn perusteista.	perustelee toimintaansa tiedolla hoito- ja huolenpito-työn perusteista.	perustelee kattavasti toimintaansa tiedolla hoito- ja huolenpito-työn perusteista. Hakee aktiivisesti lisätietoa.
Ravitsemusta koskevan tiedon hallinta	hyödyntää työssään tietoa asiakkaan iän mukaisesta tasapainoisesta ravinnosta ja ruokahuollon palveluista, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta kotihoidon työryhmältä.	hyödyntää työssään tietoa asiakkaan iän mukaisesta tasapainoisesta ravinnosta ja ruokahuollon palveluista. Jakaa tietoa asiakkaalle ja hänen läheisilleen.	hyödyntää työssään tietoa asiakkaan iän mukaisesta tasapainoisesta ravinnosta ja ruokahuollon palveluista ja toimii joustavasti ja asiakkaan tilanteen mukaisesti. Jakaa ja soveltaa yksilöllisesti tietoa asiakkaalle ja hänen läheisilleen.
Fyysisiä ja psyykkisiä vanhenemismuutoksia ja sairauksia koskeva tiedon hallinta	hyödyntää työssään tietoa fyysisistä ja psyykkisistä vanhenemismuutoksista ja aistivammoista sekä yleisimmistä kotihoidon asiakkaan fyysisistä ja psyykkisistä sairauksista ja niiden hoidosta.	perustelee ratkaisunsa ja toimintatapansa tiedolla fyysisistä ja psyykkisistä vanhenemismuutoksista ja aistivammoista sekä yleisimmistä kotihoidon asiakkaan fyysisistä ja psyykkisistä sairauksista ja niiden hoidosta.	perustelee ratkaisunsa ja toimintansa asiakaslähtöisesti ja kattavasti tiedolla fyysisistä ja psyykkisistä vanhenemismuutoksista ja aistivammoista sekä yleisimmistä kotihoidon asiakkaan fyysisistä ja psyykkisistä sairauksista ja niiden hoidosta.
Sosiaalisia vanhenemisen ja hyvinvoinninmuutoksia koskeva tiedon hallinta	hyödyntää työssään tietoa sosiaalisista vanhenemismuutoksista ja yleisimmistä kotihoidon asiakkaan sosiaalisen hyvinvoinnin muutoksista ja tuen tarpeista.	perustelee ratkaisunsa ja toimintatapansa tiedolla sosiaalisista vanhenemismuutoksista ja yleisimmistä kotihoidon asiakkaan sosiaalisen hyvinvoinnin muutoksista ja tuen tarpeista.	perustelee ratkaisunsa ja toimintatapansa tiedolla sosiaalisista vanhenemismuutoksista ja yleisimmistä kotihoidon asiakkaan sosiaalisen hyvinvoinnin muutoksista asiakaslähtöisesti ja kattavasti.
Sosiaalipalveluita ja palvelujen tarjontaa koskevan tiedon hallinta	hyödyntää työssään tietoa kotihoidon asiakkaan ja omaishoitajan palveluista ja sosiaali-etuuksista.	perustelee toimintaansa tiedolla kotihoidon asiakkaan ja omaishoitajan palveluista ja sosiaali-etuuksista.	perustelee kattavasti toimintaansa tiedolla kotihoidon asiakkaan ja omaishoitajan palveluista ja sosiaali-etuuksista.
Itsehoitoon liittyvä tiedon hallinta	tietää itsehoitokäsitteen ja periaatteet ja ottaa niitä huomioon työssään.	perustelee työtilanteisiin liittyvää toimintaansa tiedolla itsehoidon periaatteista.	perustelee monipuolisesti ja kattavasti työtilanteisiin liittyvää toimintaansa tiedolla itsehoidon periaatteista.

Asiakkaan lääkehoidon liittyvä tiedon hallinta	hyödyntää työssään tietoa kotihoidossa olevan asiakkaan lääkehoidosta ja sen erityiskysymyksistä.	perustelee ratkaisunsa ja toimintatapansa tiedolla kotihoidossa olevan asiakkaan lääkehoidosta ja sen erityiskysymyksistä.	perustelee monipuolisesti ratkaisunsa ja toimintaansa tiedolla kotihoidossa olevan asiakkaan lääkehoidosta ja sen erityiskysymyksistä.
Kodinhoitoon liittyvä tiedon hallinta	hyödyntää työssään kodinhoitoon (puhtaanapito, vaatehuolto) liittyvää tietoa.	perustelee toimintaansa asiakkaan kodissa tapahtuvissa työtilanteissa tiedoilla puhtaanapidon ja vaatehuollon perusteista.	perustelee monipuolisesti toimintaansa asiakkaan kodissa tapahtuvissa työtilanteissa tiedoilla puhtaanapidon ja vaatehuollon perusteista.
Kotihoidossa käytettävien työvälineisiin ja -menetelmiin sekä teknologiaan liittyvä tiedon hallinta	hyödyntää työssään tietoa työvälineistä ja -menetelmistä sekä turvallisuuteen, sosiaaliseen kanssakäymiseen, tiedonkulkuun ja tilastointiin liittyvästä teknologiasta.	perustelee toimintaansa tiedolla työvälineistä ja -menetelmistä sekä turvallisuuteen, sosiaaliseen kanssakäymiseen, tiedonkulkuun ja tilastointiin liittyvästä teknologiasta.	perustelee kattavasti toimintaansa tiedolla työvälineistä ja -menetelmistä sekä turvallisuuteen, sosiaaliseen kanssakäymiseen, tiedonkulkuun ja tilastointiin liittyvästä teknologiasta.

Arvioinnin kohde	Arviointikriteerit		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	ottaa vastaan ja antaa asiallisesti palautetta sekä kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella. Arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan.	ottaa vastaan ja antaa asiallisesti palautetta sekä kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella. Arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan sekä pyytää tarvittaessa ohjausta.	hankkii, jäsentää ja arvioi tietoa sekä soveltaa aiemmin opittua muuttuvissa työtilanteissa, tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittämistarpeitaan. Antaa palautetta esittäen rakentavia ratkaisuvaihtoehtoja ja pyytää ohjausta tarvittaessa.
	tekee kotihoidotyössään työhönsä liittyviä valintoja ja päätöksiä sekä ratkaisee arjen ongelmia, mutta tarvitsee siinä ajoittain ohjausta.	tekee kotihoidossa itsenäisesti työhönsä liittyviä päätöksiä ja ratkaisee ongelmia sekä hankkii lisätietoa ratkaisuilleen.	tekee kotihoidossa itsenäisesti työhönsä liittyviä päätöksiä ja ratkaisee ongelmia. Perustelee toimintaansa ammatillisilla tiedoilla ja hankkii tarvittaessa lisätietoa.
Vuorovaikutus ja yhteistyö	toimii yhteistyössä oman työryhmän jäsenen kanssa.	toimii yhteistyössä oman työryhmän jäsenten ja muiden palvelujen tarjoajien kanssa.	toimii aktiivisesti yhteistyössä oman työryhmän jäsenten ja muiden palvelujen tarjoajien kanssa.
Ammattietiikka	noudattaa työssään	noudattaa työssään sosi-	noudattaa työssään sosiaa-

	sosiaali- ja terveysalan säädöksiä, määräyksiä ja eettisiä periaatteita. Tunnistaa eettisesti ongelmallisia tilanteita kotihoidossa.	aali- ja terveysalan säädöksiä ja määräyksiä. Toimii eettisesti sekä tunnistaa ja pohtii eettisesti ongelmallisia tilanteita kotihoidossa.	li- ja terveysalan säädöksiä, määräyksiä. Toimii eettisesti ja löytää perusteltuja ratkaisuja eettisesti ongelmallisiin tilanteisiin kotihoidossa.
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	huolehtii omasta toimintakyvystään, työhyvinvoinnistaan, turvallisuudestaan ja terveydestään.	huolehtii omasta toimintakyvystään sekä edistää työhyvinvointiaan, turvallisuuttaan ja terveyttään.	huolehtii omasta toimintakyvystään sekä edistää työhyvinvointiaan, turvallisuuttaan ja terveyttään. Perustelee niiden merkityksen.
	huolehtii osaltaan kotihoidossa sähkö- ja paloturvallisuudesta ja tunnistaa turvallisuutta vaarantavia tilanteita, tiedottaa niistä asiakkaalle ja työryhmälle.	huolehtii osaltaan kotihoidossa sähkö- ja paloturvallisuudesta ja ehkäisee muita turvallisuutta vaarantavia tilanteita. Tiedottaa omaloitteisesti turvallisuusriskeistä asiakkaalle ja hänen läheisille.	huolehtii osaltaan kotihoidossa sähkö- ja paloturvallisuudesta ja edistää turvallisuutta omalla toiminnallaan. Tiedottaa aktiivisesti turvallisuusriskeistä asiakkaalle ja hänen läheisille ja kotihoidon työryhmälle.
	käyttää ergonomisesti oikeita työskentelytapoja. Käyttää turvallisia siirtotekniikoita ja -välineitä. Ottaa huomioon asiakasturvallisuuden sekä ennaltaehkäisee työn aiheuttamia tapaturmia ja vammoja.	käyttää turvallisia siirtotekniikoita ja -välineitä. Soveltaa ergonomisesti oikeita työskentelytapoja. Ottaa huomioon asiakasturvallisuuden sekä ennaltaehkäisee työn aiheuttamia tapaturmia ja vammoja.	käyttää turvallisia siirtotekniikoita ja -välineitä. Soveltaa ergonomisesti oikeita työskentelytapoja haastavissakin tilanteissa. Ottaa työssään huomioon asiakasturvallisuuden, oman työturvallisuuden sekä kehittää työympäristön ergonomista toimivuutta.
	ottaa huomioon tartuntariskit hoitotilanteissa, suojautuu itse ja suojaa asiakasta tartunnoilta (henkilökohtainen hygienia, käsihygienia ja suojakäsineiden käyttö, aseptinen työskentely ja käytetyn hoitovälineistön käsittely).	ottaa huomioon tartuntariskit hoitotilanteissa, suojautuu ja suojaa asiakasta tartunnoilta tarkoituksenmukaisesti.	suojautuu itse ja suojaa asiakasta tartunnoilta tarkoituksenmukaisesti. Ohjaa ja perustelee suojautumisen merkityksen.

	toimii väkivaltaisen asiakkaan kohtaamistilanteessa turvaohjeiden mukaan ja suojelee tarvittaessa itseään.	toimii väkivaltaisen asiakkaan kohtaamistilanteessa turvaohjeiden ja työyksikön käytäntöjen mukaisesti ja suojelee tarvittaessa itseään.	ehkäisee työryhmän jäsenenä uhkaavien väkivaltilanteiden syntymistä. Toimii ohjeiden mukaisesti ja suojelee tarvittaessa itseään ja muita sekä pyytää tarvittaessa lisäapua.
	antaa ensiavun ja peruselvityksen.	antaa ensiavun ja peruselvityksen	antaa ensiavun ja peruselvityksen.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa osaamisensa vanhusten kotihoidossa ja huolenpidossa ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa toimimalla alan työtehtävissä kotihoidossa tai tuetussa tai tehostetussa palveluasumisessa tai muistisairaiden hoitokodissa. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että osoitettava osaaminen vastaa kattavasti tutkinnon perusteissa määrättyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteereitä.

Ammattiosaamisen näyttöä tai tutkintotilaisuutta voidaan jatkaa toisessa työpaikassa/työkohteessa tai ammatillisessa peruskoulutuksessa koulutuksen järjestäjän osoittamassa muussa paikassa niin, että osaamisen osoittamisen kattavuus voidaan varmistaa.

Silta osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa osaamista ei voida työtä tekemällä ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa kattavasti osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla.

2.3.9 Yritystoiminnan suunnittelu

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa

- arvioida oman osaamisensa tuotteistamista tai markkinoilla olevaa liiketoimintamahdollisuutta
- selvittää perustettavan yrityksen liiketoimintaympäristöä ja kilpailutilannetta
- esittää liikeidean ja yritysmuodon
- laatia yritykselle liiketoimintasuunnitelman
- laatia yrityksen perustamiseen liittyvät asiakirjat

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessien hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oman työn suunnittelu ja suunnitelmien tekeminen	kartoittaa opastettuna yritystoiminnan suunnittelun ja toteutuksen eri vaiheet	kartoittaa yritystoiminnan suunnittelun ja toteutuksen eri vaiheet ja toimii oma-aloitteisesti ja vastuullisesti	kartoittaa yritystoiminnan suunnittelun ja toteutuksen eri vaiheet innovatiivisesti ja toimii oma-aloitteisesti ja vastuullisesti

Työn kokonaisuuden hallinta	etenee opastettuna työssään järjestelmällisesti	etenee työssään järjestelmällisesti	etenee työssään järjestelmällisesti ja sujuvasti
Laadukas toiminta	toimii työnsä asetettujen laatuvaatimusten mukaisesti ja muuttaa omaa toimintaansa annetun palautteen perusteella.	toimii asetettujen laatuvaatimusten mukaisesti ja arvioi omaa toimintaansa niiden saavuttamisessa.	toimii asetettujen laatuvaatimusten mukaisesti ja kehittää omaa toimintaansa niiden saavuttamiseksi.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Käytettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Tieto- ja viestintätekniikan käyttäminen	käyttää ohjeistettuna suunnittelussaan tieto- ja viestintätekniikkaa toimien tietoturvan periaatteiden mukaisesti	käyttää suunnittelussaan tieto- ja viestintätekniikkaa toimien tietoturvan periaatteiden mukaisesti	käyttää suunnittelussaan itsenäisesti ja sujuvasti tieto- ja viestintätekniikkaa toimien tietoturvan periaatteiden mukaisesti
Liiketoimintaympäristön selvittäminen	arvioi miten omaa osaamista voidaan tuotteistaa tai millaisia liiketoimintamahdollisuuksia markkinoilta on löydettävissä, tarviten ajoittain tukea ja ohjausta	arvioi miten omaa osaamista voidaan tuotteistaa tai millaisia liiketoimintamahdollisuuksia markkinoilta on löydettävissä	arvioi itsenäisesti miten omaa osaamista voidaan tuotteistaa tai millaisia innovatiivisia liiketoimintamahdollisuuksia markkinoilta on löydettävissä
	kartoittaa alalla toimivia yrityksiä ja asiakkaita tarviten ajoittain ohjausta	kartoittaa alalla toimivia yrityksiä ja asiakkaita	kartoittaa itsenäisesti ja laaja-alaisesti alalla toimivia yrityksiä
	arvioi kartoituksen pohjalta oman suunnitelmansa toteutusmahdollisuuksia ottaen huomioon toimialan lainsäädännön ja kilpailulain pääsisällön tarviten ajoittain ohjausta	arvioi kartoituksen pohjalta oman suunnitelmansa toteutusmahdollisuuksia ottaen huomioon toimialan lainsäädännön ja kilpailulain pääsisällön	arvioi kriittisesti kartoituksen pohjalta oman suunnitelmansa toteutusmahdollisuuksia ottaen huomioon toimialan lainsäädännön ja kilpailulain pääsisällön
	esittää suunnittelemaansa tuotteen tai palvelun kuvaamalla sen tuottamia asiakasryhmäjä tarviten ajoittain ohjausta	esittää tuotteen tai palvelun suunnittelemaansa asiakasryhmälle kuvaamalla sen tuottamia asiakasryhmäjä	esittää tuotteen tai palvelun suunnittelemaansa asiakasryhmälle kuvaamalla kattavasti sen tuottamia asiakasryhmäjä
Yrityksen perustaminen	valitsee ohjeistettuna yritykselle yritysmuodon	valitsee yritykselle yritysmuodon	valitsee itsenäisesti ja perustellen yritykselle yritysmuodon
	laatii yrityksen perustamisasiakirjat tarviten jonkin verran ohjausta	laatii yrityksen perustamisasiakirjat	laatii itsenäisesti yrityksen perustamisasiakirjat
Liiketoimintasuunnitelman laatiminen	selvittää markkinoiden ja kilpailutilanteen kehitysnäkymiä tarviten jonkin verran ohjausta	selvittää markkinoiden ja kilpailutilanteen kehitysnäkymiä	selvittää itsenäisesti ja laaja-alaisesti markkinoiden ja kilpailutilanteen kehitysnäkymiä
	esittää suunnitelman eri toimintojen (kuten myynti, markkinointi, tuotanto, ostot, logistiikka, teknologiset ratkaisut sisältäen tieto-	esittää suunnitelman eri toimintojen (kuten myynti, markkinointi, tuotanto, ostot, logistiikka, teknologiset ratkaisut	esittää realistisen ja perustellun suunnitelman eri toimintojen (kuten myynti, markkinointi, tuotanto, ostot, logistiikka, teknologiset ratkaisut sisältäen

	ja viestintäteknologian, kirjainpito) hallinnoinnista ja resursoinnista tarviton jonkin verran ohjausta	sisältäen tieto- ja viestintäteknologian, kirjainpito) hallinnoinnista ja resursoinnista	tieto- ja viestintäteknologian, kirjainpito) hallinnoinnista ja resursoinnista
	laatii budjetin ja rahoitus-suunnitelman tarviton ajoittain ohjausta	laatii budjetin ja rahoitus-suunnitelman tiedostaen yrittäjän vastuun	laatii budjetin ja rahoitus-suunnitelman itsenäisesti tiedostaen yrittäjän vastuun
	tekee yrityksen riskienhallinta-analyysin ja turvallisuus-suunnitelman tarviton jonkin verran ohjausta	tekee yrityksen riskienhallinta-analyysin ja turvallisuus-suunnitelman	tekee itsenäisesti yrityksen riskienhallinta-analyysin ja turvallisuus-suunnitelman

3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Yritysmuodon valinta sekä tiedon hankinta liittyen yrityksen perustamiseen ja lopettamiseen	hakee ohjattuna tietoa yrityksen perustamiseen ja lopettamiseen sekä valitulla toimialalla toimimiseen liittyvistä säädöksistä ja asiakirjoista	hakee tietoa yrityksen perustamiseen ja lopettamiseen sekä valitulla toimialalla toimimiseen liittyvistä säädöksistä ja asiakirjoista	hakee itsenäisesti ja laaja-alaisesti tietoa yrityksen perustamiseen ja lopettamiseen sekä valitulla toimialalla toimimiseen liittyvistä säädöksistä ja asiakirjoista
Liiketoimintasuunnitelman laatiminen	hankkii ohjattuna yrityksen liiketoiminnan eri osa-alueiden suunnittelussa tarvittavaa tietoa	hankkii yrityksensä liiketoiminnan eri osa-alueiden suunnittelussa tarvittavaa tietoa	hankkii itsenäisesti ja laaja-alaisesti yrityksensä liiketoiminnan eri osa-alueiden suunnittelussa tarvittavaa tietoa
	hankkii ohjattuna tietoa yrityksensä perustamista ja toimintaa tukevista palveluista mm. tilitoimiston palvelut.	hankkii tietoa yrityksensä perustamista ja toimintaa tukevista palveluista mm. tilitoimiston palvelut.	hankkii laaja-alaisesti tietoa yrityksensä perustamista ja toimintaa tukevista palveluista mm. tilitoimiston palvelut.

ARVIONNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	tekee ohjattuna päätöksiä	tekee valintoja ja päätöksiä	tekee perusteltuja ehdotuksia, valintoja ja päätöksiä yrityksen toiminnan kehittämiseksi
	arvioi opastettuna omaa toimintaansa ja työnsä etenemistä	arvioi omaa toimintaansa ja työnsä etenemistä	arvioi oma-aloitteisesti omaa toimintaansa ja työnsä sekä yritystoiminnan etenemistä
Vuorovaikutus ja yhteistyö	neuvottelee opastettuna yhteistyöstä sidosryhmien kanssa	neuvottelee yhteistyöstä sidosryhmien kanssa	neuvottelee innovatiivisesti yhteistyöstä sidosryhmien kanssa

Ammattietiikka	noudattaa ohjattuna yritystoiminnan suunnittelussa kaikkia kestävän kehityksen osa-alueiden arvoja	noudattaa yritystoiminnan suunnittelussa kaikkia kestävän kehityksen osa-alueiden arvoja	noudattaa yritystoiminnan suunnittelussa kaikkia kestävän kehityksen osa-alueiden arvoja ja perustelee niiden merkityksen yritystoiminnalle
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	Käyttää pääsääntöisesti turvallisia, sopivasti kuormittavia ja vaihtelevia työmenetelmiä ottaen huomioon ergonomian.	Käyttää turvallisia, sopivasti kuormittavia ja vaihtelevia työmenetelmiä ottaen huomioon ergonomian.	Käyttää turvallisia, sopivasti kuormittavia ja vaihtelevia työmenetelmiä ottaen huomioon ergonomian. Toimii omaaloitteisesti työturvallisuuden ja ergonomian parantamiseksi omassa työpisteessään.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa osaamisensa ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa suunnittelemalla yrityksen perustamiseen ja toimintaan liittyvät tehtävät. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että osoitettava osaaminen vastaa kattavasti tutkinnon perusteissa määrättyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteereitä.

Ammattiosaamisen näyttöä tai tutkintotilaisuutta voidaan jatkaa toisessa työpaikassa/työkohteessa tai ammatillisessa peruskoulutuksessa koulutuksen järjestäjän osoittamassa muussa paikassa niin, että osaamisen osoittamisen kattavuus varmistuu.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa osaamista ei voida työtä tekemällä ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa kattavasti osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla.

2.3.10 Tutkinnon osa ammatillisesta perustutkinnosta

Tähän perustutkintoon voidaan sisällyttää yksi ammatillinen tutkinnon osa ammatillisista perustutkinnoista, joiden tutkinnon perusteet Opetushallitus on määrännyt.

Näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen perustutkintoon voi valita ainoastaan niitä tutkinnon osia, jotka sisältyvät näyttötutkinnon muodostumiseen.

2.3.11 Tutkinnon osa ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta

Tähän perustutkintoon voidaan sisällyttää yksi ammatillinen tutkinnon osa niistä ammattitutkinnoista tai erikoisammattitutkinnoista, joiden tutkinnon perusteet Opetushallitus on määrännyt.

2.3.12 Tutkinnon osa ammattikorkeakouluopinnoista (vain ammatillisessa peruskoulutuksessa)

Tähän perustutkintoon voidaan sisällyttää yksi ammatillinen tutkinnon osa tämän perustutkinnon alaan liittyvistä ammattikorkeakouluopinnoista.

2.3.13 Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen (vain ammatillisessa peruskoulutuksessa)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- tunnistaa työpaikalla työssäoppimiseen tai ammattiosaamisen näyttöön sopivat työtehtävät ja selvittää niiden arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit

- neuvotella työyhteisössä työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta
- valmistella yhteistyössä opettajan ja työpaikkaohjaajan kanssa työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytön suunnitelmia
- perehdyttää muita opiskelijoita työpaikalla tai oppilaitoksissa tehtäviin töihin, toimintatapoihin ja sääntöihin
- esitellä alansa työ- ja koulutusmahdollisuuksia esimerkiksi työelämään tutustumisjaksolla oleville opiskelijoille
- käydä ohjauskeskusteluja, kehittää toimintaansa palautteen perusteella ja sovitella näkemyseroja
- toimia erilaisten oppijoiden ja työtovereiden kanssa
- vastaanottaa ja antaa kehittävää palautetta
- itsearvioida työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöään ennalta sovittujen arvioinnin kohteiden ja arviointikriteereiden mukaan
- arvioida työhönsä liittyvät työturvallisuusriskit sekä hän osaa toimia ja ohjata myös muita toimimaan työturvallisuusohjeiden mukaisesti.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Oman työn suunnittelu ja suunnitelmien tekeminen	valmistelee ohjattuna työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytön suunnitelmia	valmistelee annettujen ohjeiden mukaan työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytön suunnitelmia	valmistelee itsenäisesti ja aloitteellisesti työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen suunnitelmaa
Työn kokonaisuuden hallinta	tarvitsee ajoittaista ohjausta	tekee annetut tehtävät omatoimisesti	etenee työssään sujuvasti sovit- taen työnsä työympäristön muuhun toimintaan

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Opiskelijan ohjaaminen	perehdyttää ohjattuna muita opiskelijoita	perehdyttää ohjeiden mukaisesti muita opiskelijoita ja käy ohjauskeskusteluja	perehdyttää muita opiskelijoita, toimii joustavasti erilaisten ihmisten kanssa ja sovittelee

			näkemyseroja
Opiskelijan arviointi	vastaanottaa ja antaa ohjattuna palautetta työtehtävistä sekä itsearviointi ohjattuna työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytöt sovittujen arvioinnin kohteiden ja kriteereiden mukaan	vastaanottaa ja antaa palautetta työtehtävistä ja itsearviointi työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytöt sovittujen arvioinnin kohteiden ja kriteereiden mukaan	käy rakentavia palautekeskusteluja sekä itsearviointi työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näytöt ennalta sovittujen arvioinnin kohteiden ja kriteereiden mukaan

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Oman alan työelämän ja ammatillisen koulutuksen tunteminen	esittelee joitakin alansa työ- ja koulutusmahdollisuuksia	esittelee alansa työ- ja koulutusmahdollisuuksia	esittelee itsenäisesti ja monipuolisesti alansa työ- ja koulutusmahdollisuuksia
Opetussuunnitelmien tunteminen	tunnistaa ohjattuna työssäoppimisjaksolla opiskeltavat asiat ja ammattiosaamisen näytöillä arvioitavan osaamisen	tunnistaa ohjeiden mukaisesti työssäoppimisjaksolla opiskeltavat asiat ja ammattiosaamisen näytöillä arvioitavan osaamisen	tunnistaa itsenäisesti työssäoppimisjaksolla opiskeltavat asiat ja ammattiosaamisen näytöillä arvioitavan osaamisen

ARVIONNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	arvioi työhönsä liittyvät työturvallisuusriskit sekä toimii työturvallisuusohjeiden mukaisesti	arvioi työhönsä liittyvät työturvallisuusriskit sekä toimii työturvallisuusohjeiden mukaisesti	arvioi työhönsä liittyvät työturvallisuusriskit sekä toimii ja ohjaa myös muita toimimaan työturvallisuusohjeiden mukaisesti

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa osaamisensa ammattiosaamisen näytössä tekemällä suunnitelman ammattiosaamisen näytöstä tai työssäoppimisesta. Hän perehtyy työyhteisön toimintaan, työtehtäviin, työkuultuuriin ja sääntöihin sekä arvioi työyhteisön työturvallisuusriskit ja työergonomiakysymykset oman työn osalta. Opiskelija kartoittaa mahdollisuudet toteuttaa työssäoppimista ja ammattiosaamisen näyttöjä työpaikalla. Opiskelija analysoi oman työssäoppimisensa ja ammattiosaamisen näyttönsä arvoinnit. Ammattiosaamisen näyttö

annetaan pääsääntöisesti jonkin muun ammattiosaamisen näytön yhteydessä.

Ammattiosaamisen näyttöä voidaan jatkaa toisessa työpaikassa/työkohteessa tai koulutuksen järjestäjän osoittamassa muussa paikassa niin, että osaamisen osoittamisen kattavuus varmistuu.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa osaamista ei voida työtä tekemällä ammattiosaamisen näytössä kattavasti osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla.

2.3.14 Yrityksessä toimiminen (vain ammatillisessa peruskoulutuksessa)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- arvioida oman alan tarjontaa ja uusien asiakkaiden löytymistä tuotteistamisen lähtökohdista
- täsmentää taloudellisesti kannattavan liikeidean ja kehittää toiminta-ajatuksen
- suunnitella yrityksen toimintaa tavoitteellisesti ja asiakaslähtöisesti
- tehdä yrityksen toimintaan liittyviä työtehtäviä
- hankkia yhteistyökumppaneita ja rakentaa liiketoiminnan edellyttämiä verkostoja
- esitellä yrityksen toimintaa erilaisissa tilanteissa
- käyttää toiminnassaan apuna tieto- ja viestintätekniikkaa
- toimia yrityksessä osana ryhmää, mutta kykenee myös itsenäiseen toimintaan ja päätöksentekoon
- arvioida yrityksen kehittämistarpeita.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Oman työn suunnittelu	osallistuu yrityksen toiminnan suunnitteluun ja toimii ryhmän jäsenenä vastaten omista töistään	suunnittelee yrityksen toimintaa ja toimii ryhmän jäsenenä oma-aloitteisesti ja vastuullisesti vastaten omista töistään	suunnittelee yrityksen toimintaa innovatiivisesti ja toimii ryhmän jäsenenä oma-aloitteisesti, vastuullisesti ja kannustavasti vastaten omista töistään
Työn kokonaisuuden hallinta	etenee opastettuna työssään järjestelmällisesti	etenee työssään järjestelmällisesti ja sujuvasti	etenee työssään järjestelmällisesti ja sujuvasti sovittaen työnsä ryhmän toimintaan
Ajankäytön hallinta	suunnittelee eri tehtäviin kuluvaan aikaa tarvitseen jonkin verran ohjausta ja seuraa omaa ajankäyttöään	suunnittelee eri tehtäviin kuluvaan aikaa ja seuraa omaa ajankäyttöään	suunnittelee eri tehtäviin kuluvaan ajan ottaen huomioon tehokkaan ajanhallinnan ja seuraa omaa ajankäyttöään
Laadukas ja kustannustietoinen toiminta	toimii työnsä asetettujen laatu- ja kustannustavoitteiden mukaisesti ja muuttaa omaa toimintaansa annetun palautteen perusteella	toimii yhdessä asetettujen laatu- ja kustannustavoitteiden mukaisesti ja arvioi omaa toimintaansa niiden saavuttamisessa	toimii yhdessä asetettujen laatu- ja kustannustavoitteiden mukaisesti ja kehittää omaa toimintaansa niiden saavuttamiseksi

	toimii palveluhenkisesti	toimii palveluhenkisesti ja asiakastyytyväisyyttä edistävasti	toimii palveluhenkisesti ja varmistuen asiakastyytyväisyyden
--	--------------------------	---	--

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Tieto- ja viestintätekniikan käyttäminen	käyttää ohjeistettuna tieto- ja viestintätekniikkaa toimien tietoturvan periaatteiden mukaisesti	käyttää tieto- ja viestintätekniikkaa toimien tietoturvan periaatteiden mukaisesti	käyttää itsenäisesti ja sujuvasti tieto- ja viestintätekniikkaa toimien tietoturvan periaatteiden mukaisesti
Liiketoimintaympäristön selvittäminen	arvioi ryhmän jäsenenä hankkimansa tiedon pohjalta uudet asiakasryhmät ja näille toteutettavat tuotteet ja palvelut tarviten ajoittain ohjausta	arvioi ryhmän jäsenenä hankkimansa tiedon pohjalta uudet asiakasryhmät ja näille toteutettavat tuotteet ja palvelut	arvioi ryhmän jäsenenä ja itsenäisesti sekä ennakkoluulottomasti hankkimansa tiedon pohjalta uudet asiakasryhmät ja näille toteutettavat tuotteet ja palvelut
Liikeidean täsmentäminen	määrittelee ryhmän jäsenenä taloudellisesti kannattavan liikeidean ja toiminta-ajatuksen tarviten jonkin verran ohjausta	määrittelee ryhmän jäsenenä taloudellisesti kannattavan liikeidean ja toiminta-ajatuksen	määrittelee itsenäisesti ja ryhmän jäsenenä taloudellisesti kannattavan liikeidean ja toiminta-ajatuksen
Yrityksen toiminnan suunnittelu	laatii ohjatusti yrityksen perustoiminnoille tavoitteet ja niille asiakaslähtöisen suunnitelman, jossa kertoo, millaisilla toimenpiteillä tavoitteisiin päästään	laatii yrityksen perustoiminnoille tavoitteet ja niille asiakaslähtöisen suunnitelman, jossa kertoo, millaisilla toimenpiteillä tavoitteisiin päästään	laatii itsenäisesti ja perustellen yrityksen perustoiminnoille tavoitteet ja niille asiakaslähtöisen suunnitelman, jossa kertoo, millaisilla toimenpiteillä tavoitteisiin päästään
Yhteistyökumppaneiden hankkiminen	määrittelee ryhmän jäsenenä yhteistyökumppanit ja sopii yhteistyön muodosta sekä solmii tarvittaessa sopimuksia tarviten sopimusten laatimisessa ohjausta	määrittelee ryhmän jäsenenä yhteistyökumppanit ja sopii yhteistyön muodosta sekä solmii tarvittaessa sopimuksia	määrittelee ryhmän jäsenenä innovatiivisesti ja laaja-alaisesti yhteistyökumppanit ja sopii yhteistyön muodosta sekä solmii tarvittaessa sopimuksia
Yrityksen työtehtävien tekeminen	hoitaa itsenäisesti ja ryhmän jäsenenä joitakin yrityksen toimintaan liittyviä työtehtäviä, kuten materiaalihankinnat, tuotteiden valmistaminen ja markkinointi, myynti ja jakelu	hoitaa itsenäisesti ja ryhmän jäsenenä yrityksen toimintaan liittyviä työtehtäviä, kuten materiaalihankinnat, tuotteiden valmistaminen ja markkinointi, myynti ja jakelu	hoitaa itsenäisesti ja ryhmän jäsenenä yrityksen toimintaan liittyviä työtehtäviä, kuten materiaalihankinnat, tuotteiden valmistaminen ja markkinointi, myynti ja jakelu osoittaen toiminnassa joustavuutta ja hyvää ajankäytön hallintaa

Yrityksen toiminnan esittely	osallistuu joihinkin yrityksen tuotteiden tai palvelujen esittelytilaisuuksiin (myynti- ja markkinointi, yhteistyökumppaneiden hankkiminen, kirjanpitolpalveluiden hankkiminen, rahoittajatapaamiset, logistiikka)	esittelee yritystä ja sen tuotteita tai palveluja (myynti- ja markkinointi, yhteistyökumppaneiden hankkiminen, kirjanpitolpalveluiden hankkiminen, rahoittajatapaamiset, logistiikka)	esittelee yritystä ja sen tuotteita tai palveluja vakuuttavasti erilaiset asiakasryhmät huomioiden (myynti- ja markkinointi, yhteistyökumppaneiden hankkiminen, kirjanpitolpalveluiden hankkiminen, rahoittajatapaamiset, logistiikka)
Liiketoiminnan kehittäminen	seuraa ohjatusti liiketoimintaympäristön ja asiakastarpeiden muuttumista, jonka pohjalta arvioi liiketoiminnan kehittämistarpeita	seuraa liiketoimintaympäristön ja asiakastarpeiden muuttumista, jonka pohjalta arvioi liiketoiminnan kehittämistarpeita	seuraa laaja-alaisesti liiketoimintaympäristön ja asiakastarpeiden muuttumista, jonka pohjalta arvioi liiketoiminnan kehittämistä ja toimii luovasti
Yrityksen lopettaminen	laatii ohjatusti yrityksen lopettamisasiakirjat	laatii yrityksen lopettamisasiakirjat	laatii yrityksen lopettamisasiakirjat ja on arvioinut yrityksen lopettamisen yhteydessä myös yrityksen myynnin mahdollisuuksia.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Liiketoimintaympäristön selvittäminen	hankkii tietoa alalla toimivien kilpailevien yritysten tarjonnasta ja asiakkaista tarvitteiden ajoittain ohjausta	hankkii tietoa alalla toimivien kilpailevien yritysten tarjonnasta ja asiakkaista	hankkii tietoa itsenäisesti ja laaja-alaisesti alalla toimivien kilpailevien yritysten tarjonnasta ja asiakkaista
Liikeidean tämentäminen ja yrityksen toiminnan suunnittelu	hakee ohjatusti tietoa yrityksen perustamiseen ja valitulla toimialalla toimimiseen liittyvistä säädöksistä	hakee tietoa yrityksen perustamiseen ja valitulla toimialalla toimimiseen liittyvistä säädöksistä	hakee itsenäisesti ja laaja-alaisesti tietoa yrityksen perustamiseen ja valitulla toimialalla toimimiseen liittyvistä säädöksistä
	hankkii ohjatusti yrityksensä liiketoiminnan eri osa-alueiden suunnittelussa tarvittavaa tietoa	hankkii yrityksensä liiketoiminnan eri osa-alueiden suunnittelussa tarvittavaa tietoa	hankkii itsenäisesti ja laaja-alaisesti yrityksensä liiketoiminnan eri osa-alueiden suunnittelussa tarvittavaa tietoa
Yrityksen työtehtävien tekeminen	hankkii ohjatusti tietoa erilaisista tarvittavista teknologisista tai muista tuotantoon liittyvistä ratkaisuksista sekä tukitehtävistä	hankkii tietoa erilaisista tarvittavista teknologisista tai muista tuotantoon liittyvistä ratkaisuksista sekä tukitehtävistä	hankkii innovatiivisesti ja ennakkoluulottomasti tietoa erilaisista tarvittavista teknologisista tai muista tuotantoon liittyvistä ratkaisuksista sekä tukitehtävistä

ARVIONNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		

Oppiminen ja ongelmanratkaisu	ratkaisee asiakaslähtöisesti yrityksen toimintaa liittyviä ongelmatilanteita tarvitessa jonkin verran tukea	ratkaisee asiakaslähtöisesti yrityksen toimintaa liittyviä ongelmatilanteita	ratkaisee asiakaslähtöisesti yrityksen toimintaa liittyviä ongelmatilanteita varmistaen aina asiakastytytyvyyden
Vuorovaikutus ja yhteistyö	osallistuu ryhmän valintojen ja päätösten valmisteluun	tekee ryhmässä ehdotuksia, valintoja ja päätöksiä	tekee ryhmässä perusteltuja ehdotuksia, valintoja ja päätöksiä yrityksen toiminnan kehittämiseksi
	arvioi ohjattuna omaa toimintaansa ja työnsä etenemistä	arvioi omaa toimintaansa ja työnsä etenemistä	arvioi omaa toimintaansa ja työnsä sekä yritystoiminnan etenemistä
	osallistuu yhteistyöneuvotteluihin ryhmän jäsenten ja sidosryhmien kanssa	neuvottelee yhteistyöstä ryhmän jäsenten kanssa ja osallistuu yhteistyöneuvotteluihin sidosryhmien kanssa	neuvottelee yhteistyöstä ryhmän jäsenten ja sidosryhmien kanssa
Ammattietiikka	noudattaa ohjattuna yritystoiminnassa kaikkia kestävä kehityksen osa-alueiden arvoja	noudattaa yritystoiminnassa kaikkia kestävä kehityksen osa-alueiden arvoja	noudattaa yritystoiminnassa kaikkia kestävä kehityksen osa-alueiden arvoja ja perustelee niiden merkityksen yritystoiminnalle
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	noudattaa alansa työturvallisuusohjeita omassa toiminnassaan ja huolehtii asiakkaiden turvallisuudesta annettujen ohjeiden mukaisesti	toimii työssään ja siihen liittyvissä asiakaspalvelutilanteissa alan työturvallisuusohjeita noudattaen ja ennakoii mahdollisia työturvallisuusriskejä ja vaaratilanteita	toimii työssään ja siihen liittyvissä asiakaspalvelutilanteissa alansa työturvallisuusohjeita noudattaen ja tekee realistisia esityksiä alansa työturvallisuuden kehittämiseksi
	varmistaa opastettuna oman, työtovereiden ja asiakkaiden turvallisuuden tutuissa tilanteissa.	varmistaa ohjeiden mukaan oman, työtovereiden ja asiakkaiden turvallisuuden eri tilanteissa.	varmistaa oman, työtovereiden ja asiakkaiden turvallisuuden eri tilanteissa opastaa muita toimimaan terveellisesti ja turvallisesti toimissaan ryhmän jäsenenä.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa osaamisensa ammattiosaamisen näytössä toimimalla yhteistyössä ryhmän, yhteistyöyrityksen ja eri toimijoiden kanssa esim. omassa yrityksessä, harjoitusyrityksessä tai vastaavassa. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että osoitettava ammattitaito vastaa kattavasti tutkinnon perusteissa määrättyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteereitä.

Ammattiosaamisen näyttöä voidaan jatkaa toisessa työpaikassa/työkohteessa tai koulutuksen järjestäjän osoittamassa muussa paikassa niin, että osaamisen osoittamisen kattavuus varmistuu.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa osaamista ei voida työtä tekemällä ammattiosaamisen näytössä kattavasti osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla.

2.3.15 Huippuosaajana toimiminen (vain ammatillisessa peruskoulutuksessa)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- työskennellä alan huippuosaamista vaativissa tehtävissä
- hallita alan työt ja työtehtäväkokonaisuudet sekä laajan materiaalivalikoiman
- huomioida huipputuotannon, -tuotteen tai -palvelun laatuvaatimukset
- ratkoa ongelmia ja sopeutua muutoksiin
- varmistaa työturvallisuusmääräyksien ja -ohjeiden toteutumisen
- kommunikoida asiakkaan kanssa äidinkielellään ja vähintään yhdellä itselleen vieraalla kielellä
- arvioida ja uudistaa omaa osaamistaan
- mitoittaa omat henkiset voimavaransa työtehtävän mukaan
- kehittää työtä ja työympäristöä
- toimia alan verkostoissa
- osallistua työyhteisön kehittämiseen.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
1. Työprosessien hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Työn suunnittelu	asettaa tavoitteensa ja suunnittelee oman työnsä ja aikataulun realistiseksi ja toteuttamiskelpoiseksi huomioiden korkeat laatuvaatimukset	asettaa tavoitteensa ja suunnittelee oman työnsä ja aikataulun realistiseksi ja toteuttamiskelpoiseksi muuttuvissa olosuhteissa huomioiden korkeat laatuvaatimukset	asettaa tavoitteensa ja suunnittelee oman työnsä itsenäisesti ja aikataulun realistiseksi ja vaihtelee toteuttamiskelpoiseksi muuttuvissa olosuhteissa huomioiden korkeat laatuvaatimukset ja kykenee tarvittaessa muuttamaan suunnitelmaa
Työn arviointi	arvioi työnsä onnistumista ja omaa osaamistaan	arvioi realistisesti työnsä onnistumista ja omaa osaamistaan sekä perustelee arviotaan	arvioi realistisesti työnsä onnistumista ja omaa osaamistaan sekä perustelee arviotaan ja määrittelee kehittämistarpeita
Toimiminen työssä ja työyhteisössä	toimii työssään työyhteisön työhyvinvointia edistävästi sekä kehittää työympäristö-	pyrkii aktiivisesti edistämään työyhteisön työhyvinvointia sekä kehittämään työympäristöään yhdessä muiden kanssa.	osallistuu työyhteisön työhyvinvoinnin kehittämiseen sekä tukee yhdessä muiden kanssa työympäristön kehittymistä huippuosaamisen vaatimalle

	ään yhdessä muiden kanssa.		tasolle.
--	----------------------------	--	----------

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
2. Työmenetelmien, välineiden ja materiaalin hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Työtehtävään ja työympäristöön soveltuvan työmenetelmän ja työvälineiden sekä materiaalin valinta ja käyttö	käyttää omatoimisesti työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja	valitsee omatoimisesti työmenetelmät, työvälineet ja materiaalit sekä käyttää niitä muuttuvissa tilanteissa	valitsee rohkeasti uusiakin työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja sekä käyttää niitä sujuvasti muuttuvissa tilanteissa
	työskentelee huolellisesti	työskentelee huolellisesti ja rauhallisesti sekä luovasti ja innovatiivisesti	työskentelee järjestelmällisesti, tarkasti ja varmasti sekä luovasti ja innovatiivisesti
Laadukas ja kestävä kehityksen mukainen toiminta	toimii yrityksen tai organisaation laatu- ja kestävä kehityksen tavoitteiden mukaisesti	toimii aktiivisesti yrityksen tai organisaation laatu- ja kestävä kehityksen tavoitteiden mukaisesti ja havaitsee kehittämiskohteita	toimii sitoutuneesti yrityksen tai organisaation laatu- ja kestävä kehityksen tavoitteiden mukaisesti sekä kehittää toimintamalleja näiden tavoitteiden aikaansaamiseksi
	kehittää osaamistaan ja työtapojaan	kehittää aktiivisesti osaamistaan ja työtapojaan	kehittää aktiivisesti osaamistaan ja työtapojaan haastavien työtehtävien tasolle
Kustannustehokas ja tuloksellinen toiminta	toimii aika ja muut käytettävissä olevat resurssit huomioiden kustannustehokkaasti ja tuloksellisesti	toimii oma-aloitteisesti aika ja muut käytettävissä olevat resurssit huomioiden kustannustehokkaasti ja yrityksen tai organisaation tuloksellisuutta edistävasti	työskentelee yrittäjämäisellä asenteella huomioiden ajan ja muut käytettävissä olevat resurssit kustannustehokkaasti ja yrityksen tai organisaation tuloksellisuutta edistävasti
	havaitsee poikkeamia	neuvottelee ja etsii ratkaisuja poikkeamille	korjaa toimintaa sovittujen ratkaisujen mukaan
	toimii työssään edistäen pysyviä asiakassuhteita	edistää aktiivisesti toiminnan jatkuvuutta ja pysyviä asiakassuhteita	edistää itsenäisesti toiminnan jatkuvuutta ja pysyviä asiakassuhteita

	sopeutuu muutoksiin ja työskentelee pitkäjänteisesti huippuosaamista vaativissa työtehtävissä.	sopeutuu nopeasti muutoksiin ja työskentelee pitkäjänteisesti työtään kehittäen huippuosaamista vaativissa työtehtävissä.	ennakoi muutoksia, jotta voi helpommin sopeutua niihin ja työskentelee pitkäjänteisesti työtään itenäisesti kehittäen huippuosaamista vaativissa työtehtävissä.
--	--	---	---

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Työssä tarvittavan tiedon hallinta ja soveltaminen	hankkii ja käyttää työssä tarvittavaa tietoa omatoimisesti ja kysyy tarvittaessa neuvoa.	hankkii ja soveltaa työssä tarvittavaa tietoa omatoimisesti ja pystyy ratkomaan ongelmatilanteita yhdessä muiden kanssa.	hankkii ja soveltaa itsenäisesti työssä tarvittavaa tietoa vaihtelevissa työtilanteissa ja perustelee ratkaisuaan hankkimansa tiedon pohjalta.

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Oppiminen ja ongelmanratkaisu	laatii itselleen yksilöllisen kehityssuunnitelman omista lähtökohdistaan	laatii itselleen yksilöllisen kehityssuunnitelman omista lähtökohdistaan niin, että se tukee kasvua alan huippuammattilaiseksi	uudistaa omaa osaamistaan yksilöllisen kehityssuunnitelman mukaisesti niin, että se tukee kasvua alan huippuammattilaiseksi
	selviytyy tavallisimmista ongelmatilanteista oppimateriaaleja ja ohjekirjoja hyödyntäen	selviytyy itsenäisesti ongelmatilanteista	selviytyy itsenäisesti ongelmatilanteista ja pystyy perustelemaan valintansa
Vuorovaikutus ja yhteistyö	kommunikoi asiakkaiden kanssa ja työyhteisössä omalla kielellään sekä välttävästi vähintään yhdellä itselle vieraalla kielellä	kommunikoi asiakkaiden kanssa ja työyhteisössä omalla kielellään sekä vähintään yhdellä itselle vieraalla kielellä	kommunikoi sujuvasti asiakkaiden kanssa ja työyhteisössä omalla kielellään sekä vähintään yhdellä itselle vieraalla kielellä
	toimii työryhmän aktiivisena jäsenenä ja sopeutuu työyhteisöön	toimii työryhmän aktiivisena jäsenenä ja sopeutuu hyvin työyhteisöön	toimii työryhmän aktiivisena jäsenenä ja työyhteisön huippuammattilaisena osaamistaan muille välittäen
Ammattietiikka	käyttäytyy työpaikan sääntöjen mukaisesti ja noudattaa työaikoja	käyttäytyy asiallisesti ja noudattaa työaikoja	käyttäytyy hyvin ja noudattaa työaikoja

	toimii vastuullisesti ja noudattaa alan ammattieettisiä periaatteita	toimii vastuullisesti ja oma-aloitteisesti alan ammattieettisten periaatteiden mukaan	on ylpeä ammatistaan ja osaamisestaan, toimii vastuullisesti ja kehittää työtään alan ammattieettisten periaatteiden mukaan
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky	ottaa vastuun oman toimintansa työturvallisuudesta ja noudattaa työturvallisuusmääräyksiä ja -ohjeita	ottaa vastuun oman toimintansa työturvallisuudesta ja havaitsee työhönsä liittyvät vaarat sekä noudattaa työturvallisuusmääräyksiä ja -ohjeita	ottaa vastuun oman ja työtiimin toiminnan työturvallisuudesta, noudattaa työturvallisuusmääräyksiä ja -ohjeita sekä havaitsee ilmoittaa havaitsemistaan työhönsä liittyvistä vaaroista
	työskentelee ergonomisesti ja pitää työympäristönsä siistinä koko työprosessin ajan	työskentelee ergonomisesti ja pitää työympäristönsä siistinä koko työprosessin ajan myös haasteellisissa työtilanteissa	työskentelee ergonomisesti ja pitää työympäristönsä siistinä koko työprosessin ajan myös haasteellisissa työtilanteissa ja osallistuu työolosuhteiden kehittämiseen
	ylläpitää omaa työhyvinvointiaan ja noudattaa terveellisiä elämäntapoja.	ylläpitää aktiivisesti omaa työhyvinvointiaan ja edistää terveellisiä elämäntapoja.	ylläpitää aktiivisesti omaa työhyvinvointiaan, edistää terveellisiä elämäntapoja sekä kannustaa tähän myös muita työyhteisön jäseniä.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa osaamisensa ammattiosaamisen näytössä toimimalla huippuosaamista vaativissa oman alan työtilanteissa. Osaaminen on mahdollista osoittaa myös kansallisissa ja kansainvälisissä kilpailutilanteissa. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että osoitettava osaaminen vastaa kattavasti tutkinnon perusteissa määrättyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteereitä.

Ammattiosaamisen näyttöä voidaan jatkaa toisessa työpaikassa/työkohteessa tai koulutuksen järjestäjän osoittamassa muussa paikassa niin, että osaamisen osoittamisen kattavuus varmistuu.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa osaamista ei voida työtä tekemällä ammattiosaamisen näytössä kattavasti osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla.

2.3.16 Paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvia tutkinnon osia (vain ammatillisessa peruskoulutuksessa)

Tämä voi sisältää työelämän alueellisten ja paikallisten ammattitaitovaatimusten ja opiskelijan ammattitaidon syventämistarpeiden mukaisia tutkinnon osia, joiden tulee vastata laajemmin paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin kuin pelkästään yhden yrityksen tarpeisiin. Nämä tutkinnon osat nimetään työelämän toimintakokonaisuuden pohjalta ja niille määritellään laajuus osaamispisteinä (5–15 osp). Lisäksi määritellään tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset, osaamisen arviointi ja ammattitaidon osoittamistavat Opetushallituksen määräyksen (Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen mitoituksen periaatteet ja arvosanojen muuntaminen ammatillisessa peruskoulutuksessa 93/011/2014) liitteessä olevan arviointitaulukon mukaisesti.

2.3.17 Tutkinnon osa vapaasti valittavista tutkinnon osista (vain ammatillisessa peruskoulutuksessa)

Tämä voi sisältää tutkinnon osia (5 – 15 osp) vapaasti valittavista tutkinnon osista (luku 4) kohtien 4.1 – 4.5 mukaisesti.

3 YHTEISET TUTKINNON OSAT, OSAAMISTAVOITTEET JA OSAAMISEN ARVIOINTI AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA

3.1 Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen

Tutkinnon osan tulee sisältää kaikkien kolmen osa-alueen pakolliset osaamistavoitteet (yhteensä 8 osaamispistettä). Lisäksi tutkinnon osan tulee sisältää valinnaisia osaamistavoitteita miltä tahansa osa-alueelta tai osa-alueilta siten, että opiskelijalle kertyy yhteensä 11 osaamispisteen edestä viestintä- ja vuorovaikutusosaamista.

3.1.1 Äidinkieli

3.1.1.1 Äidinkieli, suomi

Pakolliset osaamistavoitteet, 5 osp

Opiskelija

- osaa viestiä ja toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- ymmärtää *omaan alaan* liittyvien tärkeimpien tekstilajien käytänteet, olennaisen sisällön ja tarkoituksen
- osaa hakea tietoa eri tietolähteistä ja käyttää tietoa sekä noudattaa lähteiden käytön periaatteita
- osaa hyödyntää mediaa ja verkon tarjoamia viestintä- ja vuorovaikutusvälineitä opiskelussaan sekä tehdä ammattiosaamistaan näkyväksi
- osaa laatia *alaan liittyviä* kirjallisia töitä
- osaa hyödyntää äidinkielen oppimisen luku- ja opiskelustrategioita
- ymmärtää äidinkielen sekä kirjallisuuden ja muun kulttuurin merkityksen *alan* ja ammatin kannalta
- osaa arvioida ja kehittää omaa äidinkielen taitoaan.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa toimiminen	ilmaisee asiallisesti mielipiteensä yhteistyö- ja ryhmätilanteissa	perustelee monipuolisesti mielipiteensä ja väitteensä yhteistyö- ja ryhmätilanteissa	perustelee monipuolisesti näkemyksiään ja toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa asiakaslähtöisesti, joustavasti ja vakuuttavasti

	osallistuu keskusteluun käyttämällä puheenvuoroja	osallistuu keskusteluun, vie keskustelua tavoitteen suunnassa eteenpäin	osallistuu aktiivisesti ja rakentavasti keskusteluun ja kantaa osaltaan vastuuta ryhmätilanteissa viestintäilmapiiristä
	toimii tarkoituksenmukaisella tavalla työelämän vuorovaikutustilanteissa	toimii asiallisesti ja kohteliaasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja työhön liittyvissä asiakas- ja ryhmätilanteissa	toimii joustavasti ja rakentavasti erilaisissa työhön liittyvissä asiakas- ja ryhmätilanteissa
	pitää lyhyen esityksen käyttäen tilanteen vaatimaa kieltä ja asiatyylä	pitää erilaisia esityksiä käyttäen tilanteen vaatimaa asiatyylä ja alan termistöä	toimii oman alansa viestintätilanteissa joustavasti ja pitää erilaisia esityksiä tilanteen ja oman alan edellyttämällä tavalla
Tekstien ja tekstilajien ymmärtäminen	tuntee työelämän tekstilajeja ja vertailee niitä	ymmärtää ammattitaidon kannalta keskeisten tekstien päätarkoituksen ja tulkitsee tekstien merkityksiä	ymmärtää sekä tekstin tarkoituksen ja sanoman että yksityiskohtien merkityksen, tekee johtopäätöksiä ja arvioi tekstin sisältöä ja ilmaisutapaa
Tiedon hankkiminen	hakee ammattialansa kannalta keskeistä tietoa selkeistä teksteistä	hankkii ammattialaansa liittyvää tietoa erilaisista lähteistä ja arvioi lähteen luotettavuutta	hakee tietoa erilaisista lähteistä ja vaikeaselkoisistakin teksteistä sekä arvioi kriittisesti niiden luotettavuutta
	noudattaa tekijänoikeuksia, mutta tarvitsee joskus ohjausta	tuntee tekijänoikeudet oikeutena ja velvoitteena, noudattaa tekijänoikeuksia mm. ilmoittamalla lähteensä	osaa viitata käyttämiinsä lähteisiin ja tarvittaessa pyytää niihin käyttöluvan
Mediataidot ja verkko- viestinnän hyödyntäminen	käyttää oman alansa ammattijulkaisuja ja mediatekstejä	käyttää keskeisiä viestintävälineitä ja osaa arvioida mediatekstejä	käyttää monipuolisesti viestintävälineitä ja arvioi kriittisesti mediatekstejä
	käyttää ohjattuna eri medioita ammattitaitonsa esittelyyn	tekee ammattiosaamistaan näkyväksi eri medioiden avulla	dokumentoi ja kuvaa oppimistaan ja osaamistaan eri medioiden avulla
	viestii digitaalisissa ympäristöissä soveltuvien periaatteiden mukaisesti	viestii digitaalisissa ympäristöissä sopivaa kieltä käyttäen	viestii ammatillisuutta osoittaen digitaalisen ympäristön vuorovaikutustilanteissa

Alan kirjallisten töiden laatiminen	kirjoittaa oikeinkirjoituksen perussääntöjen mukaisesti	käyttää sujuvaa lause- ja virkerakennetta ja jaksoittaa tekstiä	hallitsee kielenkäytön perusnormit sekä hioo tuottamiensa tekstien kieli- ja ulkoasua
	tuottaa ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	tuottaa ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä	tuottaa tavoitteellisesti ja työstää tekstejään oman arvion ja palautteen pohjalta
	laatii mallin mukaan asiakirjoja	laatii asianmukaiset asiakirjat	laatii asianmukaisia asiakirjoja ja osaa soveltaa asiakirjamalleja
Luku- ja opiskelustrategioiden hyödyntäminen	tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuulun, luetun ja nähdyn pohjalta	tekee muistiinpanoja, tiivistää hankkimaansa tietoa ja käyttää lähteitä omassa tekstissään	arvioi omaa luku- ja opiskelustrategiaansa ja parantaa sitä palautteen pohjalta
Äidinkielen sekä kirjallisuuden ja muun kulttuurin merkityksen ymmärtäminen	tiedostaa äidinkielen taidon merkityksen omalla alallaan	ymmärtää äidinkielen merkitystä omalla alallaan ja monikielisessä työelämässä	osaa arvioida äidinkielen merkitystä omalla alallaan ja sen asemaa monikielisessä yhteiskunnassa sekä työelämän että yksilön kannalta
	tuntee esimerkkejä omaan alaan liittyvästä kirjallisuudesta tai muusta kulttuurista	tietää, mihin kirjallisuutta tai muuta kulttuuria voi alalla käyttää	ymmärtää kirjallisuuden tai muun kulttuurin merkityksen alalla toimimisessa
Oman äidinkielen taidon arvioiminen	arvioi äidinkielen taitoaan ja lukutaitoaan saamansa palautteen pohjalta ja kertoo, mitä siinä voisi parantaa.	arvioi realistisesti omaa kielenkäyttöään ja lukutaitoaan, tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämis-kohteitaan.	arvioi realistisesti omaa kielenkäyttöään ja lukutaitoaan, tunnistaa vahvuuksiaan, kehittämis-kohteitaan ja kehittää taitojaan palautteen pohjalta.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Kieli, tekstit ja vuorovaikutus* (ÄI 1), *Tekstien rakenteita ja merkityksiä* (ÄI2), *Tekstit ja vaikuttaminen* (ÄI4) sekä jokin seuraavista *Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa* (ÄI3), *Teksti, tyyli ja konteksti* (ÄI5), *Kieli, kirjallisuus ja identiteetti* (ÄI6) tai *Publiviestinnän taitojen syventäminen* (ÄI7) vastaavat tavoitteiltaan *Äidinkieli, suomi* -osa-alueen pakollisia osaamistavoitteita.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- osaa kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan
- osaa kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan
- osaa käyttää ja tulkita erilaisia tekstilajeja
- tuntee kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin muotoja ja merkitystä.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Viestintä- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen	ilmaisee asiallisesti mielipiteensä ja perustelee ne vakuuttavasti	toimii kohteliaasti ja joustavasti vuorovaikutustilanteissa erilaisissa ympäristöissä	ylläpitää puhuessaan vuorovaikutusta, havainnollistaa puheenvuoroaan ja rakentaa sen sisällön loogiseksi
	ottaa vuorovaikutuksessa toisten näkemykset huomioon	ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alansa vaatimukset	viestii rakentavasti myös ristiriita- ja ongelmatilanteissa
	ymmärtää henkilöiden sanattoman viestinnän merkityksen ja vaikutuksia sanoman vastaanottoon	ottaa huomioon sanattoman viestinnän vaikutuksia omassa ilmaisussaan	soveltaa sanattoman viestinnän sääntöjä vuorovaikutuksessaan ja vertailee merkityksiä myös eri kulttuurien välillä
Esiintymis- ja ryhmätyötaitojen kehittäminen	esittää sekä spontaanin että valmistellun puheenvuoron tai puheesityksen itselleen tutusta aiheesta	saa puhuessaan kontaktin kuulijoihinsa ja osaa rakentaa puheenvuoronsa niin, että sitä on helppo seurata	esittää sekä spontaanin että itsenäisesti valmistellun esityksen haastavastakin aiheesta, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi
	toimii ryhmätyötilanteessa yhteistyöhakuisesti osana ryhmää	vie ryhmän työskenteleä eteenpäin aktiivisesti ja arvostaa muiden näkökantoja	tunnistaa oman toimintansa vaikutukset ryhmän toimintaan ja kannustaa ryhmän muita jäseniä toimimaan
	toimii työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjen mukaisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä	hallitsee joustavasti kokous- ja neuvottelukäytännöt
Ammatillinen monilukutaito ja tekstien tuottaminen	tuntee tekstilajien tilanteenmukaisen käytön vaatimuksia	tarkastelee tekstilajien eri ilmaisutapoja kriittisesti	soveltaa vaihdellen eri ilmaisutapoja ja tekstilajeja omissa teksteissään ja erilaisissa kieliympäristöissä
	käyttää mallin mukaan eri ammatillisia tekstilajeja	muokkaa tuottamiaan ammatillisia tekstejä palautteen perusteella	tekee havaintoja ammatillisista tekstilajeista, muokkaa niitä ja arvioi kielellisten valintojen vaikutuksia

	tuottaa tekstiä ryhmänä yhdessä muiden kanssa	antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta yhdessä tuotetusta tekstistä	toimii joustavasti osana kirjoitusprosessia, kun tekstiä tuotetaan yhdessä muiden kanssa
Kielen ja kulttuurin tunteminen	on perillä oman kielen ja kulttuurienvälisen viestinnän merkityksestä	ottaa huomioon kulttuurienvälisen viestinnän omassa vuorovaikutuksessaan	soveltaa monipuolisesti kulttuurienvälistä osaamistaan ja arvostaa kulttuurista moninaisuutta
	tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin.	arvioi lukemiaan kirjoja ja kokemiaan muita taidemuotoja.	hankkii monipuolisia luku-kokemuksia sekä arvioi kirjallisuuden ja muiden taidemuotojen merkitystä.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Kieli, tekstit ja vuorovaikutus* (ÄI 1), *Tekstien rakenteita ja merkityksiä* (ÄI2), *Tekstit ja vaikuttaminen* (ÄI4) sekä jokin seuraavista *Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa* (ÄI3), *Teksti, tyylä ja konteksti* (ÄI5), *Kieli, kirjallisuus ja identiteetti* (ÄI6) tai *Puheviestinnän taitojen syventäminen* (ÄI7) vastaavat tavoitteiltaan *Äidinkieli, suomi* -osa-alueen valinnaisia osaamistavoitteita.

3.1.1.2 Äidinkieli, saame

Pakolliset osaamistavoitteet, 5 osp

Opiskelija

- osaa viestiä ja toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- ymmärtää *omaan alaan* liittyvien tärkeimpien tekstilajien käytänteet, olennaisen sisällön ja tarkoituksen
- osaa käyttää kielitaitoaan tiedon hankkimisessa ja kriittisessä arvioimisessa
- osaa hyödyntää mediaa ja verkon tarjoamia viestintä- ja vuorovaikutusvälineitä opiskelussaan sekä tehdä ammattiosaamistaan näkyväksi
- kehittää saamen kielen kirjoittamisen taitojaan ja osaa laatia *alaan* liittyviä kirjallisia töitä
- osaa hyödyntää äidinkielen oppimisen luku- ja opiskelustrategioita
- tuntee kielellisen ja kulttuurin identiteetin merkitystä monimuotoisessa yhteiskunnassa
- osaa arvioida ja kehittää omaa äidinkielen taitoaan.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Käytettävä K3
	Opiskelija		
Viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa toimiminen	toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja tuotesille näkemyksiään	viestii aktiivisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ottaen huomioon toisten näkemykset	toimii monipuolisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja perustelee näkemyksiään rakentavasti ottaen huomioon toisten näkemykset

	toimii tarkoituksenmukaisella tavalla työelämän tilanteissa	toimii asiallisesti ja kohteliaasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja työhön liittyvissä asiakas- ja ryhmätilanteissa	toimii joustavasti ja rakentavasti erilaisissa työhön liittyvissä asiakas- ja ryhmätilanteissa
	pitää lyhyen esityksen käyttäen tilanteen vaatimaa saamen yleiskieltä	pitää erilaisia esityksiä käyttäen tilanteen vaatimaa saamen yleiskieltä ja alan termistöä	toimii oman alansa viestintätilanteissa joustavasti ja pitää erilaisia esityksiä saamen kielellä tilanteen ja oman alan edellyttämällä tavalla
Tekstien ja tekstilajien ymmärtäminen	ymmärtää ammattitaidon kannalta keskeisten tekstien päämerkityksen ja osaa yhdistää tietoja omiin kokemuksiinsa ja tietoihinsa	ymmärtää tekstin merkityksen ja pääsisällön sekä osaa yhdistää ja vertailla sen yksityiskohdista omiin kokemuksiinsa ja tietoihinsa suhteuttamalla	ymmärtää sekä tekstin merkityksen ja sanoman että yksityiskohtien merkityksen, tekee johtopäätöksiä ja arvioi tekstin sisältöä ja ilmaisutapaa
Tiedon hankkiminen	hakee ammattialansa kannalta keskeistä tietoa selkeistä lähteistä	hankkii ammattialaansa liittyvää tietoa erilaisista lähteistä ja arvioi myös lähteiden luotettavuutta	hakee tietoa erilaisista lähteistä ja vaikeaselkointakin teksteistä sekä arvioi kriittisesti niiden luotettavuutta
Mediataidot ja verkkoviestinnän hyödyntäminen	käyttää oman alansa ammattijulkaisuja ja mediatekstejä	käyttää keskeisiä viestintävälineitä ja osaa arvioida mediatekstejä	käyttää monipuolisesti viestintävälineitä ja arvioi kriittisesti mediatekstejä
	käyttää ohjattuna eri medioita ammattitaitonsa esittelyyn	tekee ammattiosaamistaan näkyväksi eri medioiden avulla	dokumentoi ja kuvaa oppimistaan ja osaamistaan eri medioiden avulla
Alan kirjallisten töiden laatiminen	tuottaa ohjattuna ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä saamen kielen oikeinkirjoituksen perussääntöjen mukaisesti	tuottaa ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä käyttäen monipuolisesti saamen kielen oikeinkirjoituksen perussääntöjä	tuottaa ammattitaitoon liittyviä erilaisia tekstejä saamen kielellä sujuvasti ja luontevasti
Luku- ja opiskelustrategioiden hyödyntäminen	tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta	tekee muistiinpanoja, tiivistää hankkimaansa tietoa ja käyttää lähteitä omassa tekstissään	arvioi omaa luku- ja opiskelustrategiaansa ja parantaa sitä palautteen pohjalta

Kielen ja kulttuurin ymmärtäminen	tuntee kielellisen ja kulttuurisen taustan merkitystä	tuntee saamen kielen ja kulttuurin merkitystä ja osaa arvioida sen merkitystä monimuotoisessa yhteiskunnassa	tuntee saamen kielen ja kulttuurin merkitystä ja osaa arvioida monipuolisesti sen merkitystä monimuotoisessa yhteiskunnassa
Oman äidinkielen taidon arvioiminen	arvioi äidinkielen taitoaan ja lukutaitoaan saamansa palautteen pohjalta ja kertoo, mitä siinä voisi parantaa.	arvioi realistisesti omaa kielenkäyttöään ja lukutaitoaan, tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan.	arvioi realistisesti omaa kielenkäyttöään ja lukutaitoaan, tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan ja kehittää taitojaan palautteen pohjalta.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Kieli, tekstit ja vuorovaikutus* (ÄIS1), *Tekstien rakenteita ja merkityksiä* (ÄIS2), *Vaikuttamisen keinoja* (ÄIS4) ja lisäksi jokin seuraavista *Kaunokirjalliset tekstit* (ÄIS3), *Teksti, tyylilä ja konteksti* (ÄIS5), *Kieli, kirjallisuus ja identiteetti* (ÄIS6) tai *Puheviestintä* (ÄIS7) vastaavat tavoitteiltaan *Äidinkieli, saame* -osa-alueen pakollisia osaamistavoitteita.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- osaa kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamen kielellä
- osaa kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan
- osaa käyttää ja tulkita erilaisia tekstilajeja ja kehittää tekstin tuottamista saamen kielellä
- osaa toimia kielellisesti ja kulttuurisesti monimuotoisessa ympäristössä.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Viestintä- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen	toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa huomioiden toisten näkemykset	viestii aktiivisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ottaen huomioon toisten näkemykset	viestii monipuolisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ottaen huomioon toisten näkemykset
Esiintymis- ja ryhmätyötaitojen kehittäminen	esittää sekä spontaanin että valmistellun puheenvuoron tai puheesityksen itselleen tutusta aiheesta	saa puhuessaan kontaktin kuulijoihinsa ja osaa rakentaa puheenvuoronsa niin, että sitä on helppo seurata	esittää sekä spontaanin että itsenäisesti valmistellun esityksen haastavastakin aiheesta, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sisällön loogiseksi

	toimii ryhmätyötilanteessa yhteistyöhakuisesti osana ryhmää	vie ryhmän työskenteleä eteenpäin aktiivisesti ja arvostaa muiden näkökantoja	tunnistaa oman toimintansa vaikutukset ryhmän toimintaan ja kannustaa ryhmän muita jäseniä toimimaan
Ammatillinen monilukutaito ja tekstien tuottaminen	tuntee työelämän tilanteenmukaisen tekstilajin käytön vaatimuksia	tarkastelee tekstilajien eri ilmaisutapoja kriittisesti	soveltaa vaihdelleen eri ilmaisutapoja ja tekstilajeja omissa teksteissään ja erilaisissa kieliympäristöissä
	tuottaa mallin mukaan eri ammatillisia tekstilajeja	muokkaa tuottamiaan ammatillisia tekstejä palautteen perusteella	tekee havaintoja ammatillisista tekstilajeista, muokkaa niitä ja arvioi kielellisten valintojen vaikutuksia
	kirjoittaa ohjattuna ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä saamen kielellä	kirjoittaa ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä saamen kielellä	kirjoittaa ammattitaitoon liittyviä erilaisia tekstejä itsenäisesti saamen kielellä
Kielellisesti ja kulttuurisesti monimuotoisessa ympäristössä toimiminen	tuntee saamelaisen kulttuurin ominaispiirteitä ja toimii monikulttuurisessa ympäristössä saamen kielen ja kulttuurin tuntemustaan hyödyntäen	tuntee saamelaisen kulttuurin keskeiset ominaispiirteet ja toimii monikulttuurisessa ympäristössä saamen kielen ja kulttuurin tuntemustaan hyödyntäen	tuntee saamelaisen kulttuurin keskeiset ominaispiirteet ja toimii monikulttuurisessa ympäristössä itsenäisesti saamen kielen ja kulttuurin tuntemustaan hyödyntäen
	tutustuu saamen kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin.	arvioi lukemiaan kirjoja ja kokemiaan muita taidemuotoja.	hankkii monipuolisia luku-kokemuksia saamen kielellä sekä arvioi kirjallisuuden ja muiden taidemuotojen merkitystä.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Kieli, tekstit ja vuorovaikutus* (ÄIS1), *Tekstien rakenteita ja merkityksiä* (ÄIS2), *Vaikuttamisen keinoja* (ÄIS4) ja lisäksi jokin seuraavista *Kaunokirjalliset tekstit* (ÄIS3), *Teksti, tyyli ja kon-teksti* (ÄIS5), *Kieli, kirjallisuus ja identiteetti* (ÄIS6) tai *Publievistintä* (ÄIS7) vastaavat tavoitteiltaan *Äidinkieli, saame* -osa-alueen valinnaisia osaamistavoitteita.

3.1.1.3 Äidinkieli, viittomakieli

Pakolliset osaamistavoitteet, 5 osp

Opiskelija

- osaa viestiä viittomakielellä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- ymmärtää ja tulkitsee omaan alaansa liittyviä erilaisia viestilajeja
- osaa hakea tietoa eri tietolähteistä erilaisia medioita käyttäen
- osaa hyödyntää mediaa ja verkon tarjoamia viestintä- ja vuorovaikutusvälineitä opiskelussaan sekä tehdä ammattiosaamistaan näkyväksi

- osaa toimia sekä viittomakielisen että puhutun ja kirjoitetun kielen ympäristöissä
- osaa arvioida ja kehittää omaa äidinkielen taitoaan.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa toimiminen	käyttää viittomakieltä tarkoituksenmukaisella tavalla oman alansa tutuissa viestintätilanteissa toiset huomioon ottaen	käyttää viittomakieltä tarkoituksenmukaisella tavalla oman alansa viestintätilanteissa toiset huomioon ottaen	käyttää viittomakieltä aktiivisesti oman alansa viestintätilanteissa ottaen huomioon toiset huomioon
	selviytyy viestintätilanteista myös kuulevien kanssa	toimii ammatillisissa tilanteissa viittomakielisten ja kuulevien kanssa	toimii joustavasti erilaisissa ympäristöissä viittomakielisten ja kuulevien kanssa
	tietää, miten tulkkia käytetään vuorovaikutustilanteissa	käyttää tulkkia tarkoituksenmukaisesti eri tilanteissa	käyttää tulkkia sujuvasti eri tilanteissa
	toimii sovittujen kokouskäytäntöjen mukaisesti sekä ilmaisee mielipiteensä yhteistyö- ja ryhmätilanteissa	noudattaa kokous- ja neuvottelukäytäntöjä sekä perustelee monipuolisesti mielipiteensä ja väitteensä yhteistyö- ja ryhmätilanteissa	hallitsee kokous- ja neuvottelukäytännöt sekä kantaa osaltaan vastuuta viestintäilmapiiiristä
Viestien ja tekstilajien ymmärtäminen	tuntee viittomakielen eri muotoja (yleiset ja ammatilliset tilanteet) ja käyttää ammattiin liittyviä viittomia ohjatusti	hallitsee yleisviittomiston ja viestii alansa tilanteissa viittomakielellä	tuntee hyvin ammatin liittyvän viittomiston ja viestii ammatillisesti viittomakielellä
	ymmärtää viittomakielellä ammattialansa keskeisten viestien ydinasiat	ymmärtää viittomakielellä alansa keskeisten viestien pääsisällön ja osaa suhteuttaa sitä omaan kokemuksiinsa	ymmärtää viittomakielellä alansa viestien pääsisällön ja osaa tehdä sen perusteella vertailuja ja johtopäätöksiä
Tiedon hankkiminen	hakee ammattialansa kannalta keskeistä tietoa erilaisista lähteistä	hankkii ammattialaansa liittyvää tietoa erilaisista lähteistä ja arvioi niiden luotettavuutta	käyttää monipuolisesti erilaisia viestintävälineitä tiedon hankinnassa ja arvioi tekstien luotettavuutta

	noudattaa tekijänoikeuksia, mutta tarvitsee joskus ohjausta	tuntee tekijänoikeudet oikeutena ja velvoitteena, noudattaa tekijänoikeuksia mm. ilmoittamalla lähteensä	osaa viitata käyttämiinsä lähteisiin ja tarvittaessa pyytää niihin käyttöluvan
Mediataidot ja verkkoviestinnän hyödyntäminen	käyttää oman alansa ammattijulkaisuja ja mediatekstejä	käyttää keskeisiä viestintävälineitä ja osaa arvioida mediatekstejä	käyttää monipuolisesti viestintävälineitä ja arvioi kriittisesti mediatekstejä
	käyttää ohjattuna eri medioita ammattitaitonsa esittelyyn	tekee ammattiosaamistaan näkyväksi eri medioiden avulla	dokumentoi ja kuvaa oppimistaan ja osaamistaan eri medioiden avulla
Kielellisesti ja kulttuurisesti monimuotoisessa ympäristössä toimiminen	tuntee suomalaisen viittomakielen monimuotoisuutta ja toimii monimuotoisessa ympäristössä kielitaitoaan hyödyntäen	tuntee suomalaisen viittomakielen monimuotoisuutta ja käyttäjäryhmiä ja toimii monimuotoisessa ympäristössä kielitaitoaan hyödyntäen	tuntee suomalaisen viittomakielen monimuotoisuutta ja erityispiirteitä sekä käyttäjäryhmiä ja toimii monimuotoisessa ympäristössä joustavasti kielitaitoaan hyödyntäen
Oman äidinkielen taidon arvioiminen	arvioi äidinkielen taitoaan ja lukutaitoaan saamansa palautteen pohjalta ja kertoo, mitä siinä voisi parantaa.	arvioi realistisesti omaa kielenkäyttöään ja lukutaitoaan, tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan.	arvioi realistisesti omaa kielenkäyttöään ja lukutaitoaan, tunnistaa vahvuuksiaan, kehittämiskohteitaan ja kehittää taitojaan palautteen pohjalta.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Kieli, tekstit ja vuorovaikutus* (ÄIV1), *Tekstien rakenteita ja merkityksiä* (ÄIV2), *Tekstit ja vaikuttaminen* (ÄIV4) sekä jokin seuraavista *Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa* (ÄIV3), *Teksti, tyyli ja konteksti* (ÄIV5), *Kieli, kirjallisuus ja identiteetti* (ÄIV6) tai *Puheviestinnän taitojen syventäminen* (ÄIV7) vastaavat tavoitteiltaan *Äidinkieli, viittomakieli* -osa-alueen pakollisia osaamistavoitteita.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- osaa kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan ja viittomakielen ilmaisutapojaan erilaisissa tilanteissa
- osaa kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan
- osaa käyttää ja tulkita erilaisia viestintätapoja
- tuntee kielellisen ja kulttuurisen monimuotoisuuden merkitystä yhteiskunnassa.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Viestintä- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen	ilmaisee asiallisesti mielipiteensä ja perustelee ne vakuuttavasti	viestii kohteliaasti ja joustavasti vuorovaikutustilanteissa erilaisissa ympäristöissä	ylläpitää puhuessaan vuorovaikutusta, havainnollistaa puheenvuoroaan ja rakentaa sen sisällön loogiseksi
	ottaa vuorovaikutuksessa toisten näkemykset huomioon	käyttää yleisviittomistoa ja ammattiin liittyvää viittomistoa luontevasti	käyttää rakenteeltaan sujuvaa ja ilmaisultaan rikasta viittomakieltä monipuolisesti
Esiintymis- ja ryhmätyötaitojen kehittäminen	pitää sekä spontaanin että valmistellun esityksen viittomakielellä itselleen tutusta aiheesta	selittää alaan liittyviä seikkoja viittomakielisessä esityksessä tai muille suunnatuissa ohjeissa	tuottaa erilaisia viittomakielisiä esityksiä ja hyödyntää monipuolisesti ilmaisutapoja
Viestintätapojen käyttäminen ja tulkitseminen	tuottaa mallin mukaan alaansa liittyvää viittomakieltä	toimii erilaisissa ympäristöissä viittomakielisten ja kuulevien kanssa	käyttää viittomakielisten kulttuurissa esiintyviä ilmaisu- ja esiintymistapoja
	tunnistaa viittomakielen eri muotoja	pohtii viittomakielisten tekstien (videoitujen) tavoitetta ja sisältöä	tuntee viittomakielen kielelliset ominaispiirteet
Kielen ja kulttuurin monimuotoisuuden ymmärtäminen	tuntee kielellisen ja kulttuurisen taustansa piirteitä	tuntee suomalaisen viittomakielen monimuotoisuutta	tuntee suomalaisen viittomakielen monimuotoisuutta ja käyttäjäryhmiä
	ymmärtää viittomakielisen yhteisön aseman suomalaisessa yhteiskunnassa.	vertailee viitottua ja puhuttua kieltä käyttävien kommunikointitapoja.	tuntee hyvin viittomakielisen yhteisön taustan ja osaa edustaa kielellistä kulttuuriin monikielisessä ympäristössä.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Kieli, tekstit ja vuorovaikutus* (ÄIV 1), *Tekstien rakenteita ja merkityksiä* (ÄIV2), *Tekstit ja vaikuttaminen* (ÄIV4) sekä jokin seuraavista *Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa* (ÄIV3),

Teksti, tyyli ja konteksti (ÄIV5), *Kieli, kirjallisuus ja identiteetti* (ÄIV6) tai *Publievistinnän taitojen syventäminen* (ÄIV7) vastaavat tavoitteiltaan *Äidinkieli, viittomakieli* -osa-alueen valinnaisia osaamistavoitteita.

3.1.1.4 Äidinkieli, opiskelijan oma äidinkieli

Pakolliset osaamistavoitteet, 5 osp

Opiskelija

- osaa viestiä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa omalla äidinkielellä
- ymmärtää *omaan alaan* liittyvien tärkeimpien tekstien olennaisen sisällön ja tarkoituksen omalla kielellään
- osaa käyttää kielitaitoaan tiedon hankkimisessa ja kriittisessä arvioimisessa erilaisia medioita hyödyntäen
- kehittää oman äidinkielen kirjoittamisen taitoja ja osaa laatia *omaan alaan* liittyviä kirjallisia töitä
- osaa hyödyntää mediaa ja verkon tarjoamia viestintä- ja vuorovaikutusvälineitä opiskelussaan
- osaa toimia kielellisesti ja kulttuurisesti monimuotoisessa ympäristössä
- osaa arvioida ja kehittää omaa äidinkielen taitoaan.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Käytettävä K3
	Opiskelija		
Viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa toimiminen	toimii tarkoituksenmukaisella tavalla tutuissa vuorovaikutustilanteissa toiset huomioon ottaen	toimii aktiivisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toiset huomioon ottaen	toimii aloitteellisesti ja joustavasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa näkemyksiään perustellen ja toiset rakentavasti huomioon ottaen
	käyttää tilanteen vaatimaa kieltä oman äidinkielen yleiskielen mukaisesti	käyttää eri tilanteissa omaa äidinkieltä yleiskielen mukaisesti sekä osaa jossakin määrin alan termistöä	käyttää eri tilanteissa omaa äidinkieltä yleiskielen mukaisesti sekä osaa alan termistöä
Tekstien ymmärtäminen	ymmärtää alansa keskeisten tekstien ydinasiat	ymmärtää alansa keskeisten tekstien pääsisällön ja tarkoituksen	ymmärtää alansa tekstien pääsisällön ja tarkoituksen sekä osaa suhteuttaa sitä omiin kokemuksiinsa
Tiedon hankkiminen	hakee ammattialansa kanalta keskeistä tietoa erilaisista lähteistä	hakee ammattialaansa liittyvää tietoa erilaisista lähteistä ja arvioi ohjatuna niiden luotettavuutta	hyödyntää monipuolisesti oman kielensä viestintävälineitä tiedon hankinnassa ja arvioi tekstien luotettavuutta
Tekstien tuottaminen	laatii ohjattuna alaansa liittyviä tekstejä käyttäen oman äidinkielen keskei-	laatii alaansa liittyviä erilaisia tekstejä käyttäen oman äidinkielen	laatii itsenäisesti alaansa liittyviä tekstejä käyttäen oman äidinkielen oikein-

	siä oikeinkirjoitustapoja	oikeinkirjoitustapoja	kirjoitustapoja
Mediataidot ja verkko- viestinnän hyödyntäminen	hyödyntää oman alansa ammattijulkaisuja ja mediatekstejä	hyödyntää keskeisiä viestintävälineitä ja arvioi mediatekstejä	hyödyntää monipuolisesti viestintävälineitä ja arvioi kriittisesti mediatekstejä
Kielellisesti ja kulttuurisesti monimuotoisessa ympäristössä toimiminen	ymmärtää kaksikielisyyden merkityksen omalle työlleen ja käyttää omaa kieltään erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ottaen toiset huomioon	vertailee oman kielensä ja suomen kielen käyttöä sekä toimii monimuotoisessa ympäristössä osaamistaan melko monipuolisesti hyödyntäen	tuntee kielellisen ja kulttuurisen taustansa keskeiset piirteet sekä toimii monimuotoisessa ympäristössä osaamistaan monipuolisesti hyödyntäen
Oman äidinkielen taidon arvioiminen	arvioi äidinkielen taitoaan ja lukutaitoaan saamansa palautteen pohjalta ja kertoo, mitä siinä voisi parantaa.	arvioi realistisesti omaa kielenkäyttöään ja lukutaitoaan, tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan.	arvioi realistisesti omaa kielenkäyttöään ja lukutaitoaan, tunnistaa vahvuuksiaan, kehittämiskohteitaan ja kehittää taitojaan palautteen pohjalta.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Oma äidinkieli ja sen käyttö* (ÄIM 1) ja *Kielialueen kulttuuri*, (ÄIM3), *Viestintä ja yhteiskunta* (ÄIM4), *Tiedon maailma* (ÄIM6) vastaavat tavoitteiltaan *Äidinkieli, opiskelijan oma äidinkieli* -osa-alueen pakollisia osaamistavoitteita.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- osaa kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan omalla äidinkielellä
- osaa kehittää omaan alaan liittyvien tekstilajien ymmärtämis- ja tulkintataitoja
- osaa kehittää tekstien tuottamisen taitoja omalla äidinkielellä
- ymmärtää kielen ja kulttuurin moninaisuuden merkityksen yhteiskunnassa.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Viestintä- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen	ilmaisee itseään suullisesti kulttuuripiirinsä yhteisössä tavallisimmissa vuorovaikutustilanteissa	käyttää omalla kielellään ammattialansa keskeisiä käsitteitä ja ottaa osaa keskusteluun omalla kielialueellaan	viestii aktiivisesti vuorovaikutustilanteissa perustellen näkemyksiään ja ottaen toiset rakentavasti huomioon

Tekstien ymmärtäminen	ymmärtää tuttuja omakielisten tekstilajien keskeiset asiat	ymmärtää omakielisten tekstien pääsisällön ja tuntee oman alansa terminologiaa	ymmärtää oman alansa omakielisten tekstien keskeisen sisällön ja laajentaa sanavarastoaan ammattialalla
Tekstien tuottaminen	laatii mallin mukaan omakielisiä tekstejä	laatii ohjatusti erilaisia tekstejä omalla äidinkielellä	laatii itsenäisesti omaan alansa liittyviä tekstejä omalla äidinkielellä
Kielen ja kulttuurin ymmärtäminen	tuntee kielellisen ja kulttuurisen taustansa piirteitä sekä hyödyntää kielen osaamistaan ammattialallaan.	tuntee äidinkielen käytönmahdollisuuksia ja vaihtelua omalla kielialueellaan sekä hyödyntää kielellistä ja kulttuurista osaamistaan ammattialallaan.	on kiinnostunut äidinkielenestään ja omasta kielitaidustaan sekä hyödyntää aktiivisesti kielellistä ja kulttuurista osaamistaan ammattialallaan ja yhteiskunnassa.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Oma äidinkieli ja sen käyttö* (ÄIM 1) ja *Kielialueen kulttuuri*, (ÄIM3), *Viestintä ja yhteiskunta* (ÄIM4), *Tiedon maailma* (ÄIM6) vastaavat tavoitteiltaan *Äidinkieli, opiskelijan oma äidinkieli* -osa-alueen valinnaisia osaamistavoitteita.

3.1.1.5 Äidinkieli, suomi toisena kielenä

Opiskelija voi opiskella äidinkielen sovellusta suomi toisena kielenä, jos hänen äidinkielenä ei ole suomi, ruotsi tai saame tai hänellä on muutoin monikielinen tausta.

Pakolliset osaamistavoitteet, 5 osp

Opiskelija

- osaa viestiä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- ymmärtää ja tulkitsee omaan alaan liittyviä erilaisia tekstilajeja ja laajentaa sana- ja ilmaisuvarantoaan
- osaa hyödyntää mediaa ja verkon tarjoamia viestintä- ja vuorovaikutusvälineitä
- osaa hakea tietoa eri tietolähteistä sekä noudattaa lähteiden käytön periaatteita
- osaa laatia alaan liittyviä kirjallisia töitä
- osaa toimia kielellisesti ja kulttuurisesti monimuotoisessa ympäristössä
- osaa arvioida ja kehittää suomi toisena kielenä -taitoaan.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa toimiminen	ymmärtää alan puhetilanteisiin liittyvää viestintää	ymmärtää alan puhetilanteisiin liittyvää erilaista viestintää	ymmärtää monipuolisesti alan puhetilanteisiin liittyvää viestintää

	osallistuu keskusteluun käyttämällä puheenvuoroja	osallistuu keskusteluun, käyttää puheenvuoroja ja perustelee näkemyksiään	osallistuu keskusteluun aktiivisesti ja perustelee monipuolisesti näkemyksiään
	toimii ryhmä- ja kokoustilanteissa sovitun käytännön mukaisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	noudattaa kokous- ja neuvottelukäytäntöjä	hallitsee ammatin kannalta keskeiset kokous- ja neuvottelukäytännöt
Tekstien ja tekstilajien ymmärtäminen	ymmärtää ammattitaidon kannalta keskeisten tekstien pääsisällön ja tuntee eri tekstilajeja	ymmärtää ammattitaidon kannalta keskeisten tekstien pääsisällön ja tarkoituksen sekä tulkitsee tekstien merkityksiä	ymmärtää ammattitaidon kannalta keskeisten tekstien sisällön ja yksityiskohdat, tekee johtopäätöksiä sekä arvioi tekstien sisältöä ja ilmaisutapaa
Tiedon hankkiminen	hakee ohjattuna ammattialansa kannalta keskeistä tietoa selkeistä teksteistä	hankkii ammattialaansa liittyvää tietoa erilaisista lähteistä ja arvioi lähteiden luotettavuutta	hankkii itsenäisesti tietoa erilaisista lähteistä ja arvioi niiden luotettavuutta
	noudattaa tekijänoikeuksia, mutta tarvitsee joskus ohjausta	tuntee tekijänoikeudet oikeutena ja velvoitteena, noudattaa tekijänoikeuksia mm. ilmoittamalla lähteensä	osaa viitata käyttämiinsä lähteisiin ja tarvittaessa pyytää niihin käyttöluvan
Mediataidot ja verkko- viestinnän hyödyntäminen	käyttää ohjattuna oman alansa ammattijulkaisuja ja mediatekstejä	käyttää keskeisiä viestintävälineitä ja arvioi mediatekstejä	käyttää viestintävälineitä ja arvioi kriittisesti mediatekstejä
Alan kirjallisten töiden laatiminen	kirjoittaa ohjattuna ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä	kirjoittaa ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä	kirjoittaa tavoitteellisesti ja työstää tekstejään palautteen pohjalta
	käyttää ohjattuna kirjoitetun suomen kielen perussääntöjä sanavarantoon laajentaen	käyttää kirjoitetun suomen kielen perussääntöjä sana- ja ilmaisuvarantoon laajentaen	käyttää itsenäisesti ja monipuolisesti kirjoitetun suomen kielen perussääntöjä sana- ja ilmaisuvarantoon laajentaen
Kielellisesti ja kulttuurisesti monimuotoisessa ympäristössä toimiminen	tuntee omaa kielellistä ja kulttuurista taustaansa ja suomalaisen yhteiskunnan monimuotoisuutta	tuntee oman kielellisen ja kulttuurisen taustansa pääpiirteet sekä suomalaisen yhteiskunnan monimuotoisuutta	tuntee monipuolisesti omaa kielellistä ja kulttuurista taustaansa ja suomalaisen yhteiskunnan kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta

	toimii kielellistä ja kulttuurista osaamistaan hyödyntäen ammattialan eritilanteissa	ottaa huomioon kulttuurien välisen viestinnän toimiessaan ammattialan tehtävissä	hyödyntää aktiivisesti kielellistä ja kulttuurista osaamistaan ammattialan tehtävissä
Oman suomi toisena kielenä taidon arvioiminen	arvioi suomen kielen taitoaan ja lukutaitoaan saamansa palautteen pohjalta ja kertoo, mitä siinä voisi parantaa.	arvioi realistisesti omaa kielenkäyttöään ja lukutaitoaan, tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämis-kohteitaan.	arvioi realistisesti omaa kielenkäyttöään ja lukutaitoaan, tunnistaa vahvuuksiaan, kehittämis-kohteitaan ja kehittää taitojaan palautteen pohjalta.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Perusteet ballintaan* (S21), *Kieli käyttöön* (S22), *Syvämmät tekstitaidot* (S24) ja *Suomalainen kulttuuri* (S25) vastaavat tavoitteiltaan *Aidinkieli, suomi toisena kielenä* -osa-alueen pakollisia osaamistavoitteita.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- osaa kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan
- osaa kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan
- osaa kehittää erilaisten tekstilajien ymmärtämis- ja tulkintataitojaan
- osaa kehittää tekstien tuottamisen taitoja
- syventää kielellisen ja kulttuurin identiteetin merkityksen ymmärtämistä monimuotoisessa yhteiskunnassa.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Viestintä- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen	toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ottaen toiset huomioon	viestii aktiivisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ottaen toiset huomioon	viestii aktiivisesti ja monipuolisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ottaen toiset huomioon
Esiintymis- ja ryhmätyötaitojen kehittäminen	esittää sekä spontaanin että valmistellun puheenvuoron tai puheesityksen itselleen tutusta aiheesta	saa puhuessaan kontaktin kuulijoihinsa ja osaa rakentaa puheenvuoronsa niin, että sitä on helppo seurata	esittää sekä spontaanin että itsenäisesti valmistellun esityksen, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sisällön loogiseksi
	viestii ammattialaansa liittyvissä ryhmätilanteissa	osallistuu ammattialaansa liittyvään keskusteluun ja hallitsee sanaston	toimii joustavasti ammattialaan liittyvissä ryhmätilanteissa

Tekstien ja tekstilajien ymmärtäminen	ymmärtää keskeisten tekstien päätarkoituksen ja arvioi tekstilajeja	ymmärtää tekstien tarkoituksen ja pääsisällön sekä tekstilajin käyttökelpoisuuden eri tarkoituksiin	ymmärtää itsenäisesti tekstejä myös abstrakteista aiheista ja hahmottaa eri ammatillisten tekstilajien käytötarkoituksen
Tekstien tuottaminen	kirjoittaa ohjattuna ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä sekä laajentaa sana- ja ilmaisuvarantoaan	kirjoittaa ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä sekä laajentaa sana- ja ilmaisuvarantoaan	kirjoittaa ammattitaitoon liittyviä tekstejä itsenäisesti sekä laajentaa sana- ja ilmaisuvarantoaan
Kielen ja kulttuurin ymmärtäminen	tuntee kielellisen ja kulttuurisen monimuotoisuuden merkitystä.	tuntee suomalaisen työelämän ja yhteiskunnan kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta.	tuntee monipuolisesti suomalaisen työelämän ja yhteiskunnan kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Perusteet hallintaan* (S21), *Kieli käyttöön* (S22), *Syvämmät tekstitaidot* (S24) ja *Suomalainen kulttuuri* (S25) vastaavat tavoitteiltaan *Äidinkieli, suomi toisena kielenä* -osa-alueen valinnaisia osaamistavoitteita.

3.1.1.6 Äidinkieli, ruotsi toisena kielenä

Ruotsinkielisessä koulutuksessa Äidinkieli, ruotsi toisena kielenä -tutkinnon osan osaamistavoitteet ja arviointikriteerit vastaavat Äidinkieli, suomi toisena kielenä -tutkinnon osan osaamistavoitteita ja arviointikriteerejä.

3.1.1.7 Äidinkieli, suomi viittomakielisille

Pakolliset osaamistavoitteet, 5 osp

Opiskelija

- osaa viestiä ja toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- ymmärtää omaan alaan liittyvien tärkeimpien tekstilajien käytänteet, olennaisen sisällön ja tarkoituksen
- osaa hakea tietoa eri tietolähteistä ja käyttää tietoa sekä noudattaa lähteiden käytön periaatteita
- osaa hyödyntää mediaa ja verkon tarjoamia viestintä- ja vuorovaikutusvälineitä opiskelussaan
- osaa laatia alaan liittyviä kirjallisia töitä
- osaa arvioida ja kehittää suomen kielen taitoaan.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa toimiminen	käyttää ohjattuna ammatillista suomen kieltä sekä muita kielellisiä valmiuksia	käyttää ammatillista suomen kieltä sekä muita kielellisiä valmiuksia	käyttää ammatillista suomen kieltä sekä muita kielellisiä valmiuksiaan ja

	siaan toimiessaan kuulevien kanssa	aan toimiessaan kuulevien kanssa ja ymmärtää muiden puheenvuoroja	osallistuu keskusteluun asiallisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
Tekstien ymmärtäminen	ymmärtää yleisluontoisen ja ammattialan kirjoitetun tekstin keskeisen sisällön	ymmärtää yleisluontoisen tekstin sisällön ja tyyllilajin sekä vertaa kirjakielistä, yleiskielistä ja puhekielistä tekstiä	ymmärtää vaivatta sekä yleisluontoisia että ammattiin liittyviä kirjoitettuja tekstejä
Tiedon hankkiminen	hakee ohjattuna ammattialansa kannalta keskeistä tietoa suomen kielellä	käyttää suomen kieltä ammattialansa tiedonhankinnassa	hakee tietoa kirjallisista ja digitaalisista lähteistä sekä arvioi niiden luotettavuutta
	noudattaa tekijänoikeuksia, mutta tarvitsee joskus ohjausta	noudattaa tekijänoikeuksia mm. ilmoittamalla lähteensä	osaa viitata käyttämiinsä lähteisiin ja tarvittaessa pyytää niihin käyttöluvan
Mediataidot ja verkko- viestinnän hyödyntäminen	hyödyntää oman alansa ammattijulkaisuja ja mediaa	käyttää keskeisiä viestintävälineitä ja osaa arvioida mediatekstejä	hyödyntää monipuolisesti viestintävälineitä ja arvioi kriittisesti mediatekstejä
Alan kirjallisten töiden laatiminen	kirjoittaa ohjattuna ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä ja käyttää ymmärrettävää kieltä	kirjoittaa ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä oikeinkirjoitussääntöjen mukaisesti	kirjoittaa sujuvasti ymmärrettävää ja selvää yleiskieltä oikeinkirjoitussääntöjen mukaisesti
	laatii mallin mukaan asiakirjat	laatii asianmukaiset asiakirjat	laatii asianmukaisia asiakirjoja ja osaa soveltaa asiakirjamalleja
Oman suomen kielen taidon arvioiminen	arvioi suomen kielen taitoaan ja lukutaitoaan saamansa palautteen pohjalta ja kertoo, mitä siinä voisi parantaa.	arvioi realistisesti omaa kielenkäyttöään ja lukutaitoaan, tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämis-kohteitaan.	arvioi realistisesti omaa kielenkäyttöään ja lukutaitoaan, tunnistaa vahvuuksiaan, kehittämis-kohteitaan ja kehittää taitojaan palautteen pohjalta.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Kieli, tekstit ja vuorovaikutus* (V21), *Tekstien rakenteita ja merkityksiä* (V22), *Tekstit ja vaikuttaminen* (V24) sekä jokin seuraavista *Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa* (V23), *Teksti, tyyli ja konteksti* (V25), *Kieli, kirjallisuus ja identiteetti* (V26) tai *Puheviestinnän taitojen syventäminen* (V27) vastaavat tavoitteiltaan *Äidinkieli, suomi viittomakielisille* -osa-alueen pakollisia osaamistavoitteita.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- osaa kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan
- osaa tulkita erilaisia tekstilajeja sekä tuntee kirjallisuutta
- kehittää ammatillisten tekstien tuottamista
- ymmärtää kielellistä identiteettiä ja osaa vertailla viitotun ja puhutun tai kirjoitetun kielen ilmaisu-keinoja.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Viestintä- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen	ilmaisee mielipiteensä, perustelee ne vakuuttavasti	saa puhuessaan kontaktin kuulijoihinsa ja rakentaa puheenvuoronsa niin, että sitä on helppo seurata	ylläpitää puhuessaan vuorovaikutusta, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi
	toimii yhteistyökykyisesti työtehtävissä tarvittaessa apuvälineitä käyttäen	toimii yhteistyökykyisesti tiimin jäsenenä ja välittää viestejä	viestii ammattimaisesti ja vastuuntuntoisesti sekä kuulevien että kuurojen kanssa
Tekstilajien tulkitseminen ja kirjallisuuden tunteminen	käyttää mallin mukaan eri tekstilajeja ja tuntee niiden ympäristöjen vaatimuksia, missä tekstejä käytetään	noudattaa tekstilajiin kuuluvia vaatimuksia oikein niissä ympäristöissä, joissa tekstit esiintyvät	toimii kielenkäytön perusnormien mukaisesti sekä selittää kirjoitettuja tekstejä viittomakielellä
	tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin ja saa luku-kokemuksia	arvioi lukemiaan kirjoja	hankkii monipuolisia luku-kokemuksia ja arvioi kirjallisuuden merkitystä
Ammatillisten tekstien tuottaminen	tuottaa ammatillisia tekstejä ja käyttää asianmukaista kieltä	tuottaa ammatillisia tekstejä ja ottaa niissä huomioon työelämän vaatimukset	tuottaa sujuvaa ja ymmärrettävää ammatillista tekstiä sekä kehittää taitoaan palautteen pohjalta
Kielellisen identiteetin ymmärtäminen sekä viitotun ja puhutun kielen vertaaminen	tuntee puhutun ja viitotun kielen keskeiset erot	tarkastelee kielenkäytön ilmaisutapoja kriittisesti	vertaa keskeisiä puhutulle kielelle ominaisia rakenteita viittomakielen vastaaviin
	arvioi kirjoitetun kielen merkitystä viittomakielisille ammatin harjoittamisen kannalta.	arvioi kirjoitetun kielen asemaa suhteessa viittomakieleen yhteiskunnassa ja työelämässä.	vertailee suomen kielen ja viittomakielen merkitystä monikielisessä yhteiskunnassa sekä työelämän että yksilön kannalta.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Kieli, tekstit ja vuorovaikutus* (V21), *Tekstien rakenteita ja merkityksiä* (V22), *Tekstit ja vaikuttaminen* (V24) sekä jokin seuraavista *Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa* (V23), *Teksti, tyyli ja konteksti* (V25), *Kieli, kirjallisuus ja identiteetti* (V26) tai *Puheviestinnän taitojen syventäminen* (V27) vastaavat tavoitteiltaan *Äidinkieli, suomi viittomakielisille* -osa-alueen valinnaisia osaamistavoitteita.

3.1.1.8 Äidinkieli, romani

Pakolliset osaamistavoitteet, 5 osp

Opiskelija

- osaa viestiä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa romanikielellä
- ymmärtää *oman alaan* liittyvien tekstien olennaisen sisällön ja tarkoituksen romanikielellä
- hankkii ja arvioi tietoa romanikielistä mediaa hyödyntäen
- tuottaa tekstiä romanikielellä
- tuntee romanikielen ja -kulttuurin merkitystä monimuotoisessa yhteiskunnassa
- osaa arvioida ja kehittää romanikielen taitoaan.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITERIIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa toimiminen	kuuntelee muita ja käyttää puheenvuoroja vuorovaikutustilanteissa	viestii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toiset huomioon ottaen	viestii aktiivisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toiset huomioon ottaen
	käyttää romanikieltä ymmärrettävästi tutuissa tilanteissa	käyttää romanikieltä erilaisissa tilanteissa melko monipuolisesti	käyttää romanikieltä erilaisissa tilanteissa monipuolisesti
Tekstien ymmärtäminen	tuntee joitakin alaansa liittyviä käsitteitä romanikielellä	ymmärtää tekstien olennaisen sisällön ja tuntee keskeisiä alaansa liittyviä käsitteitä romanikielellä	ymmärtää tekstien pääsisällön ja yksityiskohtia sekä tuntee laajasti alaansa liittyviä käsitteitä romanikielellä
Tiedon hankkiminen	hakee tietoa erilaisista lähteistä	hakee ammattialaansa liittyvää tietoa erilaisia viestintävälineitä hyödyntäen ja arvioi ohjatuna tekstien luotettavuutta	hyödyntää monipuolisesti erilaisia viestintävälineitä tiedon hankinnassa ja arvioi tekstien luotettavuutta
	tuntee romanikielistä mediaa	käyttää romanikielistä mediaa	käyttää itsenäisesti romanikielistä mediaa

Tekstien tuottaminen	laatii ohjattuna tekstejä romanikielellä	laatii tekstejä romani-kielellä	laatii itsenäisesti tekstejä käyttäen monipuolisesti romanikieltä
Kielellisesti ja kulttuuri- sesti monimuotoisessa ympäristössä toimimi- nen	tuntee romanien kielelli- sen ja kulttuurisen taustan keskeiset piirteet ja toimii monimuotoisessa ympä- ristössä osaamistaan hyö- dyntäen	tuntee romanien kielel- lisen ja kulttuurisen taustan keskeiset piir- teet ja niiden merkityk- sen sekä toimii moni- muotoisessa ympäris- tössä osaamistaan hyö- dyntäen	tuntee romanien kielelli- sen ja kulttuurisen taus- tan perinteen ja sen mer- kityksen sekä toimii mo- nimuotoisessa yhteis- kunnassa joustavalla ta- valla
Oman romanikielen taidon arvioiminen	arvioi romanikielen taito- aan ja lukutaitoaan saa- mansa palautteen pohjalta ja kertoo, mitä siinä voisi parantaa.	arvioi realistisesti omaa kielenkäyttöään ja luku- taitoaan, tunnistaa vah- vuuksiaan ja kehittä- miskohteitaan.	arvioi realistisesti omaa kielenkäyttöään ja luku- taitoaan, tunnistaa vah- vuuksiaan, kehittämis- kohteitaan ja kehittää taitojaan palautteen poh- jalta.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Kielipohjan vahvistaminen* (ÄIR1), *Kielitaidon laajentaminen lähipiirin ulkopuolelle* (ÄIR2), *Romanikieli ja -kulttuuri nyky-yhteiskunnassa* (ÄIR6) sekä jokin seuraavista *Romanien suullinen ja kirjallinen perinne* (ÄIR3), *Romanikielen ja -kulttuurin historia ja levinneisyys* (ÄIR4), *Romanien kirjallisuus ja muu taide* (ÄIR5) tai *Romanikielen puhetaito ja puhelukulttuuri* (ÄIR7) vastaavat tavoitteiltaan *Äidinkieli, romani* -osa-alueen pakollisia osaamistavoitteita.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- osaa kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan romanikielellä
- osaa kehittää omaan alaan liittyvien tekstilajien ymmärtämis- ja tulkintataitoja
- osaa kehittää tekstien kirjoittamisen taitoja romanikielellä
- osaa käyttää kielitaitoaan tiedon hankkimiseksi
- tuntee romanikielen ja -kulttuurin merkitystä monimuotoisessa yhteiskunnassa.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Viestintä- ja vuorovaiku- tustaitojen kehittäminen	viestii erilaisissa vuoro- vaikutustilanteissa otta- en toiset huomioon	viestii tarkoituksenmu- kaisella tavalla erilaisis- sa vuorovaikutustilan- teissa ottaen toiset huomioon	viestii aktiivisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa perustellen näkemyksiään ja ottaen toiset rakentavasti huomioon

Tekstien ja tekstilajien ymmärtäminen	ymmärtää tuttuja tekstilajien keskeiset asiat romanikielellä	ymmärtää ammatillisten tekstien pääsisällön ja tuntee oman alansa käsitteitä romanikielellä	ymmärtää erilaisten tekstien sisällön ja oman alansa tekstien ydinasioita sekä oman alansa käsitteitä romanikielellä
Tekstien tuottaminen	tuottaa ohjattuna ammatillisia tekstejä romanikielellä oikeata tekstilajia käyttäen	käyttää kielen muotoja joustavasti kirjallisessa viestinnässä	tuottaa itsenäisesti omaan alaansa liittyviä tekstejä käyttäen sujuvaa romanikielen lause- ja virkerakennetta
Tiedon hankkiminen	hakee tietoa erilaisista lähteistä käyttäen romanikielistä mediaa	hakee ammattialaansa liittyvää tietoa erilaisista lähteistä viestintävälineitä hyödyntäen	hyödyntää erilaisia viestintävälineitä tiedon hankinnassa ja arvioi tekstien luotettavuutta
Kielen ja kulttuurin ymmärtäminen	arvioi romanien kielellisen ja kulttuurisen perinteen merkitystä ja vaikutuksia alalla.	hyödyntää alalla romanien kielellisen ja kulttuurisen taustan piirteitä ja kaksi- tai monikielisyttään.	hyödyntää monipuolisesti romanien kielellistä ja kulttuurista taustaa ja arvioi mahdollisuuksiaan romanikielen säilyttämisessä.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Kielipohjan vahvistaminen* (ÄIR1), *Kielitaidon laajentaminen lähipiirin ulkopuolelle* (ÄIR2), *Romanikieli ja -kulttuuri nyky-yhteiskunnassa* (ÄIR6) sekä jokin seuraavista *Romanien suullinen ja kirjallinen perinne* (ÄIR3), *Romanikielen ja -kulttuurin historia ja levinneisyys* (ÄIR4), *Romanien kirjallisuus ja muu taide* (ÄIR5) tai *Romanikielen puhetaito ja puhelukulttuuri* (ÄIR7) vastaavat tavoitteiltaan *Äidinkieli, romani* -osa-alueen valinnaisia osaamistavoitteita.

3.1.2 Toinen kotimainen kieli, ruotsi

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija

- osaa käyttää toista kotimaista kieltä *työtehtävissään* ja työhön liittyvissä vuorovaikutustilanteissa
- ymmärtää molempien kansalliskielten ja kulttuurien merkityksen monikulttuurisessa Suomessa.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		

Työelämän kielenkäyttötilanteissa toimiminen	ymmärtää lyhyiden omaan työhön ja työ- turvallisuuteen liitty- vien kirjallisten viestien sisällön	tulkitsee työhön liittyviä perustekstejä, kuten työ- ja turvallisuusohjeita sekä tuottaa lyhyitä viestejä käyttäen alan ammattisa- nastoa	tulkitsee erityyppisiä työhön liittyviä tekstejä ja tuottaa ammatillisia viestejä, ohjeita tai ti- lauksia
	kertoo suullisesti ja kirjallisesti lyhyesti it- sestään ja tutuista asi- oista omassa työssään ja selviytyy tuttuihin aiheisiin liittyvistä vuo- rovaikutustilanteista	selviytyy rutiininomaisista päivittäiseen elämään liittyvistä puhetilanteista, jos puhekumppani puhuu hitaasti ja käyttää selkeää kieltä	toimii tavanomaisimmissa viestintätilanteissa sekä kasvotusten että puhelimessa ja tarvittaes- sa pyytää tarkennusta tai selvennystä
Kielen ja kulttuurin merkityksen ymmär- täminen	on tietoinen ruotsin kielen ja kulttuurin merkityksestä Suomes- sa.	ymmärtää ruotsin kielen ja kulttuurin merkityksen pohjoismaisessa yhteis- työssä.	tuntee Suomen kansallis- kieliin liittyvät oikeudet ja velvoitteet.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssi *Arkielämää Pohjoismaissa* (RUA1) tai *Koulu ja vapaa-aika* (RUB1) vastaa tavoitteiltaan *Toinen kotimainen kieli, ruotsi* -osa-alueen pakollisia osaamistavoitteita.

Arvosana hyvä H2 vastaa Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehyksen kuvausasteikolla kuullun ja tekstin ymmärtämisessä kielitaidon taitotasoa A2.2 ja puhumisessa ja kirjoittamisessa taitotasoa A2.1.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- käyttää toista kotimaista kieltä *alaan liittyvissä* vuorovaikutustilanteissa ja työtehtävissä
- selviytyy arkipäivän tilanteissa toisella kotimaisella kielellä
- osaa kirjoittaa *työhönsä* liittyviä lyhyitä tekstejä (esim. muistiinpanoja, ohjeita, tilauksia ja sähköpostejä)
- osaa hyödyntää kielenkäytössä erilaisia tietolähteitä
- hyödyntää omia kielenoppimisen strategioitaan.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Viestintä- ja vuorovai- kutustilanteissa toimi- minen	selviytyy alan vuorovai- kutustilanteissa hyö- dyntäen erilaisia apu- keinoja	käyttää kieltä melko luontevasti alan vuoro- vaikutustilanteissa	selviytyy hyvin alan vuorovaikutustilanteissa ja viestii kohteliaasti

	käyttää keskustelussa tuttua sanastoa ja yleiskielistä tekstiä ja saa selvää hitaasta puheesta	selviytyy jokapäiväiseen elämään liittyvistä tilanteista	käyttää keskustelussa kielelle ja kulttuurille ominaisia ilmaisuja
Tekstien tuottaminen	kirjoittaa työhön liittyviä tekstejä käyttäen yksinkertaisia lauseita	kirjoittaa keskeisistä työtehtäviin liittyvistä asioista käyttäen tavallisia kielelle ominaisia ilmauksia	tuottaa sujuvasti työtehtäviin liittyviä tekstejä käyttäen keskeisintä sanastoa
Tietolähteiden hyödyntäminen	etsii yhdessä muiden kanssa tietoa erilaisista tietolähteistä toisella kotimaisella kielellä	hyödyntää tuotettuja tekstejä ja julkaisuja	käyttää autenttista ruotsinkielistä aineistoa ja arvioi tekstien merkityksellisyyttä
	käyttää sanakirjoja ja sähköisiä tietolähteitä	käyttää sanakirjoja ja sähköisiä tietolähteitä monipuolisesti	käyttää joustavasti sähköisiä sanakirjoja ja muuta lähdeaineistoa oman alansa kysymysten selvittämiseen
Kielenoppimisen strategioiden hyödyntäminen	tunnistaa omat kielen oppimisstrategiansa.	ottaa vastuuta kielen oppimisestaan ja hyödyntää vahvuuksiaan.	osoittaa pitkäjänteisyyttä ja yhteistyökykyä kielen opiskelussaan.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssi *Arkielämää Pohjoismaissa* (RUA1) tai *Koulu ja vapaa-aika* (RUB1) vastaa tavoitteiltaan *Toinen kotimainen kieli, ruotsi* -osa-alueen valinnaisia osaamistavoitteita.

Arvosana hyvä H2 vastaa Kielen oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehksen kuvausasteikolla kuullun ja tekstin ymmärtämisessä kielitaidon taitotasoa A2.2 ja puhumisessa ja kirjoittamisessa taitotasoa A2.1.

3.1.3 Vieraat kielet

Ammatillisessa peruskoulutuksessa vieraan kielen osaamistavoitteet ja osaamisen arviointi on eriytetty sen mukaan, onko opiskelijan vallitsema kieli hänelle A- vai B-kieli. Valittu vieras kieli voi olla opiskelijalle aivan uusikin kieli, jolloin sovelletaan B-kielen tavoitteita ja arviointia. A- ja B-kielillä tarkoitetaan seuraavaa:

A-kieli = peruskoulun 1.–6. vuosiluokilla alkava vieras kieli

B-kieli = peruskoulun vuosiluokilla 7.–9. alkava vieras kieli

3.1.3.1 Vieras kieli, A-kieli

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija

- osaa viestiä ja toimia vuorovaikutustilanteissa siten, että hän kykenee harjoittamaan *ammattiaan*
- osaa käyttää *oman alan* työtehtävissä tarvittavaa vierasta kieltä
- osaa hakea tietoa erilaisista vieraskielisistä lähteistä
- osaa toimia monikielisessä ja -kulttuurisessa ympäristössä.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Viestintä- ja vuorovai- kutustilanteissa toimi- minen	ymmärtää oman alan- sa työhön liittyviä suullisia ohjeita ja osaa toimia niiden mukaan	ymmärtää työhönsä ja alansa tuotteisiin ja pro- sesseihin liittyvät suulli- set viestit ja osaa toimia niiden mukaan	ymmärtää alansa liitty- vää tavanomaista, nor- maalitempoista puhetta ja toimii vuorovaikutus- tilanteissa luontevasti kieltä käyttäen
	kertoo itsestään ja työtehtävistään vas- taamalla hänelle esitet- tyihin kysymyksiin ennakoitavissa olevis- sa ja tutuissa työtilan- teissa	kertoo itsestään ja alan työtehtävistä siten, että tulee ymmärretyksi ja osallistuu keskusteluun, mikäli keskustelukump- pani puhuu selkeästi	kertoo tutuissa tilanteis- sa työpaikastaan ja työs- tään ja siihen liittyvistä normeista ja tavoista sekä hankkii kysymällä työhönsä liittyviä lisäoh- jeita
Tekstien ymmärtämi- nen ja tuottaminen	ymmärtää tavallista sanastoa ja oman alansa työhön liittyviä kirjallisia viestejä ja työ- ja turvallisuusoh- jeita	ymmärtää työhönsä ja alansa tuotteisiin ja pro- sesseihin liittyviä tekstejä, kirjallisia ohjeita ja tekee tarkentavia kysymyksiä sekä osaa toimia niiden mukaan	ymmärtää työhönsä ja alansa tuotteisiin ja pro- sesseihin liittyviä tekste- jä, kirjallisia ohjeita sekä työstä annettua palautet- ta
	tuottaa työhönsä liit- tyviä lyhyitä tekstejä	tuottaa työhönsä liittyviä tekstejä ja tarkoituksen- mukaista sanastoa	tuottaa sujuvasti tavan- omaisia viestejä ja teks- tejä sekä täyttää työhön- sä liittyviä asiakirjoja
Tiedon hankkiminen	hakee tietoa ohjattuna työhönsä liittyvistä materiaaleista ja oh- jeista myös sähköisiä tiedonlähteitä käyttäen	hakee monipuolisesti omaa alaa koskevaa tie- toa mukaan lukien säh- köiset tietolähteet	hakee itsenäisesti omaa alaa koskevaa tietoa, soveltaa tietojaan ja tai- tojaan sekä perustelee ratkaisunsa
Monikielisessä ja - kulttuurisessa ympäris- tössä toimiminen	on tietoinen opiske- lemansa kielen ja sen edustaman kulttuurin merkityksestä.	käyttää kieltä monikieli- sessä tai -kulttuurisessa ympäristössä.	soveltaa työssään vieraan kielen ja kulttuurin tieto- jaan ja taitojaan joustavasti.

Osaamisen tunnustamisessa lukion A-kielen kurssit *Nuori ja hänen maailmansa* ja *Opiskelu ja työ* vastaavat tavoitteiltaan *Vieras kieli*, *A-kieli* -osa-alueen pakollisia osaamistavoitteita.

Arvosana hyvä H2 vastaa Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehksen kuvausasteikolla kuullun ja tekstin ymmärtämisessä kielitaidon taitotasoa B1.1. ja puhumisessa ja kirjoittamisessa taitotasoa B1.1.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- osaa viestiä vieraalla kielellä *työelämän* tilanteissa
- osaa toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa vieraalla kielellä
- osaa toimia aktiivisena kansalaisena vieraskielisissä yhteyksissä
- ymmärtää kielen ja kulttuurin merkityksen
- osaa kehittää kielen oppimisen strategioitansa ja oppimistapojaan.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Käytettävä K3
	Opiskelija		
Viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa toimiminen	kertoo itsestään ja työtehtävistään sekä vastaa luontevasti hänelle esitettyihin kysymyksiin	osaa viestiä ymmärrettävästi itsestään ja alan työtehtävistä, osallistuu keskusteluun sekä hankkii kysymällä työhönsä liittyviä lisäohjeita	kertoo työpaikastaan ja työstään ja siihen liittyvistä normeista ja tavoista melko laajaa sanavarastoa käyttäen sekä ottaa selvää muiden maiden vastaavista asioista
	selviytyy yleiskielisistä vuorovaikutustilanteista, joissa käsitellään myös tavanomaisimpia työtehtäviin liittyviä aiheita	selviytyy monenlaisista työhön liittyvistä vuorovaikutustilanteista	selviytyy luontevasti työhön liittyvistä vuorovaikutustilanteista, joissa käsitellään vaativampiakin aiheita
Aktiivisena kansalaisena toimiminen vieraskielisissä yhteyksissä	ymmärtää, miten vieraalla kielellä voi vaikuttaa ja miten siinä voi hyödyntää sosiaalista mediaa	käyttää vierasta kieltä vaikuttamiseen ja hyödyntää siinä sosiaalista mediaa	seuraa ajankohtaista keskustelua vieraalla kielellä ja ottaa siihen kantaa
Kielen ja kulttuurin merkityksen ymmärtäminen	hankkii tietoa niiden maiden elämänmuodoista, joissa opiskeltavaa kieltä puhutaan	osoittaa työskentelyssä ymmärtävänsä kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta	hyödyntää monipuolisesti omassa työssään eri kielten ja kulttuurien tarjoamia mahdollisuuksia
Kielen oppimisen kehittäminen	tunnistaa omat vieraan kielen oppimisstrategiansa.	arvioi vieraan kielen oppimisen tapojaan, niiden vahvuuksia ja heikkouksia.	vahvistaa oppimistaan kokeilemalla uusia vieraan kielen oppimisen tapoja
			hankkii perustietoja opiskelumahdollisuuksista vieraan kielen ympäristössä.

Osaamisen tunnustamisessa lukion A-kielen kurssit *Nuori ja hänen maailmansa* ja *Opiskelu ja työ* vastaavat tavoitteiltaan *Vieras kieli, A-kieli* -osa-alueen valinnaisia osaamistavoitteita.

Arvosana hyvä H2 vastaa Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehksen kuvausasteikolla kuullun ja tekstin ymmärtämisessä kielitaidon taitotasoa B1.1. ja puhumisessa ja kirjoittamisessa taitotasoa B1.1.

3.1.3.2 Vieras kieli, B-kieli

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija

- osaa viestiä ja toimia vuorovaikutustilanteissa siten, että kykenee harjoittamaan *ammattiaan*
- osaa käyttää *oman alan* työtehtävissä tarvittavaa vierasta kieltä
- osaa hakea tietoa erilaisista vieraskielisistä lähteistä.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINNIN KOHDE		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Viestintä – ja vuorovaikutustilanteissa toimiminen	ymmärtää lyhyitä ja yksinkertaisia oman alansa työhön liittyviä suullisia viestejä ja osaa toimia niiden mukaan	ymmärtää tavanomaisia työhönsä ja alansa tuotteisiin ja prosesseihin liittyviä suullisia ohjeita ja osaa toimia niiden mukaan	ymmärtää keskeiset ajatukset tavanomaisesta normaalitempoisesta puheesta ja toimii niiden mukaan
	kertoo lyhyesti itsestään ja työtehtävistään ennakoitavissa olevissa ja tutuissa työtilanteissa	kertoo itsestään ja alan työtehtävistä siten, että tulee ymmärretyksi ja osallistuu keskusteluun, mikäli keskustelukumppani käyttää yksinkertaisia rakenteita	kertoo työpaikastaan ja työstään sekä hankkii kysymällä työhönsä liittyviä lisäohjeita
Tekstien ymmärtäminen	ymmärtää lyhyitä ja yksinkertaisia oman alansa työhön liittyviä kirjallisia viestejä	ymmärtää työhönsä ja alansa tuotteisiin ja prosesseihin liittyviä kirjallisia ohjeita apuvälineitä käyttäen ja tekee tarkentavia kysymyksiä sekä osaa toimia niiden mukaan	ymmärtää työhönsä ja alansa tuotteisiin ja prosesseihin liittyviä kirjallisia ohjeita sekä työstä annettua palautetta
	kirjoittaa ohjattuna mallin mukaan työhönsä liittyviä yksinkertaisia ja lyhyitä tekstejä	kirjoittaa mallin mukaan työhönsä liittyviä yksinkertaisia ja lyhyitä tekstejä	kirjoittaa tavanomaisia viestejä ja lyhyitä tekstejä sekä täyttää yksinkertaisia työhönsä liittyviä asiakirjoja

Tiedon hankkiminen	hakee tietoa ohjattuna työhönsä liittyvistä materiaaleista ja ohjeista myös sähköisiä tiedonlähteitä käyttäen.	hakee monipuolisesti omaa alaa koskevaa tietoa mukaan lukien sähköiset tietolähteet.	hakee monipuolisesti omaa alaa koskevaa tietoa, soveltaa tietojaan ja taitojaan sekä perustelee ratkaisunsa.
--------------------	--	--	--

Osaamisen tunnustamisessa lukion B1-kurssit *Nuori ja hänen maailmansa* ja *Opiskelu, työ ja yhteiskunta* vastaavat tavoitteeltaan *Vieras kieli, B-kieli* -osa-alueen pakollisia osaamistavoitteita.

Arvosana hyvä H2 vastaa Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehksen kuvausasteikolla kuullun ja tekstin ymmärtämisessä kielitaidon taitotasoa A2.1 ja puhumisessa ja kirjoittamisessa taitotasoa A1.3.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- osaa viestiä vieraalla kielellä *työelämän* tilanteissa
- osaa toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa vieraalla kielellä
- osaa kirjoittaa *alaan liittyviä* tekstejä vieraalla kielellä
- osaa tunnistaa kielen ja kulttuurin merkityksen
- osaa kehittää kielen oppimisen strategioitansa ja oppimistapojaan.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITÉERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa toimiminen	kertoo itsestään ja työstään, esim. tunnistaa työkaluja, ammattinimikkeitä ja työtehtäviä	vastaa yksinkertaisiin kysymyksiin käsiteltäessä omaa työympäristöä ja häntä itseään, kun puhekumppani puhuu hitaasti ja selkeästi	esittää yksinkertaisia kysymyksiä ja vastaa käsiteltäessä omaa työympäristöä ja häntä itseään, kun puhekumppani puhuu selkeästi, sekä pyytää tarvittaessa selvennystä
	viestii suullisesti esimerkiksi esittäytyessään arkipäivän ja työelämän tutuissa tilanteissa	osallistuu keskusteluun, kun keskustelukumppani puhuu hitaasti ja käyttää selkeitä rakenteita	selviytyy työelämän tavanomaisissa palvelutilanteissa
Tekstien tuottaminen	kirjoittaa ohjattuna työhönsä liittyviä lyhyitä tekstejä	kirjoittaa työhönsä liittyviä lyhyitä tekstejä	kirjoittaa sujuvasti tavanomaisia viestejä ja työhönsä liittyviä tekstejä sekä täyttää työhönsä liittyviä asiakirjoja

Monikielisessä ja -kulttuurisessa ympäristössä toimiminen	on tietoinen opiskele- mansa kielen ja sen edustaman kulttuurin merkityksestä	käyttää kieltä monikieli- sessä tai -kulttuurisessa ympäristössä	soveltaa työssään vie- raan kielen ja kulttuurin tietojaan ja taitojaan
Kielen oppimisen kehittäminen	tunnistaa omat kielen oppimisstrategiansa.	arvioi kielen oppimisen tapojaan, niiden vah- vuuksia ja heikkouksia.	vahvistaa oppimistaan kokeilemalla uusia kie- len oppimisen tapoja.

Osaamisen tunnustamisessa lukion B1-kurssit *Nuori ja hänen maailmansa* ja *Opiskelu, työ ja yhteiskunta* vastaavat tavoitteeltaan *Vieras kieli, B-kieli* -osa-alueen valinnaisia osaamistavoitteita.

Arvosana hyvä H2 vastaa Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteisen eurooppalaisen viitekehksen kuvausasteikolla kuullun ja tekstin ymmärtämisessä kielitaidon taitotasoa A2.1 ja puhumisessa ja kirjoittamisessa taitotasoa A1.3.

3.2 Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen

Tutkinnon osan tulee sisältää kaikkien kolmen osa-alueen pakolliset osaamistavoitteet (yhteensä 6 osaamispistettä). Lisäksi tutkinnon osan tulee sisältää valinnaisia osaamistavoitteita miltä tahansa osa-alueelta tai osa-alueilta siten, että opiskelijalle kertyy yhteensä 9 osaamispisteen edestä matemaattis-luonnontieteellistä osaamista.

3.2.1 Matematiikka

Pakolliset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- osaa peruslaskutoimitukset, prosenttilaskennan ja mittayksiköiden muunnokset *oman alan* ja arkielämän edellyttämässä laajuudessa
- osaa laskea pinta-aloja ja tilavuuksia
- osaa soveltaa geometriaa *oman alan* tehtävien vaatimassa laajuudessa ja hahmottaa tilaa ja muotoja kolmiulotteisesti
- osaa käyttää sopivia matemaattisia menetelmiä *oman alan* ongelmien ratkaisussa
- osaa arvioida tulosten oikeellisuutta ja suuruusluokkaa
- osaa käyttää matemaattisten ongelmien ratkaisussa apuna laskinta, tietokonetta ja tarvittaessa muita matematiikan apuvälineitä.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		

Peruslaskutoimituksien ja prosenttilaskujen toteuttaminen sekä mittayksiköiden muuntaminen	laskee tavanomaisimmat työtehtäviin ja arkielämään liittyvät laskutoimitukset	suorittaa sujuvasti ammattiin ja arkielämään liittyvät laskutoimitukset	soveltaa ammattialalla ja arkielämään tarvittavia laskutoimituksia ja arvioi tulosten tarkkuustasoa
Pinta-alojen ja tilavuuksien laskeminen, geometrian soveltaminen	laskee tavanomaisimmat pinta-ala- ja tilavuuslaskutoimitukset	laskee sujuvasti tavanomaisimmat pinta-ala- ja tilavuuslaskutoimitukset	soveltaa työtehtäviin pinta-ala- ja tilavuuslaskutoimituksia ja arvioi tuloksia
Matemaattisten ongelmien ratkaiseminen	ratkaisee työtehtäviin liittyvät keskeiset matemaattiset ongelmat hyödyntäen yksinkertaisia laskutoimituksia	ratkaisee ammattiin liittyviä ongelmia matemaattisten menetelmien avulla	soveltaa matemaattisia menetelmiä ammatialaan liittyvien ongelmien ratkaisussa ja asettelussa sekä arvioi tulosten luotettavuutta ja tarkkuustasoa
Matemaattisten tulosten oikeellisuuden varmistaminen	varmistaa yksinkertaisten laskelmien oikeellisuuden	varmistaa laskelmien oikeellisuuden	varmistaa monipuolisten laskelmien oikeellisuuden ja suuruusluokan
Laskimen ja muiden apuvälineiden käyttäminen	käyttää laskinta ja muita apuvälineitä työtehtäviin liittyvien matemaattisten perustehtävien ratkaisemiseen.	käyttää sujuvasti laskinta ja muita apuvälineitä ammatialaan liittyvien ongelmien ratkaisemiseen.	hyödyntää monipuolisesti ja tehokkaasti laskimen ja muiden apuvälineiden ominaisuuksia ammatialaan liittyvien ongelmien ratkaisemiseen.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Lausekkeet ja yhtälöt* (MAB1), *Geometria* (MAB2) ja *Talousmatematiikka* (MAB7), tai *Funktiot ja yhtälöt* (MAA1) ja toinen seuraavista lukion kursseista *Polynomifunktiot* (MAA2) tai *Geometria* (MAA3) vastaavat tavoitteiltaan *Matematiikka*-osa-alueen pakollisia osaamistavoitteita.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- osaa ilmaista muuttujien välisiä riippuvuuksia matemaattisilla lausekkeilla
- osaa muodostaa ja laatii omaan alaan liittyviä yhtälöitä, lausekkeita, taulukoita ja piirroksia
- osaa ratkaista työssä tarpeellisia matemaattisia tehtäviä yhtälöillä, päättelöllä tai kuvaajien avulla
- osaa arvioida tulosten oikeellisuutta ja suuruusluokkaa
- osaa soveltaa arki- ja työelämässä tarvittavaa talousmatematiikkaa, kuten kannattavuus-, kustannus-, verotus- ja lainalaskelmia
- osaa kerätä ja ryhmitellä omaan alaan liittyvää tietoa.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Matemaattisten lausekkeiden käyttäminen	käyttää yksinkertaisia matemaattisia lausekkeitä	muodostaa ja käyttää yksinkertaisia matemaattisia lausekkeitä	muodostaa ja käyttää matemaattisia lausekkeitä
Yhtälöiden, lausekkeiden, taulukoiden ja piirrosten käyttäminen alakohtaisissa tehtävissä	käyttää ohjeen mukaan yhtälöitä, lausekkeitä, taulukoita ja piirroksia alakohtaisissa tehtävissä	käyttää yhtälöitä, lausekkeitä, taulukoita ja piirroksia alakohtaisissa tehtävissä	käyttää soveltaen yhtälöitä, lausekkeitä, taulukoita ja piirroksia alakohtaisissa tehtävissä
Talousmatematiikan soveltaminen	tekee yksinkertaisia kustannus- ja kannattavuusvertailuja käyttäen talousmatematiikkaa	tekee kustannus- ja kannattavuusvertailuja käyttäen talousmatematiikkaa	tekee kustannus- ja kannattavuusvertailuja käyttäen talousmatematiikkaa ja tekee vertailujen pohjalta perusteltuja johtopäätöksiä
Matemaattisten tulosten oikeellisuuden varmistaminen	varmistaa yksinkertaisten laskelmien oikeellisuuden	varmistaa laskelmien oikeellisuuden	varmistaa monipuolisten laskelmien oikeellisuuden ja suuruusluokan
Tiedon kerääminen ja ryhmitteleminen	kerää graafista ja taulukoitua tietoa eri lähteistä.	kerää ja ryhmittelee tietoa tarpeen mukaan, käyttäen lähteenä tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä.	kerää tietoa monipuolisesti ja soveltaen ja käyttäen tiedonlähteenä tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä ja ryhmittelee niiden pohjalta tietoa erilaisiin tarpeisiin.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Lausekkeet ja yhtälöt* (MAB1), *Geometria* (MAB2) ja *Talousmatematiikka* (MAB7), tai *Funktiot ja yhtälöt* (MAA1) ja toinen seuraavista lukion kursseista *Polynomifunktiot* (MAA2) tai *Geometria* (MAA3) vastaavat tavoitteiltaan *Matematiikka*-osa-alueen valinnaisia osaamistavoitteita.

3.2.2 Fysiikka ja kemia

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija

- osaa soveltaa *oman alan* kannalta keskeisiä fysiikan käsitteitä, ilmiöitä ja lainalaisuuksia
- osaa ottaa työssään huomioon *oman alan* kannalta keskeisiä kemian ilmiöitä ja aineiden erityisominaisuuksia
- osaa säilyttää, käyttää ja hävittää *omalla alalla* tarvittavia aineita.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Fysiikan käsitteiden, ilmiöiden ja lainalaisuuksien soveltaminen	tuntee fysiikan käsitteitä ja lainalaisuuksia niin, että pystyy työtehtävissään ottamaan huomioon niihin liittyvät ilmiöt, mutta tarvitsee joissakin kohdin ohjausta	tuntee fysiikan käsitteitä ja lainalaisuuksia niin, että pystyy työtehtävissään ottamaan huomioon niihin liittyvät ilmiöt	tuntee fysiikan käsitteitä ja lainalaisuuksia niin, että pystyy työtehtävissään itsenäisesti ottamaan huomioon niihin liittyvät ilmiöt
Kemiallisten aineiden ja niiden ominaisuuksien huomioon ottaminen työssä	ottaa huomioon työssään käytettävien tavallisimpien kemiallisten aineiden ominaisuudet, reaktiot ja ympäristöriskit niin, ettei vaaranna omaa, muiden eikä ympäristön turvallisuutta, mutta tarvitsee jonkin verran ohjausta	ottaa huomioon työssään käytettävien tavallisimpien kemiallisten aineiden ominaisuudet, reaktiot ja ympäristöriskit niin, ettei vaaranna omaa, muiden eikä ympäristön turvallisuutta	ottaa omatoimisesti huomioon työssään käytettävien tavallisimpien kemiallisten aineiden ominaisuudet, reaktiot ja ympäristöriskit niin, ettei vaaranna omaa, muiden eikä ympäristön turvallisuutta ja opastaa muitakin turvalliseen työskentelyyn
Kemikaalien säilyttäminen, käsittely ja hävittäminen	käsittelee, säilyttää ja hävittää oikein työtehtävissään tarvittavia kemikaaleja, mutta tarvitsee osin ohjausta.	käsittelee, säilyttää ja hävittää oikein työtehtävissään tarvittavia kemikaaleja.	käsittelee, säilyttää ja hävittää oikein työtehtävissään tarvittavia kemikaaleja toimien itsenäisesti ja sujuvasti.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Fysiikka luonnontieteenä* (FY1) ja *Ihmisen ja elinympäristön kemia* (KE1) korvaavat *Fysiikka ja kemia* -tutkinnon osan osaamistavoitteet yhteisissä tutkinnon osissa.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- osaa soveltaa *oman alan* kannalta keskeisiä mekaniikan, lämpöopin ja sähköopin peruskäsitteitä ja lainalaisuuksia ja ottaa ne huomioon työssään
- osaa valmistaa *alalla* tarvittavia aineseoksia
- osaa tehdä kokeellisia havaintoja ja mittauksia *oman alan* kannalta keskeisistä fysikaalisista ja kemiallisista ilmiöistä
- osaa kerätä, käsitellä ja analysoida tekemiään kokeellisia havaintoja ja mittauksia
- osaa arvioida saamiensa kokeellisten havaintojen ja mittaustulosten luotettavuutta, tarkkuutta ja mielekkyyttä.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Lämpöopin, mekaniikan ja sähköopin lainalaisuuksien tunteminen ja huomioon ottaminen työssä	tuntee lämpöopin, mekaniikan ja sähköopin lainalaisuuksia niin, että ottaa työtehtävissään huomioon niihin liittyvät ilmiöt, mutta tarvitsee joissakin kohdin ohjausta	tuntee lämpöopin, mekaniikan ja sähköopin lainalaisuuksia niin, että ottaa työtehtävissään huomioon niihin liittyvät ilmiöt	tuntee lämpöopin, mekaniikan ja sähköopin lainalaisuuksia niin, että ottaa työtehtävissään itsenäisesti huomioon niihin liittyvät ilmiöt
Aineosesten valmistaminen	laskee ohjattuna pitoisuuksia ja aineiden määriä myös reaktioyhtälöiden avulla sekä hankkii ohjeen mukaan tietoa kemikaalien käyttöturvallisuustiedotteista	laskee pitoisuuksia ja aineiden määriä myös reaktioyhtälöiden avulla sekä hankkii tietoa kemikaalien käyttöturvallisuustiedotteista	laskee itsenäisesti ja joustavasti pitoisuuksia ja aineiden määriä myös reaktioyhtälöiden avulla erilaisissa työtilanteissa eri tietolähteistä hankkimansa tiedon mukaan
Havainnointi ja mittaaminen	toteuttaa mittaukset ja kokeellisen havainnoinnin käyttäen tavallisimpia menetelmiä ja -välineitä ohjatussa työtilanteessa	toteuttaa mittaukset ja kokeellisen havainnoinnin käyttäen tavallisimpia menetelmiä ja -välineitä oma-toimisesti	käyttää mittauksiin ja kokeelliseen havainnointiin sopivimpia menetelmiä ja välineitä sujuvasti ja toteuttaa työnsä järjestelmällisesti ja huolellisesti
Mittaustulosten kerääminen, käsittely ja analysointi	kerää mittaus- ja kokeellisen työskentelyn tulokset, esittää ne mahdollisilla kuvaajilla ja taulukoilla ja laskee niistä lopullisen tuloksen, mutta tarvitsee joissakin asioissa ohjausta	kerää mittaus- ja kokeellisen työskentelyn tulokset, esittää ne kuvaajilla ja taulukoilla ja laskee niistä lopullisen tuloksen analysoinnin jälkeen	kerää itsenäisesti mittaus- ja kokeellisen työskentelyn tulokset, esittää ne kuvaajilla ja taulukoilla ja laskee niistä lopullisen tuloksen analysoinnin jälkeen
Mittaustulosten luotettavuuden, tarkkuuden ja mielekkyyden arviointi	arvioi mittaustulosten luotettavuutta ja määrittelee joitakin virhetekijöitä sekä ilmoittaa tuloksen oikealla tarkkuudella, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta.	arvioi mittaustulosten luotettavuutta ja määrittelee virhetekijöitä sekä ilmoittaa tuloksen oikealla tarkkuudella.	arvioi itsenäisesti mittaustulosten luotettavuutta ja määrittelee virhetekijät sekä ilmoittaa tuloksen oikealla tarkkuudella.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Fysiikka luonnontieteenä* (FY1), *Lämpö* (FY2) ja *Ihmisen ja elinympäristön kemia* (KE1) korvaavat *Fysiikka ja kemia* -tutkinnon osan osaamistavoitteet yhteisissä tutkinnon osissa.

3.2.3 Tieto- ja viestintätekniikka sekä sen hyödyntäminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija

- osaa käyttää yleisimpiä tieto- ja viestintätekniikan sovelluksia ja hyödyntää niiden käyttöön tar-koitettuja ohjeita ja oppaita
- osaa suojata verkkoidentiteettiään ja yksityisyyttään
- osaa toimia tekijänoikeus-, tietoturva- ja tietosuojaohteiden ja -määräysten mukaisesti
- osaa tiedostojen eri säilytys- ja lähetysmuodot.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Tieto- ja viestintä-tekniikan sovellusten käyttäminen	käyttää tarvitsemiaan sovelluksia mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	käyttää sujuvasti tarvitsemiaan sovelluksia	käyttää sovelluksia monipuolisesti eri tilanteiden ja tarpeiden mukaan
Ohjeiden ja oppaiden käyttäminen	käyttää ohjeita ja oppaita, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	käyttää sujuvasti ohjeita ja oppaita	käyttää sujuvasti ohjeita ja oppaita ja ratkaisee niiden avulla erilaisia ongelmia
Verkkoidentiteetin ja yksityisyyden suojaaminen	luo ohjattuna verkkoidentiteetin sekä arvioi sen käyttöön liittyviä riskejä ja suojautumismenetelmiä	luo verkkoidentiteetin sekä arvioi sen käyttöön liittyviä riskejä ja suojautumismenetelmiä	luo verkkoidentiteetin, arvioi sen käyttöön liittyviä riskejä ja valitsee laitteisiin ja käyttötapoihin sopivat suojautumismenetelmät
	valitsee ohjattuna tilanteeseen sopivan verkkoyhteyden suojaustason	valitsee tilanteeseen sopivan verkkoyhteyden suojaustason	valitsee erilaisiin tilanteisiin sopivan verkkoyhteyden suojaustason
	osaa valita turvallisen tavan maksuliikenteelle kotimaassa	osaa valita turvallisen tavan koti- ja ulkomaiselle maksuliikenteelle	osaa valita tilanteeseen sopivan turvallisen tavan koti- ja ulkomaiselle maksuliikenteelle
Ohjeiden ja määräysten noudattaminen	noudattaa toiminnassaan tekijänoikeus-, tietoturva- ja tietosuojaohteita ja -määräyksiä, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	noudattaa itsenäisesti tekijänoikeus-, tietoturva- ja tietosuojaohteita ja -määräyksiä	noudattaa itsenäisesti tekijänoikeus-, tietoturva- ja tietosuojaohteita ja -määräyksiä, pitää tietojen ajan tasalla ja ohjaa tarvittaessa muita
	noudattaa verkonkäytön etikettiä	noudattaa verkonkäytön etikettiä	noudattaa verkonkäytön etikettiä

Tiedostojen säilyttäminen ja lähettäminen	osaa käyttää yleisimpiä tiedostojen säilytys- ja lähetyksimuotoja.	valitsee tarkoituksenmukaiset tiedostojen säilytys- ja lähetyksimuodot.	valitsee tarkoituksenmukaiset tiedostojen säilytys- ja lähetyksimuodot huomioiden tietoturvan.
---	--	---	--

Lukion opetussuunnitelman perusteissa ei ole pakollista kurssia, joka vastaisi tavoitteiltaan *Tieto- ja viestintätekniikka ja sen hyödyntäminen* -osa-alueen pakollisia osaamistavoitteita.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- osaa perehtyä erilaisten tietojärjestelmien sovelluksiin, joita voidaan hyödyntää *omalla ammattialalla*
- osaa ratkaista yleisimpiin tieto- ja viestintätekniikan sovelluksiin liittyviä ongelmia
- osaa ottaa käyttöön uusia tieto- ja viestintätekniikan laitteita ja sovelluksia
- osaa toimia sähköisissä medioissa oman osaamisensa kehittämiseksi ja jakamiseksi
- osaa hyödyntää digitaalisia materiaaleja *ammattillisen kasvun* kuvaamisessa sekä osaamisensa ja ammattitaitonsa markkinoinnissa.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Ammattialakohtaisten tietojärjestelmäsovelluksien hyödyntäminen	hakee tietoa itselleen uusista ammattialalla käytettävistä tietojärjestelmäsovelluksista	hakee tietoa ammattialalle kehitteillä olevista tietojärjestelmäsovelluksista	hakee tietoa aktiivisesti ammattialalla tapahtuvasta tietojärjestelmäsovellusten kehittymisestä
Laitteiden ja sovellusten käyttöön ottaminen	ottaa käyttöön itselleen uusia laitteita ja sovelluksia mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	ottaa sujuvasti käyttöön itselleen uusia laitteita ja sovelluksia	ottaa sujuvasti käyttöön itselleen uusia laitteita ja sovelluksia ja pystyy tarvittaessa opastamaan muita
Sähköisen median hyödyntäminen	hakee alaansa liittyvää tietoa, toimii tv-verkkoja hyödyntävissä verkostoissa ja arvioi löytämänsä tiedon käyttöarvoa, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	hakee alaansa liittyvää tietoa, toimii tv-verkkoja hyödyntävissä verkostoissa ja arvioi löytämänsä tietoa kriittisesti	hakee monipuolisesti alaansa liittyvää tietoa ja toimii aktiivisesti tv-verkkoja hyödyntävissä verkostoissa ja arvioi löytämänsä tietoa kriittisesti
Digitaalisen materiaalin hyödyntäminen	käyttää digitaalisia materiaaleja osaamisensa ja ammattitaitonsa kuvaamiseen tarviten ajoittain ohjausta.	käyttää digitaalisia materiaaleja osaamisensa ja ammattitaitonsa kuvaamiseen ja hyödyntää niitä työhaussa.	kuvaaa ammatillista osaamistaan monipuolisesti digitaalisilla materiaaleilla ja hyödyntää niitä tehokkaasti työhaussa.

Lukion opetussuunnitelman perusteissa ei ole pakollista kurssia, joka vastaisi tavoitteiltaan *Tieto- ja viestintätekniikka ja sen hyödyntäminen* -osa-alueen valinnaisia osaamistavoitteita.

3.3 Yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen

Tutkinnon osan tulee sisältää kaikkien neljän osa-alueen pakolliset osaamistavoitteet (yhteensä 5 osaamispistettä). Lisäksi tutkinnon osan tulee sisältää valinnaisia osaamistavoitteita miltä tahansa osa-alueelta tai osa-alueilta siten, että opiskelijalle kertyy yhteensä 8 osaamispisteen edestä yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavaa osaamista.

3.3.1 Yhteiskuntataidot

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija

- osaa toimia kansalaisena ja osallistua yhteiskunnalliseen päätöksentekoon
- osaa toimia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteita noudattaen
- osaa suunnitella ja hoitaa omaa talouttaan sekä arvioida siihen liittyviä riskejä
- hyödyntää sosiaalista mediaa aktiivisen osallistumisen keinona
- osaa käyttää yhteiskunnan tarjoamia palveluja ja toimia kuluttajana.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Kansalaisena toimiminen ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon osallistuminen	tietää kansalaisen perusoikeuksia ja velvollisuuksia Suomessa ja osaa kertoa niistä	tietää kansalaisen perusoikeuksia ja velvollisuuksia Suomessa ja osaa kertoa niistä	tuntee kansalaisen perusoikeudet ja velvollisuudet Suomessa ja arvioi niitä suhteessa muiden maiden vastaaviin
	seuraa yhteiskunnallista päätöksentekoa	seuraa yhteiskunnallista päätöksentekoa ja ilmaisee omia mielipiteitään tarpeelliseksi kokemistaan asioista	seuraa aktiivisesti yhteiskunnallista päätöksentekoa ja osallistuu siihen eri tavoin
	osallistuu opiskelijoiden tai muiden tahojen järjestämään toimintaan ja vaikuttaa yhteisölliseen toimintaan omalta osaltaan	osallistuu opiskelijakunnan tai muiden tahojen järjestämään toimintaan ja vaikuttaa päätöksentekoon omalta osaltaan	osallistuu opiskelijakunnan tai muiden tahojen järjestämään toimintaan ja vaikuttaa aktiivisesti asioita koskevaan päätöksentekoon
Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteiden noudattaminen	toimii asianmukaisesti erilaisten ihmisten kanssa myös monikulttuurisissa työyhteisöissä	toimii muita ihmisiä arvostavalla tavalla, kohtelee yhdenvertaisesti työtovereitaan ja asiakkaitaan mahdollisesta erilaisuudesta huolimatta	edistää omalta osaltaan työyhteisön hyväksyvää ilmapiiriä ja puuttuu asianmukaisesti mahdolliseen kiusaamiseen tai häirintään

Oman talouden ja raha-asioiden suunnitteleminen ja hoitaminen	tekee ohjattuna suunnitelman menoistaan ja tuloistaan tietäen luoton ottamisen ehdot, seuraukset ja riskit	tekee suunnitelman menoistaan ja tuloistaan ennakoiden tulevia tapahtumia sekä tietäen luoton ottamisen ehdot, seuraukset ja riskit	tekee itsenäisesti ja vastuullisesti suunnitelman menoistaan ja tuloistaan ennakoiden tulevia tapahtumia sekä tietäen luoton ottamisen ehdot, seuraukset ja riskit
Sosiaalisen median hyödyntäminen	käyttää ohjattuna sosiaalista mediaa oman ja /tai edustamansa yhteisön tai yrityksen asian edistämiseen	käyttää sosiaalista mediaa oman ja /tai edustamansa yhteisön tai yrityksen asian edistämiseen	käyttää sosiaalista mediaa monipuolisesti oman ja /tai edustamansa yhteisön tai yrityksen asian edistämiseen
Yhteiskunnan palvelujen käyttäminen ja kuluttajana toimiminen	käyttää opiskelijan tarvitsemia palveluja ja ymmärtää, miten palvelut yhteiskunnassa rahoitetaan	käyttää monipuolisesti ja harkiten opiskelijan tarvitsemia palveluja ja ymmärtää, miten palvelut yhteiskunnassa rahoitetaan	käyttää itsenäisesti ja valintoja tehden opiskelijan tarvitsemia palveluja ja ymmärtää, miten palvelut yhteiskunnassa rahoitetaan
	tuntee kuluttajan oikeuksia ja velvollisuuksia sekä tietää, mistä saa apua kuluttaja-asioissa.	hakee tuotteista ja palveluista tutkittua tietoa eri lähteitä käyttämällä sekä tietää, mistä saa tietoa ja apua kuluttaja-asioissa.	hakee tuotteista ja palveluista tutkittua tietoa eri lähteitä käyttämällä sekä osaa arvioida tiedonlähteiden luotettavuutta.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Yhteiskuntatieto* (YH1) ja *Taloustieto* (YH2) vastaavat tavoitteiltaan *Yhteiskuntataidot* -osa-alueen pakollisia osaamistavoitteita.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- osaa hakea tietoa yhteiskunnallisista vaikuttamismahdollisuuksista ja yhteiskunnallisesta päätöksenteosta myös Euroopan unionista
- tuntee *oman alan* yhteiskunnallisen merkityksen ja vaikuttavuuden
- osaa seurata yhteiskunnallista keskustelua ja taloutta koskevaa uutisointia
- osaa kuvata yhteiskunnallisen ja taloudellisen tilanteen heijastumista *oman alan* työpaikkoihin ja työllisyyteen
- osaa selvittää kansantalouden peruskäsitteitä ja sen keskeisimpiä toimijoita sekä arvioida niiden merkityksen kansantaloudelle.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		

Tiedon hakeminen yhteiskunnallisista vaikuttamismahdollisuuksista ja yhteiskunnallisesta päätöksenteosta Euroopan unionissa	hakee ohjattuna tietoa yhteiskunnallisista vaikuttamismahdollisuuksista ja yhteiskunnallisesta päätöksenteosta	hakee tietoa yhteiskunnallisista vaikuttamismahdollisuuksista ja yhteiskunnallisesta päätöksenteosta	hakee monipuolisesti ja aktiivisesti tietoa yhteiskunnallisista vaikuttamismahdollisuuksista ja yhteiskunnallisesta päätöksenteosta
Oman alan yhteiskunnallisen merkityksen ja vaikuttavuuden tunteminen	tuntee keskeisiltä osin oman alan yhteiskunnallisen merkityksen ja vaikuttavuuden	kuvaa perustellen oman alan yhteiskunnallisen merkityksen ja vaikuttavuuden	kuvaa laaja-alaisesti ja perustellen oman alan yhteiskunnallisen merkityksen ja vaikuttavuuden
Yhteiskunnallisen keskustelun ja taloutta koskevan uutisoinnin seuraaminen	seuraa jonkin tietolähteen avulla yhteiskunnallista ja taloutta koskevaa keskustelua	seuraa eri tietolähteistä yhteiskunnallista ja taloutta koskevaa keskustelua	seuraa aktiivisesti eri tietolähteistä yhteiskunnallista ja taloutta koskevaa keskustelua
	tekee oman alan tilannekatsauksen, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	arvioi oman alan tilannetta monipuolisesti ja arvioi eri medioiden välittämää tietoa	perustelee oman alan tilannetta monipuolisesti ja arvioi kriittisesti eri medioiden välittämää tietoa
Yhteiskunnallisen ja taloudellisen tilanteen huomioiminen omalla alalla	kertoo havainnollisesti, miten ajankohtainen yhteiskunnallinen ja taloudellinen tilanne heijastuu oman alan työpaikkoihin ja työllisyyteen	selvittää havainnollisesti, ja perustellen miten ajankohtainen yhteiskunnallinen ja taloudellinen tilanne heijastuu oman alan työpaikkoihin ja työllisyyteen	selvittää havainnollisesti, miten ajankohtainen yhteiskunnallinen ja taloudellinen tilanne heijastuu oman alan työpaikkoihin ja työllisyyteen
			perustelee selvitystään monipuolisesti ja kattavasti
Kansantalouden peruskäsitteiden ja sen keskeisten toimijoiden selvittäminen	kertoo esimerkkejä kansantalouden peruskäsitteistä ja keskeisistä toimijoista.	selvittää kansantalouden peruskäsitteet ja keskeiset toimijat sekä arvioi niiden merkitystä kansantaloudelle.	selvittää kansantalouden peruskäsitteet ja keskeiset toimijat, niiden merkityksen sekä niiden välisiä riippuvuussuhteita.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Yhteiskuntatieto* (YH1) ja *Taloustieto* (YH2) vastaavat tavoitteiltaan *Yhteiskuntataidot*-osa-alueen valinnaisia osaamistavoitteita.

3.3.2 Työelämätaidot

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija

- osaa hakea itselleen työpaikkaa
- osaa kuvata työ sopimusjärjestelmää ja työ sopimuksen keskeiset asiat

- osaa perehtyä työpaikan toimintaan ja työtehtäviin sekä huolehtia työturvallisuudesta
- osaa työskennellä työpaikassa ja kehittää osaamistaan.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Työpaikan hakeminen	hakee työpaikkaa ja tekee työhakemuksen sekä CV:n tarviten jonkin verran ohjausta	hakee itsenäisesti työpaikkoja sekä laatii selkeän työhakemuksen ja CV:n	hakee aktiivisesti ja oma-aloitteisesti työpaikkoja tunnistuen omat vahvuutensa
			laatii selkeän ja omaa osaamistaan kuvaavan työpaikkahakemuksen ja CV:n
	toimii työhaastattelussa asiallisesti	toimii työhaastattelussa kohteliaasti ja asiallisesti	toimii työhaastattelussa kohteliaasti ja asiallisesti
	pukeutuu toimialan ja työpaikan mukaisesti	ottaa pukeutumisessa huomioon työpaikan ja toimialan luonteen	ottaa pukeutumisessa huomioon työpaikan ja toimialan erityispiirteet
	tuo esille omaa osaamistaan	tuo selkeästi esille omat vahvuutensa esitellessään osaamistaan	perustelee omaa osaamistaan ja vahvuuksiaan laaja-alaisesti
Median käyttäminen työnhaussa	hakee työpaikkoja koskevia tietoja mediasta	tutustuu työpaikkoihin mediatietoja hyödyntäen	käyttää monipuolisesti mediaa työnhaussa hyödyntäen sosiaalisen median mahdollisuuksia
Työsopimusjärjestelmän, työsopimuksen ja työlainsäädännön sisällön tunteminen	tuntee keskeiset asiat alan työehdoista ja oman alansa työlainsäädännöstä	tuntee oman alan työehdot ja keskeisen työlainsäädännön	tuntee hyvin oman alan työehdot ja keskeisen työlainsäädännön mahdollisuudet työtä kehitettäessä
	tuntee oman työsopimuksensa sisällön	varmistaa, että oman työsopimuksen sisältö on sovitun mukainen	varmistaa, että oman työsopimuksen sisältö on sovitun mukainen
	ottaa toiminnassaan huomioon oikeutensa ja velvollisuutensa, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	toimii työssään oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa mukaisesti	toimii työssään oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa mukaisesti sekä perustelee vastuullisesti toimintaansa

Työpaikan toimintaan ja työhön perehtyminen	hakee tietoa työpaikan toiminnasta ja työtehtävistä	hakee monipuolisesti tietoa työpaikan toiminnasta ja työtehtävistä	hakee itsenäisesti monipuolisesta tietoa työpaikan toiminnasta ja työtehtävistä
	noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita	noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita	soveltaa ja kehittää työstä annettuja turvallisuusohjeita
Työyhteisössä toimiminen	noudattaa annettuja työaikoja ja sovittuja toimintatapoja	noudattaa annettuja työaikoja, sovittuja toimintatapoja ja toimii joustavasti erilaisissa työtilanteissa	noudattaa annettuja työaikoja ja sovittuja toimintatapoja ja toimii joustavasti työyhteisön erilaisissa muuttuvissa tilanteissa
	huolehtii työssä vaaditusta suoja- ym. vaate- tuksestaan	huolehtii työssä vaaditusta suoja- ym. vaate- tuksestaan	huolehtii työssä vaaditusta suoja- ym. vaate- tuksestaan
	työskentelee osana työryhmää ja erilaisten ihmisten kanssa, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta.	työskentelee luontevasti osana työyhteisöään erilaisten ihmisten ja ryhmien kanssa.	työskentelee luontevasti osana työyhteisöään erilaisten ihmisten ja ryhmien kanssa ja esittää kehittämisideoita työyhteisön ja -ryhmän käyttöön.

Lukion opetussuunnitelman perusteissa ei ole kurssia, joka vastaisi tavoitteiltaan *Työelämätaidot*-osa-alueen pakollisia osaamistavoitteita.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- osaa edistää työyhteisön ilmapii-riä ja henkilöstön osallisuutta
- osaa toimia *työpaikan* eri tehtävissä
- osaa osaltaan vastata *työpaikan* työtehtävien etenemisestä ja työn laadusta sekä näiden kehittämisestä
- osaa kehittää omaa osaamistaan
- osaa hakea työtä kansainvälisiltä työmarkkinoilta ja erityisesti EU-maista.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Työyhteisön ilmapii- rin ja henkilöstön osallisuuden edistäminen	edistää osaltaan työyhteisön hyväksyvää ilmapii-riä ja kannustaa muita osallistumaan yhteiseen toimintaan,	edistää osaltaan työyhteisön hyväksyvää ilmapii-riä ja kannustaa muita osallistumaan yhteiseen toimintaan	edistää aktiivisesti työyhteisön hyväksyvää ilmapii-riä ja kannustaa muita osallistumaan monipuolisesti yhteiseen toimintaan

	mutta tarvitsee ajoittain ohjausta		taan
Työpaikan eri tehtävissä toimiminen	ilmaisee halukkuutensa osallistua joihinkin uusiin työpaikan tehtäviin oman osaamisen ja omien voimavarojensa mukaisesti	ilmaisee halukkuutensa osallistua uusiin työpaikan tehtäviin oman osaamisen ja omien voimavarojensa mukaisesti	ilmaisee halukkuutensa osallistua erilaisiin työpaikan tehtäviin oman osaamisen ja omien voimavarojensa mukaisesti
Työpaikan työtehtävien ja työprosessien etenemisestä ja työn laadusta huolehtiminen	toimii työelleen asetettujen laatu- ja kustannustavoitteiden mukaisesti ja muuttaa omaa toimintaansa annetun palautteen perusteella, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	toimii työelleen asetettujen laatu- ja kustannustavoitteiden mukaisesti ja arvioi omaa toimintansa niiden saavuttamisessa	toimii työelleen asetettujen laatu- ja kustannustavoitteiden mukaisesti ja kehittää omaa toimintaansa niiden saavuttamiseksi
		toimii palveluhenkisesti	toimii palveluhenkisesti ja varmistaa asiakastytyväisyyden
			toimii aloitteellisesti työnsä ja työympäristön laadun kehittämisessä
Oman osaamisen kehittäminen	kehittää itseään ja osaamistaan, mutta tarvitsee siinä ajoittain ohjausta	kehittää itseään ja osaamistaan suunnitelmallisesti sekä arvioi omia kehittymistarpeitaan yhteistyössä muiden kanssa	kehittää itseään ja osaamistaan suunnitelmallisesti ja monipuolisesti sekä arvioi omia kehittymistarpeitaan
Työn hakeminen kansainvälisiltä työmarkkinoilta	hakee kansainvälisiä työpaikkoja koskevia tietoja mediasta	hakee työpaikkoja koskevia tietoja mediasta ja tutustuu työpaikkoihin mediatietoja hyödyntäen	käyttää monipuolisesti mediaa työnhaussa hyödyntäen sosiaalisen median mahdollisuuksia
	hakee työpaikkaa ja tekee työhakemuksen, mutta tarvitsee ajoittain näihin ohjausta	hakee itsenäisesti työpaikkoja ja laatii selkeän työhakemuksen	hakee aktiivisesti ja omaaloitteisesti työpaikkoja tunnistuen omat vahvuutensa ja laatii selkeän ja omaa osaamistaan kuvaavan työpaikkahakemuksen
	toimii työnhaussa eri kulttuuritaustaisen ihmisten kanssa hyödyntäen kielitaitoaan, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta.	toimii työnhaussa eri kulttuuritaustaisen ihmisten kanssa hyödyntäen kielitaitoaan.	toimii työnhaussa käyttäen hyvää kielitaitoaan eri kulttuuritaustaisen ihmisten kanssa.

Lukion opetussuunnitelman perusteissa ei ole kurssia, joka vastaisi tavoitteiltaan *Työelämätaidot*-osa-alueen valinnaisia osaamistavoitteita.

3.3.3 Yrittäjyys ja yritystoiminta

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija

- osaa arvioida ja tunnistaa oman osaamisensa ja omat vahvuutensa
- osaa ideoida omaa liikeideaa ja sen kehittämismahdollisuuksia
- osaa arvioida mahdollisuuksiaan ryhtyä yrittäjäksi
- osaa selvittää *omia ammatillisia* verkostojaan
- osaa tunnistaa kannattavan liiketoiminnan periaatteet
- osaa arvioida oman yrittäjyyden ja yritystoiminnan merkitystä omalle hyvinvoinnilleen ja Suomen kansantaloudelle.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Oman osaamisen arvioiminen ja tunnistaminen	arvioi osaamistaan ja selvittää vahvuuksiinsa oman alansa toimintaan liittyen, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	arvioi monipuolisesti omaa osaamistaan ja vahvuuksiaan oman alansa toimintaan liittyen	arvioi monipuolisesti ja perustellen omaa osaamistaan ja vahvuuksiaan oman alansa toimintaan liittyen
Oman liikeidean ja sen kehittämismahdollisuuksien ideoiminen	selvittää ja ideoi yritystoimintaansa liittyviä mahdollisuuksia, yritysmuotoja, keskeisiä palveluja tai tuotteita, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	selvittää ja ideoi yritystoimintaansa liittyviä mahdollisuuksia, yritysmuotoja, keskeisiä palveluja tai tuotteita	selvittää monipuolisesti ja itsenäisesti yritystoimintaansa liittyviä mahdollisuuksia, yritysmuotoja, keskeisiä palveluja tai tuotteita
		kehittää liikeideaa	kehittää ja perustelee liikeidean
Yrittäjäksi ryhtymisen mahdollisuuksien arvioiminen	hankkii tietoa, millä toimenpiteillä ja tukipalveluilla oma yritys voidaan perustaa, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	selvittää monipuolisesti, mitä toimenpiteitä oman yrityksen perustamisessa tarvitaan ja mitä tukipalveluita on käytettävissä	selvittää monipuolisesti ja perustellen, mitä toimenpiteitä oman yrityksen perustamisessa tarvitaan ja mitä tukipalveluita on käytettävissä
Omien ammatillisten verkostojen selvittäminen	selvittää oman alansa yhteistyökumppanit ja ammatilliset verkostot ja kuvaa yhteistyön mahdollisuuksia eri	selvittää kattavasti oman alansa yhteistyökumppanit ja ammatilliset verkostot ja arvioi yhteistyön mahdollisuuksia eri tahojen	selvittää monipuolisesti ja itsenäisesti oman alansa yhteistyökumppanit ja ammatilliset verkostot ja arvioi kriittisesti yhteistyön

	tahojen kanssa	kanssa	mahdollisuuksia eri tahojen kanssa
Liiketoiminnan periaatteiden selvittäminen	selvittää oman liikeidean pohjalta rahoituslähteet, tuotot ja kustannukset, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	selvittää oman liikeidean pohjalta rahoituslähteet, tuotot ja kustannukset	selvittää kattavasti ja perustellen oman liikeidean pohjalta rahoituslähteet, tuotot ja kustannukset
Oman alan yritystoiminnan merkityksen selvittäminen	selvittää yritystoiminnan riskit ja merkityksen omaan elämäänsä sekä elinkeinoelämän kannalta, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta.	selvittää monipuolisesti yritystoiminnan riskit ja merkityksen omaan elämäänsä sekä elinkeinoelämän kannalta.	selvittää yritystoiminnan riskit ja merkityksen omaan elämäänsä sekä
			perustelee oman alan yritystoiminnan merkityksen elinkeinoelämässä ja ennakoii oman alan tulevia kehitysnäkymiä.

Lukion opetussuunnitelman perusteissa ei ole kurssia, joka vastaisi tavoitteiltaan *Yrittäjyys ja yritystoiminta* -osa-alueen pakollisia osaamistavoitteita.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- osaa kartoittaa *oman alan* yritystoiminnan kehittämistarpeita
- osaa selvittää oman liiketoiminnan tuloksellisuuden ja oman työpanoksen vaikutuksen siihen toteuttamalla pienen projektin
- osaa tehdä kehittämis ehdotuksia uusista toimintatavoista ja muuttaa omaa toimintaansa
- osaa suunnitella omaa toimintaansa ja ajankäyttöään.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Alan yritystoiminnan kehittämistarpeiden kartoittaminen	kartoittaa asiakkaiden tarpeiden, kilpailun ja toimintaympäristön muutoksia, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	kartoittaa monipuolisesti asiakkaiden tarpeiden, kilpailun ja toimintaympäristön muutoksia	kartoittaa itsenäisesti ja monipuolisesti asiakkaiden tarpeiden, kilpailun ja toimintaympäristön muutoksia
			ennakoi tulevia kehitysnäkymiä

Liiketoiminnan tu- loksellisuuden selvit- täminen	selvittää liikeideansa pohjalta, pienimuotoi- sessa projektissa, tuo- tot ja kustannukset sekä oman työpanok- sensa vaikutuksen, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	selvittää liikeideansa poh- jalta, pienimuotoisessa projektissa, tuotot ja kus- tannukset sekä oman työ- panoksensa vaikutuksen	selvittää monipuolisesti liikeideansa pohjalta, pienimuotoisessa projek- tissa, tuotot ja kustan- nukset sekä oman työpa- noksensa vaikutuksen sekä perustelee toimin- tansa
Uusien toimintatapo- jen kehittäminen	tekee kehittämisehdo- tuksia uusista toiminta- tavoista ja muuttaa omaa toimintaansa, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	tekee perusteltuja kehit- tämisehdotuksia uusista toimintatavoista ja muut- taa omaa toimintaansa	ennakoi tulevia kehitys- näkymiä ja tekee perus- teltuja kehittämisehdo- tuksia uusista toimintata- voista sekä muuttaa omaa toimintaansa
Oman toiminnan ja ajankäytön suunnitte- leminen	suunnittelee tehtävänsä ja niihin tarvittavan työajan pääosin itsenäi- sesti.	suunnittelee tehtävänsä ja niihin tarvittavan työajan itsenäisesti	suunnittelee tehtävänsä ja niihin tarvittavan työ- ajan itsenäisesti ottaen huomioon tulevat työ- vaiheet
		reagoi muutostarpeisiin.	reagoi muutostarpeisiin ja tekee työhönsä liittyviä kehittämis ehdotuksia.

Lukion opetussuunnitelman perusteissa ei ole kurssia, joka vastaisi tavoitteiltaan *Yrittäjyys ja yritystoiminta* -osa-alueen valinnaisia osaamistavoitteita.

3.3.4 Työkyvyn ylläpitäminen, liikunta ja terveystieto

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija

- osaa laatia itselleen terveellisiä elämäntapoja, työkykyä ja liikuntaa edistävän suunnitelman ja toimia sen mukaisesti
- osaa edistää ja ylläpitää opiskelu-, toiminta- ja työkykyään
- osaa ottaa huomioon ravitsemuksen merkityksen terveydelle sekä tupakoinnin ja päihteiden haittavaikutukset
- osaa kuvata mielenterveyden, seksuaaliterveyden ja ihmissuhteiden merkityksen ihmisen hyvinvoinnille
- osaa edistää oppilaitosyhteisön hyvinvointia
- osaa kehittää toimintatapojaan ja toimintaympäristönsä turvallisuutta ja terveellisyyttä
- osaa toimia turvallisesti ja ergonomisesti, ehkäistä tapaturmia, toimia ensiaputilanteissa sekä hakea apua.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Terveellisiä elämäntapoja, työkykyä ja liikuntaa edistävän suunnitelman laatiminen ja sen toteuttaminen	ottaa suunnitelmassaan huomioon liikunnan, terveellisen ravinnon, levon, unen, virkistykseen, ihmissuhteiden ja terveyden väliset yhteydet omien liikuntatottumusten sekä oman opiskelu- ja työkyvyn ylläpitämisessä	ottaa suunnitelmassaan huomioon liikunnan, terveellisen ravinnon, levon, unen, virkistykseen, ihmissuhteiden ja terveyden väliset yhteydet omien liikuntatottumusten sekä oman opiskelu- ja työkyvyn ylläpitämisessä	ottaa suunnitelmassaan monipuolisesti huomioon liikunnan, terveellisen ravinnon, levon, unen, virkistykseen, ihmissuhteiden ja terveyden väliset yhteydet omien liikuntatottumusten sekä oman opiskelu- ja työkyvyn ylläpitämisessä
Ravitsemuksen merkityksen sekä tupakoinnin ja päihteiden haittavaikutusten huomioon ottaminen	hakee tietoja tavallisimmista terveyshaittoista sekä tavallisimmista terveyttä ja opiskelu- ja työkykyä kuormittavista tekijöistä	hakee tietoja terveyshaittoista sekä terveyttä ja opiskelu- ja työkykyä kuormittavista tekijöistä	hakee monipuolista tietoa terveyshaittoista sekä terveyttä ja opiskelu- ja työkykyä kuormittavista tekijöistä
	hakee tietoa ravitsemuksesta ja sen merkityksestä ihmisen terveydelle	hakee tietoa terveellisestä ravitsemuksesta ja sen merkityksestä ihmisen terveydelle	hakee monipuolista tietoa terveellisestä ravitsemuksesta ja sen merkityksestä ihmisen terveydelle ja vertailee ruoka-aineiden ja -tuotteiden sisältöjä
	ottaa tiedot huomioon suunnitelmassaan, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta terveyttä edistävän tiedon hankinnassa	ottaa tiedot huomioon suunnitelmassaan	ottaa tiedot kriittisesti huomioon suunnitelmassaan
Suunnitelman toteuttaminen	sitoutuu suunnitelmaan ja toteuttaa sitä, arvioi säännöllisesti suunnitelmaansa ja omaa toimintaansa, tekee suunnitelmaan päivityksiä, mutta tarvitsee siinä ajoittain ohjausta	sitoutuu suunnitelmaan ja toteuttaa sitä, arvioi säännöllisesti suunnitelmaansa ja omaa toimintaansa, hyödyntää arvioinnissa muilta saamaansa palautetta, tekee suunnitelmaan päivityksiä ja arvioi omaa kehittymistään	sitoutuu suunnitelmaan ja toteuttaa sitä, arvioi säännöllisesti ja kriittisesti suunnitelmaansa ja omaa toimintaansa, hyödyntää arvioinnissa muilta saamaansa palautetta, tekee suunnitelmaan päivityksiä ja arvioi omaa kehittymistään

Opiskelu-, toiminta- ja työkyvyn edistäminen ja ylläpitäminen liikunnan avulla	käyttää liikunnan harrastamiseen tarvittavia motorisia perustaitoja	käyttää ja soveltaa liikunnan harrastamiseen tarvittavia motorisia perustaitoja monipuolisesti	käyttää liikunnan harrastamiseen tarvittavia motorisia perustaitoja ja liikunnan lajitaitoja monipuolisesti
	pitää yllä fyysistä toimintakykyään ja osallistuu liikuntatilanteisiin annettujen ohjeiden mukaan ja noudattaa reilun pelin periaatteita	pitää yllä fyysistä toimintakykyään ja osallistuu liikuntatilanteisiin aktiivisesti reilun pelin periaatteita noudattaen	seuraa, arvioi ja pitää yllä fyysistä toimintakykyään sekä osallistuu liikuntatilanteisiin aktiivisesti edistämällä reilun pelin periaatteita
	noudattaa turvallisuutta liikunnassa	toimii liikuntatilanteissa turvallisesti sekä itsenäisesti että ryhmässä	edistää toiminnallaan ryhmän turvallisuutta
Mielenterveyden, seksuaaliterveyden ja ihmissuhteiden merkityksen kuvaaminen	selvittää mielenterveyden, seksuaaliterveyden ja ihmissuhteiden merkitystä ihmisen hyvinvoinnille	selvittää mielenterveyden, seksuaaliterveyden ja ihmissuhteiden merkitystä ihmisen hyvinvoinnille	selvittää monipuolisesti mielenterveyden, seksuaaliterveyden ja ihmissuhteiden merkitystä ihmisen hyvinvoinnille
	tuo esille, minkälaisilla toimenpiteillä edellä mainittuja asioita voidaan edistää, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	tuo esille ja pohtii, minkälaisilla toimenpiteillä edellä mainittuja asioita voidaan edistää	arvioi, minkälaisilla toimenpiteillä edellä mainittuja asioita voidaan edistää
Oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen	toimii opiskelijaryhmän jäsenenä hyvinvointia edistävänä ja osallistuu opiskelijoille järjestettyihin liikunta- ja muihin tapahtumiin sekä tilaisuuksiin	toimii aktiivisesti opiskelijaryhmän jäsenenä hyvinvointia edistävänä sekä suunnittelee ja osallistuu opiskelijoiden järjestämiin liikunta- ja muihin tapahtumiin sekä tilaisuuksiin	toimii aktiivisesti opiskelijaryhmän jäsenenä sekä suunnittelee ja osallistuu opiskelijoiden järjestämiin liikunta- ja muihin tapahtumiin ja tilaisuuksiin hyvinvointia edistävänä
Terveystieteen, turvallisuuden ja työkyvyn huomioon ottaminen	toimii sovittujen terveyttä ja turvallisuutta edistävien toimintaohjeiden mukaisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	toimii sovittujen terveyttä ja turvallisuutta edistävien toimintaohjeiden mukaisesti yhteistyössä muiden kanssa	toimii sovittujen terveyttä ja turvallisuutta edistävien toimintaohjeiden mukaisesti yhteistyössä muiden kanssa ja arvioi toimintatapojen kehittämistarpeita

Tapaturmien ehkäiseminen, ensiavun antaminen sekä ergonominen toimiminen	ennakoi mahdollisia tapaturmariskejä liikuntatilanteissa	ehkäisee toiminnallaan liikuntatapaturmien syntymistä	toimii huolellisesti ja ennaltaehkäisee liikuntatapaturmien syntymistä
	osaa hakea ja antaa ensiapua tavallisimmissa ensiapua vaativissa tilanteissa	osaa hakea ja antaa ensiapua	osaa hakea ja antaa ensiapua
	ottaa toiminnassaan huomioon oman ammatin kuormittavuustekijät ja toimii ergonomisesti.	ottaa toiminnassaan huomioon oman ammatin kuormittavuustekijät ja toimii ergonomisesti.	ottaa toiminnassaan huomioon oman ammatin kuormittavuustekijät ja työskentelee erilaisissa ympäristöissä ergonomisesti.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Taitoa ja kuntoa* (LI1) tai *Liikuntaa yhdessä ja erikseen* (LI2) ja *Terveyden perusteet* (TE1) vastaavat tavoitteiltaan *Työkyvyn ylläpitäminen, liikunta ja terveystieto* -osa-alueen pakollisia osaamistavoitteita.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- osaa kuvata väestön terveyseroja ja tavallisimpien kansansairauksien riskitekijöitä ja niiden ennaltaehkäisyä
- osaa arvioida fyysiseen, sosiaaliseen ja psyykkiseen toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä omassa elämäntavassaan ja toimintaympäristössään
- osaa tarvittaessa käyttää sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluja
- osaa hyödyntää terveystoimintaa
- osaa edistää ryhmän jäsenenä ryhmän toimintaa ja osallistua työ- ja opiskelukyvyn sekä hyvinvoinnin edistämiseen.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Väestön terveyserojen ja tavallisimpien kansansairauksien riskitekijöiden huomioon ottaminen	hakee tietoa tavallisimmista terveyshaittoista, toimintakykyä kuormittavista tekijöistä ja kansansairauksista, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta	hakee tietoa terveyshaittoista, toimintakykyä kuormittavista tekijöistä ja kansansairauksista	hakee monipuolisesti tietoa terveyshaittoista, toimintakykyä kuormittavista tekijöistä ja kansansairauksista
			arvioi kriittisesti saamaansa tietoa

Fyysiseen, sosiaali- seen ja psyykkiseen toimintakykyyn vai- kuttavien tekijöiden huomioon ottaminen	hakee tietoa fyysiseen, sosiaaliseen ja psyykki- seen toimintakykyyn vaikuttavista tekijöistä	hakee monipuolista tie- toa fyysiseen, sosiaali- seen ja psyykkiseen toi- mintakykyyn vaikuttavis- ta tekijöistä	hakee monipuolista tietoa fyysiseen, sosiaaliseen ja psyykkiseen toimintaky- kyyn vaikuttavista tekijöis- tä
	perustelee tiedolla lii- kunta- ja hyvinvointi- suunnitelmansa ratkai- suja	arvioi tiedon merkitystä ja perustelee liikunta- ja hyvinvointisuunnitel- mansa ratkaisuja	arvioi kriittisesti tiedon merkitystä ja perustelee liikunta- ja hyvinvointi- suunnitelmansa ratkaisuja
	tarvitsee ajoittain oh- jausta suunnitelman toteuttamisessa	toimii suunnitelmansa mukaisesti	toteuttaa suunnitelmaansa johdonmukaisesti
Tiedon hakeminen sosiaali- ja tervey- denhuoltopalveluista	hakee tarvittaessa tietoa sosiaali- ja terveyden- huoltopalveluista, mut- ta tarvitsee ajoittain ohjausta sopivan palve- lun löytämisessä	hakee tietoa sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelu- jen tarjonnasta luotetta- vista tietolähteistä	hakee itsenäisesti tietoa sosiaali- ja terveydenhuol- topalvelujen tarjonnasta luotettavista tietolähteistä
			ohjaa muita opiskelijoita hankkimaan tietoa palve- luista
Terveyshuollon hyödyntäminen	hyödyntää omassa toi- minnassaan yleisimpiä kunto- ja terveyshuol- tamuotoja, mutta tar- vitsee ajoittain yksilöl- listä ohjausta	hyödyntää omassa toi- minnassaan erilaisia kun- to- ja terveyshuol- tamuotoja ja seuraa omaa edistymistään	hyödyntää omassa toi- minnassaan suunnitelma- lisesti erilaisia kunto- ja terveyshuoltamutoja ja seuraa kriittisesti omaa edistymistään ja muuttaa tarvittaessa suunnitel- maansa
Ryhmän toiminnan ja hyvinvoinnin edistä- minen	osallistuu aktiivisesti ryhmän jäsenenä lii- kunta- tai muuhun tapahtumaan.	osallistuu aktiivisesti ryhmän jäsenenä liikun- ta- tai muuhun tapahtu- maan ja kannustaa myös muita osallistumaan.	osallistuu aktiivisesti lii- kunta- ja muihin tapahtu- miin
			ottaa osallistuessaan huo- mioon muiden osallistu- jien erilaisuuden ja kiin- nostuksen kohteet.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Kuntoliikunta* (LI5) ja *Nuoret, terveys ja arkielämä* (TE2) vastaavat tavoitteiltaan *Työkykyyn ylläpitäminen, liikunta ja terveystieto* -osa-alueen valinnaisia osaamistavoitteita.

3.4 Sosiaalinen ja kulttuurinen osaaminen

Tutkinnon osan tulee sisältää osaamistavoitteita vähintään yhdeltä siihen kuuluvalla osa-alueella tai useammalla osa-alueella siten, että opiskelijalle kertyy yhteensä 7 osaamispisteen edestä sosiaalista ja kulttuurista osaamista.

3.4.1 Kulttuurien tuntemus

Osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- osaa toimia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteita noudattaen ja edistää omalta osaltaan tasa-arvoa ja kaikkien yhdenvertaista kohtelua
- osaa toimia, käyttäytyä ja pukeutua tilanteen mukaisesti ja työkuulttuurin edellyttämällä tavalla
- osaa tunnistaa eri kulttuurien peruspiirteitä ja kulttuurista monimuotoisuutta *omalla alallaan*
- osaa ottaa huomioon eri kulttuuriryhmien keskeiset traditiot ja niiden vaikutukset toimintaan *omalla alallaan*
- osaa välittää *oman alan* historiaa, perinteitä ja muuttuneita käytäntöjä sekä vertailla niitä muiden kulttuurien piirteisiin.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteiden noudattaminen	kunnioittaa kulttuurista moninaisuutta ja ihmis-oikeuksia sekä toimii oikeudenmukaisesti	edistää toiminnallaan yksilöiden ja ihmisryhmien kulttuuristen arvojen, uskomusten ja näkemysten vuorovaikutusta ja ymmärrystä	toimii kulttuurienvälisissä ristiriitatilanteissa eettisesti kestäväällä tavalla hyödyntämällä hankkimaansa tietoa ihmisryhmien erilaisista elämämuodoista
Tehtävän mukaisen toimintakulttuurin toteuttaminen	tunnistaa työtehtävän edellyttämän pukeutuksen, käyttäytymisen ja toiminnan vaatimukset	ottaa pukeutumisessa, käyttäytymisessä ja toiminnassaan oma-aloitteisesti huomioon työpaikan toimintakulttuurin vaatimukset	kehittää päivittäisissä työtehtävissään työpaikan toimintakulttuurin edellyttämiä toimintatapoja ja -käytäntöjä
Kulttuurien peruspiirteiden ja monimuotoisuuden tunnistaminen	havaitsee arkipäivän elämään liittyviä kulttuurisia käytäntöjä ja huomaa niiden vaikutuksia toiminnassa	tunnistaa kulttuurisen monimuotoisuuden ja sen vaikutuksia toimintatapoihin	tunnistaa omaehtoisesti kulttuurista monimuotoisuutta ja toimii luontevasti ja aloitteellisesti kulttuurienvälisissä tilanteissa
Kulttuurien erityispiirteiden huomioon ottaminen	toimii työssään ohjattuna erilaisten kulttuuristen käytäntöjen edellyttämällä tavalla	ottaa huomioon työtehtävissään kulttuurisen monimuotoisuuden edellyttämät toimintatavat	ottaa omassa toiminnassaan huomioon kulttuurisen monimuotoisuuden ja kehittää sen pohjalta

			toimintaansa
Perinteiden ja käytäntöjen kehittämisen	havaitsee muutoksia oman alan käytännöissä ja tunnistaa erilaisia kulttuurisia ongelmanratkaisutapoja.	tunnistaa oman alan historiaa, lähestymistapoja ja käytäntöjä sekä vertailee niitä eri kulttuurien kesken.	kehittää oman alansa käytäntöjä ja lähestymistapoja perinteiden ja kulttuurivaikutteiden pohjalta.

Lukion opetussuunnitelman perusteissa ei ole kurssia, joka vastaa tavoitteiltaan *Kulttuurien tuntemus* -osa-alueen osaamistavoitteita.

3.4.2 Taide ja kulttuuri

Osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- osaa tunnistaa taiteen ja kulttuurin eri ilmenemismuotoja ja hyödyntää niitä
- osaa tutkia, ilmaista ja tulkita kulttuurista todellisuutta (esimerkiksi musiikin, tanssin, teatterin, kirjallisuuden, median, kuvataiteen tai käsityön keinoin)
- osaa arvioida ja soveltaa monimuotoista suomalaista kulttuuriperintöä ja *oman alan* vakiintuneita käytäntöjä
- osaa noudattaa kulttuurisesti kestävä kehityksen periaatteita ja ymmärtää valintojensa kulttuuriset vaikutukset
- osaa kehittää taiteelle ominaisten esittämisen tapojen ja materiaalien, oman ilmaisun, suunnitteluprosessien, palvelu- ja tuotemuotoilun ja estetiikan tuntemustaan *omalla alallaan* ja soveltaa hankkimaansa taiteen ja kulttuurin osaamistaan omassa työssään.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Taiteen ja kulttuurin tunnistaminen ja hyödyntäminen	osallistuu taide- ja kulttuuritapahtumiin	ylläpitää oppilaitoksen kulttuuria, ja sen esteettistä ilmettä sekä osallistuu jonkun tapahtuman järjestämiseen	uudistaa oppilaitoksen kulttuuria hyödyntämällä taiteen lähestymistapoja tai osallistumalla yhteisten tapahtumien järjestämiseen
Oma tuottaminen ja tulkitseminen	osallistuu ohjattuna ajatuksiaan ja kokemuksiaan esittävän teoksen toteuttamiseen ja tulkintaan	suunnittelee, toteuttaa ja arvioi ajatuksiaan, kokemuksiaan ja tutkimuksiinsa esittävän teoksen	suunnittelee, kehittää, toteuttaa ja arvioi kokemuksiaan ja tutkimuksiinsa esittävän teoksen
Kulttuuriperinnön soveltaminen	tunnistaa monimuotoista kulttuuriperintöä ja käyttää sitä omassa	välittää eteenpäin kulttuuriperintöä hyödyntämällä sitä aktiivisesti omassa	kehittää kulttuuriperintöä tuottamalla siihen omaan ideointiin ja arviointiin

	tuottamisessa ja toiminnassa	tuottamisessa ja toiminnassa	perustuvaa uutta sisältöä
Kestävän kehityksen periaatteiden noudattaminen	tunnistaa kestävän kehityksen osa-alueet ja perustaa omat ratkaisunsa elinkaariajattelulle	tiedostaa kestävän kehityksen periaatteet ja elinkaariajattelun vaatimukset sekä ottaa niitä aktiivisesti huomioon valintoja tehdessään	toimii johdonmukaisesti kestävän kehityksen periaatteiden ja elinkaariajattelun vaatimusten mukaisesti valintoja tehdessään
Suunnitteluprosessin toteuttaminen	suunnittelee, toteuttaa ja arvioi ohjattuna teoksen, tuotteen tai palvelun muotoilun prosessia.	suunnittelee, toteuttaa ja arvioi ja edelleen kehittää teoksen, tuotteen tai palvelun muotoilun prosessia.	kerää taustatietoa, suunnittelee, seuraa toteutusta, arvioi ja kehittää edelleen aktiivisesti teoksen, tuotteen tai palvelun muotoilun prosessia.

Osaamisen tunnustamisessa seuraavista lukion kursseista *Minä, kuva ja kulttuuri* (KU1), *Ympäristö, paikka ja tila* (KU2), *Musiikki ja minä* (MU1) ja *Moniääninen Suomi* (MU2), yhteensä kaksi kurssia vastaavat tavoitteillaan *Taide ja kulttuuri* -osa-alueen osaamistavoitteita.

3.4.3 Etiikka

Osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- pohtii arvojen, normien ja katsomusten merkitystä omassa elämässään ja ihmisten välisissä suhteissa
- osaa arvioida ihmisoikeuksien, oikeudenmukaisuuden ja kestävän kehityksen vaikutuksia *oman alan* kannalta
- osaa hankkia tietoa *oman alan* ja muiden alojen ammattieettisestä tietoperustasta
- tunnistaa eettisiä tilanteita ja osaa toimia eettisten periaatteiden mukaisesti
- osaa tunnistaa omien ja toisten arvojen merkitystä työtilanteissa sekä osaa ratkaista *oman alan* työelämän arvo- ja normiristiriitoja.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Eettisten kysymysten pohtiminen	keskustelee ohjattuna omaan elämäänsä ja ihmissuhteisiinsa liittyvistä arvoista sekä eettisistä ja katsomuksellisista kysymyksistä	keskustelee eettisistä, katsomuksellisista sekä omaan elämäänsä ja ihmissuhteisiinsa liittyvistä kysymyksistä ja arvoista	pohtii arvojen, normien ja erilaisten katsomusten merkitystä omassa elämässään, ihmisten välisissä suhteissa, työelämässä ja yhteiskunnassa

Arvojen vaikutusten arvioiminen	osoittaa tuntevansa keskeiset kansainväliset ihmisoikeussopimukset sekä niiden Suomea koskevat sitoumukset	tunnistaa oman alansa eettisiä kysymyksiä ihmis-oikeuksien, oikeudenmu-kaisuuden ja kestävän kehityksen kannalta	arvioi työelämän ja oman alansa eettisiä kysymyksiä ihmisoikeuksien, oikeu-denmukaisuuden ja kes-tävän kehityksen kannal-ta
Ammattieettisen tietoperustan hakeminen	hakee ohjattuna tietoa oman alansa eettisistä kysymyksistä ja hyödyntää tietoperustaa tutuissa tilanteissa	hankkii tietoa oman alansa ja muiden alojen ammattieettisestä tietoperustasta ja hyödyntää sitä omassa elämässään ja työssään	vertailee tietoa oman alan ja muiden alojen ammattieettisestä tietoperustasta ja hyödyntää sitä työnsä ammatillisena voimavarana
Eettisten tilanteiden tunnistaminen ja eettisesti toimiminen	toimii hyvien tapojen mukaisesti ja vastuullisesti työssään ja sen ongelmatilanteissa, mutta tarvitsee tukea ja ohjausta uusissa tilanteissa	toimii vastuullisesti ja eettisesti työnsä ja työ-elämän erilaisissa tilanteissa sekä käyttäytyy työs-sään ja ihmissuhteissaan hyvien tapojen mukaisesti	toimii itsenäisesti osoittaen rehellisyyttä ja vastuullisuutta, kunnioittaa toisten näkemyksiä ja osaa perustella toimintansa eettistä perustaa
Arvojen tunnistaminen ja arvo- ja normiristiriitojen käsitteleminen työssä	osaa ohjattuna havaita ammattinsa eettisiä ongelmatilanteita ja ratkaisee yhdessä yhteisönsä jäsenten kanssa työhönsä liittyviä arvo- ja normiristiriitoja eettisesti.	tunnistaa ammattinsa eettisiä ongelmatilanteita ja hakee niihin ratkaisua yhdessä muiden kanssa sekä arvioi ratkaisun vaikutuksia keskeisten osapuolten näkökulmista.	osaa tehdä ratkaisuehdotuksia työelämän arvo- ja normiristiriitoihin eettisesti hyväksyttävällä tavalla.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssit *Johdatus filosofiseen ajatteluun* (FI1) ja jokin seuraavista (a-c) kokonaisuuksista a) *Uskonnon luonne ja merkitys* (UE1), *Kirkko, kulttuuri ja yhteiskunta* (UE2) ja *Ihmisen elämä ja etiikka* (UE3), tai b) *Ortodoksinen maailma* (UO1), *Uskonoppi ja etiikka* (UO2) ja *Raamattutieto* (UO3) tai c) *Hyvä elämä* (ET1), *Maailmankuva* (ET2) ja *Yksilö ja yhteisö* (ET3) vastaavat tavoitteiltaan *Etiikka*-osa-alueen osaamistavoitteita.

3.4.4 Psykologia

Osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- osaa havainnoida ja ymmärtää ihmisen toimintaan vaikuttavia psykologisia tekijöitä
- osaa hyödyntää kehityspsykologista tietoa työssään erilaisissa vuorovaikutus- ja ryhmätilanteissa
- osaa selittää omaa ja muiden käyttäytymistä psykologisen tiedon avulla
- osaa toimia psyykkistä hyvinvointiaan ja oman alan työtehtävistä suoriutumista edistävästi
- osaa arvioida *työhönsä liittyviä* ihmissuhde- ja asiakaspalvelutilanteita ja toimia psykologista tietoa käyttäen.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Havainnoiminen ja toiminnan ymmärtäminen	tuntee psykologian keskeisiä käsitteitä ja ymmärtää niiden yhteyden ihmisen toimintaan	käyttää psykologista tietoa ihmisten toiminnan ymmärtämisessä tavallisissa arki- ja työelämän tilanteissa	soveltaa kognitiivisen psykologian ja persoonallisuuspsykologian tietoa tavallisiin työelämän tilanteisiin ja selittää niiden avulla sekä omaa että muiden ihmisten toimintaa
Psykologisen tiedon hyödyntäminen	soveltaa keskeisintä tietoa yksilön psyykkisen kehityksen perustana olevista psykologisista, biologisista ja sosiaalisista tekijöistä	havainnoi ja ymmärtää psyykkisen kehityksen perustana olevien tekijöiden välisiä yhteyksiä eri elämänvaiheissa ja eri-ikäisinä	ymmärtää yksilön psyykkisen kehityksen mahdollisia ongelmia ja ymmärtää, että kehitykseen voidaan vaikuttaa
Psyyken vaikutuksen huomioiminen käyttäytymiseen	ottaa huomioon motivaation, tunteiden ja sitoutumisen merkityksen omaan suoriutumiseensa	toimiessaan erilaisen ihmisten kanssa työ- ja opiskeluyhteisössään ymmärtää motivaation ja sitoutumisen vaikutuksen työsuorituksiin	tiedostaa omia ja toisten tunteita sekä hallitsee työelämässä tunteitaan ja asenteitaan tilanteen vaatimalla tavalla
Psyykkisen työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen	edistää ohjatusti psyykkistä työ- ja toimintakykyään	tietää psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämisen keinoja ja vaikuttaa työyhteisön hyvinvointiin myönteisellä tavalla	tiedostaa omaan jaksamiinsa ja stressinhallintaan vaikuttavia psyykkisiä tekijöitä sekä osaa vaikuttaa niihin jaksamistaan edistävasti
Toimiminen ihmissuhde- ja vuorovaikutustilanteissa	käyttää psykologista tietoa toimiessaan työpaikan tavanomaisissa asiakaspalvelu- ja vuorovaikutustilanteissa.	tietää roolien, normien ja ryhmadynamiikan merkityksen ihmisten välisessä toiminnassa sekä tunnistaa erilaisia johtamistapoja ja niiden vaikutusta työkuultuuriin.	soveltaa psykologista tietoa toimiessaan työpaikan eri rooleissa ja toimii yhteistyökykyisesti erilaisista yhteiskunnallisista oloista ja kulttuuritaustoista lähtöisin olevien ihmisten kanssa.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssi *Psyykkinen toiminta, oppiminen ja vuorovaikutus* (PS1) vastaa tavoitteiltaan yhden osaamispisteen (1 osp) laajuista osaa *Psykologia*-osa-alueen tavoitteista. Jos opiskelija on suorittanut edellisen lisäksi *Ihmisen psyykkinen kehitys* (PS2), *Motivaatio, tunteet ja älykäs toiminta* (PS4) ja *Persoonallisuus ja mielenterveys* (PS5), ne yhdessä vastaavat tavoitteiltaan koko *Psykologia*-osa-alueen tavoitteita.

3.4.5 Ympäristöosaaminen

Osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

- osaa noudattaa ympäristölainsäädäntöä sekä toimia *oman alan* laatu-, ympäristö- ja turvallisuusjärjestelmien ja kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti
- hallitsee ammattitaidon kannalta keskeisten tuotteiden elinkaaren
- osaa toimia luonnon monimuotoisuuden säilyttäen
- osaa sopeutua ilmastonmuutokseen työ- ja toimintatapavalinnoilla
- osaa edistää energia- ja materiaalihokkuutta ja ehkäisee jätteiden syntyä
- osaa omassa toiminnassaan ottaa huomioon mahdolliset ympäristövaikutukset, kuten päästöt ilmaan, veteen tai maaperään
- osaa lajitella jätteet ja hyödyntää kierrätyksen mahdollisuudet *omalla alallaan*.

Osaamisen arviointi

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Lainsäädännön, turvallisuusjärjestelmien ja kestävän kehityksen periaatteiden noudattaminen	noudattaa ohjattuna keskeisiä ympäristöön liittyviä säädöksiä, määräyksiä ja ohjeita	noudattaa keskeisiä ympäristöön liittyviä säädöksiä, määräyksiä ja ohjeita	noudattaa keskeisiä ympäristöön liittyviä säädöksiä, määräyksiä ja ohjeita sekä ennakoituvia muutoksia
	toimii ohjattuna ympäristö-, laatu- ja turvallisuusjärjestelmien mukaisesti	toimii ympäristö-, laatu- ja turvallisuusjärjestelmien mukaisesti	osallistuu aktiivisesti työpaikkansa ympäristö-, laatu- ja turvallisuusjärjestelmien rakentamiseen ja/tai kehittämiseen
	ei vahingoita toiminnallaan ympäristöä	perustaa toimintansa ympäristön kunnioittamiseen	perustaa toimintansa esimerkilliseen ympäristön kunnioittamiseen
	toimii ohjattuna ekotehokkaasti	toimii ekotehokkaasti	toimii ekotehokkaasti edistään
	vaalii ohjattuna kulttuuriperintöä ammatissaan	vaalii kulttuuriperintöä ammatissaan	osallistuu aktiivisesti lähiympäristönsä kulttuuriperinnön vaalimiseen ja edistää sitä ammatissaan

	toimii työssään suvaitsevasti	kunnioittaa kanssaihmi- sten arvoja ja oikeuksia	kunnioittaa kanssaih- misten arvoja ja oikeuk- sia ja pyrkii noudatta- maan tasa-arvon ja yh- denvertaisuuden peri- aatteita
Elinkaariajattelun to- teuttaminen	valitsee ohjattuna sellai- sia tuotteita ja palvelui- ta, jotka elinkaarivaiku- tuksiltaan rasittavat vähän luonnon kanto- kykyä	valitsee sellaisia tuotteita ja palveluita, jotka elin- kaarivaikutuksiltaan rasittavat vähän luonnon kantokykyä	valitsee sellaisia tuotteita ja palveluita, jotka elin- kaarivaikutuksiltaan rasittavat vähän luon- non kantokykyä sekä perustelee valintansa
Luonnon monimuotoi- suuden säilyttäminen	pyrkii toiminnallaan luonnon monimuotoi- suuden säilyttämiseen	pyrkii aktiivisesti toi- minnallaan luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen	edistää toiminnallaan luonnon monimuotoi- suuden säilyttämistä
Ilmastonmuutokseen sopeutuminen	valitsee ohjattuna työ- ja toimintatavat, joilla sopeutuminen ilmas- tonmuutokseen on mahdollista	valitsee työ- ja toiminta- tavat, joilla sopeutumi- nen ilmastonmuutok- seen on mahdollista	edistää sellaisten työ- ja toimintatapojen käyttöä, joilla sopeutuminen ilmastonmuutokseen on mahdollista
Energia- ja materiaali- tehokkuuden edistämi- nen sekä jätteiden syn- nyn ehkäiseminen	valitsee ohjattuna ener- giatehokkuutta edistä- viä välineitä ja materi- aaleja	valitsee energiatehok- kuutta edistäviä välineitä ja materiaaleja	edistää energiatehokasta välineiden ja materiaa- lien käyttöä
	huomioi ohjattuna ma- teriaalitehokkuuden valinnoissaan	huomioi materiaalite- hokkuuden valinnois- saan	edistää tehokasta mate- riaalien käyttöä
	ehkäisee ohjattuna jät- teiden syntyä tavan- omaisissa työtehtävissä	ehkäisee jätteiden syntyä	toimii aktiivisesti jättei- den synnyn ehkäise- miseksi
Toiminnan ympäristö- vaikutuksien huomioon ottaminen	tunnistaa ohjattuna toiminnot, jotka saatta- vat aiheuttaa päästöjä ilmaan, veteen tai maa- perään	tunnistaa toiminnot, jotka saattavat aiheuttaa päästöjä ilmaan, veteen tai maaperään	ennakoi toiminnot, jot- ka saattavat aiheuttaa päästöjä ilmaan, veteen tai maaperään
	havaitsee työssään ta- vallisimpia ympäristö- riskitekijöitä ja löytää niihin ohjattuna ratkai- suehdotuksia	havaitsee työssään taval- lisimpia ympäristöriski- tekijöitä ja löytää niihin ratkaisuehdotuksia	havaitsee työssään taval- lisimpia ympäristöriski- tekijöitä ja löytää niihin ratkaisuja
	pyrkii toiminnallaan estämään päästöjen syntymistä	ohjaa omalla esimerkil- lään estämään päästöjen syntymistä	ohjaa aktiivisesti omalla esimerkillään estämään päästöjen syntymistä

Jätteiden lajittelu ja kierrätys	tunnistaa ohjeiden mukaisesti tutut jättejakeet	tunnistaa jättejakeet	tunnistaa itsenäisesti jättejakeet
	lajittelee syntyvän jätteen ohjatusti tavannoimaisissa työtehtävissä ja pyrkii hyödyntämään kierrätyksen mahdollisuudet	lajittelee jätteet ohjeiden mukaan ja hyödyntää kierrätyksen mahdollisuudet	lajittelee jätteet ja etsii uusia kierrätyksen mahdollisuuksia
	arvioi ohjattuna kustannussäästöjä.	arvioi kustannussäästöjä.	ohjaa kustannussäästöihin.

Osaamisen tunnustamisessa lukion kurssi *Ympäristöekologia* (BI3) vastaa tavoitteiltaan *Ympäristöosaaminen*-osa-alueen osaamistavoitteita 1 osaamispisteen verran.

3.4.6 Osa-alueita kohdista 3.1.1–3.3.4

Sosiaalinen ja kulttuurinen osaaminen -tutkinnon osaan voidaan sisällyttää muiden yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden valinnaisia osaamistavoitteita kohdista 3.1.1–3.3.4. Nämä osaamistavoitteet voivat olla myös koulutuksen järjestäjän päättämiä yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden valinnaisia osaamistavoitteita tai opiskelijan aikaisemmin hankkimaa osaamista, joka tukee tutkinnon osan ja sen osa-alueiden osaamistavoitteita.

4 VAPAASTI VALITTAVAT TUTKINNON OSAT AMMATILLISESSA PERUSKOULUTUKSESSA

Vapaasti valittavat tutkinnon osat (10 osp) tukevat tutkinnon ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita ja ne voivat koostua yhdestä tai useammasta tutkinnon osasta. Tutkinnon osat voivat olla seuraavia:

4.1 Ammatillisia tutkinnon osia

Tämä voi sisältää ammatillisia tutkinnon osia oman tai jonkin muun koulutusalan ammatillisista perustutkinnoista, ammattitutkinnoista tai erikoisammattitutkinnoista.

4.2 Paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvia tutkinnon osia

Tämä voi sisältää työelämän alueellisten ja paikallisten ammattitaitovaatimusten ja opiskelijan ammattitaidon syventämistarpeiden mukaisia tutkinnon osia, joiden tulee vastata laajemmin paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin kuin pelkästään yhden yrityksen tarpeisiin. Nämä tutkinnon osat nimetään työelämän toimintakokonaisuuden pohjalta ja niille määritellään laajuus osaamispisteinä. Lisäksi määritellään tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset, osaamisen arviointi ja ammattitaidon osoittamistavat Opetushallituksen määräyksen (Osaamisen tunnustamisen ja tunnustamisen mitoituksen periaatteet ja arvosanojen muuntaminen ammatillisessa peruskoulutuksessa 93/011/2014) liitteessä olevan arviointitaulukon mukaisesti.

4.3 Yhteisiä tutkinnon osia tai lukio-opintoja

Tämä voi sisältää ammatillisen perustutkinnon yhteisiä tutkinnon osia tai niiden osien osa-alueita tai lukio-opintoja, jotka toteutetaan lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

4.4 Jatko-opintovalmiuksia tai ammatillista kehittymistä tukevia opintoja

Tämä voi sisältää jatko-opintovalmiuksia tai ammatillista kehittymistä tukevia tutkinnon osia. Nämä tutkinnon osat nimetään ja niille määritellään laajuus osaamispisteinä. Lisäksi määritellään tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset, osaamisen arviointi ja ammattitaidon osoittamistavat tai osaamistavoitteet ja osaamisen arviointi Opetushallituksen määräyksen (Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen mitoituksen periaatteet ja arvosanojen muuntaminen ammatillisessa peruskoulutuksessa 93/011/2014) liitteessä olevan arviointitaulukon mukaisesti.

4.5 Työkokemuksen kautta hankittuun osaamiseen perustuvia yksilöllisiä tutkinnon osia

Työkokemuksen kautta hankittuun osaamiseen perustuvat yksilölliset tutkinnon osat voivat olla oman tai muiden alojen työssä, itsenäisessä ammatin harjoittamisessa tai yrittämisessä hankittua osaamista. Nämä tutkinnon osat nimetään ja niille määritellään laajuus osaamispisteinä. Lisäksi määritellään tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset, osaamisen arviointi ja ammattitaidon osoittamistavat Opetushallituksen määräyksen (Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen mitoituksen periaatteet ja arvosanojen muuntaminen ammatillisessa peruskoulutuksessa 93/011/2014) liitteessä olevan arviointitaulukon mukaisesti.

5 TUTKINTOA YKSILÖLLISESTI LAAJENTAVAT TUTKINNON OSAT AMMATILISESSA PERUSKOULUTUKSESSA

Ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelija voi yksilöllisesti sisällyttää perustutkintoonsa enemmän tutkinnon osia, jos se on tarpeellista työelämän alakohtaisten tai paikallisten ammattitaitovaatimusten tai opiskelijan ammattitaidon syventämisen kannalta. Ne voivat olla ammatillisia tutkinnon osia tai paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvia tutkinnon osia.

LIITE 1 SOSIAALI- JA TERVEYSALAN AMMATTIALAN KUVAUS JA ARVOPERUSTA SEKÄ PERUSTUTKINNON TAVOITTEET PERUSTASON ENSIHOIDON OSAAMISALAN KOULUTUSKOKEILUSSA

Ammattialan kuvaus

Sosiaali- ja terveysalalla työskennellään ihmisten kanssa ja heitä varten. Alalla tarvitaan laaja-alaista osaamista ja erikoisosaamista. Asiakasryhmät ovat erilaisia ja heidän kanssaan tehdään työtä monenlaisissa toimintaympäristöissä. Asiakkaiden kulttuuritaustat ovat myös hyvin erilaiset. Työssä korostuvat ammatilliset, eettiset sekä ihmissuhde- ja vuorovaikutustaidot sekä alan tietotekniikan ja teknologian hallinta. Sosiaali- ja terveysalan työ vaatii työntekijältä joustavuutta ja kykyä sopeutua muuttuviin tilanteisiin sekä valmiutta omaksua uusia tietoja ja taitoja.

Sosiaali- ja terveysalalla palvelujen tuottajia ovat julkinen, yksityinen ja kolmas sektori. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittanut työskentelee moniammatillisissa työryhmissä erilaisissa toimintaympäristöissä tai itsenäisenä yrittäjänä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluissa tekee terveyttä edistävää, ehkäisevää ja kuntouttavaa kasvatusta-, hoito- ja huolenpitytyötä. Mahdollisia sosiaalihuollon työympäristöjä ovat mm. lastensuojelun yksiköt, vammais-, mielenterveys- ja päihdetyön yksiköt, kotihoito sekä vanhusten erilaiset avohuollon ja laitoshoidon yksiköt. Perusterveydenhuollossa ja erikoissairanhoidossa on mahdollista työskennellä esimerkiksi terveyskeskusten vuodeosastoilla ja poliklinikoilla, päivystyksessä, perioperatiivisissa yksiköissä, ensihoidossa ja kotisairaalassa.

Sosiaali- ja terveysalan toiminnan tavoitteena on asiakkaiden toimintakyvyn ylläpitäminen sekä osallisuuden, hyvinvoinnin ja terveyden kokonaisvaltainen edistäminen. Tulevaisuudessa sosiaali- ja terveysalan palvelujen tarvetta lisää väestön ikääntyminen, eri ikäryhmiin kuuluvien tuen tarve, päihde- ja mielenterveysongelmat sekä muut kansansairaudet. Työ sisältää yhä enemmän varhaista puuttumista sosiaaliin ongelmiin ja kansanterveydellisiin riskeihin, yhteisöllisiä toimintatapoja sekä kumppanuusyhteistyötä verkostojen kanssa. Tutkinnon suorittanut työskentelee eri kulttuureista tulevien asiakkaiden, potilaiden ja työntekijöiden kanssa. Kodeissa tapahtuva hoito, huolenpito, kuntoutus, kasvatusta ja vanhemmuuden tukeminen lisääntyvät ja monipuolistuvat. Uusia palvelumuotoja kehitetään tukemaan kaikkien väestöryhmien kotona asumista ja itsenäistä selviytymistä.

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittaneella on hyvät vuorovaikutus-, ihmissuhde- ja neuvottelutaidot sekä kyky toimia moniammatillisissa työryhmissä, projekteissa ja yrittäjänä. Hän osaa toimia monikulttuurisissa toimintaympäristöissä ja on kielitaitoinen. Hänellä on vahva osaaminen sosiaali- ja terveysalan hoito-, huolenpito-, kuntoutus- ja kasvatusta- ja ohjaustehtävissä. Hän hyödyntää työssään kuntouttavaa työotetta ja edistää asiakkaiden hyvinvointia. Tutkinnon suorittanut hallitsee ihmiseen, hänen sosiaaliseen ja fyysiseen ympäristöönsä ja yhteiskuntaan liittyvän ammatillisen tietoperustan ja ottaa sen huomioon työssään. Hän noudattaa työssään tietosuojaa, työturvallisuutta ja ergonomiaa. Työ edellyttää perustason ensihoitajalta hyvää fyysistä ja psyykkistä terveyttä sekä halua huolehtia oman osaamisensa jatkuvasta kehittämisestä, työkyvyn ylläpidosta ja työhyvinvoinnista.

Perustason ensihoitaja kohtaa työssään asiakkaan kokonaisvaltaisesti, inhimillisesti ja suvaitsevaisesti. Työn tekemisessä korostuu voimavaralähtöinen ajattelu. Hän kunnioittaa asiakkaiden ja potilaiden vakaumusta, arvoja ja kokemuksia. Ammattitaitoa ja persoonallista osaamista on myös hiljainen osaaminen: tasapaino omien tunteiden, arvojen ja asenteiden kanssa, oman persoonan luova käyttö, oma elämänhallinta ja usko omiin kykyihin. Perustason ensihoitaja toimii työssään sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön ja määräysten mukaan, jotta potilas- ja asiakasturvallisuus ja potilaan ja asiakkaan oikeudet toteutuvat.

Alan arvoperusta

Perustason ensihoitajan työtä ohjaavat keskeiset arvot ovat elämän ja ihmisarvon kunnioittaminen, itsemääräämisoikeus, oikeudenmukaisuus, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Ammattieettisten ohjeiden mukaan on itaja on vastuussa tekemästään työstä ensisijaisesti asiakkaalle ja myös yhteiskunnalle. Tämä vastuu edellyttää **ammattihenkilöltä** jatkuvaa alansa seuraamista, tietojen päivittämistä sekä lisä- ja täydennyskoulutusta ammatillisen osaamisen syventämiseksi. Arvoperusta muodostuu

- ammattieettisestä osaamisesta (eettisten ongelmien tunnistaminen, käsittely ja ratkaisu, vastuullinen ja oikeudenmukainen toiminta ja ammattietiikan noudattaminen)
- tiedollisesta osaamisesta (ammatin tietoperustan hallinta, elinikäinen oppiminen, kyky hankkia ja soveltaa uutta tietoa ja perustella tekemiään ratkaisuja ja yrittäjämäinen ajattelu)
- taidollisesta osaamisesta (vuorovaikutus- ja viestintätaidot, sosiaaliset taidot ja ammatilliset taidot) osaamisesta
- esteettisestä osaamisesta (työ- ja elinympäristön esteettisyyden huomioon ottaminen, positiivisen ilmapiirin luominen ja toisten huomioon ottaminen).

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon tavoitteet

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittanut työskentelee ihmisten kanssa ja heitä varten. Hän osaa kohdata eri elämänkulun vaiheissa olevat asiakkaat ja potilaat yksilöinä ja edistää toiminallaan heidän terveyttään ja hyvinvointiaan. Hän työskentelee sosiaali- ja terveysalan hoito-, huolenpito-, kasvatus- ja kuntoutustehtävissä. Hän osaa avustaa ja ohjata asiakasta ja potilasta voimavaralähtöisesti, yksilöllisesti ja tasa-vertaisesti arjen tilanteissa. Hän osaa ohjata asiakasta ja potilasta toimintakyvyn ylläpitämisessä sekä terveellisissä elintavoissa, kuten ravitsemuksessa ja liikunnassa sekä elämänhallinnassa. Hän osaa ohjata ja tukea asiakkaita ja potilaita erilaisten hyvinvointipalvelujen hakemisessa ja käytössä sekä tarvittaessa erilaisten vertaistukea antavien yhteisöjen pariin.

Perustason ensihoitaja osaa hyödyntää työssään tutkintoon kuuluvaa laaja-alaista sosiaali- ja terveysalan osaamista erilaisissa toimintaympäristöissä ja työskennellessään eri kulttuuritaustaisten asiakkaiden ja potilaiden ja heidän läheisten kanssa. Laaja-alainen sosiaali- ja terveysalan osaaminen mahdollistaa tarvittaessa joustavan siirtymisen alan erilaisiin työtehtäviin. Perustason ensihoitaja hyödyntää työssään valitsemansa osaamisalan **ja valinnaisten tutkinnon osien kautta hankittua** erikoistuneempaa osaamista. Hän osaa työskennellä suunnitelmallisesti ja joustavasti muuttuvissa tilanteissa sekä tehdä valintoja ja päätöksiä luovasti.

Hän osaa toimia työssään sosiaali- ja terveysalan arvoperustan mukaisesti. Hän osaa tunnistaa, käsitellä ja ratkaista työssä esiin tulevia eettisiä ongelmia ja noudattaa alansa ammattietiikkaa. Hän osaa työskennellä vastuullisesti ja oikeudenmukaisesti sekä toimia oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa mukaisesti. Hän osaa ylläpitää ammattitaitoaan seuraamalla alansa kehitystä, päivittämällä tietojaan sekä syventämällä ammatillista osaamistaan lisä- ja täydennyskoulutuksella tai hakeutumalla jatko-opintoihin. Hän osaa huolehtia omasta työ- ja toimintakyvystään, työhyvinvoinnistaan ja ammattitaitonsa jatkuvasta kehittämisestä.

Hän osaa toimia työssään kokonaisvaltaisesti, inhimillisesti ja suvaitsevaisesti. Hän kunnioittaa asiakkaiden ja potilaiden vakaumusta, arvoja ja kokemuksia. Työssä korostuu asiakkaan terveyden edistäminen sekä hyvinvointia ja kokonaiskuntoutumista tukeva työote. Hän osaa ottaa työskentelyssään huomioon asiakas- ja potilasturvallisuuden, ennaltaehkäistä tapaturmien syntymistä sekä toimia turvallisesti ja ergonomisesti. Hän osaa tunnistaa väkivallan uhan ja sen erilaiset ilmenemismuodot (mm. perhe- ja lähisuhdeväkivallan) ja osallistua väkivaltaa ja syrjäytymistä ehkäisevään työhön. Hän osaa toimia asiakaslähtöisesti vammaisten (ml. henkilöt, joilla on näön ja/tai kuulon heikkous) asiakkaiden tai potilaiden kanssa, edistää heidän toimintakykyään ja ohjata heitä apuvälineiden käytössä ja sosiaali- ja terveydenhuollon ja kuntoutuksen palve-

lujärjestelmässä. Hän osallistuu terveyden edistämiseen ja ehkäisevään mielenterveys- ja päihdetyöhön, hän tukee potilaan tai asiakkaan seksuaali- ja lisääntymisterveyttä sekä seksuaalisuuden yksilöllistä ilmenemistä. Hän osallistuu eri kansansairauksien ehkäisyyn niin yksilöiden kuin yhteisöjenkin kohdalla.

Perustason ensihoitaja osaa työskennellä moniammatillisissa ja -kulttuurisissa työryhmissä ja projekteissa. Hän osaa toimia rakentavasti yhteistyössä eri ammattiryhmien kesken ja kommunikoida asianmukaisesti erilaisissa tilanteissa. Hän osaa käyttää työssään ammatillisia, vuorovaikutus-, ihmissuhde- ja neuvottelutaitoja sekä kielitaitoa. Hän osaa hyödyntää työssään asiakas- ja potilasryhmien ja työyhteisön jäsenten välistä vertaistukea. Hän osaa ottaa työssään huomioon työ- ja elinympäristön esteettisyyden hyvinvoinnin edistämisenä.

Hän hallitsee ammattinsa keskeisen tietoperustan, joka käsittelee ihmisen ja hänen psykososiaalisen ja fyysisen ympäristönsä sekä yhteiskunnan välisiä yhteyksiä. Hän osaa ottaa työssään huomioon omavalvonnasta annetut ohjeet sekä hyödyntää tietotekniikkaa ja alan teknologiaa. Hänellä on valmiudet yrittäjyyteen sekä työskentelyyn moniammatillisissa verkostoissa ja monikulttuurisessa toimintaympäristössä. Hän osaa ottaa työssään huomioon ympäristö- ja kustannusvaikutukset ja toimia taloudellisesti, laadukkaasti ja tuloksellisesti. Hän osaa noudattaa työssään ympäristöä säästäviä kestävä kehityksen toimintaperiaatteita. Hänellä on elinikäisen oppimisen valmiudet, ja hän osaa hakea ja soveltaa työssään uutta tietoa ja perustella tekemänsä ratkaisut.

Perustason ensihoidon osaamisalan suorittanut perustason **ensihoitaja osaa edistää työssään erilaisten asiakkaiden ja potilaiden terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia sekä toimia erilaisissa toimintaympäristöissä heidän toimintakykyään ja kuntoutumistaan edistävästi.** Hän osaa toimia turvallisesti ensihoitopalvelussa ja hoitaa **potilasta ensihoidon tai akuuttihoitoidon erilaisissa ympäristöissä.** Hän osaa työskennellä potilaan hoitoprosessissa poliklinikoilla ja perioperatiivisissa hoitoyksiköissä. Hän osaa käyttää työssään ensihoitopalvelun, **akuuttihoitotyön** ja perioperatiivisen hoitotyön edellyttämää tietoperustaa sekä tehdä moniammatillista viranomaisyhteistyötä. Hän osaa ottaa huomioon erilaisten sairauksien ja vammojen vaikutukset ihmisen elintoimintoihin ja käyttäytymiseen. Hän osaa järjestää ensihoitopotilaalle ja hänen läheisilleen ja muille tapahtumassa mukana olleille psykososiaalista tukea. Hän osaa käyttää työssään hoitovälineitä ja terveydenhuollon laitteita sekä huolehtia niiden sekä ambulanssin päivittäisestä huollosta ja käyttökunnosta. **Hän osaa kuljettaa turvallisesti hälytysajossa ambulanssia ennakoiden erilaisia liikennetilanteita.** Hän osaa erilaisia immobilisaatiohoitoon kuuluvia potilaan reposiio- ja tuentahoitoja ja yleisimpien ylä- ja alaraajavammojen kipsauksen sekä niihin liittyvän potilaan ohjauksen. Tyypillisiä tämän osaamisalan suorittaneen työpaikkoja ovat **ensihoitopalvelua tarjoavat yritykset** tai pelastuslaitosten ensihoitopalveluyksiköt, sairaaloiden päivystyspoliklinikat tai terveyskeskusten päivystysvastaanotot sekä yliopistollisten sairaaloiden tai **akuuttihoitoidon osastot** ja leikkausosastot.

Lisäksi ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiuksia yrittäjyyteen. Koulutuksen tulee tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja (L 630/98, 5§, muutos L 787/2014)).

Elinikäisen oppimisen avaintaidot sisältyvät ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin ja yhteisten tutkinnon osien osaamistavoitteisiin sekä niiden arviointikriteereihin. Avaintaitojen tavoitteena on tukea sellaisen osaamisen kehittymistä, jota tarvitaan jatkuvassa oppimisessa, tulevaisuuden ja uusien tilanteiden haltuunotossa sekä työelämän muuttuvissa tilanteissa selviytymisessä.

Elinikäisen oppimisen avaintaitojen kuvaus

Oppiminen ja ongelmanratkaisu

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja suunnittelee toimintaansa sekä kehittää itseään ja työtään. Hän arvioi omaa osaamistaan. Hän ratkaisee työssään ongelmia sekä tekee valintoja ja päätöksiä. Hän toimii työssään joustavasti, innovatiivisesti ja uutta luovasti. Hän hankkii tietoa, jäsentää, arvioi ja soveltaa sitä.

Vuorovaikutus ja yhteistyö

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii tilanteen vaatimalla tavalla erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä ilmaisee erilaisia näkökantoja selkeästi, rakentavasti ja luottamusta herättäen. Hän toimii yhteistyökykyisesti erilaisten ihmisten kanssa ja työryhmän jäsenenä sekä kohtelee erilaisia ihmisiä tasavertaisesti. Hän noudattaa yleisesti hyväksyttyjä käyttäytymissääntöjä ja toimintatapoja. Hän hyödyntää saamaansa palautetta toiminnassaan.

Ammattietiikka

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii työssään ammatin arvoperustan mukaisesti. Hän sitoutuu työhönsä ja toimii vastuullisesti noudattaen tehtyjä sopimuksia ja ammattiinsa kuuluvaa etiikkaa.

Terveys, turvallisuus ja toimintakyky

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii turvallisesti ja vastuullisesti työ- ja vapaa-aikana sekä liikenteessä ja ylläpitää terveellisiä elintapoja sekä toiminta- ja työkykyään. Hän työskentelee ergonomisesti ja hyödyntää alallaan tarvittavan terveystieteiden ja liikunnan sekä ehkäisee työhön ja työympäristöön liittyviä vaaroja ja terveyshaittoja.

Aloitekyky ja yrittäjyys

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja edistää toiminnallaan tavoitteiden saavuttamista. Hän toimii aloitteellisesti ja asiakaslähtöisesti työntekijänä ja/tai yrittäjänä. Hän suunnittelee toimintaansa ja työskentelee tavoitteiden saavuttamiseksi. Hän toimii taloudellisesti ja tuloksellisesti ja johtaa itseään. Hän mitoittaa oman työnsä tavoitteiden mukaan.

Kestävä kehitys

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja toimii ammattinsa kestävän kehityksen ekologisen, taloudellisten, sosiaalisten sekä kulttuuristen periaatteiden mukaisesti. Hän noudattaa alan työtehtävissä keskeisiä kestävän kehityksen säästöjä, määräyksiä ja sopimuksia.

Estetiikka

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja ottaa toiminnassaan huomioon oman alansa esteettiset tekijät. Hän edistää tai ylläpitää työympäristönsä viihtyisyyttä ja muuta esteettisyyttä.

Viestintä ja mediaosaaminen

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja viestii monimuotoisesti ja vuorovaikutteisesti tilanteeseen sopivalla tavalla hyödyntäen kielitaitoaan. Hän havainnoi, tulkitsee sekä arvioi kriittisesti erilaisia mediatuotteita, käyttää mediaa ja viestintäteknologiaa sekä tuottaa media-aineistoja.

Matematiikka ja luonnontieteet

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja käyttää peruslaskutoimituksia työssä vaadittavien ja arkipäivän laskutehtävien ratkaisemisessa. Hän käyttää esim. kaavoja, kuvaajia, kuvioita ja tilastoja ammattitehtävien ja -ongelmien ratkaisemisessa ja hän soveltaa fysiikan ja kemian lainalaisuuksiin perustuvia menetelmiä ja toimintatapoja työssään.

Teknologia ja tietotekniikka

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja hyödyntää ammatissa käytettäviä teknologioita monipuolisesti. Hän ottaa työssään huomioon tekniikan hyödyt, rajoitukset ja riskit. Hän käyttää tietotekniikkaa monipuolisesti ammatissaan ja kansalaisena.

Aktiivinen kansalaisuus ja eri kulttuurit

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja käyttää hyödykseen tietoa yhteiskunnan perusrakenteista ja toimintavoista sekä osallistuu rakentavalla tavalla yhteisön toimintaan ja päätöksentekoon. Hän toimii oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa mukaisesti sekä työssä että arkielämässä. Hän pyrkii aktiivisella toiminnalla vaikuttamaan epäkohtien poistamiseen. Hän noudattaa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakeja. Hän toimii asiallisesti ja työelämän vaatimusten mukaisesti eri kulttuuritaustan omaavien ihmisten kanssa kotimaassa ja kansainvälisissä toiminnoissa.